

Markedsordningen for storfe, sau/lam og egg

Grunnlagsdokument

2. halvår 2013

Nortura

1	INNLEDNING, OPPSUMMERINGER OG PRISFASTSETTING	6
1.1	GRUNNLAGSDOKUMENTET – INNHOLD OG BAKGRUNN.....	6
1.2	HOVEDTREKK I DOKUMENTASJON OG VURDERINGER.....	7
1.2.1	Volumbaserte markedsordninger – vedtak og rammeverk	7
1.2.2	Makroøkonomi, forbrukertrender og rammevilkår.....	7
1.2.3	Jordbrukets råvareproduksjon	8
1.2.4	Industrien.....	8
1.3	PRISFASTSETTING FOR PRISPERIODEN 1. JULI – 31. DESEMBER 2013	8
1.3.1	Prisvurdering ung okse.....	8
1.3.2	Prisvurdering lam.....	9
1.3.3	Prisvurdering egg.....	9
2	MARKEDSORDNINGENE FOR STORFE- OG SAU/LAMMEKJØTT, SAMT EGG – RAMMER OG REGELVERK.....	11
2.1	SENTRALE FORSKRIFTER OG RETNINGSLINJER.....	11
2.2	MARKEDSORDNINGEN FOR STORFEKJØTT - ST.PRP. NR 75 (2008-2009) OM JORDBRUKSOPPGJØRET 2009 – OVERORDNEDE RAMMER.....	12
2.3	MARKEDSORDNINGEN FOR SAU/LAM OG EGG – SLUTT PROTOKOLLEN FRA JORDBRUKSFORHANDLINGENE – OVERORDNEDE RAMMER.....	14
2.4	NORTURAS ANSVAR OG OPPGAVER SOM MARKEDSREGULATOR.....	15
2.4.1	Norturas plikter og rettigheter i volummodellen.....	16
2.4.2	Mottaksplikt.....	16
2.4.3	Priser.....	17
2.4.4	Importutløsning og tolladministrasjon.....	17
2.4.5	Markedsregulering.....	18
2.4.6	Produksjonsregulering.....	18
2.4.7	Faglige tiltak og Opplysningsvirksomhet	18
2.5	RUTINER FOR SAMHANDLING MED FAGLAGENE I JORDBRUKET	19
3	MAKROØKONOMI, FORBRUKERTRENDER OG RAMMEVILKÅR.....	20
3.1	STATUS OG UTVIKLINGSTREKK I NASJONALØKONOMIEN.....	20
3.1.1	BNP	20
3.1.2	Lønn, realinntekt og konsum.....	21
3.1.3	Renteutvikling.....	22
3.1.4	Sysselsetting og arbeidsledighet.....	23
3.1.5	Valutakursutvikling.....	24
3.1.6	Internasjonal økonomi	25
3.2	HOVEDTREKK NASJONALT FORBRUK OG PRISER	26
3.2.1	Befolkning	26
3.2.2	Forbruk utvikling.....	26
3.3	PRISUTVIKLING.....	27
3.3.1	Utviklingen i matvarepriser.....	27
3.4	IMPORT OG GRENSEHANDEL	28
3.4.1	Import av storfe	28
3.4.2	Import av sau/lam.....	30
3.4.3	Import av egg.....	31
3.4.4	Grensehandel og priser i naboland	32
3.5	FORBRUKERTRENDER.....	32
3.5.1	Kjøttforbruk per innbygger.....	33
3.5.2	Volumutvikling på varegruppenivå.....	34
3.5.3	Hovedtrender innen spisevaner.....	35
3.6	POLITISKE RAMMEVILKÅR.....	38
3.6.1	Landbrukspolitikken.....	38
3.7	INTERNASJONALE RAMMEVILKÅR - HANDELSPOLITIKK.....	42
3.7.1	WTO (World Trade Organisation).....	43
3.7.2	EU/EØS	44
3.7.3	Minst Utvikla Land (MUL) og SACU (Southern African Customs Union).....	45
3.7.4	Importkvoter	47

3.7.5	GSP-bestemmelser om reduserte tollsatser.....	48
3.8	OPPSUMMERING OG VURDERING: MAKROØKONOMI, FORBRUKERT RENDR OG RAMMEVILKÅR.....	48
4	PRODUKSJON OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	50
4.1	INNTEKTS- OG KOSTNADSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET.....	50
4.1.1	Jordbruksavtalen 2013 – endringer i tilskudd med mer.	51
4.1.2	Referansebrukene.....	53
4.1.3	Inntektsutvikling over år.....	54
4.1.4	Produksjonsinntekter.....	56
4.1.5	Utvikling i ikke-varige kostnader.....	56
4.1.6	Kapital og realrentekostnader.....	57
4.1.7	Kostnader og kostnadsutvikling.....	58
4.1.8	Bruttoinvesteringer.....	59
4.2	PRODUKTIVITET.....	59
4.3	PRODUKSJON OG STRUKTUR.....	60
4.4	PRODUKSJON OG STRUKTUR STORFE.....	61
4.4.1	Sammenhengen mellom melkeproduksjon og storfekjøttproduksjon.....	62
4.4.2	Spesialisering i melkeproduksjonen.....	64
4.4.3	Besetningsstørrelse storfe.....	64
4.5	PRODUKSJONSØKONOMI STORFE.....	65
4.5.1	Referansebruk nr 8.....	65
4.5.2	Dekningsbidragskalkyler storfe.....	66
4.5.3	Inntektssammensetning storfe.....	68
4.5.4	Oppsummering Storfe.....	69
4.6	PRODUKSJON OG STRUKTUR SAU OG LAM.....	70
4.6.1	Jordbruksbedrifter med sau.....	70
4.6.2	Besetningsstørrelse sau og lam.....	72
4.6.3	Geografi.....	73
4.6.4	Rovdyrtap.....	75
4.6.5	Utvikling i saueproduksjonen- effektivitet.....	76
4.6.6	Utvikling i produksjon slakt sau/lam.....	78
4.7	PRODUKSJONSØKONOMI SAUE- OG LAMMEPRODUKSJONEN.....	80
4.7.1	Referansebruk 03.....	80
4.7.2	Dekningsbidragskalkyle.....	80
4.7.3	Investeringskalkyler.....	81
4.7.4	Inntektssammensetning sau/lam.....	82
4.7.5	Hvilken økonomi må til for å øke produksjonen av sau/lam.....	82
4.7.6	Oppsummering sau/lam.....	84
4.8	PRODUKSJON OG STRUKTUR EGG.....	85
4.8.1	Besetningsstørrelse verpehøner.....	85
4.9	ØKONOMI I EGGPRODUKSJON.....	86
4.9.1	Kostnader.....	86
4.9.2	Referansebruk 6.....	87
4.9.3	Dekningsbidrag.....	87
4.9.4	Investeringskalkyle.....	88
4.9.5	Oppsummering eggproduksjon.....	89
5	STATUS OG UTVIKLINGSTREKK I INDUSTRIEN.....	90
5.1	VERDISKAPNING.....	90
5.2	PRODUKSJONSVERDI.....	90
5.3	SYSSELSETTING.....	91
5.4	IMPORT.....	91
5.5	DRIFTSMARGIN.....	92
5.6	OPPSUMMERING OG VURDERING.....	93
6	PRISDANNELSE.....	94
6.1	ENGROSPRIS.....	95
6.2	AVREGNINGSPRIS.....	97
6.3	PRISUTVIKLING ULIKE KJØTTVARER.....	99
6.4	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET STORFE.....	100

6.4.1	<i>Skjæring i ulike deler med ulik verdi</i>	100
6.4.2	<i>Faktiske butikkpriser enkeltvarer</i>	102
6.5	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	104
6.5.1	<i>Faktiske butikkpriser sau og lam</i>	104
6.5.2	<i>Salg i verdi</i>	104
6.5.3	<i>Oppsummering</i> :.....	108
6.6	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET FOR EGG.....	108
6.7	IMPORT VERNET.....	112
6.8	PRODUKSJONS- OG MARKEDSUTVIKLING FOR STORFE, LAM OG EGG INTERNASJONALT	113
6.8.1	<i>Storfe</i>	114
6.8.2	<i>Sau/lam – småfe</i>	115
6.8.3	<i>Egg</i>	116
6.9	OPPSUMMERING OG VURDERING PRISDANNELSE OG PRISROM.....	117
7	PRODUKSJONS- OG FORBRUKSUTVIKLING, RAPPORTERT UTVIKLING OG PROGNOSE FOR PRISPERIODEN	118
7.1	MARKED OG PRISER	118
7.1.1	<i>Kjøtt- og eggmarkedet i 2012</i>	118
7.1.2	<i>Prognose 2013</i>	119
7.2	STORFE.....	120
7.2.1	<i>Storfe 2012</i>	120
7.2.2	<i>Storfe 2013</i>	121
7.2.3	<i>Målpris/ engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift for storfe</i>	122
7.3	SAU/LAM.....	123
7.3.1	<i>Sau og lam i 2012</i>	123
7.3.2	<i>Sau og lam i 2013</i>	123
7.3.3	<i>Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for lam</i>	124
7.4	GRIS.....	125
7.4.1	<i>Gris 2012</i>	125
7.4.2	<i>Gris 2013</i>	126
7.4.3	<i>Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for gris</i>	126
7.5	EGG.....	126
7.5.1	<i>Egg 2012</i>	127
7.5.2	<i>Egg 2013</i>	127
7.5.3	<i>Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for egg</i>	127
7.6	KYLING.....	128
7.7	KALKUN.....	129
7.8	OPPSUMMERING OG VURDERING KAP 7	130
8	FASTSETTING AV PLANLAGT GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS FOR PRISPERIODEN	131
8.1	PRISVURDERING UNG OKSE.....	131
8.2	PRISVURDERING LAM.....	131
8.3	PRISVURDERING EGG	132
9	VEDLEGG:	133
9.1	RAMMEFORSKRIFTEN OM MARKEDSREGULERING FOR JORDBRUKSRÅVARER (LMD).....	133
9.2	FAT-FORSKRIFTEN OM ADMINISTRATIVE TOLLNEDSETTELSE FOR LANDBRUKSVARER (LMD).....	134
9.3	FORSKRIFT OM MARKEDSREGULERING (OMSETNINGSRÅDET).....	138
9.4	RETNINGSLINJER FOR GJENNOMFØRINGEN AV MARKEDSREGULERINGEN AV KJØTT AV STORFE (OMS.RÅDET).....	142
9.5	RETNINGSLINJER OM INFORMASJONSFLYT I KJØTT SEKTOREN (OMSETNINGSRÅDET).....	145
9.6	RETNINGSLINJER OM ANVENDELSE AV MIDLER FRA OMSETNINGSAVGIFTEN TIL FAGLIGE TILTAK OG OPPLYSNINGSVIRKSOMHET . (OMSETNINGSRÅDET).....	146

1 Innledning, oppsummeringer og prisfastsetting

1.1 Grunnlagsdokumentet – innhold og bakgrunn

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen. Det tas formelt sett forbehold om Stortingets behandling av avtalen.

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette **planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode**. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 30. mai og 30. november hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, skal det utarbeides et Grunnlagsdokument.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det vil være viktig å peke på faktorer som har karakter av å være ekstraordinære eller kan virke undergravende. Andre dyreslag mv. skal trekkes inn i dokumentasjonen når det er nyttig for en samlet vurdering.

Dokumentet skal inneholde relevant dokumentasjon om:

- Rammeverk og regler for markedsordningen
- Nasjonale utviklingstrekk og rammevilkår
- Etterspørselssiden, utvikling i kjøpekraft, forbruk og forbruksmønster
- Tilførselssiden, status og utvikling i råvareproduksjonen på kort og mellomlang sikt, produksjonskapasitet og produksjonens økonomiske bærekraft
- Industrieddet, status og utviklingstrekk
- Prisforhold
- Produksjons- og forbruksutvikling, rapportert utvikling og prognose for prisperioden

Dette grunnlagsdokumentet omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. juli 2013 – 31. desember 2013. Etter at de fastsatte prisene har blitt kunngjort, vil dokumentet være offentlig tilgjengelig.

1.2 Hovedtrekk i dokumentasjon og vurderinger

1.2.1 Volumbaserte markedsordninger – vedtak og rammeverk

Stortinget gjorde den 19. juni 2009 et enstemmig vedtak om å etablere en volumbasert markedsordning for kjøtt fra storfe. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen. Det tas formelt sett forbehold om Stortingets behandling av avtalen. Rammeverk og regler for markedsordningen er nærmere omtalt i kap. 2.

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import hensyntas. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Nortura har fått i oppgave å fastsette den **planlagt gjennomsnittlige engrosprisen** for kjøtt av storfe, lam og egg for prisperioden. Med utgangspunkt i den planlagt gjennomsnittlige engrosprisen skal Nortura utarbeide en **planlagt prisløype** med ukepriser på representantvaren. Prisløypen skal utformes slik at den planlagte engrosprisen oppnås som gjennomsnitt for prisperioden. Den **ukebaserte engrosprisen** skal som gjennomsnitt for alle kvaliteter være transaksjonsprisen på transaksjonstidspunktet både til eksterne industrikunder og ved leveranse til intern videreføring. Den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen vil dermed danne grunnlaget for prisingen av foredlede produkter til sluttmarkedet. Videre tilsier en konsistent prisfastsetting at den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen blir grunnlaget for avregningsprisen til råvareprodusent, etter fradrag for industriledets kostnader og marginkrav.

1.2.2 Makroøkonomi, forbrukertrender og rammevilkår

Den økonomiske utviklingen i Euro-området er svak, og mange land sliter med høy arbeidsledighet og høye renter. Norsk økonomi skiller seg ut med en lønnsvekst på 3-4 prosent, lav prisvekst som gir økt realinntekt, lavt rentenivå og forventinger om økt privat konsum.

Forbruket av egg har fått et positivt løfte etter at egg ble “frikjent” fra kolesterolanklagene. Det har vært en dreining mot at forbrukerne etterspør egg fra frittgående løsninger, men trenden er ikke like sterk som i andre land. Norsk lam har en sterk stilling som tradisjonsmat blant norske forbrukere, men skårer lavt på viktige trender som sunnhet og lettvinthet. Storfe kjøtt skårer høyt på smak og eksklusivitet (biffer) og lettvinthet og anvendelighet (kjøttdeig).

Den siste Artikkel 19-avtalen åpnet for en tollfri kvote på 900 tonn ferskt storfekjøtt. Avtalen ble implementert med virkning fra 1. januar 2012. Sammen med importen fra SACU vil denne utgjøre en sikker, årlig tilførsel av storfekjøtt. Det er videre en kvote på 500 tonn biffer og fileter fra GSP-land med ordinære krone toll med GSP preferanse.

Stortingsmeldinga om Landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011-2012) skisserer regjeringens ambisjoner om økt produksjon av norske jordbruksvarer. I jordbruksoppgjøret

2013 er det gitt et betydelig løft for storfekjøttproduksjonen ved innføring av kvalitetsstilskudd for storfeslakt med kvalitet O og bedre. For egg gir imidlertid økningene i førprisene et betydelig negativt utslag på økonomien i denne produksjonen.

Vurdering:

De makroøkonomiske forhold og forbrukertrendene legger til rette for en moderat økning av engrosprisene.

1.2.3 Jordbrukets råvareproduksjon

Behovet for å øke norsk produksjon av storfe og sau/lam tilsier et kraftig løft i økonomien i disse produksjonene, og at engrosprisen derfor må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

For egg er situasjonen slik at det ikke er rom for å øke produksjonen. En økning av engrosprisen i denne situasjonen vil kunne bidra til å stimulere til at flere etablerer seg i næringa og kan ikke anbefales.

Økonomien i eggproduksjonen er betydelig svekket som følge av prisreduksjonen og omsetningsavgiften som følge av overskuddssituasjonen i markedet. Den forventede økningen i kraftfôrkostnadene som følge av jordbruksavtalen forsterker dette.

1.2.4 Industrien

De økonomiske resultatene i kjøtt- og eggindustrien er lave, men har hatt en positiv utvikling i 2011 og 2012. Industrien er i sterk omstilling og det gjennomføres krevende struktur- og bemanningsprosesser blant flere av de største aktørene i bransjen og kostnadene øker tilsvarende.

Vurdering: Behovet for økte bruttomarginer for å dekke opp økte kostnader i industrien må vektlegges ved fastsettingen av engrosprisene.

1.3 Prisfastsetting for prisperioden 1. juli – 31. desember 2013

Nortura foretar i dette kapitlet en samlet vurdering av handlingsrommet for prisutvikling i prisperioden. Alle relevante forhold er vurdert i de respektive deler av Grunnlagsdokumentet. Markedsregulator må legge særlig vekt på ansvaret for å fastsette engrosprisen slik at det både på kort og mellomlang sikt kan oppnås balanse mellom tilførsler og etterspørsel for kjøtt av storfe sau/lam og egg.

Fastsetting av gjennomsnittlig engrospris for prisperioden vil bli gjort i Norturas styre den 29. mai 2013 og offentliggjort umiddelbart etterpå.

1.3.1 Prisvurdering ung okse

Prognosert markedsbalanse for storfe i 2013 viser et underskudd på 10.800 tonn etter import av kvoter. Reguleringslageret var tomt ved inngangen til året, og det vil dermed være behov for import under administrative tollnedsettelse i store deler av 2013.

Ved fastsetting av engrosprisen på storfekjøtt skal Nortura som markedsregulator legge stor vekt på prognosene for markedsbalansen for helt slakt. Denne gir isolert sett rom for økt engrospris. Det samme gjør de makroøkonomiske utsiktene samt behovet for økte inntekter i storfekjøttproduksjonen. I vurderingene må også avsetningssituasjonen og prisbildet for stykningsdeler, sorteringer og ferdigvarer vurderes. Det er et krevende markedsbilde for

sorteringer av produksjonskjøtt, så selv om endringer i importvernet for biffer og fileter gir rom for en normal prisutvikling på disse delene, tilsier en totalvurdering varsomhet med for store økninger av engrosprisen.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 53,00 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+).

1.3.2 Prisvurdering lam

Det prognoseres en økning i tilførslene av sau/lam på 5 % på grunn av forventet økning i lammetall og økning i slaktevektene i 1. halvår. Engrossalget prognoseres å øke med 2 % til et kvantum på 25.600 tonn. Det prognoseres en underdekning på om lag 800 tonn sau/lam i 2012. I dette inngår importkvotene.

Målpris for lam har i 2012/13 vært på kr 63,00 per kg for representantvaren for lam (alle klasser R og O unntatt R+ (fettgruppe 2-, 2, og 2+). I Jordbruksavtalen er det indierter en økning på 3,50 kr per kg.

1.3.3 Prisvurdering egg

For 2013 prognoseres det en økning i tilførslene på ytterligere 3 % og en økning i salget på 2 %. Ved inngangen av året var det både egg som råvare og ferdige eggprodukter på lager, og det bidrar til lavere salg. Det gir et prognosert overskudd på 1.000 tonn egg. 140 tonn er tatt ut ved førtidsslakting. Ytterligere førtidsslakting er iverksatt fra pinse.

Målpris for egg har i 2012/13 vært på kr 19,10 per kg for representantvaren for egg. Engrosprisuttaket ligger per uke 20 0,99 kr per kg under gjeldende målpris på kr 19,10 kr per kg.

Generelt

Hvis det oppstår ubalanse i markedet som skyldes eventuelle forbruksendringer eller andre forhold som ikke kan forutses nå, har Nortura muligheter til å vurdere prissettingen og prisløypa ved markedsprognosen i september 2013.

Styrevedtak i Nortura SA 29. mai 2013

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren ung okse i 2. halvår 2013 til kr 55,00 per kg. Dette er en økning på kr 2,00 i forhold til gjeldende planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren lam i 2. halvår 2013 til kr 66,20 kr per kg. Dette er en økning på kr 3,20 i forhold til gjeldende målpris.

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren egg i 2. halvår 2013 til kr 18,20 kr per kg. Dette er en reduksjon på kr 0,90 i forhold til gjeldende målpris.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøttbransjen vil bli orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: <http://totalmarked.nortura.no>

2 Markedsordningene for storfe- og sau/lammekjøtt, samt egg – rammer og regelverk

2.1 Sentrale forskrifter og retningslinjer

Rammeverket for den nye markedsordningen er nøye nedfelt i offentlige forskrifter og retningslinjer, som har blitt fastsatt etter Stortingets vedtak. De viktigste er:

1. **FOR 2003-07-01 nr 919:** Forskrift om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering for jordbruksråvarer (Rammeforskriften, fastsatt av LMD, og sist endra 30. juni 2009.)
2. **FOR 2005-12-22 nr 1723:** Forskrift om administrative tollnedsettelse for landbruksvarer (FAT-forskriften, fastsatt av LMD og sist endra 30. juni 2009.)
3. **FOR 2008-10-22 nr 1136:** Forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer (Fastsatt av Omsetningsrådet og sist endra 23. juni 2009.)
4. **Retningslinjer for gjennomføringen av markedsreguleringen av kjøtt** (Fastsatt av Omsetningsrådet 31. mars 2011.)
5. **Retningslinjer om informasjonsflyt i kjøttsektoren** (Fastsatt av Omsetningsrådet og sist endra 21. september 2009.)
6. **Retningslinjer for markedsregulering av egg** (Fastsatt av Omsetningsrådet 29. mars 2012)
7. **Retningslinjer om informasjonsflyt i eggsektoren** (Fastsatt av Omsetningsrådet 5. desember 2003)

Samtlige retningslinjer og forskrifter er foreslått endret i tråd med foreslåtte endringer i markedsreguleringen for lam/sau og egg. De gjeldende utgavene ligger i kapittel 9. Høringsutkastene finnes på følgende linker:

Fra SLF: <https://www.slf.dep.no/no/om-slf/service-og-innsyn/horinger/h%C3%B8ring-av-forslag-til-endringer-i-forskrift-om-markedsregulering-til-%C3%A5-fremme-omsetningen-av-jordbruksvarer-m.m>

Fra LMD:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/horinger/horingsdokumenter/2013/horing-av-forslag-til-forskriftsendringer.html?id=721490>

2.2 Markedsordningen for storfekjøtt - St.prp. nr 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppkjøret 2009 – overordnede rammer

Det har i flere år vært kjent at Norge i økende grad ville stå overfor utfordringer knyttet til rammen for Gul støtte i gjeldende WTO-avtale. I jordbruksforhandlingene 2008 ble denne problemstillingen adressert, og det ble enighet om å nedsette ei bredt sammensatt arbeidsgruppe som skulle utrede mulige endringer i markedsordningene for kjøtt og egg. Arbeidsgruppa la fram sin rapport 18. februar 2009. Gruppa konkluderte med å anbefale overgang fra prisbasert markedsregulering med målpris til en volumbasert modell uten målpris.¹ Arbeidsgruppas anbefalinger ble fulgt opp i jordbruksforhandlingene 2009.

I protokollen fra jordbruksforhandlingene 2009 slås det fast at *”Partene er enige om å velge den såkalte ”volummodellen” som framtidig løsning for markedsregulering av storfe, svin, sau/lam og egg.”* Videre heter det at *”I første omgang er partene enige om at storfekjøtt overføres til volummodellen. Dette skjer fra 1. juli 2009”*²

Jordbruksoppkjøret 2009 ble behandlet i Stortinget 19. juni. **En samlet Næringskomite** uttaler følgende i Innst. S. nr 375 (2008-2009)³:

”Komiteen er kjend med at det har vore naudsynt å gjennomføre endringar i marknadsordningane frå 1. juli 2009 for at Noreg skal kunne overhalde sine forpliktelser iht. WTO-avtala. I fjorårets jordbruksoppgjær vart partane samde om å setje ned ei arbeidsgruppe som skulle kome med forslag til korleis dette kunne gjerast. Komiteen syner til at partane i årets jordbruksoppgjær er samde om at den såkalla ”volummodellen” skal veljast som framtidig modell for marknadsregulering for storfe, svin, sau/lam og egg. Komiteen har vidare merka seg at det under forhandlingane vart avklart at storfekjøtt er det produktet som i fyrste omgang skal overførast til volummodellen, og at målprisen på storfe vil bli avvikla frå 1. juli 2009.

Komiteen ser dette som eit framtidsretta og viktig grep, som ein samla komité stiller seg bak. Komiteen har òg tru på at ei slik ordning er robust nok til å kunne vidareførast under ei eventuell ny WTO-avtale, noko som er svært viktig av omsyn til stabilitet og pårekelegheit for bonden.”

Stortinget ga ved sin behandling enstemmig tilslutning til forslaget om ny markedsordning, slik den er presentert i St. prp. nr 75 (2008-2009). I proposisjonen gjør Landbruksdepartementet greie for elementene i den nye markedsordninga:

”Reform av markedsordningene”⁴

Det er nødvendig å gjennomføre endringer i markedsordningene fra 1. juli 2009 for at Norge skal overholde sine forpliktelser iht. WTO-avtalen. Landbruks- og Matdepartementet viser til rapporten fra arbeidsgruppen som har utredet alternativer til dagens prisbaserte markedsregulering for kjøtt og egg. Partene er enige om å velge den såkalte ’volummodellen’ som framtidig løsning for markedsregulering for storfe, svin, sau/lam og egg.

---

¹ Rapport fra Arbeidsgruppe om markedsordningene for kjøtt og egg. Rapport avgitt 18.02.2009

² Jordbruksoppkjøret 2009 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai. 16.05.2009.

³ Innst. S.nr 375 (2008-2009)

⁴ St.prp. nr 75 (2008-2009) side 113

I Regjeringens Soria Moria-erklæring er det nedfelt at markedsordningene skal videreføres og at samvirkets rolle som markedsregulator skal sikres. Volummodellen forutsetter at det er en markedsregulator med mottaksplicht som kan sikre avsetningsmulighet for alle produsenter, og som viderefører forsynings- og informasjonsplikten overfor andre markedsaktører.

Partene er enige om at det kun er eksisterende markedsordning og volummodellen som er aktuelle for de nevnte produksjoner og som kan oppfylle de landbrukspolitiske målsettinger fastsatt av Stortinget. Partene legger til grunn at overgang til volumbasert markedsregulering kan gjennomføres uten endringer i Hovedavtalen og at jordbruksavtalesystemet kan videreføres, men med mindre regulert prisdannelse etter overgang til volummodellen.

I første omgang overføres storfekjøtt til volummodellen. Dette skjer fra 1. juli 2009. Storfekjøtt er det eneste kjøttslaget som alene klarer WTO-forpliktelsene ved å bli tatt ut av målprissystemet, også med halvårseffekt for notifiseringen for 2009. Valget er basert på en langsiktig vurdering av markedene for kjøtt, og videre at disse markedene er svært forskjellige. Storfekjøtt har en lang produksjonssyklus, der det tar lang tid fra en beslutning om økt produksjon til faktisk økt produksjon, noe som gjør at det i hovedsak er etterspørselen som endrer markedsbalansen på kort sikt. For produksjoner med kortere produksjonssyklus er potensialet for markedsforstyrrelser langt større, på grunn av at det kan være store svingninger på produksjonssiden. En av hovedfunksjonene til markedsreguleringen er å redusere svingningene i markedet. Partene vil vurdere overflytting av svin, sau/lam og egg til volummodellen, dersom dette viser seg å bli nødvendig for å overholde forpliktelsen i WTO.

Øvre prisgrenseprosent for avtaleåret 2009/2010 settes til 10 pst. over gjennomsnittlig oppnådd noteringspris i inneværende avtaleår. For senere år fastsetter avtalepartene øvre prisgrense med utgangspunkt i gjennomsnittlig oppnådd noteringspris i foregående 12 måneders periode. Ved fastsetting av denne prosenten er partene enige om å ta hensyn til at midlertidig overproduksjon kan ha presset innenlandsk prisnivå.

Markedsregulator Nortura skal, med grunnlag i informasjonsplikten, varsle planlagt gjennomsnittlig engrospris for minst 6 måneder. Den varslede engrosprisen skal være bindende oppover.

SLF har ansvar for å følge opp regelverket på området, og kan iverksette import med administrative tollnedsettelse om bestemmelsene vedrørende øvre prisgrense blir overskredet to uker på rad. Det kan også fastsettes administrative tollnedsettelse etter anmodning, dersom det prognoseres underdekning med norsk råvare ut fra planlagt gjennomsnittlig engrospris, selv om det ikke er notert priser over øvre prisgrense. Tollreduksjon skal gjøre det mulig å importere slakt til markedsregulators forhåndsfastlagte og kjente engrosprisløype.

Innenfor volummodellen skal det etter vedtak i Omsetningsrådet, fortsatt være adgang for markedsregulator til å gjennomføre produksjonsregulering.

Reguleringslagring kan fortsatt gjennomføres, men begrenset til et forhåndsfastsatt volum fastsatt med grunnlag i normale sesongvariasjoner. Omsetningsrådet har ansvaret for å fastsette de aktuelle årlige kvanta.

Reguleringseksport kan bare unntaksvis benyttes. Dersom det i alvorlige markedsituasjoner åpnes for reguleringseksport, må markedsregulator også ha mottaksplikt fra uavhengige aktører ut fra deres relative andel av det volumet som planlegges eksportert. Andelen skal tilsvare de uavhengige aktørenes andel av slaktingen de siste 12 måneder.

Overgang for storfe og videre prosess

I første omgang er partene enige om at storfekjøtt overføres til volummodellen. Dette skjer fra 1. juli 2009. Hvilken sektor som overføres til volummodellen ble avklart under forhandlingene. Av praktiske hensyn ble derfor målprisendringene behandlet på vanlig måte i rammesammenheng, med grunnlag i jordbrukets krav og innspill om mulig prisøkning. Målprisen for storfe avvikles fra 1. juli 2009. Dersom det hadde vært avklart før forhandlingene, ville tilsvarende prognose om prisutviklingen for storfe ligget utenfor rammen både i krav og tilbud.

Endringene i markedsordningene som beskrevet ovenfor krever endringer i Landbruks- og matdepartementets regelverk på området. Departementet har derfor sendt på høring forslag til endringer i forskrift 1. juli 2003 nr. 919 om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering for jordbruksråvarer (rammeforskriften) og forskrift 22. desember 2005 nr. 1723 om administrative tollnedsettelse for landbruksvarer (FAT-forskriften).

Forskriftsendringene trer i kraft fra 1. juli 2009, samtidig med at målprisen for storfekjøtt avvikles. I høringsdokumentene er det tatt forbehold om at Stortinget gjennom behandlingen av jordbruksoppgjøret gir sin tilslutning til de endringer i markedsordningene som avtalepartene har blitt enige om. ”

Sentrale deler av dokumentene, er gjengitt i vedlegg bakerst i dette dokumentet. For fullstendig utgaver, se www.lovdatab.no og www.slf.no.

2.3 Markedsordningen for sau/lam og egg – sluttprotokollen fra Jordbruksforhandlingene – overordnede rammer

Med grunnlag i jordbruksforhandlingene i 2012 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med mandat til å utrede omlegging av markedsordningen for lam og egg til volummodellen.

I sluttprotokollen fra Jordbruksforhandlingene 2013, står følgende om omlegging.

Partene er enige om fastsetting av målprisene for kjøtt og egg fra 01.07.2013 slik det framgår av fordelingsskjemaet. Partene er enige om overflytting av markedsordningene for lam og egg til volummodellen fra 01.07.2013. Sau skal inngå i volummodellen sammen med lam, og omleggingen implementeres innenfor gjeldende bestemmelser for volummodellen for storfe. Dette gjelder også for egg, med unntak av at for egg kan det fortsatt gjennomføres reguleringslagring uten volumbegrensning. For egg vil partene for øvrig vise til brev av 22.03.2013 om ”Høring av forslag til endringer i forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer m.m.”.

På bakgrunn av utredningen *Markedsordningen for lam og egg; omlegging til "Volummodellen"*⁵ så sendte LMD den 28. februar 2013 høring på en forskriftsendring som vil endre omsetningsrådets myndighet. Likeledes sendte SLF den 22. mars på høring endringer i *forskrift om markedsregulering til å fremme omsetning av jordbruksvarer m.m.* med tilhørende retningslinjer. Begge høringsforslagene legger opp til at forslagene i rapporten kan gjøres gjeldende fra 1. juli 2013.

I utredningen konkluderte flertallet med at sau skulle holdes utenfor markedsreguleringen. Mindretallet, bestående av NB, NBS og Nortura, mente at sau burde behandles sammen med lam. Jordbrukets organisasjoner fikk gjennomslag for dette i jordbruksforhandlingene.

Ordningen for lam/sau blir lik ordningen for storfe. Det vil det også være for egg, men volummodellen for egg vil avvike fra den for storfe og sau/lam på to punkter:

- **Reguleringslagring:** i volummodellen for egg videreføres reguleringslagring av egg og eggeprodukter uten fastsatt volumbegrensning.
- **Prisnedskrivning av skilleprodukter:** i volummodellene for egg videreføres muligheten for å bruke prisnedskrivning for skilleprodukter.

Det tas derfor forbehold om at Stortinget gjennom sin behandling jordbruksoppgjøret gir sin tilslutning til de foreslåtte endringene for egg og lam. I de følgende beskrivelser og vurderinger forutsettes det at Stortinget gir sin tilslutning.

2.4 Norturas ansvar og oppgaver som markedsregulator

Markedsregulators ansvar og oppgaver er beskrevet i forskrifter og retningslinjer, referert i vedlegg. Som produsenteid samvirke vil Nortura i gjennomføringen av markedsreguleringen medvirke til best mulige og langsiktige inntektsmuligheter for kjøtt- og eggprodusentene. Dette vil det bare være mulig å oppnå gjennom et langsiktig balansert marked.

Arbeidsgruppa om markedsordningene for kjøtt og egg beskriver den volumbaserte markedsordningen slik:⁶

Den nye markedsordningen "markedsregulering på volumindikator" har ingen forhåndsfastsatt målpris som skal oppnås, men en fri prisdannelse opp til øvre prisgrense. Hovedvirkemåten for markedsordningen vil være å balansere markedet ut fra dekningsgrad og forsyningsbalanse (volumindikator) gjennom å bruke pris (max opp mot øvre prisgrense) og noen volumdefinerte tiltak som sesongregulering, unntaksvis eksportregulering, eventuelt sammen med produksjonsregulering. Suppleringsimporten foretas til enhver tid gjeldende forhåndsfastlagt prisløype.

Arbeidsgruppa som utredet omlegging til volummodell for lam og egg, og jamfør protokollen fra Jordbrukforhandlingene, så skal omleggingene gjennomføres "*innenfor gjeldende bestemmelser for volummodellen for storfe*". Det innebærer at administreringen av priser på sau/lam og egg avvikles.

Norturas ansvar og oppgaver i den nye markedsordningen for sau/lam blir derfor som de har vært for storfekjøtt siden 2009. For egg blir det i tillegg noen oppgaver på reguleringslagring og i forbindelse med prisnedskrivning på skilleprodukter.

---

⁵ Arbeidsgrupperapport 15.11.2012 LMD – Markedsordningene for lam og egg. Omlegging til "Volummodell".

⁶ Rapport fra Arbeidsgruppe om markedsordningene for kjøtt og egg. Rapport avgitt 18.02.2009

2.4.1 Norturas plikter og rettigheter i volummodellen

I stikkordsform, så er Norturas plikter og rettigheter i disse markedsordningene som følger:

- Mottaksplikt fra alle produsenter
- Forsyningsplikt av regulert vare til uavhengige aktører
- Plikt til å fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris for representantvaren i prisperioden og til å utarbeide planlagt prisløype med ukepriser for samme tidsrom.
- Informasjonsplikt om den planlagte gjennomsnittlige engrospris for prisperioden, og om den tilhørende planlagte prisløypa i samme tidsrom
- Informasjonsplikt om aktiviteter Nortura utfører i kraft av reguleringsansvaret.
- Noterings- og rapporteringsplikt for oppnådd engrospris (noteringspris)
- Ved reguleringseksport: Mottaksplikt fra uavhengige aktører for varer som kan eksporteres, etter en fordeling som tilsvarer aktørens andel av slaktingen de siste 12 måneder.
- Plikt til å utarbeide og offentliggjøre 6 prognoser for produksjons- og forbruksutvikling per år.
- Plikt til å varsle om behov for, og rett til å foreslå tiltak for å regulere produksjonskapasiteten og /eller for å stimulere etterspørselen
- Plikt til å varsle om behov for, og rett til å foreslå iverksetting av suppleringsimport
- Rett til å foreslå årlig kvantum for sesonglager

2.4.2 Mottaksplikt

Med grunnlag i jordbruksforhandlingene 2010 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med følgende mandat: ”Partene er enige om å foreta en gjennomgang av markedsregulatorrollen, med hovedvekt på innholdet i mottaksplikten. Gjennomgangen skal omfatte alle jordbrukssektorer med markedsregulering. Det nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som framlegger rapport til jordbruksoppgjøret 2011.”

I sluttrapporten fra Arbeidsgruppa uttaler flertallet ⁷:

- Omsetningsrådet har ansvaret for å følge opp eget regelverk for kjøtt- og eggsektoren, når det gjelder likebehandling av medlemmer og andre leverandører.
- Etterbetaling knyttet til kapitalen eller verdiskapingen i industridelen av selskapet, utgjør ikke noe problem hva gjelder mottaksplikten.
- Markedsregulator må fortsatt kunne drive prisdifferensiering for å ha tilstrekkelig evne til å gjennomføre sitt ansvar som markedsregulator.
- Markedsregulator må framlegge sine prisbetingelser for avtalepartene i forkant av jordbruksforhandlingene. Partene kan deretter eventuelt følge opp aktuelle problemstillinger i forbindelse med selve forhandlingene.

Ved Jordbruksforhandlingene i 2011 sluttet avtalepartene seg til dette.

Samtidig med omlegging til volummodellen for egg, så revideres den doble mottaksplikten for egg, dvs. plikten til å ta imot egg fra industrien.

---

⁷ Rapport fra Arbeidsgruppe: “Mottaksplikten i markedsreguleringen i jordbruket”, avgitt 17. mars 2011

2.4.3 Priser

Prisfastsettingen er det viktigste verktøyet markedsregulator har til rådighet for utøvelse av funksjonen som markedsregulator i den nye markedsordningen. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort (kommende prisperiode) og mellomlang sikt (1 – 3 år) oppnås en optimal markedsdekning.

Markedsregulators funksjoner ifht. priser i den volumbaserte markedsordningen er følgende:

- Nortura skal fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris for representantvaren for hver prisperiode (6 mnd), og utarbeide planlagt prisløype med ukepriser for samme tidsrom
- Nortura skal løpende notere og rapportere faktisk oppnådd engrospris (noteringspris) for representantvaren.
- Dersom Nortura finner at planlagt gjennomsnittlig engrospris i perioden ikke kan oppnås, kan prisen reduseres i forbindelse med utarbeidelse av produksjons- og forbruksprognosene i mars og september. Hvis det foretas slik reduksjon, skal planlagt prisløype justeres tilsvarende.
- Dersom Nortura finner at planlagt gjennomsnittlig engrospris ikke kan oppnås ved den planlagte prisløypa, kan prisløypa justeres i forbindelse med utarbeidelse av produksjons- og forbruksprognosene i mars og september
- Norturas informasjonsplikt om priser består i å informere om Norturas planlagte gjennomsnittlige engrosprisenivå kommende halvår for representantvaren. Informasjonsdatoer: 30. mai og 30. november. LMD har i sitt Fastsettelsesbrev om FAT og Rammeforskriften datert 1.juli 2009 slått fast ”at departementet legger til grunn at dersom fastsettelsesdatoen faller på en lørdag, en søndag eller en annen helligdag, settes fastsettelsesfristen til nærmeste virkedag før 30. mai .” (= nærmeste virkedag før den fastsatte informasjonsdatoen)
- Nortura skal i tillegg utarbeide og offentliggjøre planlagt engrosprisløype 2 ganger per år (innen 10. juni og innen 10. des) og markedsprognoser 6 ganger per år.
- Norturas forsyningsplikt til uavhengige aktører skal skje til **noteringsprisen på transaksjonstidspunktet.**

2.4.4 Importutløsning og tolladministrasjon

Statens landbruksforvaltning har ansvar for å følge opp regelverket om tollvernet. SLF kan iverksette import med administrativ tollnedsettelse, hvis øvre prisgrense blir overskredet to uker på rad. Det kan også fastsettes administrative tollnedsettelse etter anmodning, dersom det prognoseres underdekning med norsk råvare ut fra planlagt gjennomsnittlig engrospris, selv om det ikke er notert priser over øvre prisgrense. Tollreduksjon skal gjøre det mulig å importere slakt til markedsregulators forhåndsfastlagte og kjente engrosprisløype.⁸

Nortura skal som markedsregulator vurdere om det foreligger behov for suppleringsimport for en periode, dersom det prognoseres underdekning med norsk råvare (inkl. sesonglager) ut fra planlagt prisløype, og selv om det ikke er notert priser over øvre prisgrense. Nortura skal i slike tilfelle varsle SLF om importbehovet, og foreslå at tollsatsene midlertidig reduseres. Andre markedsaktører har også en selvstendig mulighet til å foreslå tollreduksjon for en

---

⁸ St.prp. nr 75 (2008-2009) side 113

periode. SLF skal konsultere bransjen ved vurdering av dekningsgraden før tollreduksjon iverksettes.

2.4.5 Markedsregulering

Markedsregulering som kan finansieres over omsetningsavgiften, vil i den nye markedsordningen bestå av følgende funksjoner:

Sesonglagring

Innlegg på sesonglager foretas ved markedsoverskudd, og blir avgrensa til forhåndsfastsatte volum, med grunnlag i sesongvariasjoner. Uttak fra lager vil skje ved underskudd i markedet.

Det maksimale årlige kvantum for sesonglagring fastsettes av Omsetningsrådet etter forslag fra Nortura. Nortura foreslo i brev av 05.05.09 at det årlige kvantum for storfekjøtt ble fastsatt til 3000 tonn.

Omsetningsrådet gjorde den 23.06.09 følgende vedtak:

”Maksimalt årlig kvantum for innlegg av storfekjøtt på reguleringslager fastsettes til 2 500 tonn. Kvantumbegrensningen trer i kraft fra og med 1.juli 2009”.⁹

Sesonglagring fastsettes for sau og lam av omsetningsrådet i juni 2013. For egg videreføres reguleringslagring av egg og eggeprodukter uten fastsatt volumbegrensning.

Eksport

Reguleringseksport skal bare unntaksvis benyttes. Dersom Omsetningsrådet i alvorlige markedsituasjoner åpner for reguleringseksport, skal Nortura også ha mottaksplicht fra uavhengige aktører ut fra deres relative andel av det volumet som planlegges eksportert.

2.4.6 Produksjonsregulering

Produksjonsregulering som finansieres over omsetningsavgiften er et nyttig verktøy for rask og ressurseffektiv regulering av markedsbalanse. I *St.prp. nr 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009* slås det fast at ”Innenfor volummodellen skal det etter vedtak i Omsetningsrådet, fortsatt være adgang for markedsregulator til å gjennomføre produksjonsregulering.”¹⁰

Dette er nedfelt i *Retningslinjer for gjennomføring av markedsregulering for storfekjøtt* : ”Eventuelle andre avsetnings- og produksjonsregulerende tiltak kan gjennomføres etter forhåndsgodkjennelse fra Omsetningsrådets arbeidsutvalg i det enkelte tilfellet.”

Tilsvarende er nedfelt i retningslinjene for markedsregulering av egg.

Produksjonsregulerende tiltak finansiert over omsetningsavgiften vil som hovedregel være av frivillig karakter, og kompensasjonen dimensjoneres etter ordningens innhold og omfanget av den økonomiske belastningen for produsenter som deltar.

2.4.7 Faglige tiltak og Opplysningsvirksomhet

Tildeling av midler til Faglige tiltak og Opplysningsvirksomhet skjer i tråd med bestemmelsene i forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer (FOR 2008-10-22 nr 1136) med tilhørende retningslinjer om anvendelse av midler fra

---

⁹ Protokoll Oms.rådet fra møte 23.juni 2009

¹⁰ St.prp. nr 75 (2008-2009) side 113

omsetningsavgiften til faglige tiltak og opplysningsvirksomhet. Slike tiltak finansieres med omsetningsavgift, og endringer i markedsordningene for lam/sau og egg medfører ingen endringer av prosedyrer for disse elementene i markedsordningen.

2.5 Rutiner for samhandling med faglagene i jordbruket

Markedsregulatorene (Tine, Norske Felleskjøp og Nortura) og faglagene i jordbruket (Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag) har en avtalebasert arbeidsdeling som medfører behov for et avtalt handlingsmønster i forhold til å utveksle synspunkter og råd omkring markedsordningene mv. Rådet for Pris og Produksjonsregulering har tidligere hatt denne funksjonen, fastlagt i "Landbruksrådsavtalen" fra 1950.

Et utvalg med representanter fra markedsregulatorene mfl fikk i 2009 som oppgave å utvikle et nytt, formelt avtalegrunnlag for Rådet for pris- og produksjonsregulering. Utvalget skulle også vurdere andre sider ved samarbeidet mellom faglag og omsetningsorganisasjonene, blant annet med tanke på tilpassing til endrede markedsordninger for kjøtt og egg. Utvalget leverte sin innstilling høsten 2009.

Den 17. Mars 2010 undertegnet lederne for markedsregulatorene og faglagene avtalen for "Rådet for jordbruksavtalespørsmål". Hele avtalen kan leses her:

<http://www.bondelaget.no/getfile.php/Dokumenter/Jordbruksforhandlinger/Samarbeidsavtale%20R%C3%A5det%20for%20jordbruksavtalesp%C3%B8rsm%C3%A5l.pdf>

3 Makroøkonomi, forbrukertrender og rammevilkår

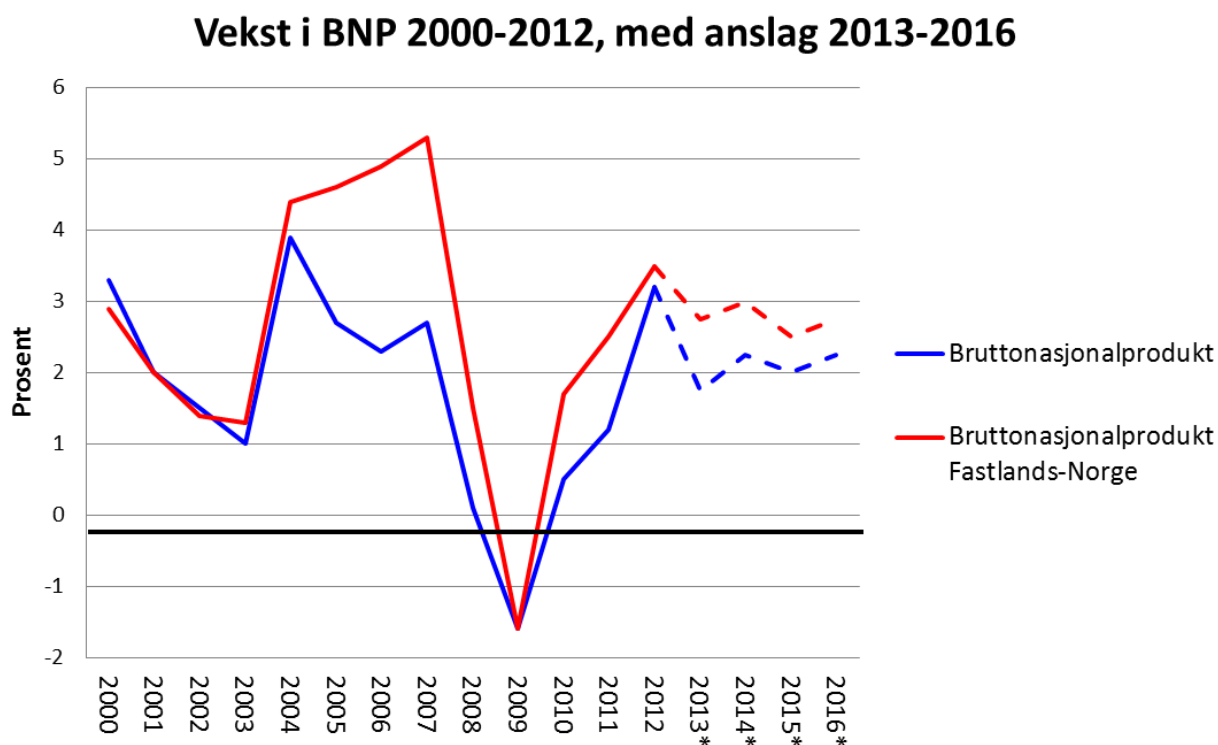
Både tilbuds- og etterspørselssida for storfekjøtt, sau/lam og egg påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av utviklingen i nasjonaløkonomien, forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst, realinntekt, konsumpris- og renteutvikling. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet.

3.1 Status og utviklingstrekk i nasjonaløkonomien

Norsk økonomi har vært god etter tilbakeslaget under finanskrisen. Verdiskapingen har nå økt i ni kvartaler på rad. Sysselsettingen er høyere enn toppnivået i 2008, og arbeidsledigheten holder seg lav.

3.1.1 BNP

Bruttonasjonalproduktet (BNP) viser verdien av alt som skapes/produseres i et land. BNP per innbygger brukes ofte som et uttrykk for velferdsnivået i et land. Vekstraten i BNP gir et godt bilde av konjunkturutviklingen. Figur 3-1 viser at vekstraten har tatt seg opp igjen etter lavkonjunkturen i 2008-2010, og det forventes nedgang i vekstraten i 2013 før den stiger noe og blir stabil framover¹¹.

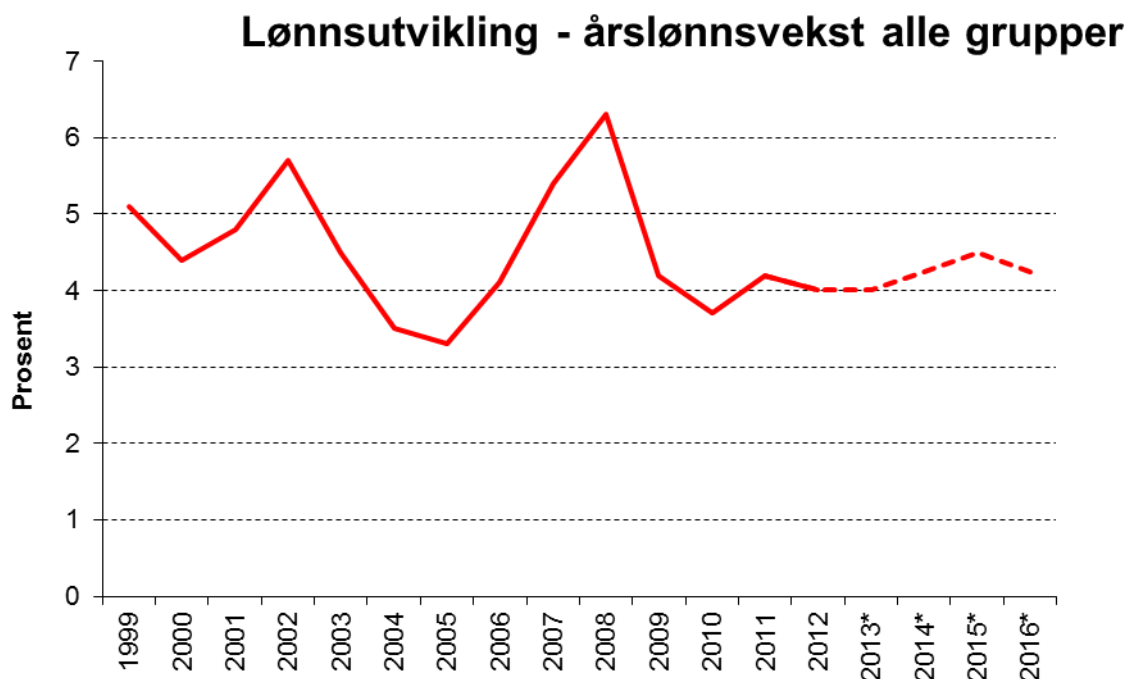
Figur 3-1 Utviklingen i BNP 2000 – 2012, med anslag for 2013-2016

¹¹ Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/13, og Revidert Nasjonalbudsjett 2012.

3.1.2 Lønn, realinntekt og konsum

Lønn for utført arbeid er den viktigste inntektskilden for de aller fleste i Norge. Lønnsutviklingen har derfor stor betydning for enkeltpersoners og husholdningers inntekt og levekår.

Teknisk Beregningsutvalg anslår gjennomsnittlig årslønnsvekst for lønntakere til 4,0 prosent fra 2011 – 2012, mot 4,2 prosent året før.¹² TBU anslår overhenget inn i 2013 til 1,8 prosent, mot 1,4 prosent som gjennomsnitt for de siste tre årene. Figur 3-2 viser lønnsutviklingen for lønntakere fra 1999-2012, med anslag for årene framover.

Figur 3-2 Lønnsutviklingen i årslønnsvekst for perioden 1998-2012 med anslag for 2013-2016.

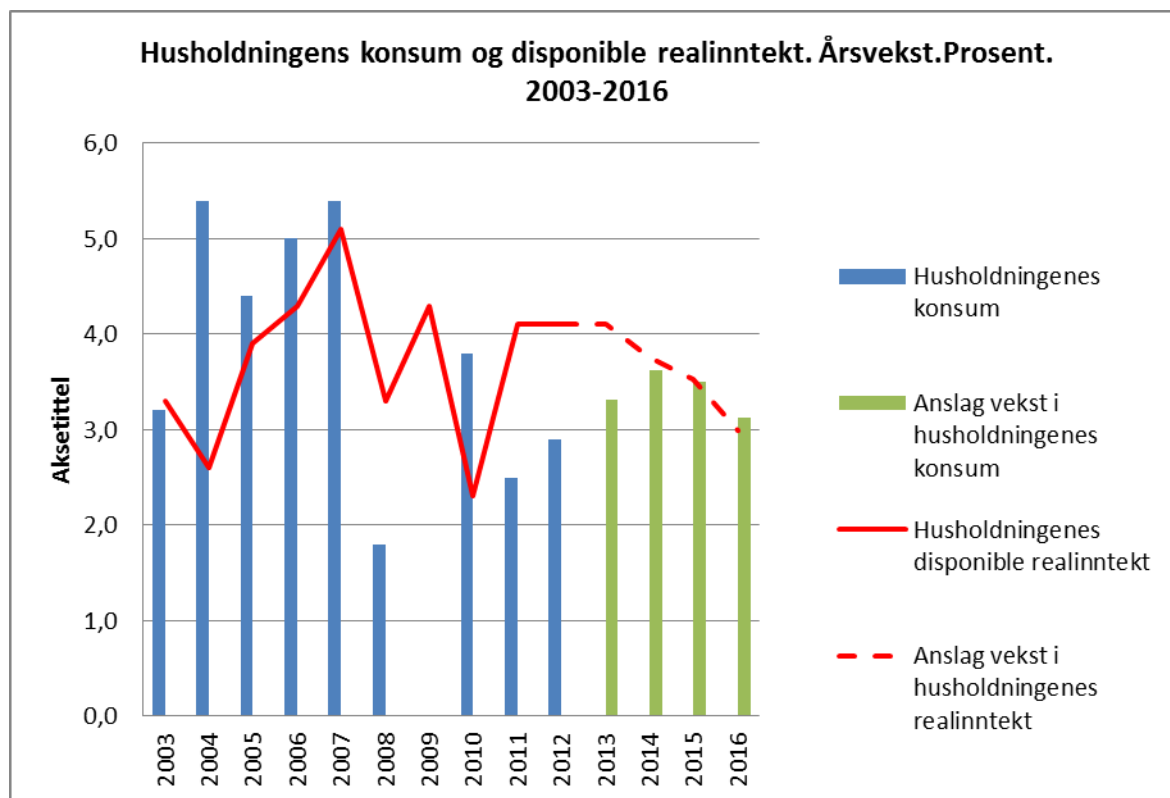
Lønnsutviklingen har siden begynnelsen av 1990-åra vært sterkere enn prisutviklingen i Norge. Vi har derfor hatt betydelig reallønnsvekst i perioden. I 2013 er årslønnsveksten anslått til 4 prosent som innebærer en reallønnsvekst i 2013 på 2,5 prosent, som er en nedgang fra 3,2 prosent fra i fjor. I 2012 er husholdningenes realinntekt 4,1 prosent som gir samme nivå som i 2011.¹³

Lav lønnsvekst hos landene rundt oss og høy arbeidsinnvandring som gir et fleksibelt tilbud av arbeidskraft kan gi lavere lønnsvekst i Norge. Dette gir utsikter for at det vil ta lengre tid enn antatt før prisveksten tar seg opp.¹⁴

Figur 3-3 viser den årlige endringen i husholdningenes disponible realinntekt og konsum for perioden 2003-2012, med anslag fram til 2016. I 2013 anslås husholdningenes konsum å øke med 3,25 prosent.

¹² Teknisk Beregningsutvalg (TBU) - Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2013 - endelig hovedrapport.

¹³ Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/13.

Figur 3-3 Årlig endring i husholdningenes disponible realinntekt og konsum 2003-2012, med anslag for 2012-2016¹⁴

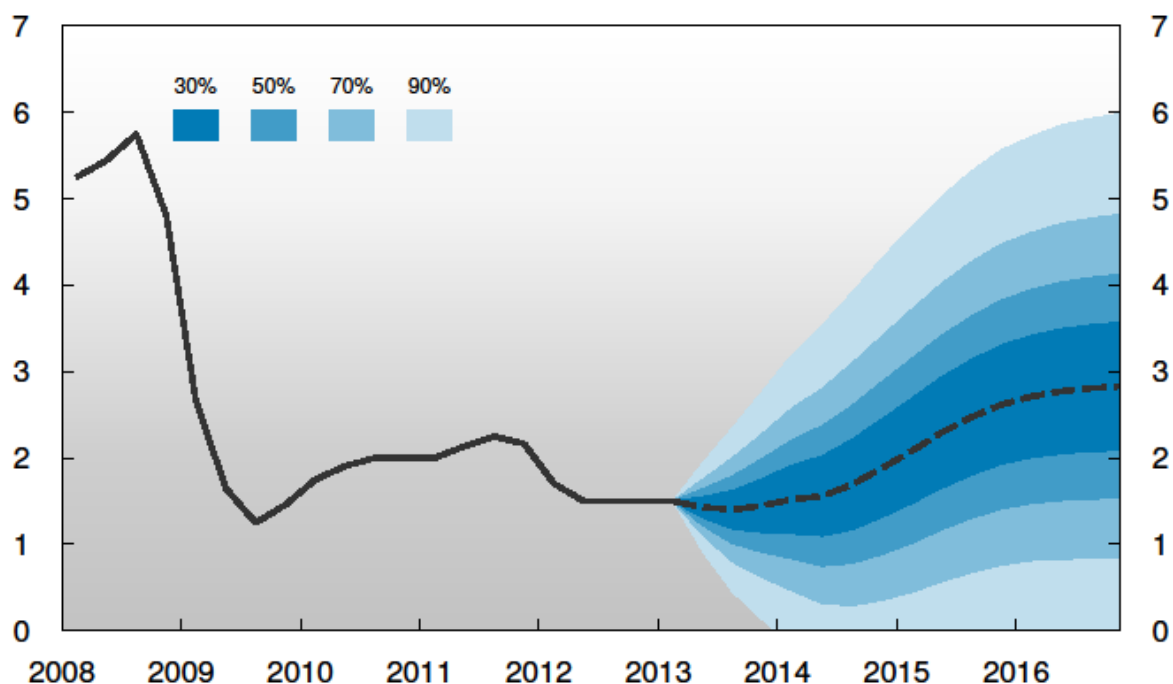
3.1.3 Renteutvikling

Styringsrenta i Norge er renta på bankenes innskudd i Norges Bank. Endringer i Norges Banks styringsrente vil normalt ha sterkt gjennomslag i de mest kortsiktige rentene i pengemarkedet og for bankenes innskudds- og utlånsrenter. Renten settes med sikte på at inflasjonen over tid skal være nær 2,5 prosent.

I rentemøtet den 13. mars 2013 besluttet Hovedstyret i Norges Bank å holde styringsrenta uendret på 1,5 prosent¹⁵. I begrunnelsen for vedtaket peker Norges Bank på at styringsrentene er nær null i mange land, og den forventede oppgangen i rentene ute er skjøvet ytterligere ut i tid. Det er en god vekst i fremvoksende økonomier som bidrar til at veksten i norsk økonomi kan holde seg oppe fremover. Sysselsettingen øker og prisveksten holder seg lav og da spesielt prisveksten på norsk produserte varer og tjenester. Kapasitetsutnyttningen er høyere enn normalt nivå, og aktiviteten i oljerelaterte næringer er høy. I pengepolitiske rapport i mars anslo Norges Bank at styringsrenten ville bli holdt på dagens nivå det nærmeste året.

¹⁴ Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/13. (deres kilder: SSB og Norges Bank)

¹⁵ Norges Bank, Hovedstyrets begrunnelse for rentebeslutningen

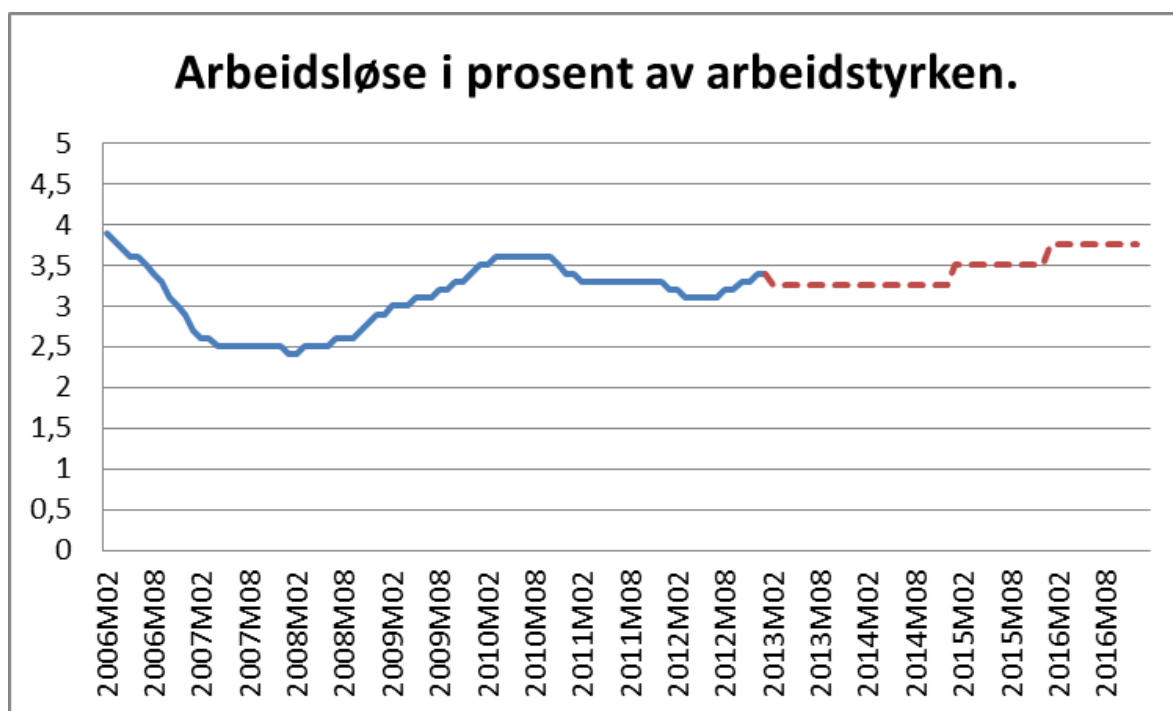

Figur 3-4 viser styringsrenten i prosent de siste årene og anslag fremover.

3.1.4 Sysselsetting og arbeidsledighet

Arbeidsledigheten var i 2012 på rundt 3,1 prosent av arbeidsstyrken. Det anslåes at arbeidsledigheten i 2013 vil være 3,2 prosent av arbeidsstyrken. Dette er om lag en prosent lavere enn gjennomsnittsnivået for arbeidsledighet de siste 25 årene. Arbeidsledigheten forventes å holde seg stabil fremover. ¹⁶

¹⁶ Finansdepartementet – Nasjonalbudsjettet 2013

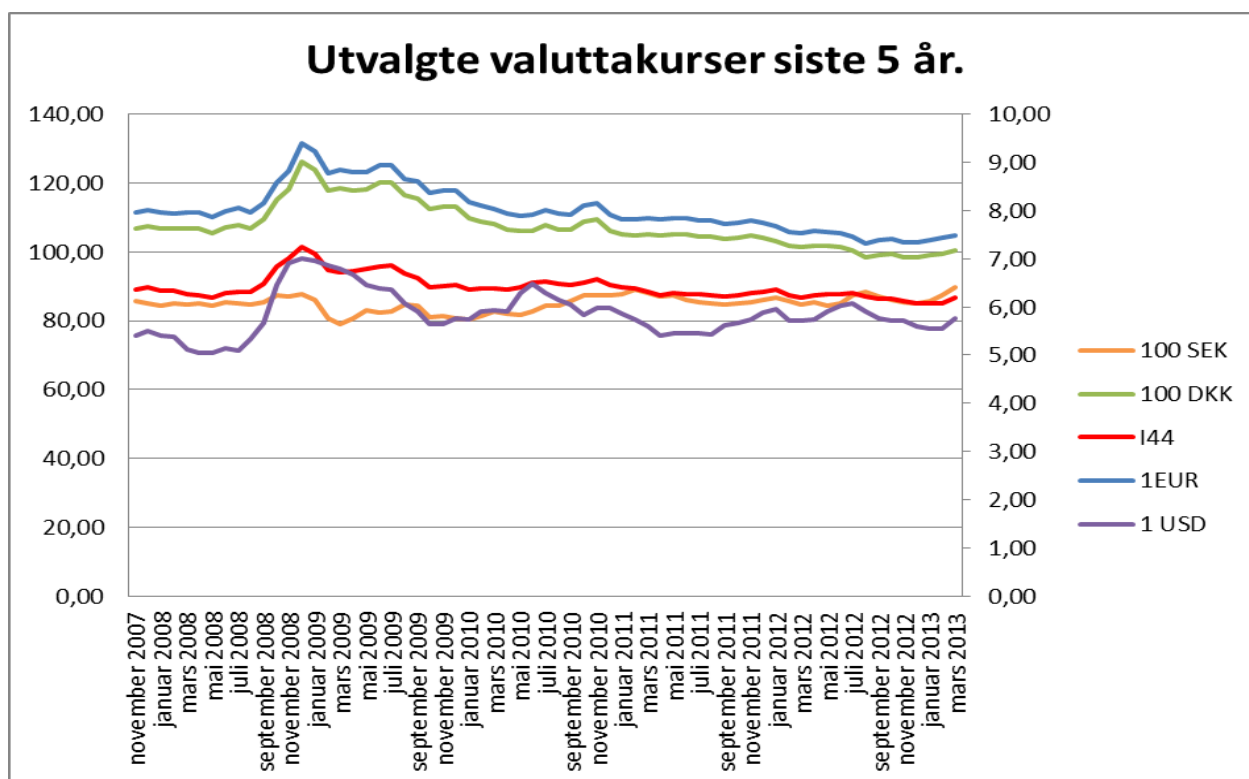

Figur 3-5 Arbeidsledighet i prosent av arbeidstyrken 2006-2012, med anslag 2013-2016¹⁷. Det er kun tall fra 2006 da de har inkludert 15 åringer i statistikken.

3.1.5 Valutakursutvikling

Den norske kronen er sterk og har vært det over lengre tid. Dette bidrar til at importerte varer blir relativt billige, med tilsvarende utfordringer for varer og tjenester som eksporteres eller som konkurrerer med import.

¹⁷ Statistisk Sentralbank: Tabell: 08931: Sysselsetjing og arbeidsløyse for personar 15-74 år. Sesongjusterte tal og trend, 3 månaders glidande gjennomsnitt, etter kjønn og alder og Pengepolitisk rapport 1/13.

Figur 3-6 viser valutakursutviklingen for amerikanske dollar, euro, danske kroner, svenske kroner samt importveid kursindeks (I44) de siste 5 årene.¹

3.1.6 Internasjonal økonomi

I Nasjonalbudsjettet for 2013 beskrives det at i flere OECD land er den økonomiske aktiviteten fortsatt lavere enn før finanskrisen brøt ut for fire år siden. Den økonomiske veksten er ikke høy nok til å forhindre at arbeidsledigheten stiger. Bruttogjelden for offentlig forvaltning i de tradisjonelle industrilandene er fortsatt høyere enn BNP og OECD anslår at medlemslandene sett under ett må stramme inn budsjettene med 2 pst. av BNP etter 2013 for å kunne stabilisere gjelden som andel av BNP. Det har vært en svak oppgang i BNP globalt sett. Det er svak vekst i Europa, men også i mange framvoksende økonomier er veksten langsommere enn før. Kraftige finanspolitiske innstramminger og svak konkurranseevne trekker i retning av lav økonomisk aktivitet i flere år fremover for utsatte euroland. I Kina og andre fremvoksende økonomier i Asia vil den økonomiske veksten holde seg på et høyt nivå, men noe lavere enn tidligere.

Krisen i euroområdet de siste to og et halvt årene har forsterket de negative ettervirkningene etter finanskrisen i 2008 og 2009. Det er lav økonomisk vekst, høy gjeld og store budsjett underskudd. Dette har svekket tilliten til statsfinansene i flere land. Det har vært uroligheter knyttet til om Hellas ville forlate eurosamarbeidet og for situasjonen for spanske banker og spanias statsfinanser. EU og myndighetene i eurolandene har gjennomført og varslet tiltak som kan bidra til å gjenoppbygge tilliten til eurosamarbeidet. Gjenoppbygges tilliten kan den økonomiske utviklingen slå om tidligere enn ventet.

For Norges viktigste handelspartnere anslåes veksten i BNP i år å være uendret fra Revidert nasjonalbudsjett i 2012. Mens for neste år anslåes det at BNP vil bli 0,5 prosentenheter lavere. Anslaget er en prosentenheter lavere enn gjennomsnittet for de femten årene før finanskrisen.¹⁸

¹⁸ Nasjonalbudsjett 2013

3.2 Hovedtrekk nasjonalt forbruk og priser

3.2.1 Befolkning

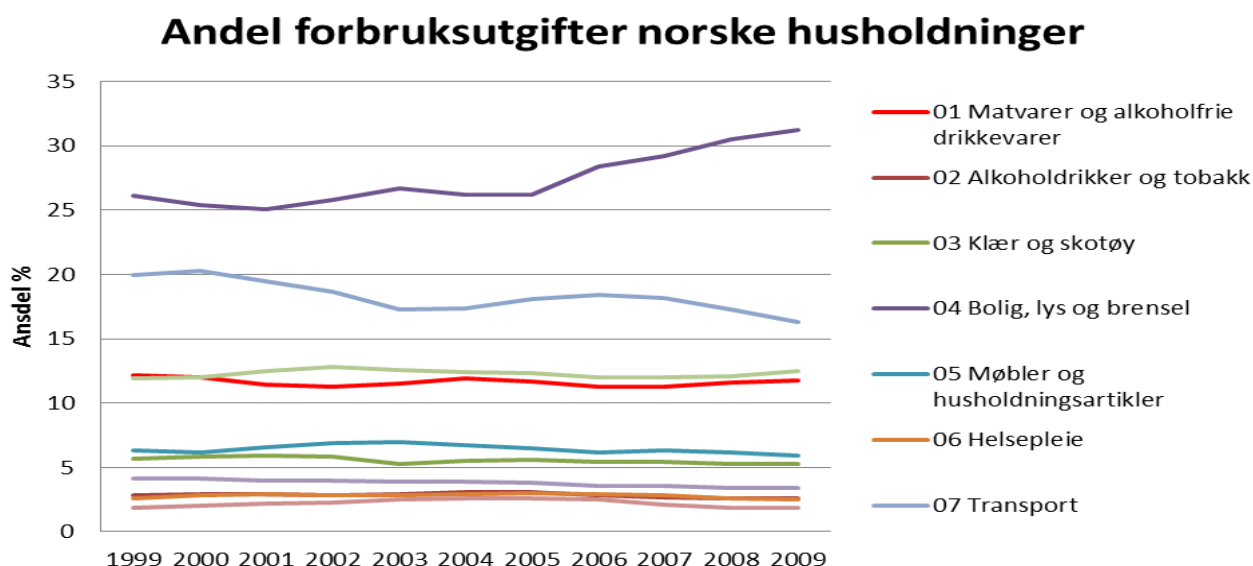
19. mars 2012 er det beregnet at folketallet i Norge passerte 5 millioner. Vekstraten er på 1,3 prosent per år. SSBs framskrivinger viser at folketallet vil fortsette å stige de neste 50 årene, til rundt 6,9 millioner i 2060.¹⁹ Den årlige vekstraten i antall forbrukere er en viktig driver i utviklingen i forbruket.

3.2.2 Forbruksutvikling

Norske husholdninger bruker en stadig mindre del av budsjettet på mat. En gjennomsnittshusholdning bruker i dag bare 11 prosent av budsjettet til mat, sammenliknet med 40 prosent i 1958.²⁰

Samtidig som en mindre del av budsjettet blir brukt på mat, har innholdet i matkurven forandret seg mye på 50 år. Forbruket av fisk og poteter (målt i antall kilo) er betydelig redusert siden 1958, vi spiser mer kjøtt.

Figur 3-7 viser en mer detaljert sammensetningen av forbruket i husholdningene i prosent basert på løpende priser for perioden 1999-2009. Utgifter til bolig, lys, brensel og transport er de to største postene.²¹ Resultatene er fra forbruksundersøkelsen, en årlig undersøkelse hvor Statistisk sentralbyrå samler inn opplysninger om utgifter i private husholdninger. På grunn av små årlige utvalg blir det bare publisert tall for enkeltgrupper ved å slå utvalgene i forbruksundersøkelsene for tre år sammen, og regne alt i siste års priser (resultater tidfestes da per år for eksempel ved 2007-2009 i 2009-priser).

Figur 3-7 Detaljert fordeling av husholdningenes forbruk.

¹⁹ <http://www.ssb.no/befolkning/>

²⁰ <http://www.ssb.no/forbruk/>

²¹ Kilde SSB, <http://www.ssb.no/emner/05/02/fbu/>, oppdatert 05.05.2012

Innenfor varegruppen Mat og alkoholholdige drikkevarer er kjøtt den nest største varegruppen. For kjøtt viser tallene en utvikling fra at kjøtt utgjorde 2,6 prosent av husholdningenes utgifter i 1997-99 til 2,3 prosent i 2007-2009.

3.3 Prisutvikling

Fra mars 2012 til mars 2013 steg KPI med 1,4 prosent. Drift og vedlikehold av transportmidler hadde en prisoppgang på 1 prosent. Beregnet husleie for selveiere steg med 2,4 prosent som er høyere enn forrige år. Prisene på restauranttjenester og finansielle tjenester utenom forsikring økte med henholdsvis 3,8 og 1,5 prosent. Andre konsumgrupper som viste prisoppgang, var blant annet alkoholholdige drikkevarer og tobakk. Prisen på matvarer sank med 2,0 prosent og alkoholfrie drikkevarer har hatt en prisnedgang på 1,7 prosent. Prisen på sko og klær falt også i denne perioden.

Økningen i KPI de siste 12 månedene skyldes hovedsakelig økt priser på elektrisitet og nettleie som økte med 14,5 prosent i perioden. Andre grupper som bidro til økningen i KPI var husleie for selveiere, alkoholholdige drikkevarer og tobakk.²²

Norges Bank anslår en økning i KPI på 1,5 prosent i 2013, 1,5 prosent i 2014, 2,0 prosent i 2015 og 2016.²³

I nasjonalbudsjettet for 2013 viser at det har vært en høy lønnsvekst og en lav prisstigning. Denne kombinasjonen har gitt en sterk kjøpekraft hos husholdningene som gjenspeiler seg i privat forbruk og boligprisene. Prisveksten på norskproduserte varer og tjenester har vært moderate. Prisen på importerte varer har hatt en nedgang på grunn av den sterke kronen. Den negative effekten av import varer og tjenester avtatt og norskproduserte varer og tjenester har hatt noe prisvekst. Det anslås at kronen vil bli noe svekket fremover som vil slå ut i høyere priser på importerte varer og tjenester.²⁴

3.3.1 Utviklingen i matvarepriser

Figur 3-8 viser prisindeksen for matvarer og matvaregrupper for perioden 1998 – april 2012, med 1998 som referanseår. Figuren viser at prisene på kjøtt i perioden har steget betydelig mindre enn gjennomsnittet for matvarer. Konsumprisindeksen (KPI) fra SSB viser at de siste 12 mnd. falt prisindeksen for matvarer med 2,0 prosent og prisindeksen for kjøtt falt med 1,6 prosent.

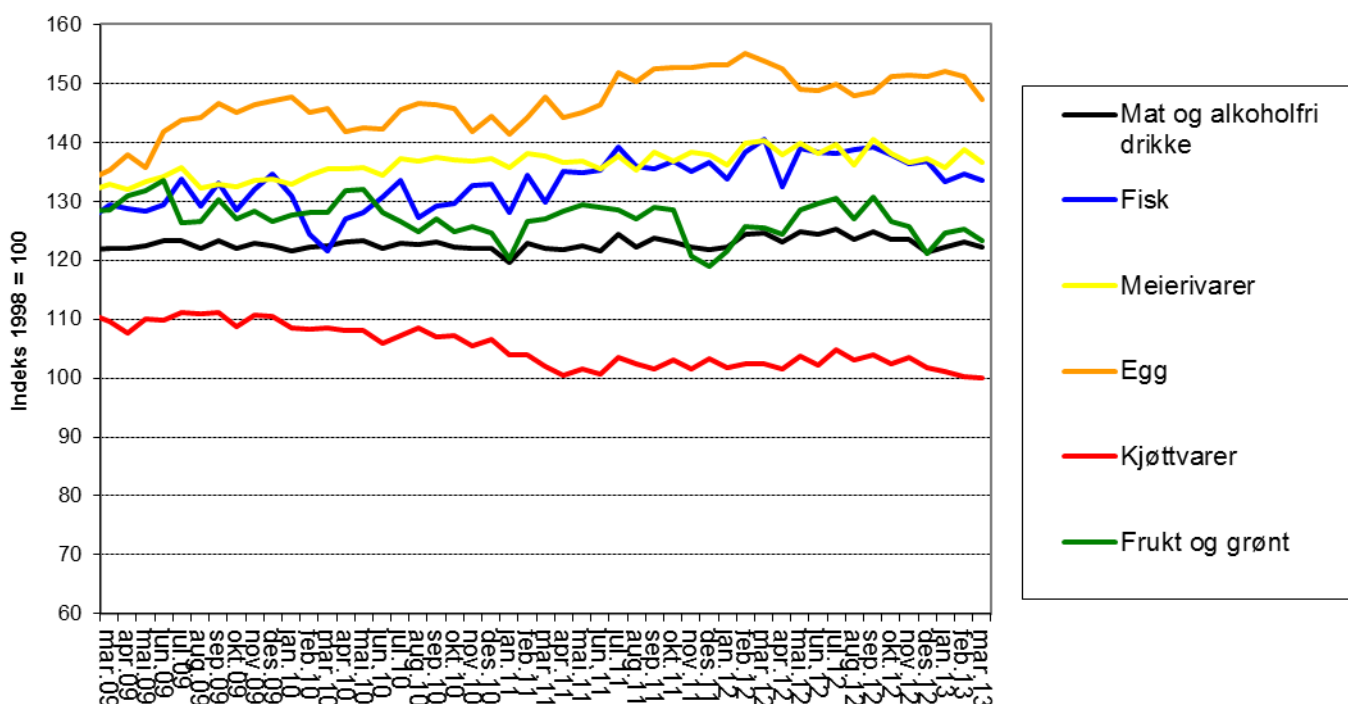
---

²² Kilde SSB: <http://www.ssb.no/kpi/>, hentet 11.05.2012

²³ Norges Bank – Pengepolitisk rapport 01/12.

²⁴ Nasjonalbudsjett 2013

Utvikling prisindekser matvarer

Figur 3-8 Matvareprisindekser.

I kapitel 6 beskrives priser og prisdannelsen for storfe, sau/lam og egg nærmere.

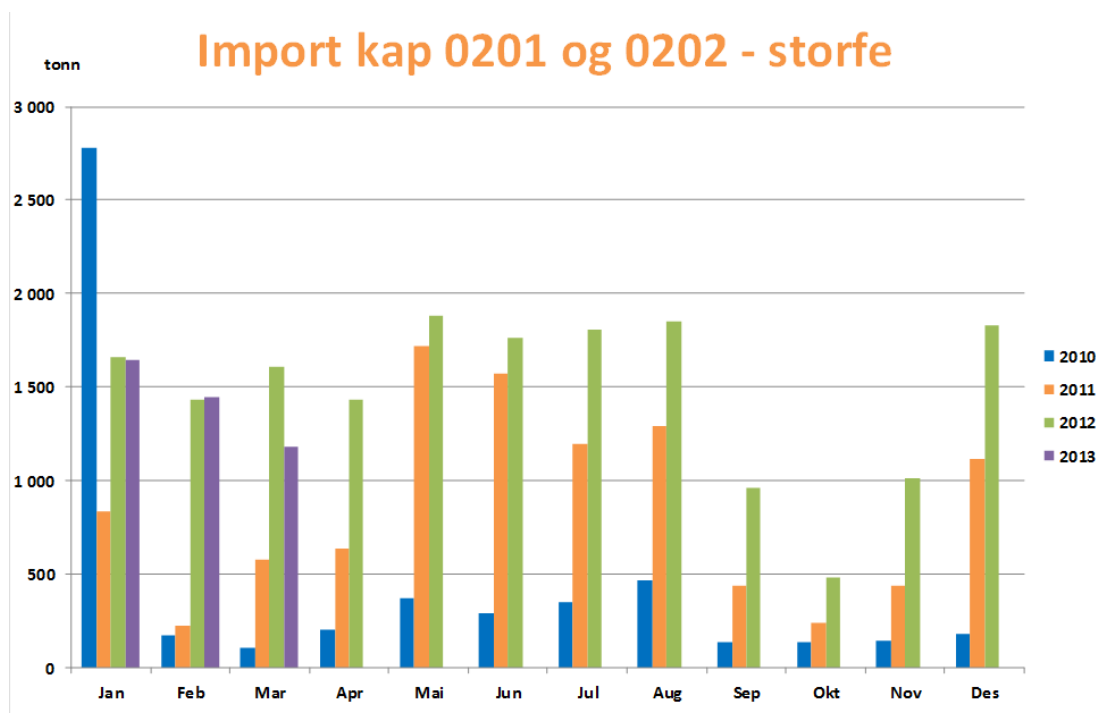
3.4 Import og grensehandel

Import av kjøtt til Norge kan grupperes i tre hovedgrupper: Import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll, import til full toll og grensehandel.

3.4.1 Import av storfe

Figur 3-9 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2010 – mars 2013. Importen av storfe ligger per mars 2013 på om lag samme nivå som på samme tid i 2012. Økning i import av storfe de to siste årene skyldes underskuddet på storfe nasjonalt. Det er stor underproduksjon av storfekjøtt i hele landet. Prognosene fra mai 2013 viser at det vil være et underskudd av storfekjøtt på 10 800 tonn etter at import kvotene på 7570 tonn er importert²⁵.

²⁵ Totale importkvoter for storfe hvor import av beinfritt kjøtt er omregnet til kjøtt med bein.

Figur 3-9 Import av ferskt og fryst storfekjøtt jan 2009 – mars 2013. ²⁶

Det er verdt å legge merke til den betydelige importen i januar 2010. Dette skyldes at mesteparten av importen fra SACU ble fordelt etter "først til mølla-prinsippet", og at denne importen ble inn fortollet til Norge den 1. januar 2010²⁷.

Tabell 3-1 viser import av storfekjøtt for 2012 og perioden januar – mars 2013 per land og tollposisjon. I 2012 var det import av ferske slakt fra Tyskland som utgjorde størstedelen av kvantumet og dette var hovedsakelig import under administrativ tollnedsettelse. SACU-importen fra Namibia utgjør også en stor andel av kvantumet. Men det er verdt å merke en betydelig import av ferske biffer og fileter fra Uruguay i 2012. Dette er import som er foretatt utenfor tollkvote og med ordinær GSP-toll. Hittil i 2013 er det hovedsakelig import av ferskt slakt fra Tyskland og Namibia. Importen fra Tyskland er i 2013 hovedsakelig import til nedsatte tollsatser. Importen fra Uruguay er på samme nivå per april 2013 (365 tonn) som i april 2012. Det forventes lavere import fra GPS-land etter omlegging av toll og tollkvoter på biffer og fileter fra 1.1.2013. Omleggingen beskrives nærmere i kapitel 3.7.3.

²⁶ Kilde: Totalmarked

²⁷ Dette er løst ved at eksportlandene regulerer eksporten ved hjelp av eksportsertifikater osv.

Tabell 3-1 Import av storfe per posisjon og land for 2012 og frem til og med mars 2013

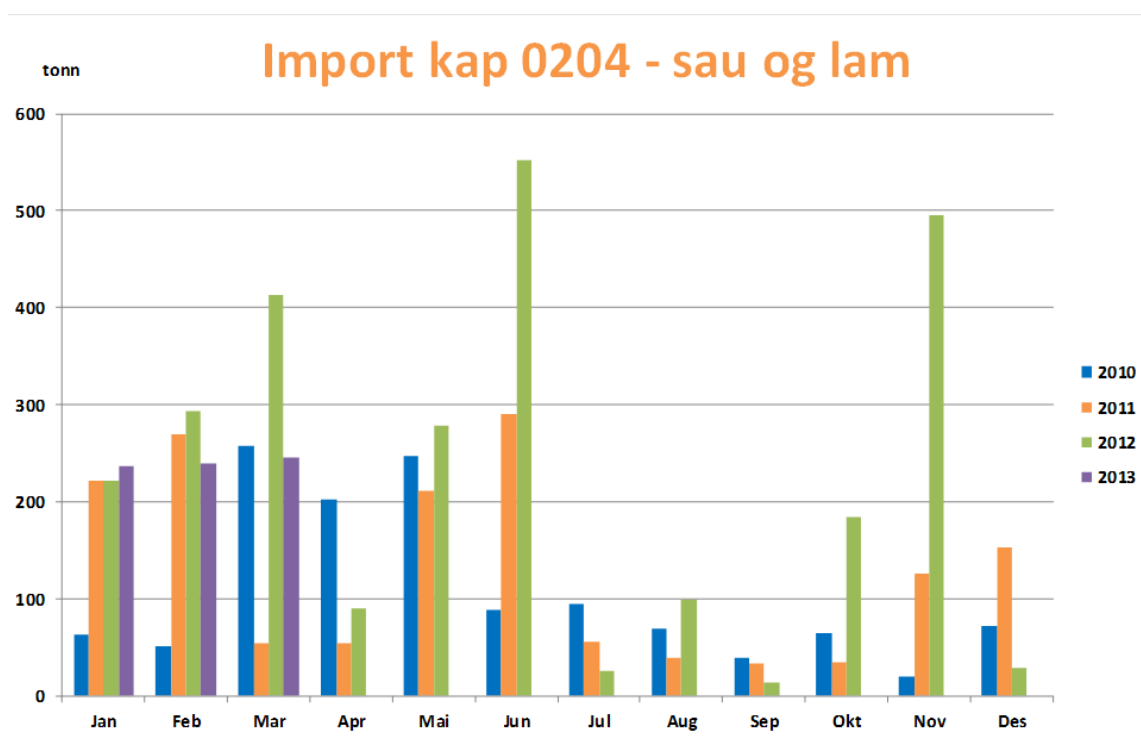
Import av storfe - pr posisjon og land

Sum av Tonn	Kolonnetiketter																UY	Totalsum				
Radetiketter	FR	AR	AT	AU	BE	BR	BW	CZ	DE	DK	ES	GB	IE	IT	LT	NA	NL	NZ	SZ	US	UY	Totalsum
2012																						
201 - Storfe, ferskt																						
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	114	429	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	544
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	45	9 680	218	-	57	18	147	-	-	-	-	-	-	-	-	10166
2003 - bakpart	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	-	1 656	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1691
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	28
3001 - biffer og fileter	0	-	-	2	-	-	169	-	1	0	1	0	16	-	1348	1	1	82	12	379	2011	
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	81	-	-	-	-	1	-	83
Totalt 201 - Storfe, ferskt	0	-	0	2	-	-	169	45	11 461	648	1	92	34	147	1 430	1	1	82	13	407	14 533	
202 - Storfe, fryst																						
2001 - kvarte skrotter	-	-	-	-	-	-	-	119	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	119
2003 - bakpart	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	-	-	-	-	1	-	-	8	-	-	0	0	-	45	0	5	-	3	-	-	64
3001 - biffer og fileter	0	5	-	-	-	164	-	-	21	0	0	2	5	-	163	37	106	145	1	815	1464	
3009 - annet uten bein	1	-	-	0	25	199	-	-	1	0	-	-	-	-	967	-	19	273	-	55	1540	
Totalt 202 - Storfe, fryst	2	5	-	0	190	199	-	-	149	0	0	2	5	0	1 175	37	130	418	4	870	3 188	
Totalt 2012	3	5	0	2	0	190	367	45	11 610	648	1	94	40	0	147	2 605	38	131	500	17	1 277	17 721
2013																						
201 - Storfe, ferskt																						
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	103	-	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	170
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	-	2 638	80	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	2735
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	-	92	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	109
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	-	435	23	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	496
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	176	-	-	14	-	25	215	
Totalt 201 - Storfe, ferskt	-	-	-	-	-	-	-	-	3 165	223	-	105	-	18	176	-	-	14	-	30	3 730	
202 - Storfe, fryst																						
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
3001 - biffer og fileter	0	-	-	1	0	16	-	-	0	-	-	-	-	-	77	12	28	39	-	102	275	
3009 - annet uten bein	0	-	-	-	-	12	-	-	0	-	-	-	-	-	114	1	1	136	-	-	264	
Totalt 202 - Storfe, fryst	0	-	-	1	0	28	-	-	0	0	-	-	-	-	191	13	30	175	-	102	540	
Totalt 2013	0	-	-	1	0	28	-	-	3 165	223	0	105	-	18	367	13	30	189	-	132	4 270	

3.4.2 Import av sau/lam

Figur 3-10 viser importen av ferskt og fryst saue og lammekjøtt fra 2010 til 2013. Importen i januar og februar 2013 har vært på samme nivå 2011 og 2012. Årsaken til at importen var så høy i mars, juni og juli i 2012 var nedsatt tollsats på grunn av underdekning av lammekjøtt nasjonalt.

Tabell 3-2 viser en oversikt over importen av saue- og lammekjøtt i hele 2012 og frem til og med mars 2013. Hoveddelen av importen kommer fra Storbritannia, Island og New Zealand. Fra Island er det en kvote på 600 tonn frossent kjøtt som per mars 2013 nesten er fylt. Importen fra Namibia er gjennom SACU og er en liten andel av total importen. Kvote på sau- og lammekjøtt er på 1338 tonn totalt. I 2012 ble det importert 2695 tonn kjøtt. Importen utover de faste importkvotene er gjort til nedsatte tollsats på bakgrunn av underdekning av lammekjøtt nasjonalt.

Figur 3-10 viser en oversikt over importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2010- mars 2013.

Tabell 3-2 viser en oversikt over import av sau/lam pr posisjon i 2012 og 2013 frem til og med mars.

Import av sau/lam - pr posisjon og land

Sum av Tonn	AR	AU	BE	CL	DE	DK	GB	IE	IS	NA	NL	NZ	SE	UY	Totalsum
2012															
204 - Sau/lam															
1000 - ferskt, hele el halve skrotter av lam	-	-	-	-	-	33	1 655	49	-	-	-	-	-	-	1 737
2200 - ferskt, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
2300 - ferskt, andre kjøttstykker, utbeinet	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2
3000 - fryst, hele el halve skrotter av lam	-	-	-	-	-	-	-	-	596	-	-	-	-	-	596
4200 - fryst, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	29	18	-	1	-	0	25	0	0	-	9	128	0	5	215
4300 - fryst, andre kjøttstykker, utbeinet	-	18	0	4	1	-	2	1	0	48	8	11	-	52	143
Totalt 204 - Sau/lam	29	35	0	5	1	33	1 682	53	596	48	17	140	0	57	2 695
2013															
204 - Sau/lam															
1000 - ferskt, hele el halve skrotter av lam	-	-	-	-	-	-	97	-	-	-	-	-	-	-	97
2300 - ferskt, andre kjøttstykker, utbeinet	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0
3000 - fryst, hele el halve skrotter av lam	-	-	-	-	-	-	-	-	520	-	-	-	-	-	520
4200 - fryst, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	49	-	3	53
4300 - fryst, andre kjøttstykker, utbeinet	-	7	-	1	-	-	-	-	-	28	-	5	-	10	51
Totalt 204 - Sau/lam	-	7	-	1	-	0	97	-	520	28	1	54	-	13	721
Totalt 2013	-	7	-	1	-	0	97	-	520	28	1	54	-	13	721

3.4.3 Import av egg

Det er svært begrenset handel med egg. Det produseres i all hovedsak for de respektive hjemmemarkedene. Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene (se avsnitt 3.7.4). Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisiko.

Handelen varierer med markedssituasjonen i Norge. I perioden fra medio 2011 til medio 2012 var det en del import av egg. Etter det har det vært lite import. I 2012 ble det importert ca. 1200 tonn egg.

3.4.4 Grensehandel og priser i naboland

Nordmenn handlet for 11,6 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2012. Dette er en økning fra 2011 på en prosent. 55 prosent av grensehandelen skjer i Strømstad–Svinesund-området, Charlottenberg står for 18 prosent, mens handlestedene i resten av Sverige står for 19 prosent. Det betyr at 94 prosent av den norske grensehandelen skjer i Sverige.

Fra dagens undersøkelse startet i 2004, har grensehandelen økt med 32 prosent.²⁸

Kjøtt står for en betydelig del av grensehandelen, men det er vanskelig å finne sikre tall for volumene som omsettes. NILF har anslått at matvarer utgjør omtrent halvparten av grensehandelen i verdi (47 prosent i 2010) etterfulgt av alkohol(15 prosent), tobakk (13 prosent), mineralvann og tjenester. I 2006 gjennomførte det svenske jordbruksverket en undersøkelse hvor de kom frem til at kjøtt var det viktigste matvareproduktet i grensehandelen med mot Norge. Mengden kjøtt utgjorde da 20 prosent av den norske kjøttproduksjonen og seks prosent av den svenske kjøttproduksjonen ble solgt til Norge gjennom grensehandel. Prisforskjellene mellom Norge og nabolandene er sannsynligvis en av driverne bak grensehandelen sammen med god infrastruktur som gir kortere reisetid.²⁹

Tabell 3-3 viser prisnivåer for diverse matvarer, drikkevarer og tobakk i noen utvalgte europeiske land, målt i indekser. Tabellen viser blant annet at vi har et prisnivå for matvarer som ligger 63 prosent over gjennomsnittet i EU 27. For kjøtt er forskjellen 71 prosent.

Tabell 3-3 Prisnivåindekser i andre land. EU27=100.³⁰

	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Polen	Tyskland
Matvarer	162,8	115,0	130,9	111,3	68,8	111,4
Brød og kornprodukter	159,3	127,0	142,7	119,6	63,7	109,2
Kjøtt	171,1	119,1	127,5	113,9	59,9	125,9
Fisk	130,0	107,9	119,6	101,3	75,6	109,7
Melk, ost og egg	186,4	100,5	115,0	103,0	68,6	91,0
Matoljer og fett	167,7	113,3	136,4	99,7	88,0	103,1
Frukt, grønnsaker og poteter	161,0	130,7	127,8	120,4	79,3	128,4
Andre matvarer	165,7	106,2	159,8	109,1	77,6	103,0
Alkoholfrie drikkevarer	185,7	122,5	192,8	127,1	81,6	104,3
Alkoholholdige drikkevarer	250,8	149,9	130,3	170,2	94,8	88,0
Tobakk	235,5	137,1	123,1	105,9	58,4	111,6

3.5 Forbrukertrender

Etter en lang periode med sterk vekst i privat konsum, opplevde en i 2008 et brudd i denne trenden. Fra 2010 er en igjen kommet i en ”normalsituasjon” med betydelig vekst i privatkonsum. Siden 2010 har det vært en moderat økning i privat konsum og det forventes å fortsette slik fremover.

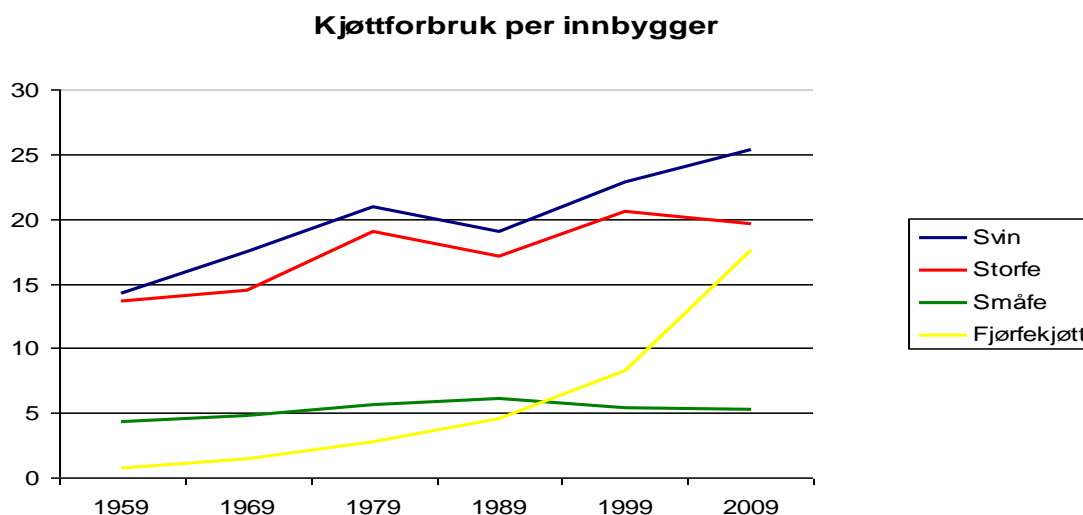
²⁸ <http://www.ssb.no/emner/10/10/10/grensehandel/index.html>, hentet 18.4.2013

²⁹ Statens landbruksforvaltning: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2012.

³⁰ Kilde Eurostat, hentet fra Budsjettmemnda – resultatkontrollen.

3.5.1 Kjøttforbruk per innbygger

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008. Veksten er i stor grad kommet i form av økt forbruk av svin og ikke minst kylling. Figur 3-11 viser utviklingen fra 1959-2009, basert på engrossalg og folketall.

Figur 3-11 Kjøttforbruk per innbygger

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) har beregnet det reelle kjøttforbruket, korrigert for bein, avskjær og annet svinn som ikke spises. Det reelle kjøttforbruket ligger på rundt 50 kg i året, og beregningen viser at kjøttforbruket totalt har økt med 0,8 prosent opp det siste året. Storfe øker mest og mens mengden lam er noe redusert.

Tabell 3-4 Kjøttforbruk per innbygger 2007-2011³¹

Beregnet forbruk per innbygger (kg)						Endrings siste år
	2007	2008	2009	2010	2011	
Storfe	14	14,3	13,4	12,9	13,2	2,0 %
Lam	3,6	3,9	3,5	3,5	3,3	-4,9 %
Svin	21,5	21	20,7	21,1	21,3	0,9 %
Fjørfe	7,4	8,7	8,3	8,2	8,4	1,6 %
Vilt	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	-1,8 %
Uspesifisert	3,1	3,2	3,1	3,2	3,2	1,2 %
Totalt	50,9	52,4	50,3	50,2	50,7	0,8 %

I kostholdsdebatten er det ikke bare det totale kjøttforbruket inkl. bein og svinn kjøtt som diskuteres, men også sammensetningen av rødt vs. hvitt kjøtt. I Helsedirektoratets kostholdsråd tilrås det å begrense inntaket av rødt kjøtt (storfe, svin, sau og geit) til 500 gram per uke (700-750 gram råvekt). Det er omstridt at det lyse svinekjøttet nå blir vurdert som "rødt" kjøtt. Selv om en legger dette til grunn, viser NILFs beregninger at gjennomsnittsførbruket av "rødt" kjøtt bare er på ca 800 gram råvekt per innbygger. Korrigert for svinn mv. viser dette at gjennomsnittskonsumet av "rødt" kjøtt er nær, men litt i overkant

³¹ Kilde: Animalia, Kjøttets tilstand 2012

av de nye kostholdsradene. Forbruksutviklingen framover vil ut fra en slik synsvinkel i hovedsak være knyttet til folketallsutviklingen.

3.5.2 Volumutvikling på varegruppenivå

Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg hittil i år (pr. uke 12, 2013) viser at spekepølse og skivet bacon øker mest i volum. Størst tilbakegang i volum er det for ferskt bearbeidet kjøtt og dypfryst bearbeidet kjøtt. I verdi er økningen størst for ferskt fjærkre og skivet bacon. Størst tilbakegang i verdi er det for dypfryst bearbeidet kjøtt og hermetisk kjøtt.

Tabell 3-5 Verdi- og volumutvikling hittil i år til og med uke 12 2013 med endring fra samme periode i fjor. Viktige varegrupper kjøtt/egg.³²

Varegruppe	Totalmarked hittil i år			
	Verdi (1000 kr)	Endr. (%)	Volum (tonn)	Endr. (%)
Ferskt rent kjøtt	752 332	6,3	-	-
Ferskt kjøttpålegg	539 084	-2,0	3 154	4,7
Fersk fjærkre	589 079	7,1	-	-
Pølser	514 028	-3,9	8 888	-1,2
Ferske deiger/fårser	596 271	4,8	7 771	4,2
Egg	428 102	-2,9	9 365	3,8
Spekepølse	353 803	4,7	1 529	4,4
Ferskt bearb. kjøtt	232 492	-3,0	2 714	-8,1
Skivet spekemat	123 403	4,6	334	9,2
Fersk posteier	113 951	-2,4	940	-1,3
Skivet bacon	127 661	7,8	828	7,2
Dypfryst bearb. kjøtt	82 986	-14,9	720	-19,2
Hemetiske middagsr.	55 386	-6,0	1 215	-7,6
Hemetisk kjøtt	27 722	-6,5	373	6,0
Sum varegrupper*	4 624 576	1,5	Ikke tilgj.	-

* Inklusive spekemat totalt og bacon totalt.

³² Kilde: AC Nielsen

3.5.3 Hovedtrender innen spisevaner

Ipsos MMIs store spisevaneundersøkelse, Norske Spisefakta 2012, viser at nordmenn er tilfredse med egen økonomi og at fremtidsoptimismen fortsatt er stor. De siste årene har norske forbrukere blitt mindre opptatt av fett og fokuserer mer på naturlig sunn mat. Det er en økende interesse for hvor maten kommer fra, og flere synes det er viktig at maten er norsk. Matinteressen øker, og vi får stadig flere “hobbykokker”.³³

De fem viktigste trendene er:

Sunnhet

- Fettfrykten faller.
- Interesse for lavkarbo synker, mens det er økende interesse for proteiner.
- Økende naturlighetstrend - færre tilsetningsstoffer/konserveringsmidler.

Lettvinthet

- Holdningen til raske løsninger er blitt mer negativ.
- Samtidig spiser stadig flere middag hjemme hver dag – økende marked for hverdagsmiddag

Matkultur og nytelse

- Høy interesse for både utenlandske retter og tradisjonelle norske retter.
- Opprinnelse og autentisitet; behov for en historie om maten som kan gjenfortelles.
- Betydningen av norsk opprinnelse på landbruksprodukter generelt og kjøttvarer spesielt. Men ikke på grunn av «trygghetsbehov», det er et ønske om «produsert i Norge» som øker.
- Økende matinteresse/matglede og andel som bruker matsider på nett vokser sterkt.

Nøkternhet

- Kjøpe smart, ikke betale mer enn nødvendig
- Økende kampanjefølsomhet - flere velger butikk ut fra tilbud/kampanje.
- Lavpriskjedene øker sin markedsandel, men nedgang i andel som spesielt vektlegger lav pris ved valg av matvarer.

Etikk og miljø

- Synkende miljøinteresse generelt
- Fortsatt lav betalingsvillighet for økologiske produkter
- Emballasjereduksjon
- Dyrevelferd – i Norge mest fokus på fjærkre.

Det åpne samfunn - gjør vi noe galt, så blir det kjent før eller senere (sosiale medier)

Andre trender som er spesifikt relevante for kjøttforbruk og **storfekjøtt** som kan nevnes:

- Grilling har blitt betydelig mer populært siden undersøkelsen for to år siden, hele 64 prosent sier de griller mer enn 2 ganger per måned i sesongen.

---

³³ Kilde: Norske Spisefakta 2012, Ipsos MMI. Shopper trends 2012, Nielsen.

- Interessen for å lage tradisjonelle norske retter som lapskaus, kjøttkaker etc. økte kraftig for to år siden og har siden holdt seg på det nivået.
- I vurdering av hovedråvare til middag, blir kylling vurdert som billig (69%) og magert (89%), mens 70 prosent svarer at storfekjøtt/biff har spesielt god smak.
- Kun 12 prosent mener kjøtt er noe de helst ikke bør spise for mye av, i tillegg faller andelen som vil spise mindre fett betydelig.

Trender for egg:

- Mengden egg fra frittgående høner vokser sterkt og er blitt den nye standarden (+58% siste år) og utgjør 57% av volumet siste rullerende år i dagligvare.
- Buregg/miljøinnredning synker (-36% siste år) og utgjør nå kun 39% av volumet.
- Økologiske egg vokser (+19% siste år), men er fortsatt lite med 3,9% av volumet.
- Økende krav om merking av buregg/miljøinnredning slik at forbruker skal bli enda mer bevisste på hva de velger. Overgangen til frittgående er i stor grad kjededrevet (særlig Rema 1000). For mange forbrukere er det fortsatt slik at "egg er egg". Nordmenn er i mindre grad bevisste på dyrehelse enn innbyggerne i mange andre europeiske land, fordi vi tror alt er regulert av myndighetene og dermed godt nok. Men vi opplever likevel noe mer diskusjon i media og bevissthet rundt dette nå enn for noen år siden.
- En del, og særlig de som ikke er så prisbevisste, ønsker seg større egg og/eller egg med gulere plomme.
- Egg er for lengst friskmeldt ifht. kolesterol og svært få er nå bekymret for å spise for mye egg som er en stor forskjell fra 5-10 år siden.

Trender for sau/lam:

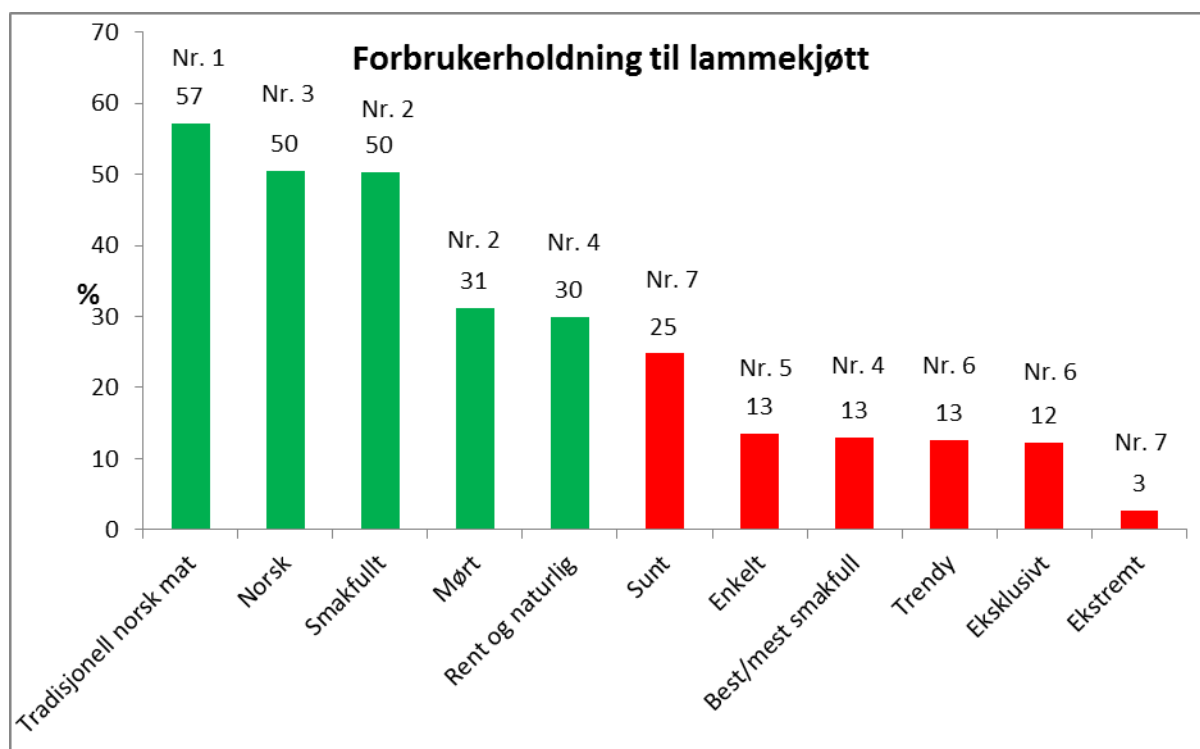
Forbruket av saue- og lammekjøtt internasjonalt er ikke stort ettersom det er få land som har tradisjoner for å spise dette. Det er imidlertid noen land som har tradisjoner for å spise saue- og lammekjøtt og da er det Island som har det største forbruket av saue- og lammekjøtt. I 2005 var forbruket på 25 kg per innbygger per år på Island. Forbruket av saue- og lammekjøtt på Island har falt siden 1978 med 22 kg per innbygger. Sverige har et forbruk på 1,1 kg per innbygger, mens Danmark og Finland (0,7kg) har et forbruk per innbygger på mindre enn 1kg. Australia og New Zealand har et forbruk per innbygger på 9,8 kg og 3,4 kg per innbygger per år. I Norge er forbruket på 3,3 kg per innbygger per år. Tallene for Danmark, Finland, Island og Australia er basert på engrossalg. For New Zealand er tallet kommet frem på bakgrunn av en undersøkelse av spisevaner. For Sverige og Norge er tallene basert på det reelle kjøttforbruket, hvor det er tatt hensyn til svinn under tilberedning og kasting av mat hos forbruker. Forbruket basert på engrossalg blir høyere enn det reelle forbruket da kjøtt selges med bein og det er svinn i forbindelse med matlaging og kasting. Til sammenlikning er forbruket av lam i Norge målt ved engrossalg 5,1 kg per innbygger i 2011³⁴.

Trender og holdninger til kjøtt av sau/lam -endringer i spisevaner

I en undersøkelse for OEK i 2012 har et representativt utvalg på 500 personer over hele landet svart på spørsmålet: *“Nedenfor har vi listet opp en rekke egenskaper ved kjøtt. Vi ønsker at du krysser av for den eller de kjøtt-typene du forbinder sterkest med de ulike egenskapene.”*:

---

³⁴ Kilde: Animalia- 2011 tallet for engrossalg er foreløpig tall.

Figur 3-12 viser en oversikt over forbrukernes holdning til lammekjøtt.

Lammekjøtt kommer spesielt godt ut på “Tradisjonell norsk mat”, hvor 57 prosent nevner lam som nr. 1 av alle 9 dyreslag i undersøkelsen som vist i Figur 3-12. Lam er hos forbruker assosiert med “norsk”, “smakfullt”, “mørt” og “rent og naturlig”.

Lammekjøtt regnes i mindre grad som sunt, eksklusivt, trendy eller enkelt. Det at lammekjøttet verken er spesielt enkelt (dvs. egnet som hverdagsmat) eller eksklusivt (selskapsmat) skyldes sannsynligvis at de rettene som folk er mest vant med å spise er fårikålkjøtt og lammestek. Det er ikke direkte enkelt å tilberede fårikålkjøtt og lammestek (hvis vi holder de erfaringene utenfor) siden det er kjøtt med ben som krever lang tilberedningstid. Begge rettene er først og fremst retter man spiser i spesielle sesonger (høst, påske) og da er det ofte mange tilbud og kampanjer på lammekjøtt. Matretter av lammekjøtt er en norsk tradisjon norske forbrukere liker å videreføre, men som ikke er spesielt eksklusivt. Vi vet fra andre undersøkelser (Nortura Middagskart, 2012) at både steker generelt og fårikålkjøtt oppfattes som real, mettende mat som egner seg mest til familiemiddager og uformelle vennemiddager i helgen.

Svarene er antakelig preget av at det gjennom året er lite tilbud av finere stykningsdeler (biffer/fileter) som vi vet oppfattes som mer eksklusivt og mørt. Begrenset utvalg av raske/lettvinde produkter som pølser, kaker/boller og deiger gjør også at forbrukerne ikke tenker på lammekjøtt som enkel hverdagsmat.

3.6 Politiske rammevilkår

3.6.1 Landbrukspolitikken

Offentlig fastsatte rammevilkår for landbasert matproduksjon har i meget lang tid vært viktig for norsk matproduksjon og matsikkerhet, for landbrukets produksjonsomfang og geografiske utbredelse, og for den økonomiske utviklinga i landbruket.

Om lag 70 % av totalinntektene i landbruket er markedsinntekter. Et velfungerende importvern er grunnlaget for den nasjonale prisdannelsen, og dermed helt avgjørende for næringas desidert største inntektsbærer. Direkte offentlig støtte utgjør resten av inntektene, om lag 30 % i gjennomsnitt, men andelen varierer mellom ulike produksjoner, driftsomfang og geografisk plassering. Landbruks-politikken har dermed en avgjørende funksjon både for markedsinntektene og for den delen av inntekten som kommer som direkte støtte. Internasjonalt er det ikke noe originalt at matproduksjon har en viktig plass i det politiske landskapet, men Norge har vært i verdenstoppen når OECD eller andre har målt det offentlige støttenivået til næringen.

I moderne tid har det vært bred oppslutning i Stortinget om en ambisiøs landbrukspolitikk og om det norske landbrukets mangesidige samfunnsoppgaver. Regjeringen Stoltenberg II la i 2011 fram Meld. St. 9 (2011-2012) "Landbruks- og matpolitikken", og Stortinget behandlet denne den 12. april 2012, (Innst. 234 S – 2011-2012). Dermed er hovedtrekkene for landbrukspolitikken for de nærmeste åra fastlagt, med supplement og presiseringer gjort i Stortingets behandling av senere Jordbruksoppgjør.

I Meld. St. 9 (2011-2012) settes det fire overordnede mål for landbruks- og matpolitikken: Matsikkerhet, Landbruk over hele landet, Økt verdiskaping og Bærekraftig landbruk. Det understrekes at matproduksjon fra land og sjø basert på bærekraftig bruk av våre nasjonale ressurser er et fundament for matsikkerheten. Det skal legges til rette for at den landbaserte matproduksjonen skal øke i takt med etterspørselen til en økende befolkning i Norge. Det legges stor vekt på best mulig utnyttelse av ressursene over hele landet. Dermed blir det lagt opp til å videreføre arbeidsdelingen i norsk jordbruk, og et landbruk over hele landet. Dette skal sikres bl.a. ved tydeligere distriktsprofil i virkemidlene. Det pekes videre på at økt verdiskaping er viktig for å gjøre produksjonsenhetene i landbruksnæringene mer robuste, og at dette skal skje ved at det utvikles en mer konkurransedyktig og lønnsom volumproduksjon, og ved at landbruket skaper et bredere inntekstgrunnlag gjennom å satse på produksjon av varer og tjenester som baserer seg på hele bredden av ressurser i landbruket. Det gjøres også forsøk på å balansere de tre nevnte hovedmålene med et mål for økologisk bærekraft, der landbrukets rolle og bidrag innarbeides. Nedenfor gjengis det utdrag fra den vedtatte landbruks-politikken.

Hovedpilarene i den norske landbruksmodellen videreføres.

Under Stortingets behandling av Meld. St. 9 (2011-2012) fremmet saksordfører Arne L. Haugen (Ap) følgende forslag på vegne av Regjeringsfraksjonen. Forslaget fikk også støtte fra Kristelig Folkeparti.

"Stortinget legger til grunn at landbruket og norsk næringsmiddelindustri skal sikres forutsigbarhet ved at hovedpilarene i den norske landbruksmodellen skal være grunnlaget for norsk landbrukspolitikk. Dette innebærer at Regjeringen skal, gjennom

ulike ordninger sikre et sterkt importvern, opprettholde jordbruksavtalen mellom staten og næringen samt videreføre samvirkets rolle som forvalter av markedsordningene.”³⁵

Produksjon av mat er landbrukets viktigste samfunnsoppgave.

Ved Stortingets behandling av Meld. St. 9 (2011-2012), uttalte en samlet komite følgende:

*“Komiteen viser til at landbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Komiteen viser til at matindustrien er en viktig del av en komplett verdikjede for produksjon av næringsmidler, den største vareproduserende verdikjeden i fastlands-Norge. Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Det er viktig å sikre norsk matindustri gode og konkurransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse.”*³⁶

Produksjonsmålet for norsk jordbruksproduksjon er sentralt i Meldinga, og ved Stortingets behandling uttalte en samlet komite:

*“Komiteen er enig i at vi i Norge må utnytte våre ressurser og legge til rette for mest mulig produksjon av de landbruksvarene vi har forutsetninger for å produsere nasjonalt.”*³⁷

Et bredt flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, går lengre, og uttaler at:

*“Flertallet viser til at det i meldingen påpekes at alle stater har ansvar for å sørge for at innbyggerne har nok og trygg mat. Det er videre satt et mål om at det skal legges til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for å produsere her i landet, og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå, med utgangspunkt i en økende befolkning her i landet. Flertallet støtter dette.”*³⁸

Importvern

Meldinga slår fast at et velfungerende importvern er helt avgjørende for norsk landbruk. Ved Stortingets behandling sluttet et bredt flertall seg til følgende:

“Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at hele den norske verdikjeden for mat er avhengig av et sterkt importvern. Importvernet er en bærebjelke i norsk landbrukspolitik, og en forutsetning for å opprettholde en norsk matvaresektor med bønder, næringsmiddelindustri og dagligvarehandel. Samtidig må den norske matindustrien hele tiden leve med konkurransen fra utlandet, og det er derfor viktig at norsk matindustri har rammebetingelser som er konkurransedyktige.

*Importen gjør det mulig å bruke norske ressurser til matproduksjon, det sikrer avsetningen av norske landbruksvarer og gjør det mulig å oppnå avtalte priser i jordbruksavtalen. Flertallet er kjent med at Norge etter gjeldende WTO-avtale har adgang til å benytte enten kronetoll eller prosenttoll for de viktigste landbruksvarene. Flertallet er enig i at dette handlingsrommet må utnyttes for å sikre et velfungerende importvern også i fremtiden.”*³⁹

---

³⁵ Møtereferat fra Stortingets møter 12. April 2012, voteringsutskrift fra Sak nr. 2, forslag nr. 27

³⁶ Innst. 234 S – 2011-2012, s 31

³⁷ Innst. 234 S – 2011-2012, s 28

³⁸ Innst. 234 S – 2011-2012, s 34

³⁹ Innst. 234 S – 2011-2012, s 32

Landbruk over hele landet og arbeidsdelingen i landbruket er vektlagt både i Meldinga og i Stortingets behandling av denne.

“Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, ser det som positivt at det i meldingen legges opp til å ta hele landet i bruk, og at det skal legges til rette for økt matproduksjon basert på norske ressurser, som grovfor og beite. Vi skal i fremtiden ha et mangfold av gårdsbruk i Norge, med en variert bruksstruktur, og landbruk over hele landet.

Flertallet understreker betydningen av at det legges til rette for at det skal kunne produseres mat over hele landet, og det må tas utgangspunkt i de geografiske mulighetene og forutsetningene som finnes. For å sikre at arealressursene utnyttes på best mulig måte er det viktig å legge til rette for at den geografiske produksjonsfordelingen videreføres, gjennom målrettede tilskuddsordninger. Dette innebærer bl.a. at man i så stor grad som mulig opprettholder og videreutvikler kornproduksjonen på de beste arealene.

Flertallet viser til meldingens uttrykte mål om at det skal legges vekt på økt bruk av nasjonale ressurser som grovfôr og beite, noe som innebærer økt grasproduksjon og bedre utnyttelse av utmarksbeiter. Flertallet deler dette målet og vil understreke at dette er av særlig stor betydning for utviklingen av landbruket i distriktene.”⁴⁰

Vern av produksjonsgrunnlaget og prioritering av grovfôrbasert husdyrhold har fått fyldig omtale både i Meldinga og Stortingets behandling av denne.

“Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at matjorda er en sårbar ressurs, som må ivaretas for framtida”⁴¹

Et bredt flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre uttaler:

“I likhet med regjeringen ser dette flertallet det som viktig at virkemidlene i plan- og bygningsloven tas i bruk for å sikre dyrka mark for framtidig matproduksjon. Dette flertallet ser det også som svært viktig å utnytte de knappe kornarealene vi har her i landet.”⁴²

En samlet komite uttaler:

“Komiteen er opptatt av at lønnsom grasbasert matproduksjon og beiting skal være hovedvirkemidlet for å bruke grasarealet og hindre gjengroing.”⁴³

Et bredt flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, går lengre, og uttaler at

“Flertallet viser til meldingens uttrykte mål om at det skal legges vekt på økt bruk av nasjonale ressurser som grovfôr og beite, noe som innebærer økt grasproduksjon og bedre utnyttelse av utmarksbeiter. Flertallet deler dette målet og vil understreke at dette er av særlig stor betydning for utviklingen av landbruket i distriktene.”⁴⁴

---

⁴⁰ Innst. 234 S – 2011-2012, s 34

⁴¹ Innst. 234 S – 2011-2012, s 46

⁴² Innst. 234 S – 2011-2012, s 46

⁴³ Innst. 234 S – 2011-2012, s 42

⁴⁴ Innst. 234 S – 2011-2012, s 34

Den økonomiske utviklinga i landbruket framover

Meldinga beskriver hvordan produksjonene, bruksstrukturen og inntektene har utviklet seg de senere åra, både nasjonalt og regionalt. Det blir pekt på det ikke vil være mulig å oppnå måla knyttet til landbruket uten at næringa tilbys gode inntektsmuligheter. Meldinga inneholder likevel ingen konkrete strategier og forslag for den økonomiske utviklinga framover.

Ved Stortingsbehandlinga slutta et flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, seg til Regjeringens mål for inntektsutvikling, slik det er formulert i Meldinga:

“Regjeringen vil sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Regjeringen vil derfor videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som er ført etter 2005”⁴⁵

En samlet komité uttalte:

“Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.”⁴⁶

Strukturutvikling

Meldinga har ingen presise mål for ønsket strukturutvikling, men er tydelig på at bruksenheterne skal gjøres mer robuste ved satsing på volumproduksjon. På den annen side varsles det også at en ønsker en variert bruksstruktur. Ved Stortingsbehandlinga uttalte en samlet komite:

“Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.”⁴⁷

Et bredt flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, går lengre, og uttaler at

“Vi skal i fremtiden ha et mangfold av gårdsbruk i Norge, med en variert bruksstruktur, og landbruk over hele landet”⁴⁸

Markedsreguleringssystemet og samvirkets rolle er understreket i Meldinga. Stortinget utdypet dette i sin innstilling:

“Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, støtter regjeringens ønske om å videreføre dagens markedsreguleringssystem med Landbruks-samvirket som markedsregulator. Markedet for jordbruksprodukter er avhengig av markedsordninger som kan stabilisere markedet. Dette er særlig viktig i et lite marked som det norske, med betydelig geografisk ubalanse mellom produksjons- og forbrukerområdet. Modellen sikrer avsetning for bønder i hele landet til forutsigbare priser, og sikrer samtidig tilgang til norske råvarer for både næringsmiddelindustrien og forbrukere. Den norske modellen er basert på at bønder tar ansvar for overproduksjon og finansierer tiltak som gjennomføres av samvirkeorganisasjonene slik at en kan få et balansert marked. Denne modellen har vist seg å være velfungerende og effektiv. Flertallet mener denne modellen må videreføres. Flertallet viser til at det påhviler regulator et betydelig ansvar med å følge med

---

⁴⁵ Meld. St. 9 (2011-2012), s 75

⁴⁶ Innst. 234 S – 2011-2012, s 40

⁴⁷ Innst. 234 S – 2011-2012, s 28

⁴⁸ Innst. 234 S – 2011-2012, s 34

på svingninger i markedet, slik at markedet balanserer og forbrukerne betjenes på en god måte.”⁴⁹

Næringsmiddelindustrien og konkurransedyktige varekjeder

Meldinga understreker det tunge og gjensidige avhengighetsforholdet som eksisterer mellom landbrukets råvareproduksjon og den norske næringsmiddelindustrien for landbaserte matvarer.

Ved Stortingets behandling har en samlet komite sluttet seg til dette.

“Komiteen viser til at landbruks- og matsektoren omfatter viktige og store næringer som bidrar gjennom å skape verdier og sysselsetting i hele landet. Komiteen merker seg at jordbruket, næringsmiddelindustrien, skogbruket, skogindustrien og reindrifta i 2009 sysselsatte til sammen om lag 123 000 årsverk.

Norsk jordbruk og matindustri utgjør til sammen den største vareproduserende verdikjeden i Fastlands-Norge. I tillegg kommer sysselsetting og verdiskaping i andre næringer som baserer sin virksomhet på landbrukets ressurser. Komiteen ser det som viktig at det føres en landbrukspolitikk som legger til rette for økt verdiskaping i hele kjeden i årene som kommer.”⁵⁰

Videre uttalte en samlet komite:

“Det er viktig å sikre norsk matindustri gode og konkurransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse.”⁵¹

Jordbruksavtalen 2013

Fra jordbruksavtalens sluttprotokoll framgår det at det skal satses på grasbasert husdyrproduksjon og det innføres et kvalitetstilskudd for storfekjøtt med en ramme på 165 mill. kr for å stimulere til både økt produksjon og økte slaktevekter per dyr. Tilskuddet utformes som et tilskudd per kg storfekjøtt (grunntilskudd) til alle storfeslakt - unntatt ku - med kvalitet O eller bedre. Partene antar at ca. 55 % av storfeslakta vil oppnå tilskuddet, noe som tilsier at satsen i 2014 vil ligge rundt 3,70 kr per kg slakt i klassene O og bedre, uansett vekt og fettklasse. Tilskuddet skal utbetales sammen med slakteoppgjøret, og det foreslås at tilskuddet gjennomføres fra og med januar 2014. Det er også satset på sau/lam gjennom økning i husdyrtillegget og bortfall av maksimalbeløpsbegrensningen for tilskudd til lammeslakt. Slik at tilskuddet til lammeslakt blir en egen ordning innenfor produksjonstilskudd og ikke begrenset av tilskudd til husdyr. Det vises for øvrig til avsnitt 4.1.1.

3.7 Internasjonale rammevilkår - handelspolitikk

Et velfungerende importvern er grunnlaget for den nasjonale prisdannelsen, og dermed helt avgjørende for et landbruk med det omfang og den utbredelse det har i dag. Det nasjonale handlingsrommet vil til enhver tid måtte tilpasses de forpliktelser Norge har tatt på seg i bilaterale og multilaterale avtaler. Nedenfor vil det kort bli pekt på elementer i rammevilkåra som er knyttet til WTO, EU/EØS, SACU og MUL.

---

⁴⁹ Innst. S 234 – 2011-2012, s 41

⁵⁰ Innst. 234 S – 2011-2012, s 37

⁵¹ Innst. 234 S – 2011-2012, s 31

Stortingsmelding 9 peker på at internasjonale handelsavtaler setter grenser for den norske prisutviklingen. Regjeringen signaliserer en offensiv holdning for å sikre norsk landbruk og matproduksjon både ved en evt. ny WTO-avtale og i handelsavtalen med EU. Ved Stortingets behandling av Meldinga sluttet et bredt flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, seg til følgende:

“Flertallet har merket seg at ved en eventuell ny WTO-avtale vil regjeringen ta i bruk alle de virkemidler avtalen gir til å sikre den norske matvaresektoren. Flertallet er enig i dette.

Flertallet legger til grunn at en eventuell WTO-avtale vil innebære betydelige utfordringer i form av tollreduksjoner og etablering av importkvoter både for jordbruket og næringsmiddelindustrien. En ny WTO-avtale vil også ha betydning for utformingen av støtte- og markedsordningene i landbruket. Flertallet forutsetter at regjeringen fokuserer på disse problemstillingene for å kunne sikre det norske handlingsrommet for landbrukspolitikken på en god måte”.

Flertallet viser i den forbindelse til Regjeringserklæringen hvor det står at regjeringen vil:

“Sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for opprettholdelse av landbruks-produksjonen og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet. Norge skal arbeide internasjonalt for et internasjonalt rammeverk (EØS/WTO) som sikrer dette. Ved en eventuell ny WTO-avtale skal regjeringen ta i bruk alle virkemidler avtalen gir til å de sikre norsk landbruksproduksjon og norsk næringsmiddelindustri. Ved en slik avtale må det gis kompensasjon for tap av inntekt. Eventuell videreutvikling av våre avtaler med EU må utformes på en gjensidig fordelaktig basis innenfor partenes respektive landbrukspolitikker.”⁵²

3.7.1 WTO (World Trade Organisation)

Landbruksavtalen fra Uruguay-runden i WTO legger føringer for den nasjonale landbrukspolitikken på områdene markedsadgang (importvern), internstøtte og eksportsubsidier. Rammene for internstøtten var hovedbegrunnelsen for etableringen av en ny markedsordning for storfekjøtt. Forhandlingene om en ny WTO-avtale var nær ved å bli sluttført sommeren 2008. I Genève-møter i desember 2008 ble det lagt fram rapporter om resultatet av arbeidet så langt, og status for hovedelementene synes å være:

- Utfasing av eksportsubsidier innen utgangen av 2013
- Kraftig reduksjon i gul og blå internstøtte (52,5 % reduksjon for Norge)
- 70 % tollkutt for norske tollsatser, og et generelt tolltak på 100 %
- Mulighet for et redusert krav om tollkutt og tolltak for et lite utvalg tollinjer, såkalte sensitive produkter. De som velger å benytte seg av dette unntaket, må tilby motytelse i form av utvida importkvoter med lav eller ingen toll.

Det er for tiden liten framdrift i WTO-forhandlingene, og det kan ikke ventes at det foreligger en ny avtale i neste prisperiode.

SPS-avtalen i WTO trådte i kraft 1. januar 1995 samtidig med landbruksavtalen. Avtalens formål er å regulere tiltak som påvirker internasjonal handel og som iverksettes for å beskytte folke-, dyre- og plantehelelse. Tilstanden for den norske plante- og dyrehelse er på et unikt og høyt nivå. SPS-avtalen slår fast at hvert medlemsland skal ha rett til fritt å fastsette sine

---

⁵² Innst. 234 S – 2011-2012, s 32

beskyttelsesnivå ut fra sin helsesituasjon, og så iverksette de veterinære og plantasnitære tiltak som landet anser som nødvendig, for å ivareta beskyttelsesnivået. Viktige krav til de tiltak som anvendes, er at de baseres på et vitenskapelig grunnlag, at de baseres på særskilte risikovurderinger og at de ikke er mer handelshindrende enn nødvendig for å sikre det aktuelle beskyttelsesnivået.

3.7.2 EU/EØS

EØS-avtalen omfatter ikke jordbruk og jordbruksvarer, men det er to viktige unntak fra dette: Artikkel 19 i EØS-avtalen og Protokoll 3. I tillegg har Norge og EU hatt felles regelverk for mattrygghet og veterinære forhold etter at Veterinæravtalen ble en del av EØS-avtalen i 1998.

Artikkel 19

I Artikkel 19 avtaler partene at de med to års mellomrom skal gå gjennom vilkåra for handel med basis jordbruksprodukter med sikte på en gradvis liberalisering. Forhandlingene skal foregå innenfor eksisterende landbrukspolitikk, og videre reduksjoner i handelshindringene skal skje på gjensidig fordelaktig basis.

Den første Artikkel 19 - avtalen ble godtatt av Stortinget i juni 2003, og det ble da åpnet for gjensidige tollfrie kvoter på 800 tonn kjøtt, fordelt på flere produkter. Forhandlinger om revisjon av avtalen startet i 2006, og på forhandlingsmøte i Brussel den 29/1 2010 ble partene enige om en ny avtale. Avtalen trådte i kraft fra 1. januar 2012.

For kjøtt innebærer avtalen at EU (eksklusivt fram til DOHA-runden blir avsluttet) får tilgang til de såkalte Single pocket-kvotene (den delen av de nye WTO-kvotene som Norge har fått tilordnet helt slakt). De nye kvotene er:

- tollfri kvote på ferskt storfekjøtt, helt slakt: 900 t
- tollfri kvote på ferskt svinekjøtt, helt slakt: 600 t
- tollfri kvote på ferskt fjørfekjøtt, helt slakt: 800 t

I tillegg:

- utvida tollfri kvote for skinke med bein med 200 t (2003: 200 t), i alt 400 t
- utvida tollfri kvote for pølser med 200 t (2003: 200 t), i alt 400 t
- utvida tollfri kvote på kjøttboller med 50 t (2003: 150 t), i alt 200 t
- utvida tollfri kvote på baconcrisp med 100 t (2003: 250 t), i alt 350 t
- utvida tollfri kvote på blod med 50 t (2003: 300 t), i alt 350 t
- utvida kvote med 100 t og toll 5 kr/kg for svinelever (2003: kvote på 250 t fryst svinelever),
til sammen 350 t og alt med toll 5 kr/kg
- ny kvote for fersk and/andebryst med 100 t og toll på 30 % (ca 30 kr/kg).
- tollsatsen på svinefett blir bundet til kr 10,50 per kg

Alle importkvotene for kjøttvarer fordeles på nytt hvert år ved auksjon.

Protokoll 3

Protokoll 3 til EØS-avtalen regulerer handelen mellom Norge og EU med bearbejdede landbruksprodukter (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv). Disse varene er underlagt EØS-avtalens generelle bestemmelser om fri bevegelse av varer, men avtalepartene kan anvende toll og prisnedskrivning på råvarene for å utjevne prisforskjeller på landbruksvarer som inngår i ferdig- varene. På norsk side har en i samsvar med dette utformet en Råvarekompensasjonsordning (RÅK). Denne ordningen består av tre hovedelementer:

- Toll på import av bearbeidede landbruksvarer (RÅK-varer)
- Prisedskrivning ved bruk av norske råvarer i innenlands produksjon av RÅK-varer
- Eksportstøtte ved bruk av norske råvarer i innenlandsk produksjon av RÅK-varer.

Den norske RÅK-industrien er en betydelig avtaker av norske jordbruksprodukter, særlig av melk og korn. RÅK-ordningen finansieres over Jordbruksavtalen, og utgjorde 170 mill kr for 2012.

Gjeldende Protokoll 3 – avtale ble iverksatt med virkning fra 1. nov. 2004. EU har de siste årene bedt om at det tas nye runder med forhandlinger av Protokoll 3. Ved behandlingen av Meld. St. 9 (2011-2012), uttalte en samlet komite:

“Komiteen er opptatt av å sikre næringsmiddelindustriens konkurransevne. Det vises spesielt til den bearbeidende industrien, den såkalte RÅK-industrien, som har lavere tollsatser og omfattes av ordningen med råvarekompensasjon. Betydelige deler av norsk jordbruksproduksjon foredles i denne industrien.”⁵³

3.7.3 Minst Utvikla Land (MUL) og SACU (Southern African Customs Union)

Import av storfekjøtt med redusert eller ingen toll fra utviklingsland utgjør en stor del av importen av storfekjøtt. For sammenhengens del er det gitt en sammenstilling av denne utviklingen fram til dagens tollhåndtering for disse landene:

1964

Etter at FN i 1964 etablerte UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development), kom handel for alvor inn i utviklingsarbeidet, både i FN og i medlemslandene. Mange industriland etablerte i ettertid et system med generelle tollpreferanser for import fra utviklingsland.

1971

Norge gjorde i 1971 vedtak om å opprette en tollpreferanseordning, som omtales som GSP (General system of preferences). GSP er et akseptert unntak fra prinsippet om “bestevilkårs-behandling” i WTO, og innebærer at utviklingslandene får bedre markedsadgang enn andre land. Det er opp til hvert enkelt land selv å fastsette hvilke utviklingsland som skal omfattes av ordningen, hvilke produkter som skal omfattes av systemet, og hvilke preferansetollsatser som skal brukes. Hvert land står derfor i prinsippet også fritt til ensidig å trekke tilbake eller endre GSP-bestemmelser.

De norske GSP-bestemmelsene har blitt forandret en rekke ganger, sist ved behandlingen av Statsbudsjettet for 2011, jfr. nedenfor. Nedenfor gis en kort oppsummering av utviklingen.

1998

I forbindelse med Jordbruksoppgjøret i 1998, St.prp.nr 67 (1997 -98), ble det innført indikative tak for utløsning av sikkerhetsmekanismen for storfekjøtt hvis importen kom over 4100 t kjøtt m/bein. Dette volumet var satt som en sum innenfor GSP- og WTO-kvoten, og utgjorde 3375 t kjøtt m/bein fra MUL. Omregnet til beinfritt kjøtt blei det indikative taket for storfekjøtt fra MUL dermed 2700 t.

2001

I forbindelse med Jordbruksoppgjøret i 2001, St.prp.nr 92 (2000-2001), vedtok Stortinget at det fra 2002 skal innføres toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra de landa som

---

⁵³ Innst. 234 S – 2011-2012, s 48

til en hver tid er oppført som MUL på OECDs DAC-liste over ODA – mottakere. (DAC = Development Assistance Committee, ODA = Official Development Assistance). Samtidig ble det etablert særlige regler for Botswana og Namibia, som på OECDs DAC-liste var klassifisert som Mellominntektsland.

2005

I DOHA-runden i WTO ble det på Ministermøtet i Hong Kong 2005 full enighet om toll- og kvotefri markedsadgang for 97 % av alle varer fra MUL-land. Dette har Norge støttet, og norsk politikk på området går lengre enn dette, jfr. ovenfor (2001).

2006

EFTA og SACU ble enige om en frihandelsavtale i 2006, og som en del av denne, avtalte Norge en bilateral landbruksavtale med Botswana og Namibia. I denne avtalen ble de eksisterende tollfrie importvolumene på storfekjøtt på 2700 tonn uten bein ført videre, og i frihandelsavtalen ble det etablert en ny kvote på 500 tonn beinfritt storfekjøtt (665 tonn kjøtt med bein).

2008

I Statsbudsjettet for 2008, St.prp.nr 1 (2007 - 2008), foreslo Regjeringen å utvide ordningen med toll- og kvotefri markedsadgang fra å omfatte de 50 minst utvikla landa (MUL), til også å omfatte 14 andre låginntektsland (Other Low Income Countries) som befinner seg på den til en hver tid gjeldende DAC-liste og har mindre enn 75 millioner innbyggere. Stortinget sluttet seg til forslaget, og dermed ble det 64 land med toll- og kvotefri markedsadgang for kjøtt til Norge.

2009

I Statsbudsjettet for 2009, St.prp.nr 1 (2008 – 2009), foreslo Regjeringen å utvide særordningen som gjelder for Botswana og Namibia, til også å omfatte Swaziland. Stortinget sluttet seg til forslaget, og dette betyr at det er tollfri import for alle varer fra Swaziland, med unntak for visse landbruksvarer. Det ble samtidig opprettet et eget indikativt tak på 500 t for beinfritt storfekjøtt fra Swaziland. **Samlet utgjør de tollfrie importvolumene fra SACU-landene etter dette 3700 t beinfritt storfekjøtt, noe som tilsvarer 4921 tonn omregnet til storfekjøtt med bein.**

2011

Ved behandlingen av Statsbudsjettet for 2011 sluttet Stortinget seg til Regjeringens forslag om å etablere et indikativt tak for tollfri import av lam på 400 tonn fra Namibia, Botswana og Swaziland. Dette tilsvarer 532 tonn lam med bein. Stortinget sluttet seg til forslaget i Innst. nr. 3 S (2010-2011).

2011

I Meld. St. 9 (2011-2012) viser Regjeringen til at “Stortinget har sluttet seg til at en fra norsk side for toll- og kvotefri markedsadgang skal følge den til enhver tid gjeldende DAC-liste, slik at de minst utviklede land og land i kategorien andre lavinntektsland som har mindre enn 75 mill. innbyggere er omfattet. Den norske listen over såkalte nulltoll-land vil bli oppdatert.”⁵⁴

---

⁵⁴ Meld. St. 9 (2011-2012), s. 83

2012

Ved behandlingen av Statsbudsjettet for 2013 sluttet Stortinget seg til forslaget fra regjeringen om enkelte omlegginger i tollnivået med virkning frå 1. januar 2013: Tollen på biffer og fileter av storfe ble endret fra en tollsats per kg til en prosenttollsats. Tilsvarende ble tollsatsen for hele og halve slakt av lam endret til prosenttollsats. For å ta høyde for allerede etablert import fra GSP-land, ble det innført en kvote på 500 tonn biffer og fileter av storfe (omregnet til 665 tonn med bein) hvor tollsatsen fra 2012 er beholdt – dvs 119,01 kr per kg fratrukket GSP-preferansen.

3.7.4 Importkvoter

I tabellen nedenfor vises de forskjellige importkvoter som er aktive nå. I tillegg er den foreslåtte utvidelsen av importkvotene som følger av en eventuell ny WTO – avtale (Doha) tatt inn som en illustrasjon, med de volumer som følger av WTO-dokumenter fra juli 2008 med de presiseringer som ble lagt fram av Forhandlingsleder Falconer i Genève i desember 2008.

Tabell 3-6 Gjeldende og potensielle importkvoter for kjøtt. Alle kvoter er omregnet til kjøtt inkl. bein.

Opprinnelse	Storfe tonn	Gris tonn	Lam tonn	Fjørfekjøtt tonn	Egg tonn
WTO (dagens)	1 084	1 381	206	663	290
SACU (GSP+FTA)	4 921		532		
GSP	665				
Island			600		
ART-19 / EU	900	600		800	1200
Sum gjeldende importkvoter	6 905	1 981	1 338	1463	1 490
WTO - Doha, forslag des 08 - ART-19 kvotene	4 570 - 900	5 710 - 600	1 150	2 710 - 800	
Sum	11 240 tonn	7 091 tonn	2 488 tonn	3 373 tonn	

3.7.5 GSP-bestemmelser om reduserte tollsatser

Alle utviklingsland som befinner seg på OECDs DAC-liste, omfattes i utgangspunktet av de norske preferansene for handel med utviklingsland. DAC-listen er en liste over land som er godkjent som mottakere av offisiell utviklingshjelp. De fattigste landene (MUL) har fått bedre vilkår enn de andre, og som omtalt under kap. 3.7.3, har Norge gitt toll- og kvotefri markedsadgang for alle varer fra MUL-land og noen Lavinntektsland. Videre er det etablert tollfrie kvoter for en del Mellom-inntektsland, nemlig Namibia, Botswana og Swaziland. De resterende landa på listen er “ordinære” GSP-land, så sant de ikke omfattes av mer gunstige handelsavtaler med Norge. Landlisten over “ordinære” GSP-land består av mer enn 70 land.

Norske GSP-bestemmelser tilbyr reduserte tollsatser til de “ordinære GSP-landa”. Visse GSP-varer, bla. svært mange kjøttvarer, med opprinnelse i et “ordinært” GSP-land, oppnår 10 % reduksjon av gjeldende (ordinære) tollsats for vedkommende vare. For andre varer kan tollreduksjonen være større.

Visse GSP-varer fra et “ordinært” GSP-land kan eksempelvis oppnå 30 % reduksjon av gjeldende (ordinære) tollsats for vedkommende vare, når import skjer ved bruk av gjeldende WTO-kvoter, jfr. tabell ovenfor.

I 2012 har Myndighetene startet et arbeid med å vurdere norske GSP-bestemmelser på nytt.

3.8 Oppsummering og vurdering: Makroøkonomi, forbrukertrender og rammevilkår

Det er fremdeles usikkerhet knyttet til den økonomiske situasjonen i Europa. Den økonomiske veksten er lav, det er en høy grad av gjeld og store budsjettunderskudd. I de fremvoksende økonomier er det fortsatt sterk vekst.

I Norge er det god utvikling i økonomien, lav arbeidsledighet og god lønnsvekst. Husholdningens konsum er forventet å øke moderat med økt reallønnsinntekter, lav prisvekst og lav rente. Konsumprisindeksen har økt med 1,4 prosent som hovedsakelig skyldes økning i prisene på elektrisitet og nettleie. Det er forventet at konsumprisindeksen øker ytterligere i 2013. De siste 12 månedene er prisindeksen på kjøtt gått ned med 1,6 prosent. Konsumprisindeksen for kjøtt er lavere enn konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer.

I 2012 var det en underdekning av storfekjøtt nasjonalt og det ble åpnet for nedsatte tollsatser. Total kvote import er 7600 tonn storfekjøtt. I 2012 var den total importen på 17 700 tonn. I 2013 startet året med nedsatte tollsatser og en prognosert økning i underdekningen av storfekjøtt. Hittil i år er importen på storfekjøtt på 4 270 tonn.

For saue- og lammekjøtt var det også underdekning nasjonalt og åpnet for nedsatte tollsatser i 2012. Total kvote import er på 1 338 tonn, men det ble importert 2 695 tonn i 2012. Importen hittil i år er på 721 tonn og er hovedsakelig import fra Island.

Stortingsmeldinga om Landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011-2012) har ambisjoner om økt produksjon av norske jordbruksvarer. I jordbruksoppgjøret 2013 er det gitt et betydelig løft for storfekjøttproduksjonen ved innføring av kvalitetsstilskudd for storfeslakt med kvalitet O og bedre. For egg gir økningene i forpris et betydelig negativt utslag på økonomien i næringa.

Vurdering

De makroøkonomiske forhold og forbrukertrendene legger til rette for en moderat økning av engrosprisene.

4 Produksjon og produksjonsøkonomi

Storfe

Norsk storfekjøttproduksjon har historisk sett vært drevet i kombinasjon til melkeproduksjonen. I Norge valgte man, i motsetning til flere andre land, å satse på en ku som kombinerte egenskapene med å være en god melkeku med å gi tilfredsstillende tilvekst på okser til slakt. Etterspørselen av storfekjøtt ble dekket av slakt med opprinnelse i melkeproduksjonen.

På slutten av 1980-tallet ble ammekyr lansert som en mulighet for landbruket. Ambisjonen var 50 000 ammekyr innen år 2000. Fra å være en produksjon som i kombinasjon med melkeproduksjon skulle gi tilfredsstillende dekning for arbeid og kapital, måtte nå deler av storfekjøttproduksjonen etablere en egen bærekraftig økonomi.

Det har vært en betydelig vekst i ammekutallet og 50 000 ammekyr ble passert i 2004. Per i dag er det snart 70 000 ammekyr i Norge. Veksten i ammekubestanden har likevel vist seg for liten til å dekke opp for fallet i antall melkekyr. Resultatet er en betydelig underdekning av norsk storfekjøtt.

Sau/lam

Produksjon av sau og lam er viktig for at målene om “aktivt og bærekraftig landbruk” skal nås. Sauenæringa er i stor grad basert på å utnytte beite og grasressurser som ellers ikke ville blitt utnyttet til matproduksjon. Markedsinntektene fra saueholdet gir ikke nok inntekter for å sikre en produksjon av sau og lam som sikrer forsyning av det norske markedet og som sikrer de fellesgodene som sauebønderne produserer. Å opprettholde kulturlandskapet gjennom aktiv drift og å holde jordbruksareal i drift, er i samsvar med gjeldene landbrukspolitiske mål. Sauenæringen driver betydelig landskapspleie over hele landet gjennom beite på innmark og utmark som er en samfunns gode som kommer alle i samfunnet til gode og som også er viktig for reiselivsnæringen i Norge.

I sauenæringen er det ikke mulig å oppnå en inntekts- og produksjonsutvikling som gir driftsgrunnlag gjennom markedsprisene. Saueproduksjonen er den produksjonen i norsk landbruk som er mest avhengig av tilskudd. En stor del av produksjonen av sau lam foregår i små besetninger i kombinasjon av andre produksjoner og eller annet arbeid.

Egg

Fra og med 1. Januar 2012 ble det forbudt å ha verpehøns i tradisjonelle bur. Dermed har det vært et skifte i eggproduksjonen. Omstillingen fra tradisjonelle bur til nye driftssystemer innenfor eggproduksjonen blir av mange omtalt som en av de største og vellykkede omstillinger i nyere norsk jordbrukshistorie. Omleggingen har imidlertid medført at en særskilt stor andel produsentene nylig har investert i nye hus og driftsapparat, med påfølgende stor gjeldsbelastning.

4.1 Inntekts- og kostnadsutviklingen i jordbruket

Kapitlet gir en framstilling av inntekts og kostnadsutviklingen i jordbruket. Hvor ikke annet er nevnt, er informasjonen i dette avsnittet hentet fra publikasjoner utgitt av Budsjettnemnda for jordbruket.

4.1.1 Jordbruksavtalen 2013 – endringer i tilskudd med mer.

Den 15. mai 2013 var forhandlingspartene i jordbruksoppgjøret enige om en avtale.

Den økonomiske rammen blir på 1 270 millioner kroner. Målprisene økes med en årsvirkning på 580 millioner kroner fra 01.07.13. Fra 2012 er det vel 50 millioner kroner i overførte midler som ikke er lagt inn i grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemda som disponeres som en del av rammen. Bevilgningene i kapittel 1150 økes med 500 millioner kroner. Med avtalens forutsetninger øker utnyttningen av jordbruksfradraget tilsvarende en inntektstverdi før skatt på om lag 140 millioner kroner. Av de udisponerte midlene i 2012 kan 76,1 millioner kroner omdisponeres i 2013. Statens forhandlingsutvalg har foreslått å omdisponere disse midlene til prisnedskrivning til norsk korn med 63,3 millioner kroner og 12,8 millioner kroner til Landbrukets Utviklingsfond⁵⁵.

Avtalen legger til rette for en inntektsøkning på 10,5 prosent eller om lag 31 000kr per årsverk i 2014. Tabell 4-1 er de avtalte målprisendringene gjengitt:

Tabell 4-1 Målprisendringer i Jordbruksavtalen 2013

	Kvantum Mill. l/kg/kr	Målpris NÅ Kr / kg	NY målpris Kr/l / kg	Endring mill. kr fra 1. juli 2013
Melk, ku og geit	1560,4	4,82	0,23	358,9
Gris	130,1	31,64	0,00	0,0
Sau/lam	24,0	63,00	3,50	84,0
Egg	62,9	19,10	0,00	0,0
Poteter	196,7	3,79	0,25	49,2
Grønnsaker og frukt	1859,3		2,7 %	50,5
Norsk matkorn	187,0	2,73	0,20	37,4
Sum				580,0

Korn, kraftfôr

Målprisen på matkorn økes med 20 øre per kg og målprisen på førkorn økes med 18 øre per kg. Endringene vil føre til at råvarer til kraftfôr vil øke med 7 øre per kg i snitt som følge av avtalen. Prisnedskrivningstilskuddet til alt norsk korn økes med 8 øre per kg. Tilskuddet til matkorn legges om slik at det kun utbetales tilskudd til norsk korn og bevilgningen økes med 12 øre per kg. Dermed blir prisen uendret på matkorn til mel. Matkorntilskuddet trekkes fra i totalkalkylen slik at råvarekostnaden blir omtrent den samme uavhengig av om matkornet er norsk eller importert.

Grovfôrbasert husdyrhold

I avtalen satses det på grasbasert husdyrproduksjon og det innføres et kvalitetstilskudd for storfekjøtt med kvalitet O eller bedre. Tilskuddet utformes som et tilskudd per kg storfekjøtt (grunntilskudd) til alle storfeslakt - unntatt ku -. Partene antar at ca. 55 % av storfeslakta vil oppnå tilskuddet, noe som tilsier at satsen i 2014 vil ligge rundt 3,70 kr per kg slakt i klassene O og bedre, uansett vekt og fettklasse. Det er også satset på sau/lam gjennom økning i husdyrtillegget og bortfall av maksimalbeløpsbegrensningen for tilskudd til lammeslakt. Slik at tilskuddet til lammeslakt blir en egen ordning innenfor produksjonstilskudd og ikke begrenset av tilskudd til husdyr. Det er også gjort satsendringer i driftstilskudd for melkekyr som en satsning på melkeproduksjonen. Endringene vises i Tabell 4-2.

⁵⁵ Kilde: Jordbruksforhandlingene 2013. Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 15. mai mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag 2013.

Tabell 4-2 viser endringene i tilskudd fra jordbruksforhandlingene 2013 til 2014.

Tilskudd	Endringer i tilskudd
Økning i Driftstillegg, melkeku	Øker med 6000 – 8000 per bruk, opp til 115 000 – 130 000 kr. (Jæren 115 000, Sør Norge 122 000, Nord Norge 130 000 kr).
Endring i Driftstillegg ammeku	Økes med 100 kr per ammeku til 2 850 kroner per dyr og taket økes til 114 000 kroner per foretak.
Økning i Husdyrtillegg, melkeku	Uendret sats for alle grupper. 1-16 kyr 4028 kr per dyr 17-25 2072 kr per dyr 26-50 kyr 860 kr per dyr
Økning i Husdyrtillegg, ammeku	Uendret sats for alle grupper 1 – 25 dyr 4080 kr per dyr 26 – 50 dyr 2 170 kr per dyr 50 + dyr 500 kr dyr
Kvalitetstilskudd storfekjøtt	Ca. 3,70 kr per kg for kvalitet O og bedre
Økning i Husdyrtillegg, sau > 1 år	Økes med 146 kr til 1 326 per dyr for 0- 50 dyr Økes med 146 kr til 1 070 kr per dyr for 51-100 dyr.
Økning i tilskudd til ull	Økes med 1 kr per kg til 32 kroner per kilo
Økning i tilskudd til lammeslakt:	Holdes uendret på 206 kr per slakt klasse O og bedre
Økning i utmarksbeitetilskudd:	Øker med 25 kr per dyr for storfe og 13 kr for småfe
Økning i beitetilskudd:	Øker med 17 kroner til 449 kr per dyr for storfe Holdes uendret for småfe på 60 kr per dyr

Frakttilskudd

Kjøtt: Evaluering utsatt til 2014. Ramme på 131,5 mill kr uforandret til etter evaluering.

Egg: SLF foreslår å forenkle innfrakttilskuddet ved å avvikle de særskilte satstilleggene for Nord-Norge og etablere nye soner for Nord-Norge innenfor hovedordningen. Staten legger til grunn videreføring av samme satsnivå for Nord-Norge som i år innenfor det nye sonesystemet. Den økonomiske rammen er på 8 mill. kroner som er likt som i 2012.

Korn/kraftfor: Holdes uendret på 121 mill. kroner.

Korn frakt til kraftfôrproduzent: 83,5 mill. kroner uendret.

Produksjonstilskudd

For gris er det endret produksjonstilskudd for avlsgris med en økning på 150 kr (hele landet) og for slaktegris er det en økning på 3 kr (hele landet). Det er ingen endringer for og høns. Kjøtt og melk er dekket ovenfor.

Distriktstilskudd

Distriktstilskuddet holdes uendret for kjøtt og egg i alle soner. For sau og geit holdes

grunntilskuddet uendret. For melk økes distriktstilskuddet marginalt med ett øre for sone C og 2 øre for sone C til J.

4.1.2 Referansebrukene

Budsjettnemnda for Jordbruket legger fram referansebruksberegninger i en egen utredning. Dette er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppkjørene. Beregningene omfatter 28 ulike referansebruk, og bygger på registrerte tall i driftsgranskningene⁵⁶.

Tabell 4-3 viser hvordan vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk har utviklet seg fra 2011 – 2012 og for 2013 før jordbruksoppkjøp. Beregninger av effekten av statens tilbud i jordbruksoppkjøret for 2013 er vist i ytre høyre kolonne. Uthevet skrift er storfe-, saue- og eggproduksjon på landsbasis.

---

⁵⁶ En nærmere gjennomgang av prinsipper og bakgrunnsinformasjon kan hentes på:
http://nilf.no/budsjettnemnda_for_jordbruket/grunnlagsmateriale_til_jordbruksforhandlingene_1

Tabell 4-3 Referansebrukene – etter avtale 2013⁵⁷.

	Årsverk	2011	2012 ²	2013 ² før avtale	Utslag av statens tilbud 2014
1 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	1,943	257 300	324 200	311 800	30 300
2 Korn. 336 dekar korn, landet	0,410	137 500	136 300	121 300	53 800
3 Sau. 151 vinterfôra sauer, landet	1,225	185 500	224 600	238 700	23 800
4 Melkeproduksjon geit. 107 årsgeiter, landet	1,786	298 400	355 100	357 600	20 000
5 Svin/korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn, landet	1,667	295 500	323 300	236 800	-6 900
6 Egg/planteprod.7175 høner + 232 dekar korn, landet	1,663	347 800	460 300	391 100	-10 600
7 Potet/korn. 119 dekar poteter + 422 daa korn, landet	1,498	324 600	331 500	342 900	52 500
8 Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr, landet³	1,226	183 400	236 400	261 500	31 600
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,836	242 400	258 300	289 000	12 800
10 Fjørfe kjøtt/planteprodukter. 90 028 fjørfeslakt, landet	1,055	284 300	392 200	356 800	3 800
11 Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	1,955	287 500	352 700	342 700	23 600
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr, landet	1,614	223 300	276 900	271 800	22 300
13 Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr, landet	2,309	277 800	356 100	335 100	35 900
14 Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr, landet	2,507	289 000	378 200	345 100	39 100
15 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Østlandets flatbygder	1,985	287 200	357 500	341 600	33 700
16 Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl. andre bygder	1,873	273 700	339 000	330 500	30 500
17 Melk og storfeslakt. 33 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,976	293 900	376 300	352 700	41 800
18 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,802	240 000	304 000	294 800	29 500
19 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Vestlandet	1,916	240 200	303 400	291 700	29 000
20 Melk og storfeslakt. 24 årskyr, Trøndelag	2,037	248 700	315 900	302 800	31 000
21 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Nord-Norge	1,959	253 900	316 400	306 000	26 400
22 Korn. <400 dekar korn (233), Østlandet	0,329	3 600	-1 300	-15 300	44 000
23 Korn. >400 dekar korn (686), Østlandet	0,644	304 200	309 800	295 700	68 900
24 Korn/svin. 320 dekar korn + 23 avlssvin, Trøndelag	1,039	321 000	350 100	294 400	6 700
25 Sau. 139 vinterfôra sauer, Vestlandet	1,224	168 500	203 100	216 400	22 200
26 Sau. 157 vinterfôra sauer, Nord-Norge	1,178	257 800	302 400	321 800	25 200
27 Sau (de 25 største). 258 vinterfôra sauer, landet	1,623	237 900	282 000	300 300	24 300
28 Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr, landet	2,694	308 500	388 900	367 300	38 900

¹ Fullt utslag i 2014 inkl. samme pris- og kostnadsutvikling fra 2013 til 2014 som lagt til grunn for rammen, inkl. endret verdi av jordbruksfradraget.

² I 2012 og 2013 inklusiv en kompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 6 100 kr per årsverk i 2012.

³ Utslaget på referansebruk 8 vil være noe større enn det som fremkommer i tabellen pga. innføring av kvalitetstilskudd storfeslakt og at kjøttfe har en større andel slakt i kategorien O og betre.

4.1.3 Inntektsutvikling over år

Budsjettnemnda for Jordbruket beregner inntektsutviklinga i jordbruket med bakgrunn i faktiske og normaliserte regnskaper. Nemnda har beregnet en inntektsøkning fra 2011 til 2012 på 31 200 kroner pr årsverk (+12 prosent). Nemnda budsjetterer med en inntektsøkning på 4 600 kroner pr årsverk fra 2012 til 2013 (+ 1,6 prosent).⁵⁸

Tabell 4-4 viser inntekts og kostnadsutviklingen for landbruket totalt sett for årene 2004-2013, der 2012 er foreløpige tall og 2013 er budsjettall før jordbruksoppgjøret 2013

⁵⁷ Kilde: REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2013. Beregninger basert på driftsgranskingene og Jordbruksforhandlingene 2013: Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 15. mai mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

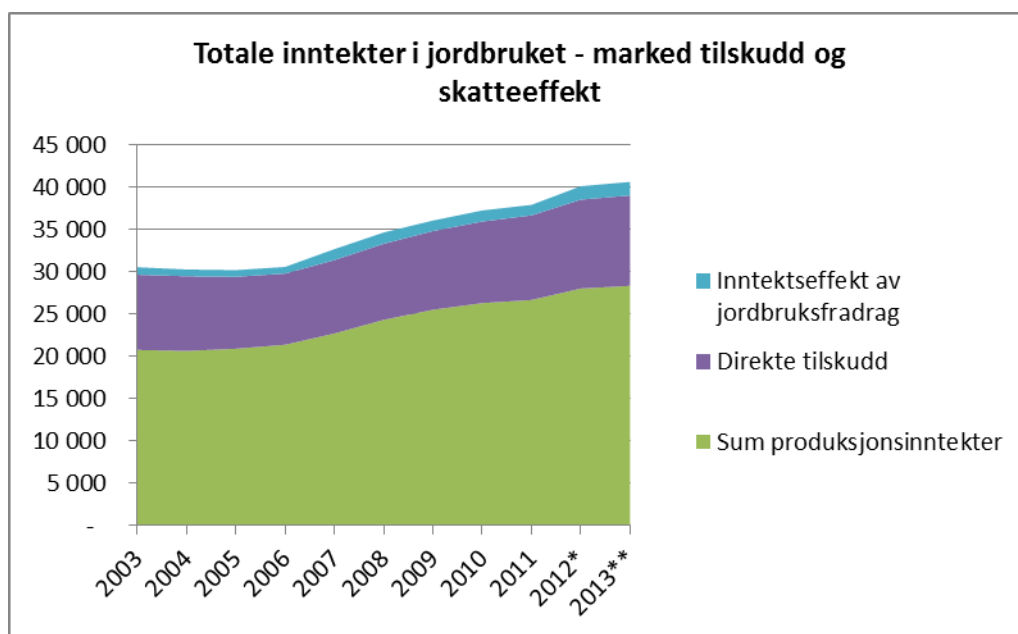
⁵⁸ Budsjettnemnda for Jordbruket. Utredning nr 1. Jordbrukets totalregnskap 2010 og 2011. Jordbrukets totalbudsjett 2012. Avgitt 13.04.2012.

Tabell 4-4 Resultatet etter normaliserte regnskap⁵⁹.

Resultater etter normaliserte regnskaper fra Totalkalkylen										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
Sum produksjonsinntekter, mill kr	20 672	20 923	21 401	22 729	24 345	25 544	26 327	26 696	28 055	28 377
Direkte tilskudd, mill kr	8 831	8 526	8 426	8 687	9 007	9 315	9 659	10 018	10 514	10 697
Totale inntekter, mill kr	29 503	29 449	29 827	31 416	33 352	34 859	35 986	36 714	38 569	39 074
Driftskostnader (ikke varige), mill kr	13 384	13 782	14 009	14 177	15 525	16 407	16 479	16 998	17 779	18 253
Kapitalkostnader, mill kr	5 365	5 518	5 781	6 127	6 543	6 659	6 838	7 105	7 266	7 480
Realrente lånt kapital	702	632	792	1 220	1 503	883	520	1 011	1 325	1 493
Sum kostnader, mill kr	19 451	19 932	20 582	21 524	23 571	23 949	23 837	25 114	26 370	27 226
Vederlag arbeid og egenkapital	10 052	9 517	9 245	9 892	9 781	10 910	12 149	11 600	12 199	11 848
Antall årsverk	68 500	65 400	62 300	58 600	56 100	53 700	51 400	49 400	47 400	45 500
Krone per årsverk	146 700	145 500	148 400	168 800	174 300	203 200	236 400	234 800	257 400	260 400
Verdi jordbruksfradraget kr /årsverk	11 800	11 900	12 600	22 200	23 800	23 100	25 300	25 000	33 600	35 200
Totalt, kr/årsverk	158 500	157 400	161 000	191 000	198 100	226 300	261 700	259 800	291 000	295 600
Endring fra året før		-1 100	3 600	30 000	7 100	28 200	35 400	(1 900)	31 200	4 600
Prosent vis endring		-0,7 %	2,3 %	18,6 %	3,7 %	14,2 %	15,6 %	-0,7 %	12,0 %	1,6 %

* Foreløpig regnskap ** Budsjett - før jordbruksavtalen 2013
Kilde tabell 1.3 i Totalkalylen

Figur 4-1 viser sammensetningen av inntektene i jordbruket fordelt på produksjonsinntekter (inntekter fra markedet), direkte tilskudd, og inntektseffekten av jordbruksfradraget. Figuren viser at nær sagt hele veksten i jordbrukets totale inntekter i årene 2003-2009 kom fra markedet. Budsjettstøttens og inntektseffekten av jordbruksfradraget andel av inntektene ble redusert fra 32,0 prosent i 2003 til 29,4 prosent i 2009. I 2010 og 2011 ble trenden snudd, og direkte tilskudd utgjorde i 2012 30,1 prosent av jordbrukets totale inntekter.

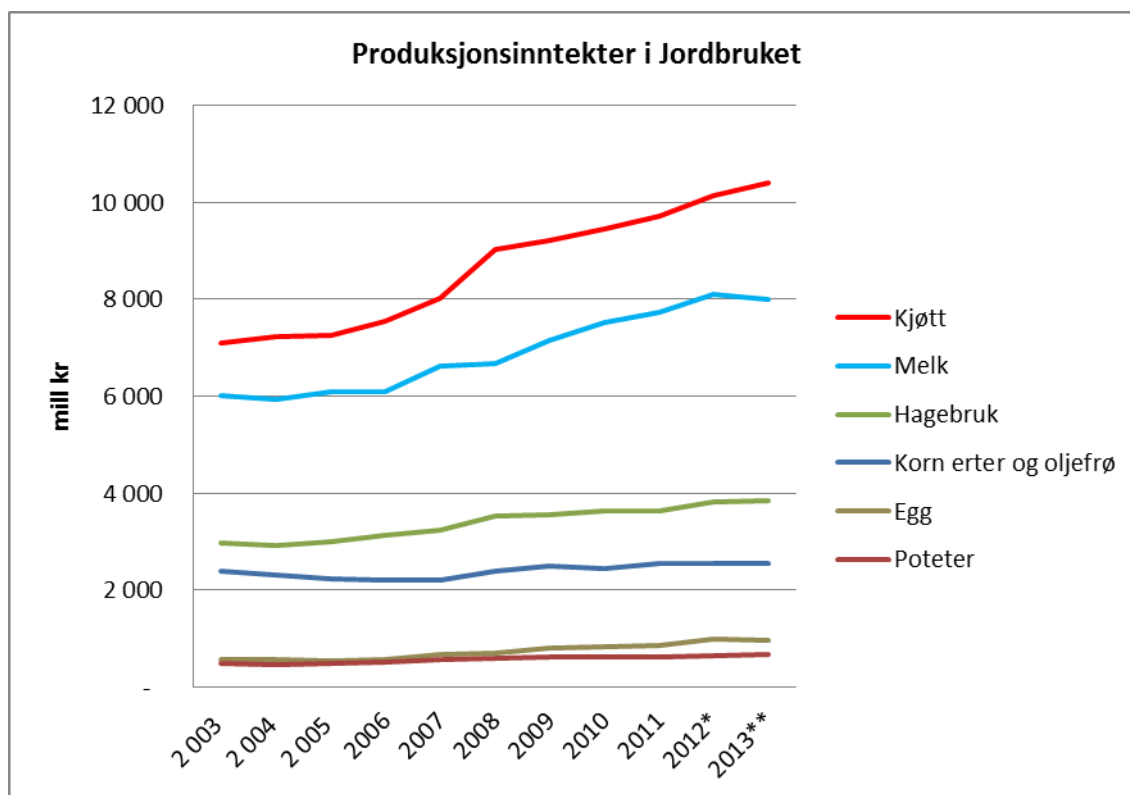
Figur 4-1 Jordbrukets totale inntekter – marked og tilskudd⁶⁰

⁵⁹ Jordbrukets totalregnskap 2011 og 2012. Jordbrukets totalbudsjett 2013. Registrerte og normaliserte Jordbrukets totalbudsjett 2012.

⁶⁰ Kilde: Jordbrukets totalregnskap 2011 og 2012. Jordbrukets totalbudsjett 2013. Registrerte og normaliserte tall. Illustrasjon Nortura.

4.1.4 Produksjonsinntekter

Figur 4-2 viser utviklingen i produksjonsinntekter for de viktigste produksjonene i jordbruket. Produksjonsinntektene fra husdyrbruket utgjør omtrent 70 prosent av produksjonsinntekten i jordbruket.

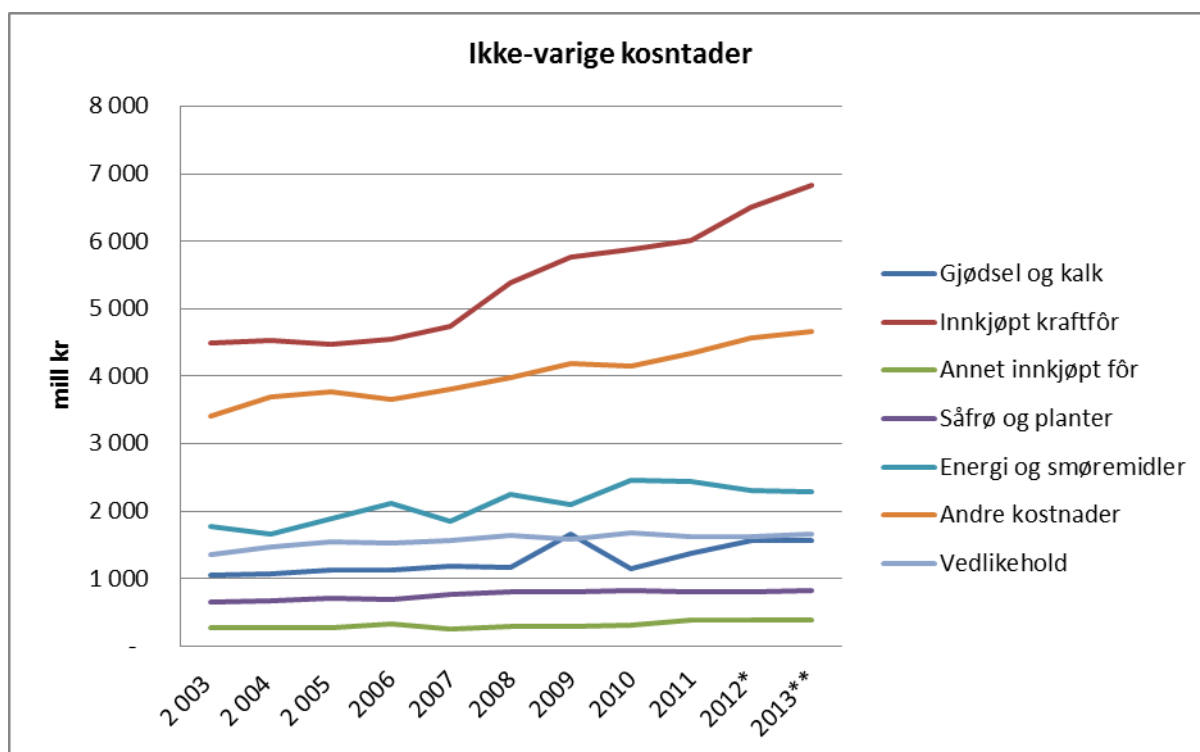

Figur 4-2 Produksjonsinntekter i jordbruket.⁶¹

4.1.5 Utvikling i ikke-varige kostnader

Figur 4-3 viser utvikling i de såkalte ”ikke-varige” kostnadene i jordbruket. Andre kostnader består av frakt, emballasje, ensileringsmidler, veterinær, forsikringer, etc.

⁶¹ Kilde: Jordbrukets totalregnskap 2011 og 2012. Jordbrukets totalbudsjett 2013. Registrerte og normaliserte tall. Illustrasjon Nortura.

Figur 4-3 Utviklingen i ikke-varige kostnader.⁶²

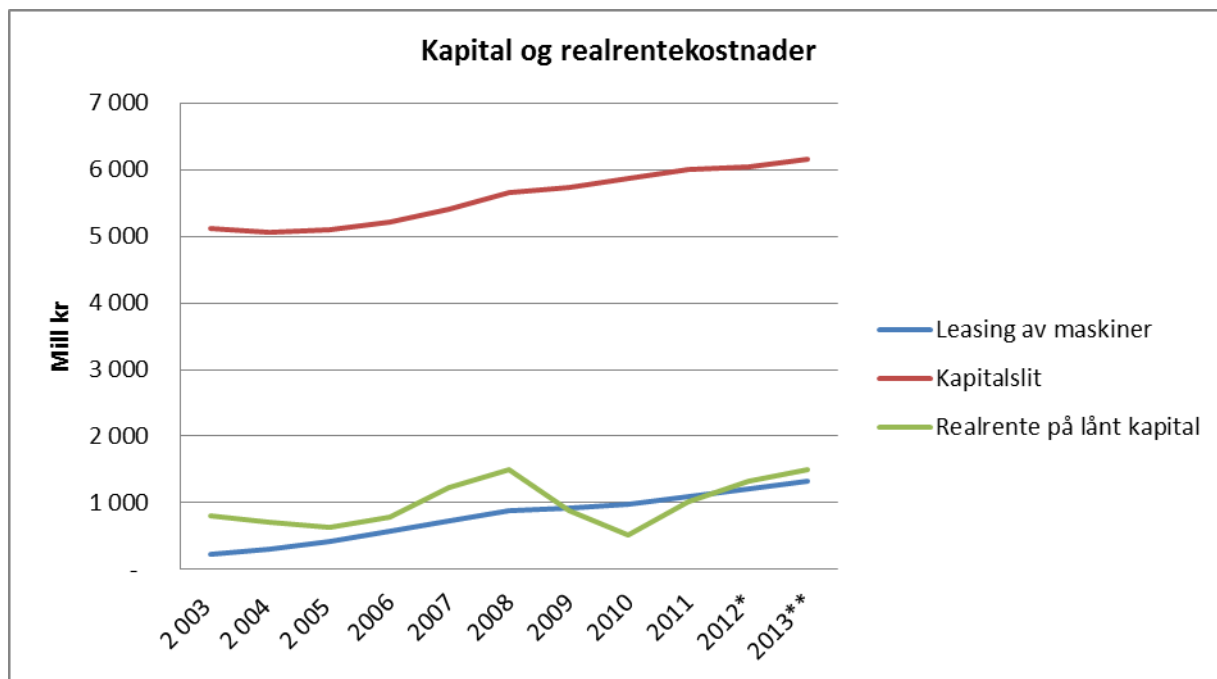
Kraftfôr er den klart største kostnadsfaktoren i norsk landbruk. Som illustrasjonen viser var det en betydelig økning i kraftfôrkostnadene fra 2007-2009. Kostnadene økte videre i 2010 - 2013. Økningen i kraftfôrkostnader var i 2012 sammensatt av økt forbruk hos storfe- og fjærferøring og prisøkning på kraftfôr. I 2012 økte kraftfôrprisen med 2,5 prosent og det forventes en økning på 3,3 prosent fra i 2013.

På grunn av prisavtalene på det norske markedet slo den kraftige prisoppgangen internasjonalt på gjødning i 2007 og 2008 for fullt først ut i 2009 i Norge. Dette bidro til at gjødningkostnadene i jordbruket økte med 51 prosent fra 2008-2009. Prisen på gjødning og kalk økte i 2012, men antas å ikke øke ytterligere i 2013.

4.1.6 Kapital og realrentekostnader

Figur 4-4 viser utviklingen i kapitalstilt, leasing av maskiner og realrente av lånt kapital i årene 2003-2013, der 2012 er foreløpige tall og 2013 er budsjetttall. Kapitalstilt er satt lik de årlige beregnede avskrivningene til varige driftsmidler, mens leasing er leie av varige driftsmidler gjennom finansieringsselskaper. Realrente regnes i Totalkalkylen på følgende måte: Realrente på lånt kapital = Nominelle rentekostnader – effekt av finansiering. I normaliserte regnskaper er prisstigningsgevinsten (effekt av finansiering) på lånt kapital glattet over 3 år ved å beregne gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

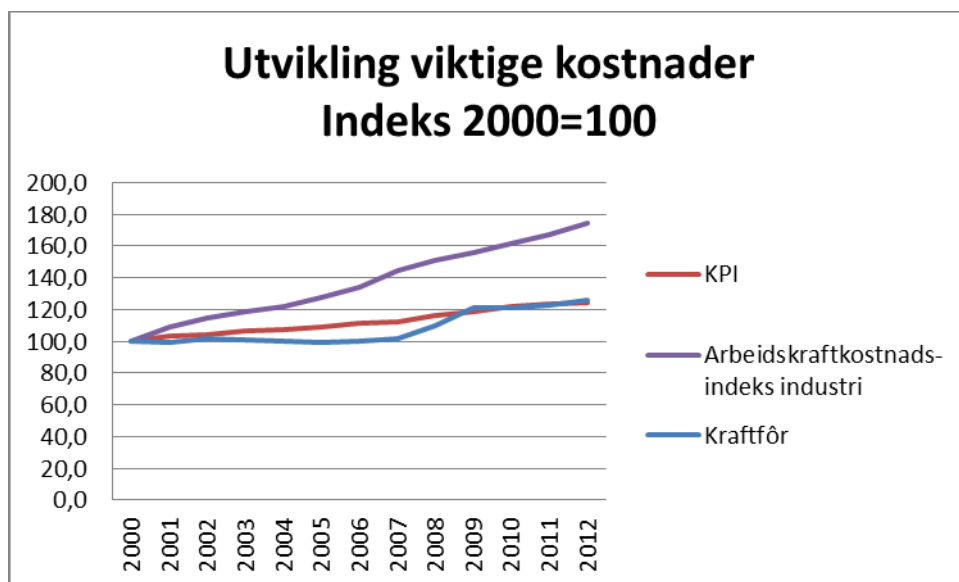
⁶² Kilde: Jordbrukets totalregnskap 2011 og 2012. Jordbrukets totalbudsjett 2013. Registrerte og normaliserte tall. Tabell 1.4. Illustrasjon Nortura.

Figur 4-4 Kapital og realrentekostnader.⁶³

4.1.7 Kostnader og kostnadsutvikling

Kraftfôr er en svært betydningsfull kostnadsfaktor for alle husdyrproduksjonene. Kraftfôr har fulgt samme pris utvikling som konsumprisindeksen. Figur 4-5 viser kostnadsutvikling for kraftfôr, arbeidskostnader og KPI fra 2000-2012.

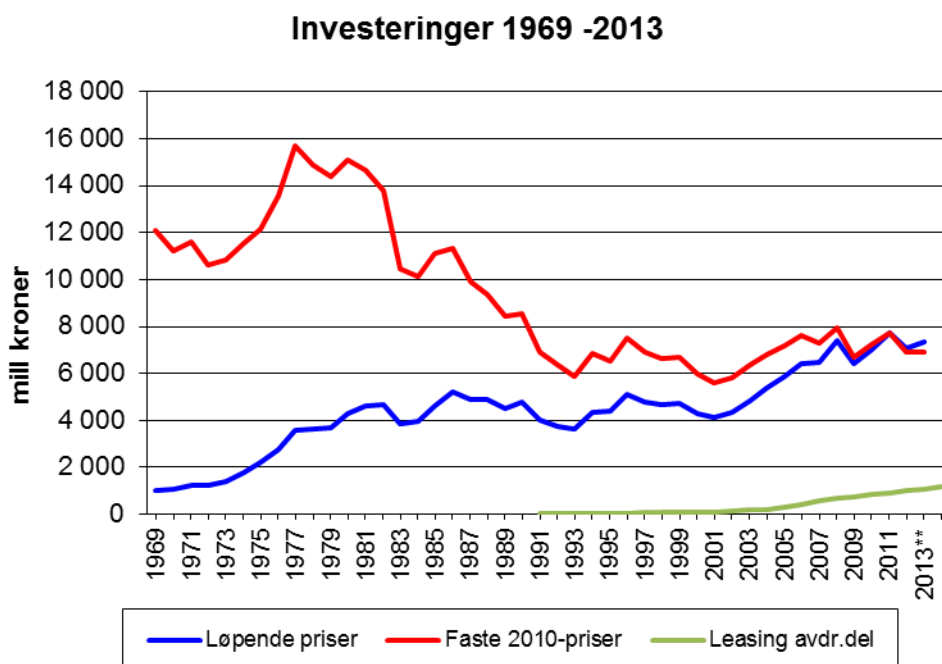
Figur 4-5 Kostnadsutvikling kraftfôr, arbeid og KPI⁶⁴

⁶³ Budsjettnemnda – Totalkalkylen. – tabell 1.4

⁶⁴ Kilder: Totalkalkylen og SSB

4.1.8 Bruttoinvesteringer

Figur 4-6 viser utviklingen i bruttoinvesteringer i jordbruket i perioden 1969 -2013.⁶⁵ Tallene viser at investeringene i norsk jordbruk, målt i faste kroner, var på sitt høyeste i tiden rundt opptrappingsvedtaket og fram til begynnelsen på 1980-tallet. Deretter falt investeringene kraftig. I årene mellom årtusenskifte og fram mot 2008 ble det igjen registrert økt investeringer. Økningen kan både knyttes til økte investeringer i antall nye bygninger, men en stor del må også forklares gjennom den store økningen i byggekostnader i perioden. De siste årene har investeringsnivået vært relativt stabilt. Figuren viser også en klar tendens mot økt bruk av leasing.

Figur 4-6 Investeringer i jordbruket 1969- 2013.

4.2 Produktivitet

Det er flere måter å regne produktivetsutvikling på. Når en skal beregne produktivetsutviklingen for en hel næring, mener OECD at det er relevant å se på bruttoinntekten i forhold til den sammenviede innsatsen for de tre faktorene arbeid, kapital og vareinnsats (multifaktorproduktivitet). Denne metoden gir en produktivetsøkning på 23 prosent for perioden 2002–2021 eller 2,1 prosent i gjennomsnitt pr. år.

Andre beregningsmåter er allikevel mer vanlig når produktivetsutvikling omtales. Arbeidsproduktivitet beregnet på grunnlag av bruttoprodukt er ifølge OECD det mest brukte enkeltproduktivetsmålet. I Norge er arbeidsproduktivitet mye brukt i ulike sammenhenger. Sammenstillingen i Tabell 4-5 viser en økning av bruttoarbeidsproduktivitet med 78 prosent fra 2002 til 2012. Den årlige økningen blir 5,9 prosent. Kapitalproduktivitet er et annet enkeltfaktormål som blir benyttet i noen sammenhenger. Bruttokapitalproduktiviteten viser en økning på 15 prosent for perioden og en årlig gjennomsnittlig økning på 1,4 prosent.

⁶⁵ Budsjettneemnda – Totalkalkylen 2010, tabell 1.7.

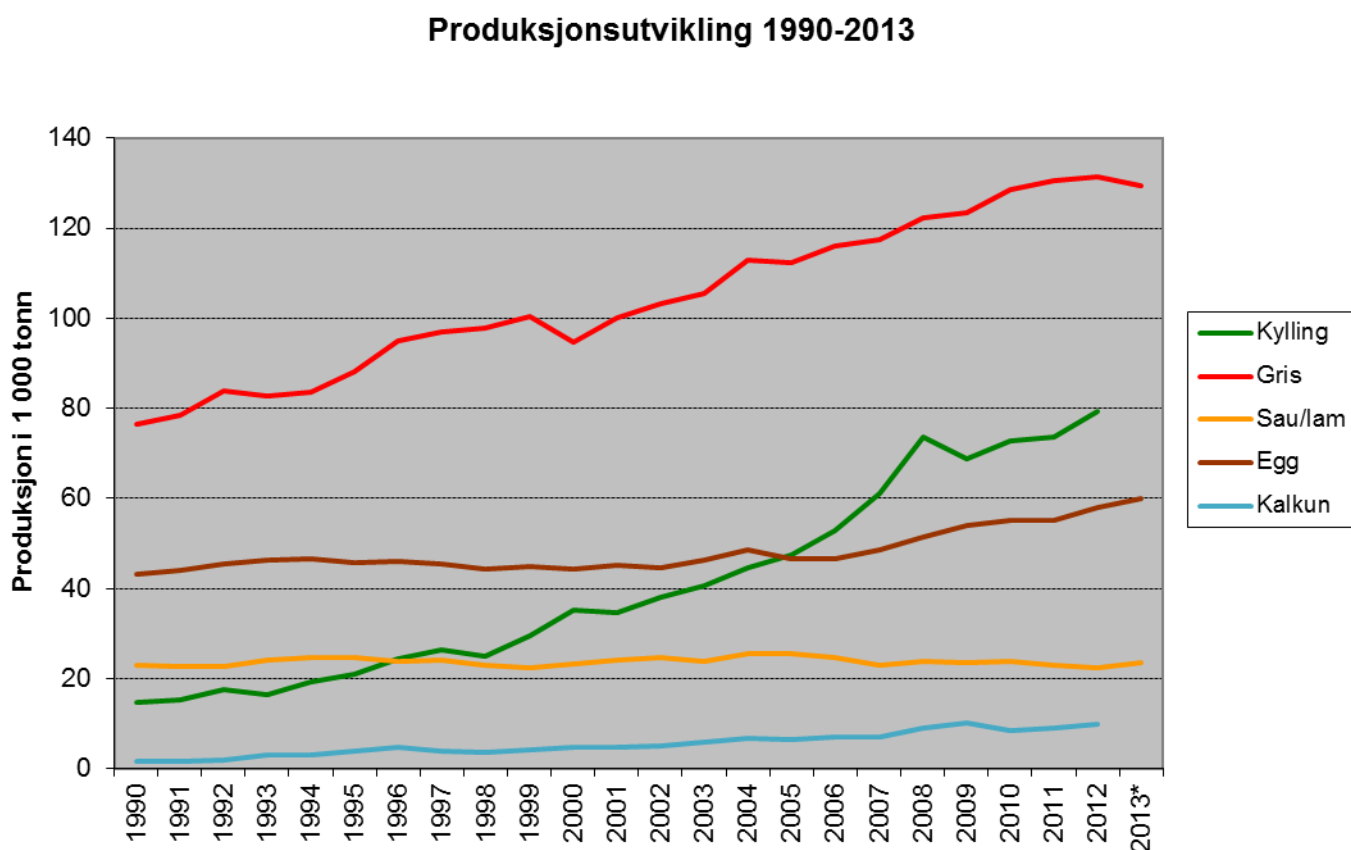
Sammen veid produktivitet for arbeid og kapital på grunnlag av bruttoprodukt blir i følge OECD også mye brukt (flerfaktor). Denne økte med 49 prosent for perioden 2002–2012 eller 4 prosent i gjennomsnitt per år.

Tabell 4-5 Produktivitetsutvikling⁶⁶

År	Flerfaktorproduktivitet		Enkeltfaktorproduktivitet	
	Bruttoinntekt/ arbeid, kapital og vareinnsats	Bruttoprodukt/ arbeid og kapital	Bruttoprodukt/ Arbeid	Bruttoprodukt/ kapital
2002	100	100	100	100
2012	123	149	178	115
Årlig endring	2,1	4,0	5,9	1,4

4.3 Produksjon og struktur

Figur 4-7 viser produksjonsutviklingen i husdyrproduksjonen.

Figur 4-7 Produksjonsutvikling storfe, gris, sau/lam, kylling, kalkun og egg 1990-2013, der 2013 er prognose.⁶⁷

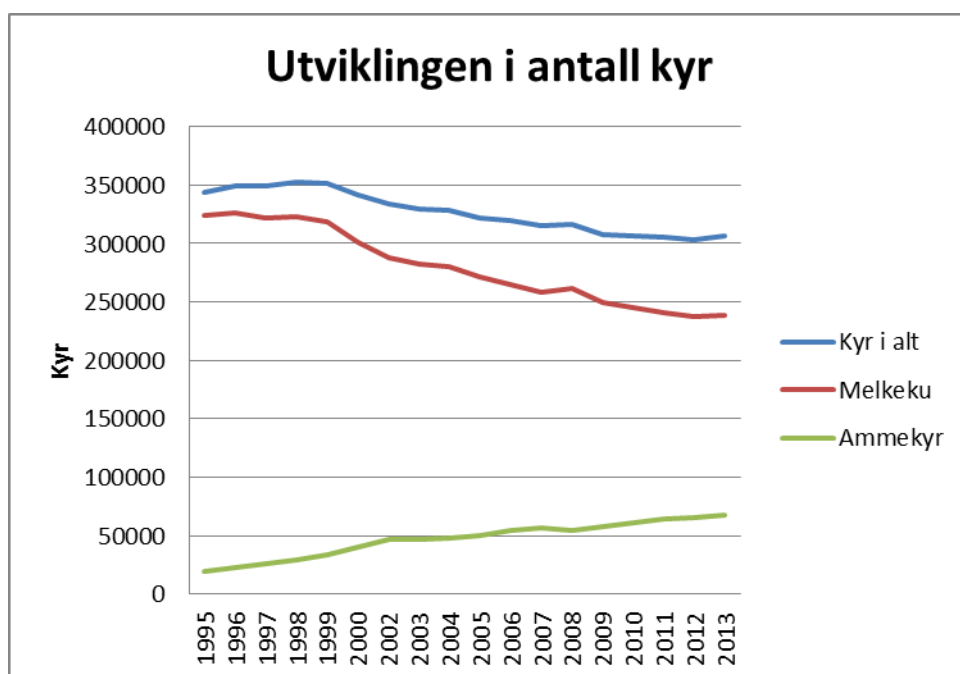
⁶⁶ Kilde: Budsjettnemda for jordbruket 15.04.13. Utredning nr.1 Jordbruket totlaregnskap 2011 og 2012. jordbrukets totalbudsjett 2013. Registrerte og normaliserte tall.

⁶⁷ Kilde: Nortura Totalmarked. Prognose mai 2012

Produksjonen av egg har økt siden 2006/2007, med en kraftigere økning fra 2011 som er på grunn av omlegging fra tradisjonelle bur til miljøbur eller frittgåendehøns. I 2004 ble de konsesjonsgrensene økt med 50 prosent noe som gjorde det mulig å øke antallet verpehøns fra 3750 til 7 500 verpehøns. Dette kan være årsaken til økningen som begynte i 2006/2007. For storfekjøtt var det en økning fram til omtrent årtusenskiftet, mens produksjonen er redusert etter dette. Produksjonen av sau/lam har vært relativt stabil.

4.4 Produksjon og struktur storfe

Det ble ved søknadsomgangen per 1. januar 2013 registrert 306 032 kyr⁶⁸. Av disse var 238 702 melkekyr, mens var 67 330 ammekyr. Utviklingen fra 1995-2013 er vist i Figur 4-8. Alle tall i avsnittet gjelder antall dyr per telledato 1. januar. (31. desember før 2002). Kutallet varierer en del gjennom året og er høyere på sommeren (telledato 1. juli) enn vinteren. Enkelte steder i rapporten kan det derfor forekomme høyere tall for antall kyr.

Figur 4-8 Utvikling i antall kyr 1995-2013

I Tabell 4-6 er utviklingen det siste 10-år vist. I faktiske tall er antallet melkekyr redusert med 43 000, eller 15 prosent. Samtidig har veksten i antall ammekyr vært på 20 000, en økning på 42 prosent. I sum gir dette et fall i kutallet med 23 408, eller syv prosent.

⁶⁸ Kilde: SSB: Statistikkbanken.

http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?Productid=10.04&PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tlside=selecttable/MenuSelP.asp&SubjectCode=10 og SLF, søknad om produksjonstilskudd per 01.01.2012. <https://www.slf.dep.no/no/statistikk>

Tabell 4-6 Endring antall kyr siste 10 år.

	Melkeku	ammeku	totalt antall kyr
Totalt endring siste 10 år	-43 499	20 091	-23 408
Endring siste 10 år i prosent	-15,41	42,53	-7,11
Gjennomsnittlig årlig endring siste ti år	-4349,9	2009,1	-2340,8

4.4.1 Sammenhengen mellom melkeproduksjon og storfekjøttproduksjon

Melkeproduksjonen er underlagt kvoter. Formålet med kvoteordningen er å tilpasse produksjon og avsetning i markedet. Kvotene er knyttet til den enkelte landbrukseiendom, men kan inngå i samdrift eller leies ut.

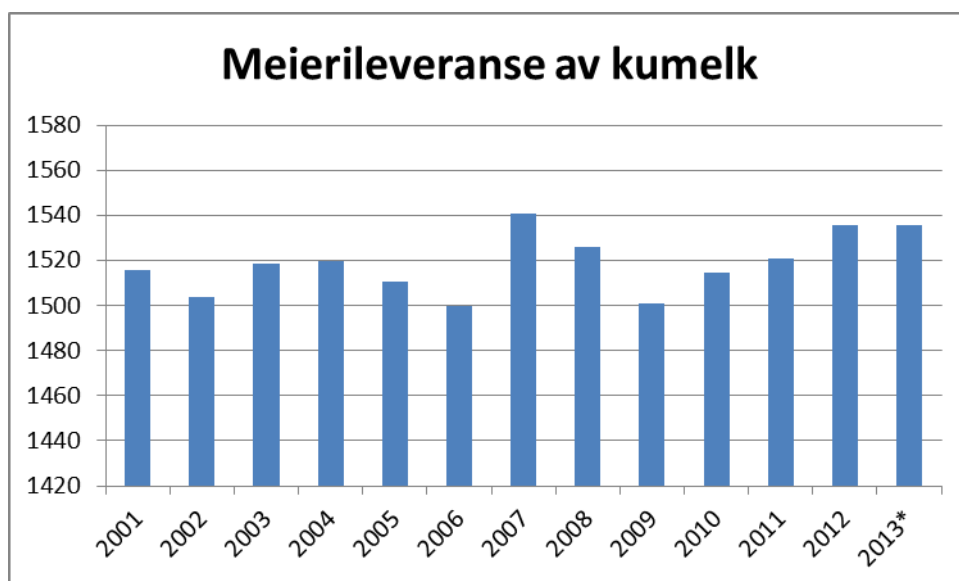
En melkeprodusent kan i prinsippet velge to ulike strategier for å fylle melkeknoten: Enten mange kyr med moderat ytelse eller relativt få kyr med høy ytelse. Den optimale tilpasningen vil være avhengig av driftsmessige forhold hos den enkelte produsent og ikke minst de driftsøkonomiske driverne, herunder strukturvirkemidler i tilskuddssystemet.

Antall foretak som leverer mjølk har blitt betydelig redusert de senere år, dette skyldes både at leverandørene slutter med mjølkeproduksjon og at de går sammen i samdrifter. De gjenværende blir da større. Mange av de som satser på mjølkeproduksjon og utvider produksjonen, ønsker samtidig å intensivere produksjonen ved å øke avdråttene pr ku. Dette medfører at samme mjølkemengde kan produseres med færre mjølkekyr.

Medlemsundersøkelser både hos TINE og GENO tyder på at det sett i et enda lengre perspektiv må forventes at flere produsenter avviker mjølkeproduksjonen. I Tine sin medlemsundersøkelse i 2011 svarer 18 % at de tror de vil ha avvirket mjølkeproduksjonen om 10 år, mens 29 % er usikre, 15 % svarer at de fortsatt vil være mjølkeprodusenter med uendret produksjon, mens 37 % svarer at de vil øke produksjonen. GENO sin medlemsundersøkelse fra 2009 tyder på at vi i 2019 vil ha ca 6600 mjølkeleverandører og at ca 2000 av disse vil ha mjølkerobot. (Lars Bævre, Tine)

Landbrukets utredningskontor gjennomførte i 2010 en undersøkelse om kumelkprodusentenes framtidsplaner. Her svarte knapt 50 % at de i løpet av de kommende 5 år vil øke produksjonen, ca 25 % sier de vil fortsette omtrent på dagens nivå, ca 10 % sier de vil avvike mjølkeproduksjonen, mens ca 15 % svarer at de er usikre på hva som vil være situasjonen om 5 år. TINE foretok i 2010 en vurdering av framtidsutsikten for samtlige leverandører. Ut fra dette kom de fram til at forventet kumelkleveranse i 2015 vil ligge på ca 1450 mill l, som tilsvarer dagens nivå.⁶⁹ Figur 4-9 viser utviklingen i total norsk melkeproduksjon fra 2000 til 2013.

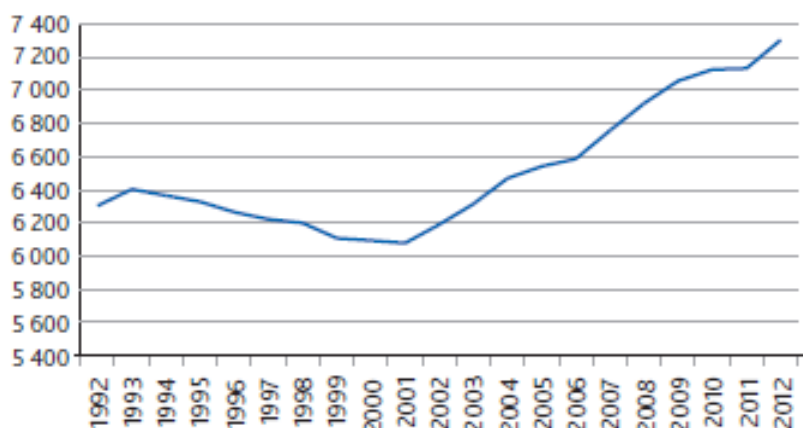
⁶⁹ Fra notat av (Lars Bævre, Tine)

Figur 4-9 Utvikling i total melkeproduksjon

Etter en nedgang i avdrått fra 1993 -2002 har avdrått økt hvert år siden og har nå passert 7 000 kg melk per ku. Siden 2000 har avdråttsnivået økt med ca 1000 kg. Sammenliknet med naboland til Norge er avdrått moderat. På bakgrunn av økonomiske kalkyler vil besetninger med over 25 melkekyr ha fokus på økt avdrått for å spare fôr og fjøsplass fordi produksjonstillegget utløst av en ekstra ku ikke dekker økte enhetskostnader. Med forutsetning om at det ikke blir endringer i strukturelle tilskuddsordninger anslår Tine at nedgangen i antall melkekyr vil fortsette i samme hastighet som nå. Dette betyr ca. 35 000 færre melkekyr i løpet av de neste fem-ti årene⁷⁰. Utviklingen er vist i Figur 4-10.

Avdrått per årsku

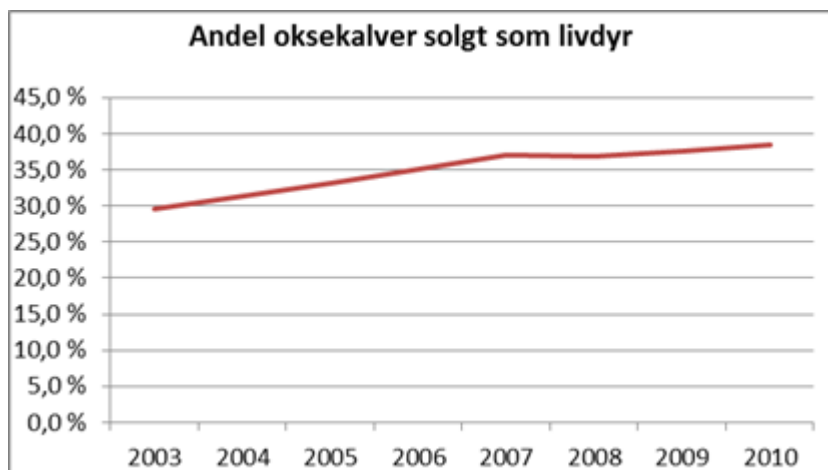
Figur 4-10 Avdrått per årsku⁷¹

⁷⁰ Økt storfeproduksjon i Norge. – Rapport fra ekspertgruppen, februar 2013.

⁷¹ Kilde: Økt Storfekjøttproduksjon i Norge.- rapport fra ekspertgruppen, februar 2013. Datagrunnlaget er fra Tine.

4.4.2 Spesialisering i melkeproduksjonen

Utviklingen og spesialiseringen i melkeproduksjonen har medført en dreining bort fra kombinasjonsbruket med framføring av egne kalver til slakt mot en økende andel salg av livkalv til framføring. Figur 4-11 viser en sterk økning i omsetning av oksekalvene fra 2003 til 2010. I 2011 og 2012 har salg av oksekalver som livdyr fortsatt å øke.

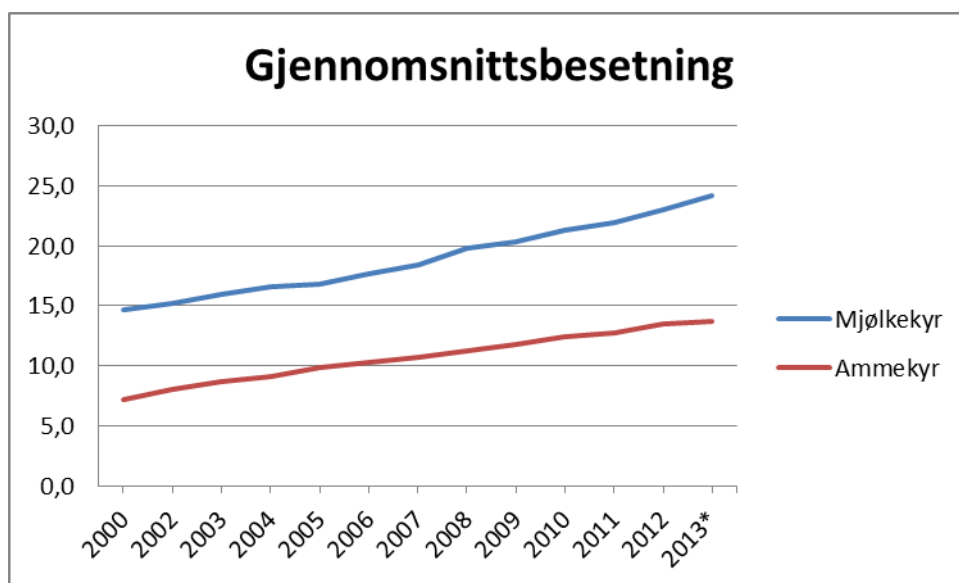

Figur 4-11 Andel oksekalver solgt som livdyr i Nortura.

4.4.3 Besetningsstørrelse storfe

Figur 4-12 viser utvikling i gjennomsnittlig besetningsstørrelse fra 2000 til 2013. I disse tallene ligger det inne at nær 8 prosent av melkebruka også har ammekyu. Dette utgjør 17 prosent av ammekubrukene. Justerer en for dette vil “de rene ammekubruka” ha en gjennomsnittlig besetningsstørrelse på 15-16 ammekyr.

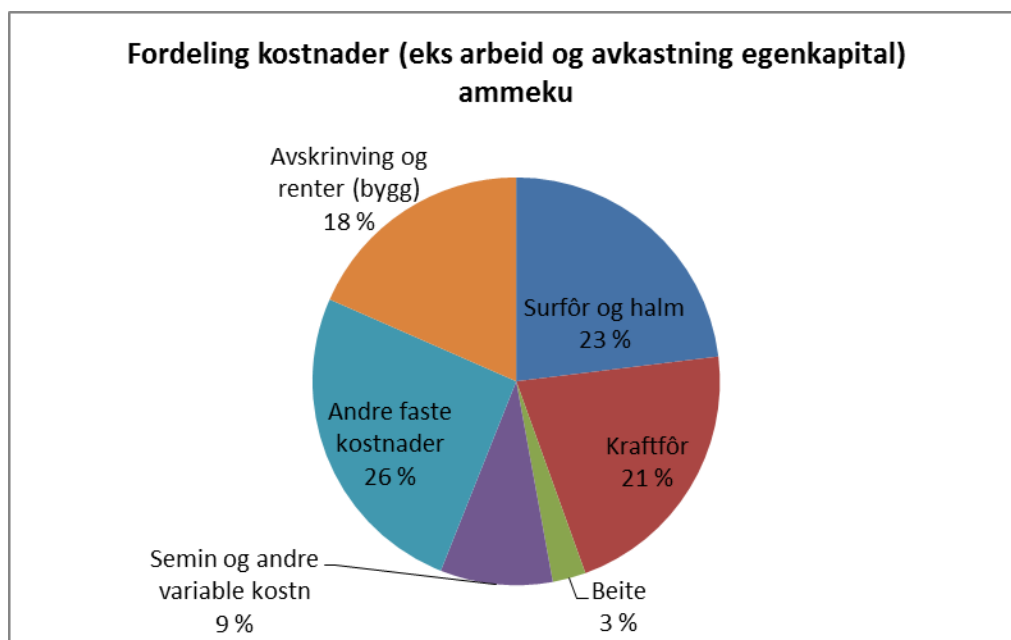
I perioden har den gjennomsnittlige melkekubesetninga økt med 9,5 melkeku, noe som tilsvarer en økning på 64,7 prosent. Gjennomsnittsstørrelsen for ammekubesetninger har økt med 6,53 ammekyr, dvs. en økning på 91,2 prosent. Selv om det er nesten en dobling i gjennomsnittsbesetningen for ammekyr siden år 2000 er fremdeles besetningene små med en gjennomsnittsstørrelse på 13,7 ammekyr i 2013.

Figur 4-12 Gjennomsnittsbesetning melkeku og ammekyu. * foreløpige tall.

4.5 Produksjonsøkonomi storfe

Basert på Norturas dekningsbidragskalkyler er det satt opp en fordeling mellom de ulike hovedgruppene av kostnader, eks arbeid og dekning av egenkapital i produksjon av storfekjøtt. Dekningsbidragskalkylene som danner grunnlag for framstillingen er basert på et bruk med 25 ammekyr, liggebåsfjøs med 30 års avskrivning. Kostnadsfordelingen er vist i Figur 4-13.

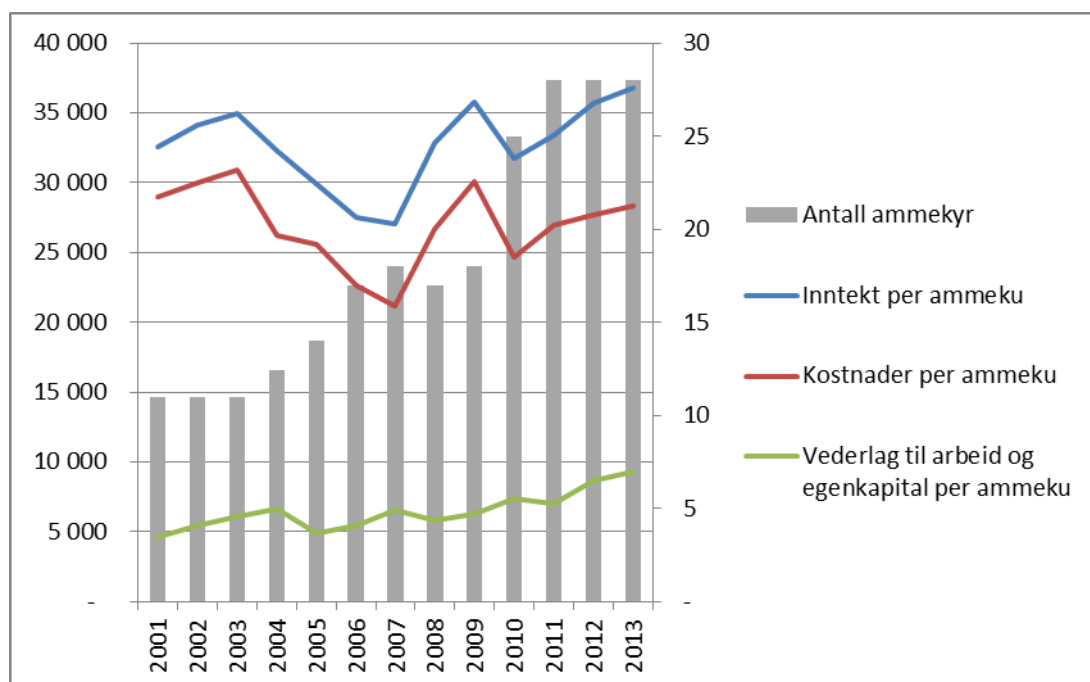
Figur 4-13 Kostnadsfordeling selvrekrutterende storfekjøttproduksjon

Den viktigste forutsetningen for å få produsentene til å satse på produksjon av storfekjøtt er at den gir et tilfredsstillende økonomisk resultat. Omfanget av spesialisert kjøttproduksjon har vært forholdsvis begrenset frem til de siste årene. I tillegg er det forholdsvis få produsenter som gjennomfører driftsgreinanalyser. Dette gjør at vi har lite reelle tall for hva det økonomiske resultatet er. Noen tall kan vi hente ut fra NILFs driftsgranskninger, men det er få gårdsbruk med i denne analysen. På denne bakgrunn er det valgt å legge mest vekt på Norturas egne dekningsbidragskalkyler og erfaringstall fra driftsplaner, investeringsplaner mv for å vurdere økonomien og den økonomiske utviklingen i storfekjøttproduksjonen.

I vurderingen av driftsøkonomi må en ta hensyn til at det i storfekjøttproduksjonen er stor variasjon i driftsoppleggene fra gårdsbruk til gårdsbruk. I ammekuproduksjonen er det mange raser og krysningsopplegg. I tillegg varierer intensiteten i framforingen av okseslakt slik at slaktalder varierer fra 14 – 15 mnd til over 20 mnd.

4.5.1 Referansebruk nr 8

Budsjettnemnda for Jordbruket legger fram referansebruksberegninger i en egen utredning. Dette er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppkjørene. Beregningene omfatter 28 ulike referansebruk, og bygger på registrerte regnskapstall i driftsgranskningene. Referansebruk nr 8 dekker spesialisert storfekjøttproduksjon og er vist i Figur 4-14.

Figur 4-14 Referansebruk 8 – utvikling nøkkeltall

4.5.2 Dekningsbidragskalkyler storfe

Det mest brukte verktøyet for å vurdere lønnsomheten er dekningsbidragskalkyler. Nortura utarbeider hvert år slike kalkyler for ulike driftsopplegg. For dette avtaleåret (2012/2013) er disse kalkylerne dekningsbidrag for de tre dominerende produksjonsformene vist i Tabell 4-7. Resultatene en kommer frem til er selvsagt avhengig av de forutsetninger en legger til grunn.

Tabell 4-7 Dekningsbidrag framføring okser samt ammeku tung og lett rase. Arealtilskudd og er sone 1 og distriktstilskudd er ikke inkludert.

	Oksekalver 20 mnd. Bese­tningsstr.28 okser	Ammeku Lett rase 25 kyr	Ammeku Tung rase 25 kyr
	12/13	12/13	12/13
Produksjonsinntekter	14 797	12 346	16 500
-Variable kostnader	13 026	10 303	12 706
= Dekningsbidrag 1	1 771	2 043	3 794
+ Tilskudd	2 138	11 736	11 264
= Dekningsbidrag 2	3 909	13 779	15 058

4.5.2.1 Produksjonsinntekter

Det er benyttet slaktevekter som ansees som normale (gjennomsnittlige) for dyregruppene som inngår i kalkylen. Det samme gjelder klassifiseringsresultater. For innkjøpt kalv er det regnet en slaktevekt på 320 kg og at kalven kjøpes inn ved 120 kg (3mnd).

For ammeku med full framføring er det forutsatt følgende vekter i Tabell 4-8:

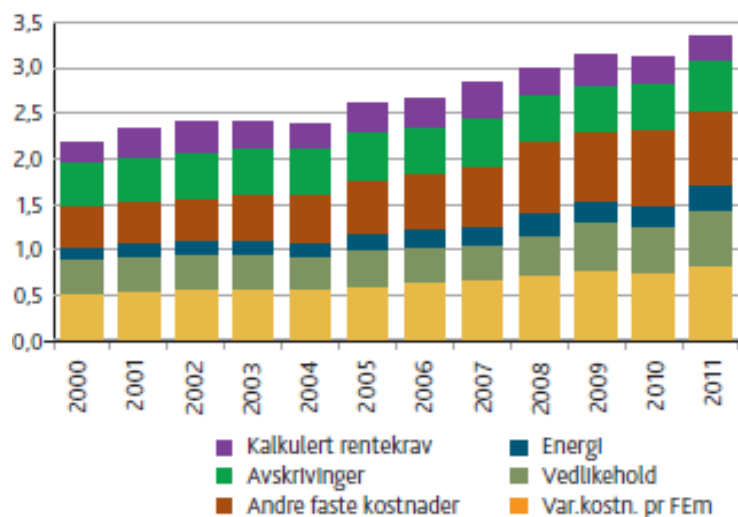
Tabell 4-8 Slaktevekter kjøttfe

	Ammeku Lett rase 25 kyr	Ammeku Tung rase 25 kyr
Kuslakt	300 kg	355 kg
Okkeslakt	280 kg	350 kg
Kvigeslakt	195 kg	245 kg

Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret inklusive Norturas tilleggspriiser. For NRF dyr er det forutsatt klasse O, for lett kjøttfeokser klasse R og for tunge kjøttferaser klasse R+/U-.

4.5.2.2 Variable kostnader

Fôr utgjør ca 70 prosent av de variable kostnadene. Både sammensetning av fôret og fôrkostnadene vil variere mye fra gårdsbruk til gårdsbruk. Dette er derfor et tema som er gjenstand for store diskusjoner. I Tines effektivitetskontroll registreres det data som gir et godt grunnlag for å analysere fôrkostnadene. Figur 4-15 viser en sammenstilling av data fra EK de siste ti årene viser følgende grovfôrkostnader:

Figur 4-15 Utvikling i grovfôrpriser per Fem fra 2000 -2011. ⁷²

Grovfôr kostnadene utgjør en vesentlig del av de totale fôrkostnadene i storfeproduksjonen. Figuren over viser at i løpet av den siste tiårs perioden har grovfôrkostnadene økt med mer enn en krone per Fem og var i 2011 på 3,35 kroner per Fem.

Diagrammet viser de ulike kostnadselementene og hvordan disse har utviklet seg over de siste 11 årene. Her er også medregnet faste kostnader og avskrivninger. I en dekningsbidragskalkyle skal det i prinsippet bare tas med variable kostnader, i hovedsak såfrø og gjødsel. Disse utgjør kun 81 øre av de totale kostnadene på ca kr 3,35 pr FeM i analysen fra EK. En ser også at økningen i de variable kostnadene utgjør en liten del av den totale økningen i fôrkostnadene for disse 10 årene. Ved å benytte kun variable kostnader i dekningsbidraget vil en derfor ikke få et korrekt bilde av lønnsomheten eller hvordan lønnsomheten har utviklet seg over tid.

⁷² Kilde: Økt storfeproduksjon i Norge- rapport fra ekspertgruppen, februar 2013. Datagrunnlaget er fra effektivitetskontrollen i Tine.

I Norturas DB kalkyler er det benyttet er pris på grovfôr som tilsvarer prisen ved kjøp av rundballer av silo. En slik prisvurdering vil gi et mer korrekt bilde av de variable grovfôrkostnadene enn om en kun benytter de variable kostnadene. Innkjøp av grovfôr er å betrakte som en variabel kostnad. I 2009 gjennomførte Nortura, i samarbeid med NILF og Norsk Landbruksrådgivning, en beregning av kostnadene ved å produsere grovfôr. En tok utgangspunkt i at alt arbeidet med høsting, pressing og plastpakking ble utført med leiekjøring. Prisene for leiekjøringen er estimert av NILF. Prisen på grovfôret etter denne beregningsmodellen havnet på om lag samme nivå som prisen på innkjøpte rundballer. Det er store forskjeller i grovfôrkostnadene mellom gårdsbruk. Også mellom gårdsbruk med ellers nokså like forutsetninger. Dette underbygges blant annet av undersøkelser gjennomført av større regnskapskontorer.

I årene etter 2009 er grovfôrprisen oppjustert med samme indeks som prisene ved leiekjøring og prisøkning for såfrø og gjødsel. For avtaleåret 2012/2013 er det benyttet en pris på grovfôret på kr 1,90. Det er forutsatt at alt grovfôr i inneførsperioden er grassilo.

I tillegg er det i denne posten tatt med kostnaden ved innkjøp av kalv, strø og veterinærutgifter inklusive semin (egen okse).

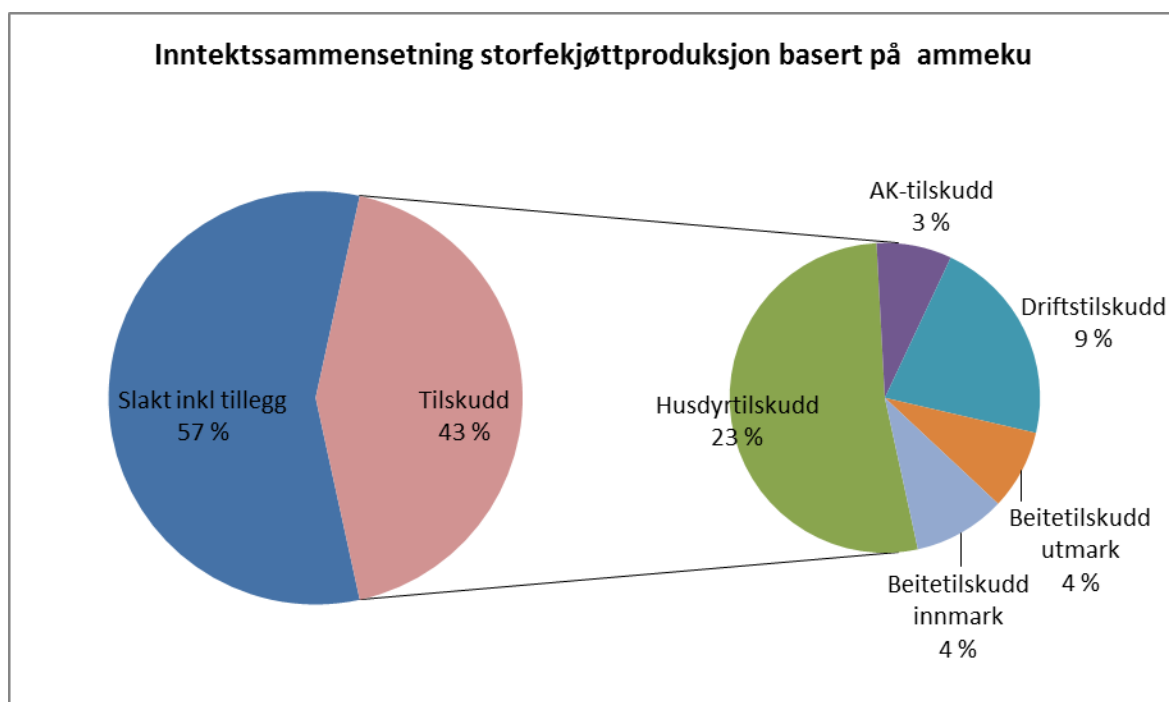
4.5.2.3 Tilskudd

I kalkylene er det tatt med husdyrtilskudd, driftstilskudd, beitetilskudd, tilskudd til dyr på beite og arealtilskudd. Det er forutsatt arealtilskudd i sone 1, og distriktstilskudd er ikke medregnet. Tilskuddet er beregnet for en besetning på 28 slakteokser eller 25 ammekyr og at det ikke er annen husdyrproduksjon på gården. Bunnfradraget er medregnet.

4.5.3 Inntektssammensetning storfe

Basert på Norturas kalkyler er fordelingen av inntekter mellom produksjonsinntekter (slakt) og tilskudd vist i figuren under. Forutsetningene er som i avsnittet foran, et bruk med 25 ammekyr i sone 1 for arealtilskudd og utenfor sone for distriktstilskudd.

For dette eksempelbruket utgjør produksjonsinntektene 57 prosent av brutto inntekter, mens tilskuddene utgjør 43 prosent. Av disse er husdyrtilskuddene og driftstilskuddet viktigst med henholdsvis 23 og 9 prosent av totalinntekten.

Figur 4-16 Inntektssammensetning storfekjøttproduksjon fra 2012.

4.5.4 Oppsummering Storfe

De siste ti år har det vært en nedgang i totalt antall kyr (- 7 prosent), men når det sees på melkekyr og ammekyr adskilt har antallet melkekyr gått ned (-15,4 prosent) og antallet ammekyr økt (42,53 prosent). Besetningstørrelsene for begge produksjonene har økt, hvor det har vært størst økning i besetningstørrelsen for ammekyr. Selv om besetningstørrelsene med ammeku har nesten doblet seg de siste 13 årene er fremdeles besetningene små (13,7 ammekyr i snitt).

Melkeavdråttene har økt fra år 2000 og forventes å fortsette å øke fordi det er mulig å øke avdråttene ytterligere og økt avdrått per melkeku gir bedre økonomi enn å ha flere melkekyr. Det forventes at det blir ca. 35 000 færre melkekyr de neste fem til ti år på bakgrunn av dette. Økningen i avdrått har redusert behovet for antall melkekyr. Samtidig har det vært en svak økning i antall ammekyr, men samlet har tallet på morderdyr gått tilbake over mange år.

Salget av livkalver fortsetter å øke slik at spesialiseringen på melkekyr og ammekyr fortsetter. Dette fører til behov for investeringer i driftsbygninger for ammeku, noe som produksjonen må bære fullt ut.

I referansebruket har inntektene per ammeku økt mer enn kostnadene de siste årene. I 2012 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 23 prosent fra året før, men det er estimert en økning på syv prosent i 2013. At det blir større forskjell mellom inntektene og kostnadene per ammeku er positivt, men tatt i betraktning behovet for storfekjøtt for å oppnå markedsdekning skulle økningen vært enda større for å få økt bestanden av ammekyr betraktelig. I 2012 ble det importert 12 800 tonn storfekjøtt til nedsatte tollsatser på grunn av underdekning nasjonalt.

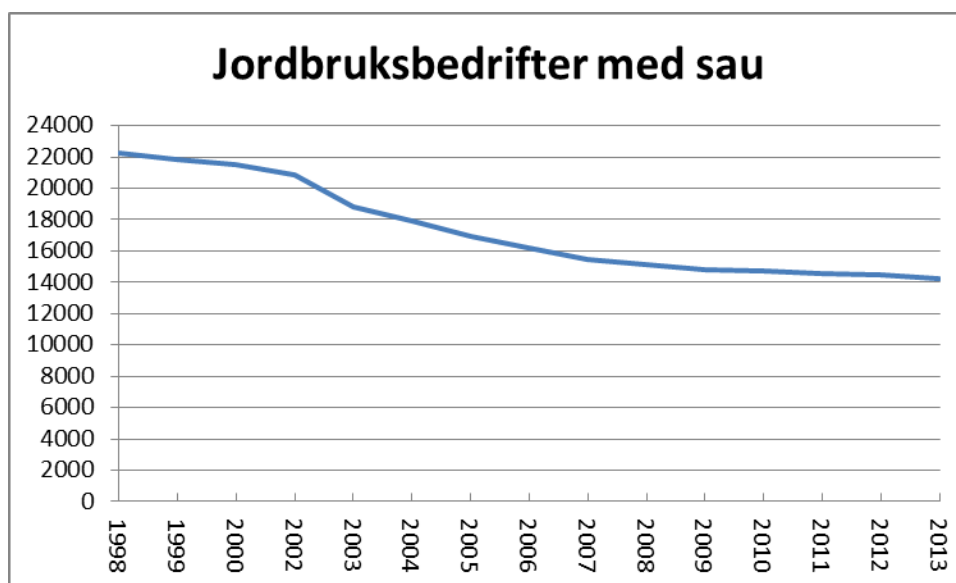
Vurdering:

Behovet for å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier et kraftig løft i økonomien i denne produksjonen, og at engrosprisen derfor må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

4.6 Produksjon og struktur sau og lam.

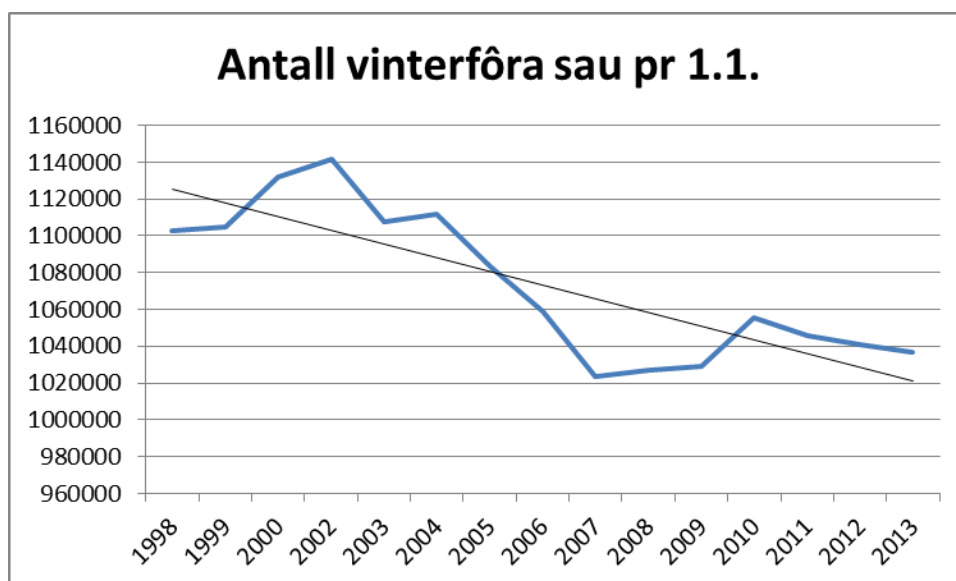
4.6.1 Jordbruksbedrifter med sau

Det har vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau (Figur 4-17), mens antall sauer har variert i årene fra 1998 til 2013. Den langsiktige trenden er likevel at antall sauer også går ned (Figur 4-18).

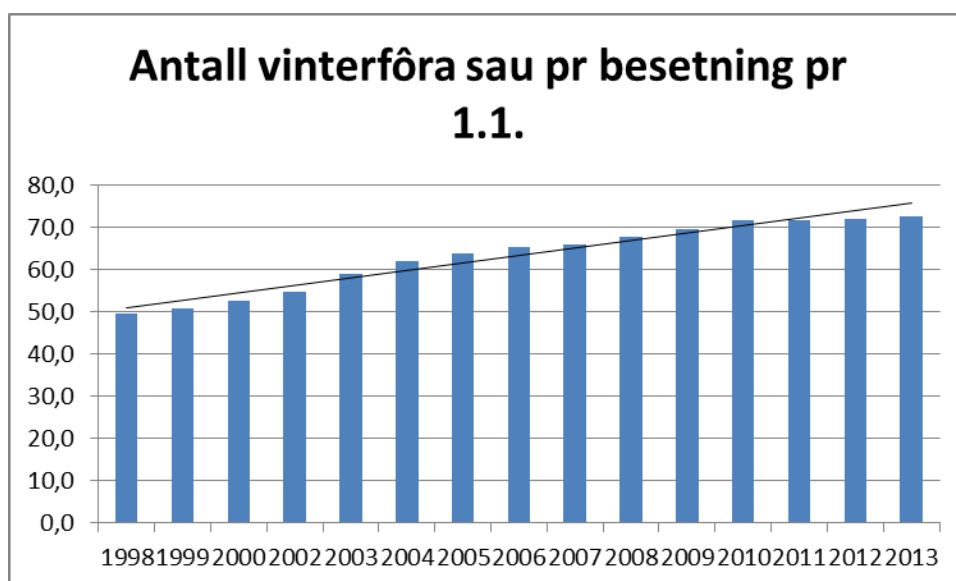
Figur 4-17 Antall jordbruksbedrifter med sau⁷³.

⁷³ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31. desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

Figur 4-18 viser endring i antall søyer fra 2000 til 2012.⁷⁴

Gjennomsnittstørrelsen på besetningene innenfor sauenæringen har økt med nesten en sau pr år som vist i Figur 4-19.

Figur 4-19 viser antall søyer per gårdsbruk i gjennomsnitt fra 2000 til 2012.⁷⁵

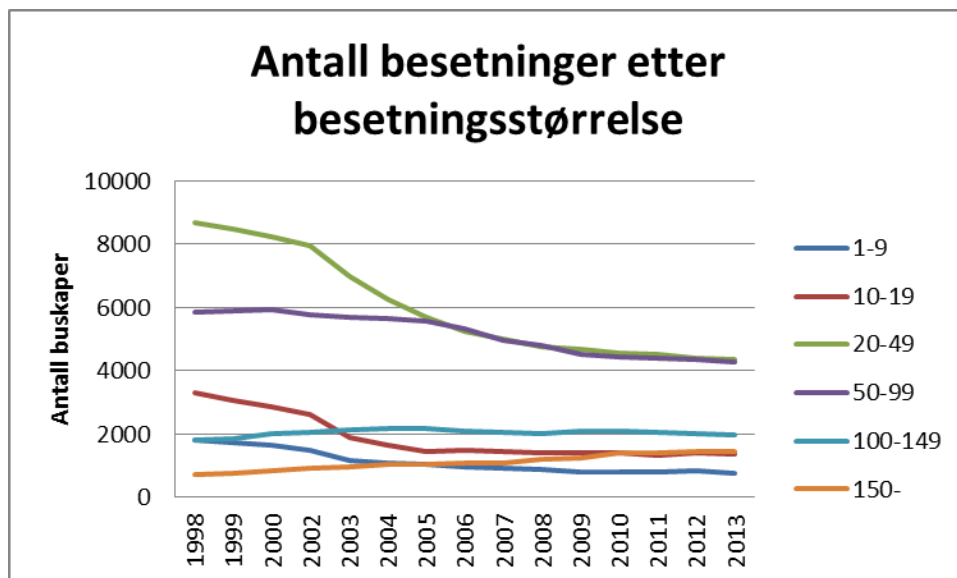
Dette viser en strukturendring i saueholdet, men fremdeles består norsk sauehold i vesentlig grad av mellomstore besetninger som vist i Figur 4-20.

⁷⁴ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

⁷⁵ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

4.6.2 Besetningsstørrelse sau og lam

I Figur 4-20 vises antall besetninger med sau etter besetningsstørrelse.

Figur 4-20 viser antall jordbruksbedrifter med sau etter besetningsstørrelsen.

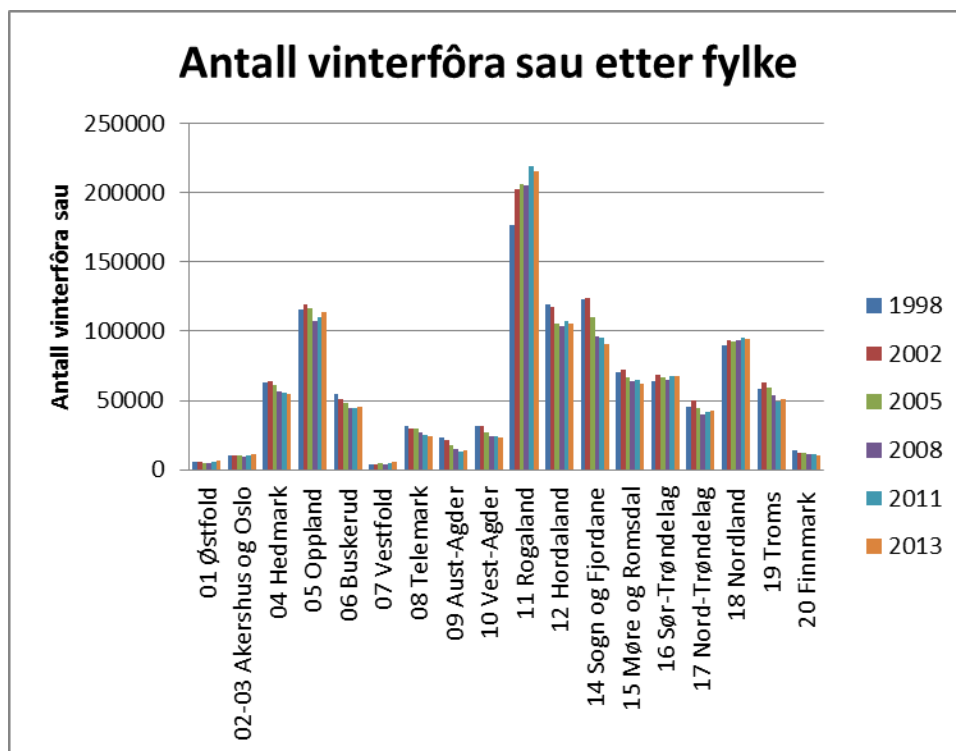
Det er de mellomstore sauebesetningene (20-49 og 55-99) som er mest redusert. Antall store besetninger øker (150+). Figur 4-21 viser fordelingen av vinterfôra sau fordelt på besetningsstørrelse. Antall sauer i besetninger med over 150 sauer er økende og i 2013 hadde denne produsentgruppen for første gang flest sauer. Antall sauer i besetninger fra 100-149 sauer holder seg ganske stabilt, mens det er nedadgående for de gruppene, jf også antallet besetninger. De som øker produksjonen greier imidlertid ikke å kompensere for antallet produsenter som avviker driften når det gjelder antall sauer.

Figur 4-21 antall vinterfôrede sauer fordelt på besetningsstørrelse fra 1998 til 2012

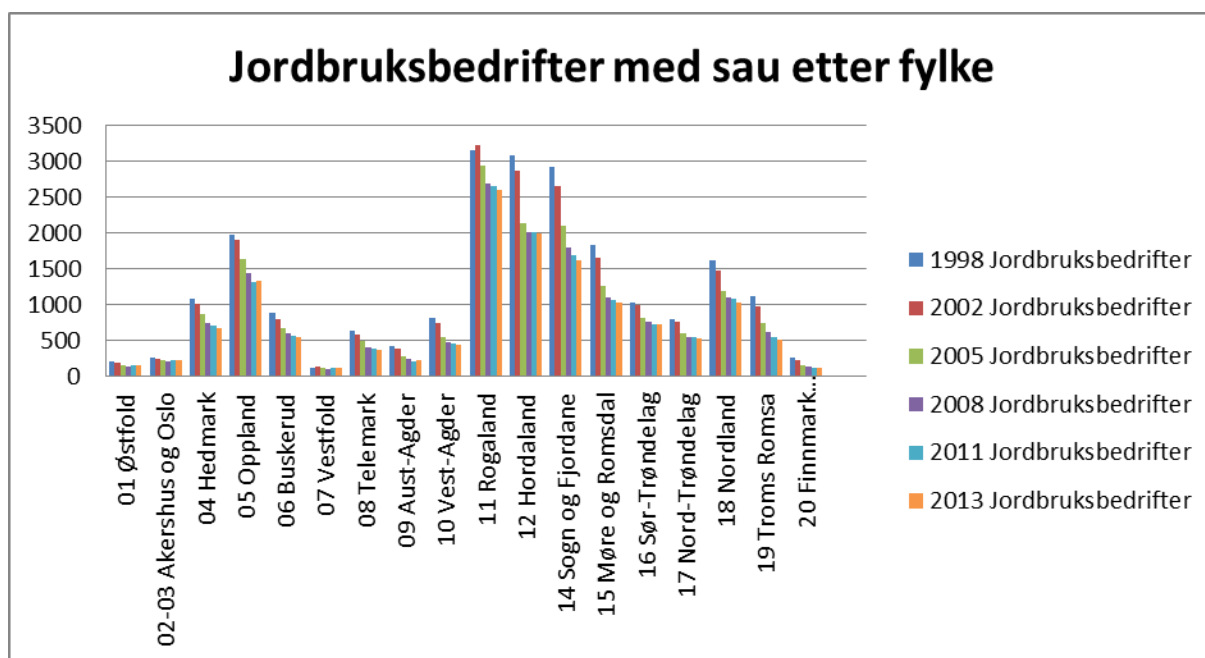
4.6.3 Geografi

Den fylkesvise geografiske fordelingen sauer er vist i Figur 4-22

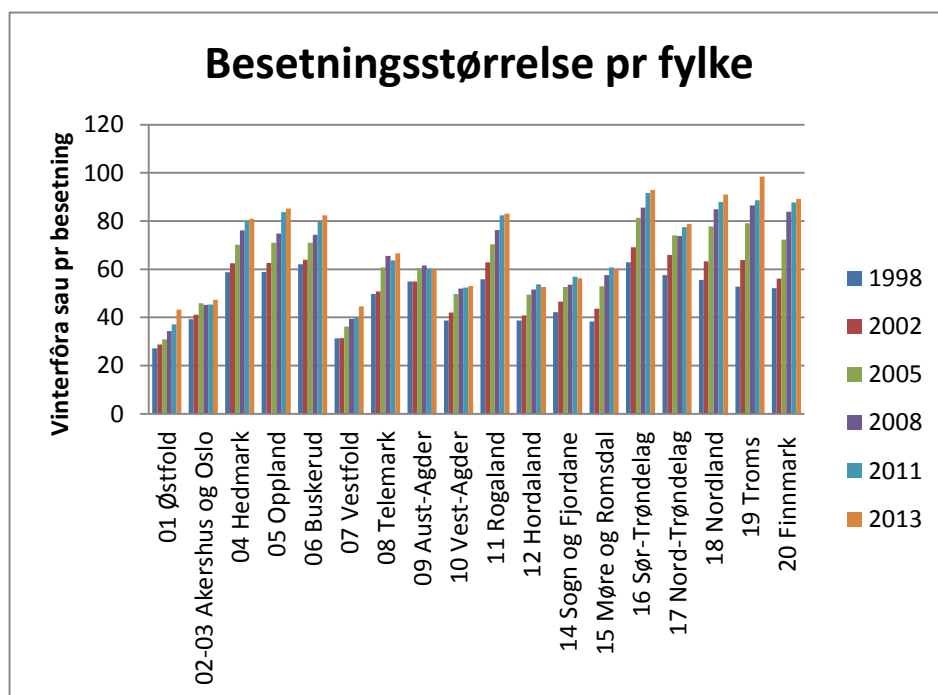

Figur 4-22 Antall vinterfôrede sauer etter fylke.

Den viser at Rogaland er det klart største sauefylket med over 200 000 sauer, mens Hordaland, Oppland, Sogn og Fjordane og Nordland alle har ca. 100 000 sauer hver. Fylket med størst nedgang i sauetallet er Sogn og Fjordane, men også Vestland fylkene Hordaland og Møre og Romsdal har hatt nedgang i sauetallet. Agderfylka, Telemark og Troms er også fylker med en del nedgang. Oppland, Nordland og Sør-Trøndelag har et stabilt sauetall, mens det har vært en økning i Rogaland de siste femten årene. Rogaland er den eneste regionen som har hatt en økning i antall sauer samtidig som antallet saueprodusenter er redusert (Figur 4-23).

Figur 4-23 viser antall jordbruksbedrifter med vinterfødrede sauer per år per fylke fra 1998 til 2013.

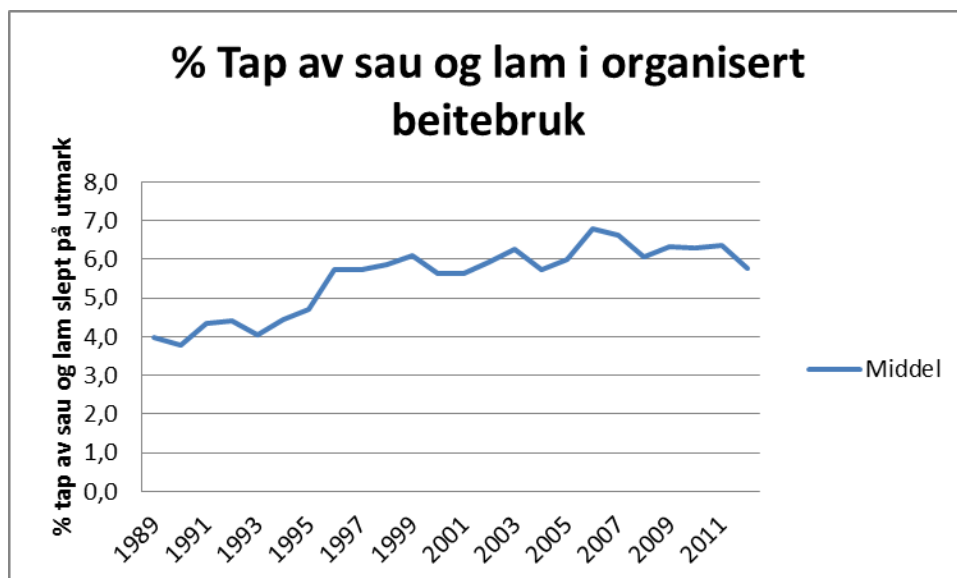

Figur 4-24 besetningsstørrelse pr fylke

Det er økning i besetningsstørrelsene over hele landet, men det ser ut som forskjellene mellom de ulike fylkene er økende som vist i Figur 4-24. Saueflokkene er størst i Nord-Norge og Sør-Trøndelag, men også Buskerud, Oppland og Rogaland har gjennomsnitts flokkstørrelse på over 80 sauer. Sør-Østlandet og Vestlandet, nord for Rogaland, og Agder-fylkene kjennetegnes av en stor andel små flokker.

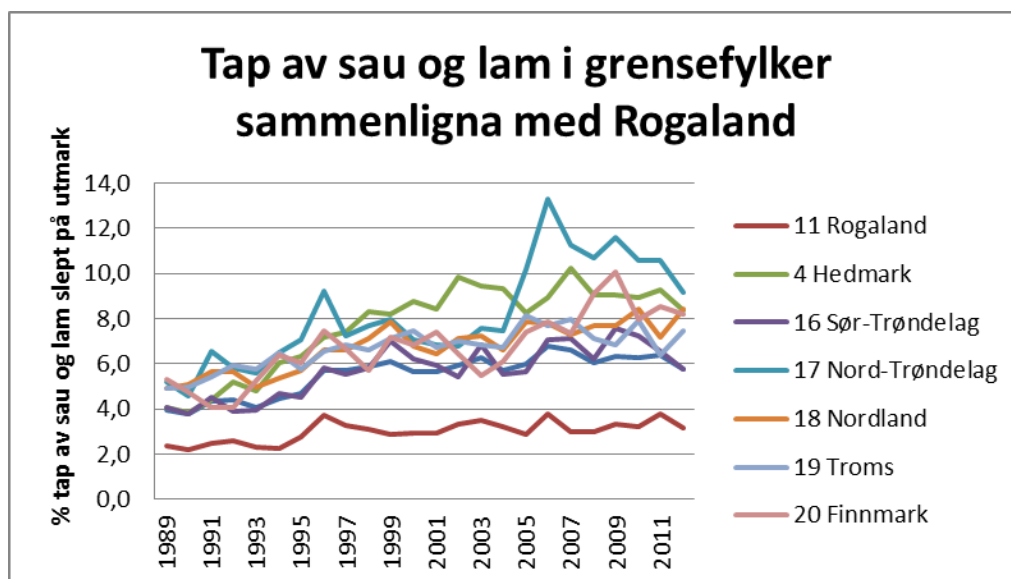
4.6.4 Rovdyrtap

Når en skal studere tap av sau og lam til rovdyr, er det nyttig å se på data fra organisert beitebruk. 80 prosent av sauene som beiter i utmark er med i organisert beitebruk. Figur 4-25 viser tapsprosenten for sau og lam i organisert beitebruk. I årene før de fredede rovdyrene etablerte seg i norske utmarksbeiter i større grad enn tidligere, lå tapsprosenten på av sau og lam i utmark i underkant av 4 prosent. Fra starten av 90-tallet, begynte tapene å øke, og på 2000-tallet har tapene stort sett ligget på mellom 6 og 7 prosent av alle sauer og lam sluppet på beite. 80 prosent av tapet er lam og 20 prosent er sauer.

Figur 4-25 viser tap av sau og lam sluppet på utmarksbeite fra 1989-2011

Grensefylkene mot Sverige utmerker seg med store tap, mens Rogaland alltid har utmerket seg med lave tap, også før rovdyrene etablerte seg i vesentlig grad som vist i Figur 4-26. I enkelte fylke er utmarksbeitetapet doblet og mer en det.

Figur 4-26 viser oversikt over tap av sau og lam i grensefylkene sammenliknet med Rogaland.

Det verste tapsåret var i 2006 hvor 8,76 prosent av alle sau og lam som ble sluppet i utmark ble tatt av rovdyr. Tapene har gått litt ned etter det. Det er satt i verk mange forebyggende tiltak som kanskje har hatt effekt. En annen årsak til tapsnedgangen kan også være at de mest rovdyrutsatte besetningene har sluttet med sau.

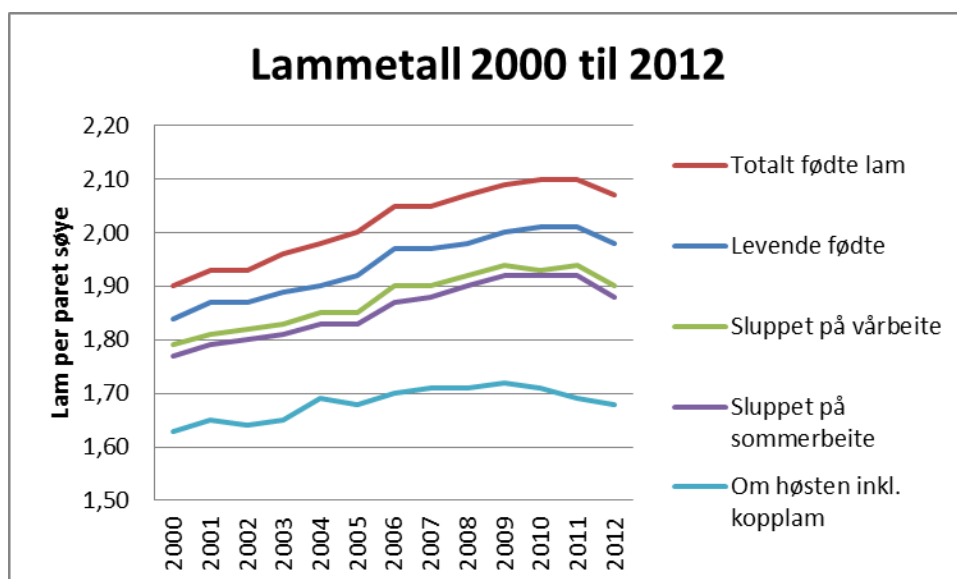
Hvor stor betydning rovdyr har som begrensning på produksjonen av sau og lammekjøtt, er vanskelig å anslå. Det er både det direkte tapet på grunn av dyr som blir tatt, og så er det en reduksjon fordi produsenter avslutter saueholdet på grunn av store rovdyrtap.

I de fem første åra av 80-tallet var tapsprosenten på sau i snitt 2,0 og for lam var tapsprosenten 5,1. Dette var en periode organisert beitebruk var godt utbygd og før rovdynene etablerte seg i vesentlig grad. Dette kan derfor regne som "normaltapet". Middel tap i årene 2008 til 2012 ligger for sau på 3,3 prosent og lam 7,9 prosent. Årlig mottar sauebønder utmarksbeitetilskudd for ca. 762.000 sau og 1 167 000 lam i følge statistikk fra Statens landbruksforvaltning. Dersom vi regner at 1,3 prosent av søyetapet skyldes rovdyr, betyr dette 9.900 søyer. Dersom vi regner at 2,8 prosent av lammetakpet skyldes rovdyr, betyr det 32.700 lam. I sum betyr dette altså 42.600 sau/lam. I følge rovdyrbasen til Direktoratet for Naturforvaltning, har det blitt utbetalt erstatning for ca 30.000 sau/lam pr år i de seinere årene. Det er betydelige rovdyr tap som ikke blir erstattet.

Vi må regne med at hver søye som blir tatt av rovdyr må erstattes av et påsett lam. Dersom vi regner 18,4 kg i middel slaktevekt, betyr rovdyr tapet 784.000 kg tapt lammekjøttproduksjon i året.

4.6.5 Utvikling i saueproduksjonen- effektivitet

Tall fra sauekontrollen der 30 prosent av sauene er med, viser at det har vært en jevn økning i antall fødte lam per søye, helt fram til 2012. I 2012 var det en nedgang i antall fødte lam, antagelig pga. spesielt dårlig fôr og beiteforhold i 2011. Lammetail er også vektlagt mindre i avlen enn før. Lammetakpet har økt, slik at antall lam om høsten ikke kan vise en tilsvarende økning.

Figur 4-27 viser en oversikt over antall lam per paret søye fra 2000 til 2012.⁷⁶

⁷⁶ Animalia: Årsmelding 2012

Som i andre produksjoner, er det stor forskjell på produksjonsresultatene. Tabell 4-9 viser resultatene for de beste, midtre og dårligste sauekontrollmedlemmene når det gjelder antall lam om høsten. Det som spiller mest inn på dette resultatmålet er stort antall fødte lam og et lavt tap på sommerbeite.

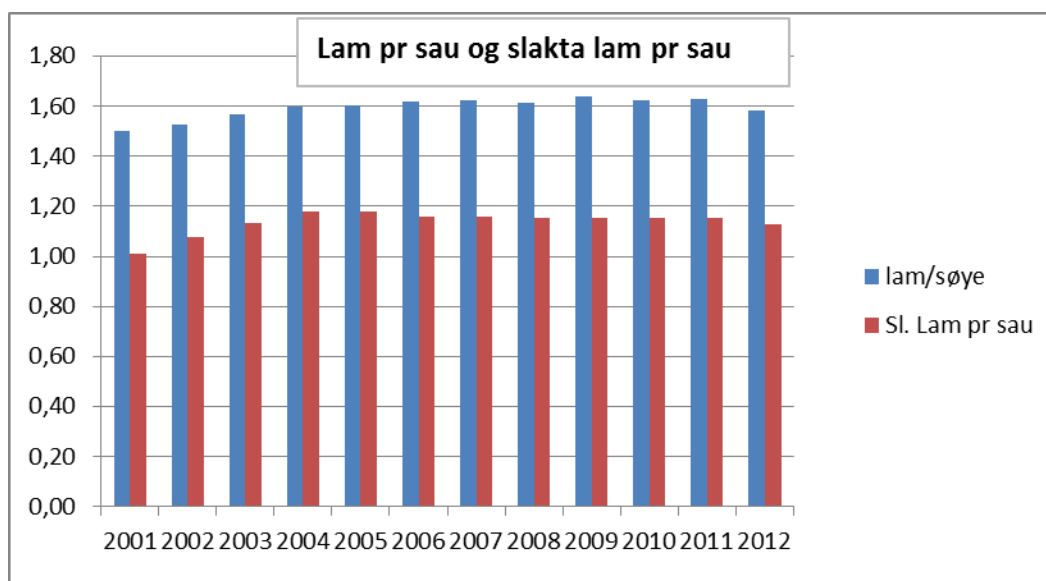
Tabell 4-9 viser en oversikt over resultatene til produsenter med ≥ 30 søyer rangert etter lammetall om høsten og viser gjennomsnittet for beste, midtre og dårligste tredjedel for de andre "egenskapene".⁵

	Beste 1/3	Midtre 1/3	Dårligste 1/3
Lam om høsten	2,00	1,79	1,35
Totalt fødte	2,29	2,11	1,88
Levendefødte	2,19	2,02	1,79
Dødfødte, %	4,38	4,37	4,74
Tap inn, %	2,88	3,31	1,35
Tap vårbeite, %	1,01	1,18	1,36
Tapt sommer, %	4,33	6,25	18,29
Totaltap, %	12,05	14,33	26,67

Statistikken fra Statens Landbruksforvaltning inkluderer resultat fra alle saueprodusentene i Norge. Der rapporteres inn antall sau og lam som det utbetales beitetilskudd for og antall lam som får slaktetilskudd. Tallene inkluderer utegående sau og at det er ett lam pr utegående sau (mest gammelnorsk sau og lignende gamle raser). Denne statistikken viser at ca. 1,6 lam per sau blir sluppet på beite og at det slaktes ca. 1,15 lam per sau. Det var en økning i effektiviteten fram til 2004, men siden den gang har det stått mer eller mindre i ro. I 2012 ble differansen enda litt større.

Det er flere årsaker til at antall lam levert pr sau ikke øker. Sauenæringa har en utfordring når det gjelder tap av lam. Dette gjelder både tapet av lam om våren og på sommerbeite. Det legges ned både forsknings- og rådgivningsressurser på å få ned vårtapet av lam. Det må det jobbes videre med fullt trykk. Rovdyr og beitesjukdommene alveld og sjodogg er viktige årsaker til det store sommertapet.

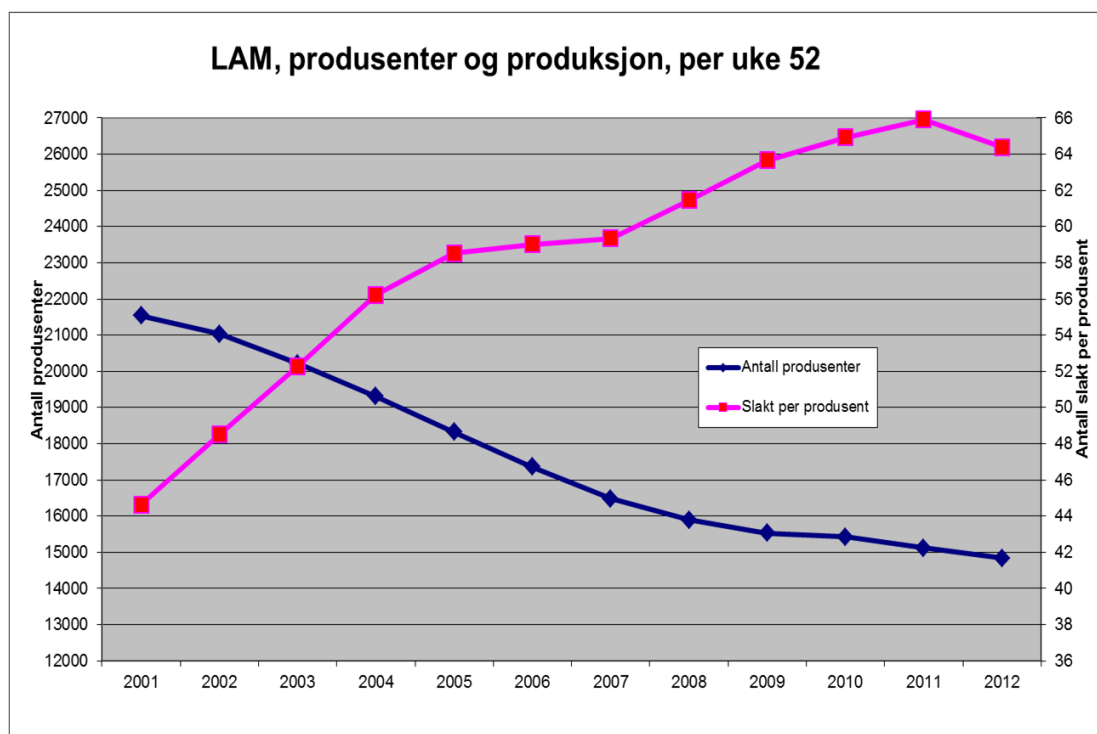
En annen årsak til at antall slakta lam pr sau ikke øker, er overgang til mer ekstensive saueraser. Tall fra Statens Landbruksforskning (SLF) viser at antall "utegående" sau har økt fra 2.300 stk. i år 2000 til 32.600 stk. i 2013. "Utegående" sau er som regel raser som Gammel norsk sau (villsau) og Gammel norsk spælsau som får færre lam enn de vanlige norske sauerasene. I tillegg drifter en del sauebønder som har gått over til slike raser, sauen sin på tradisjonelt vis med fjøs og inneføring. Disse fanges ikke opp av SLF-statistikken.

Figur 4-28 Antall lam per søye og antall slaktet lam per søye.⁷⁷

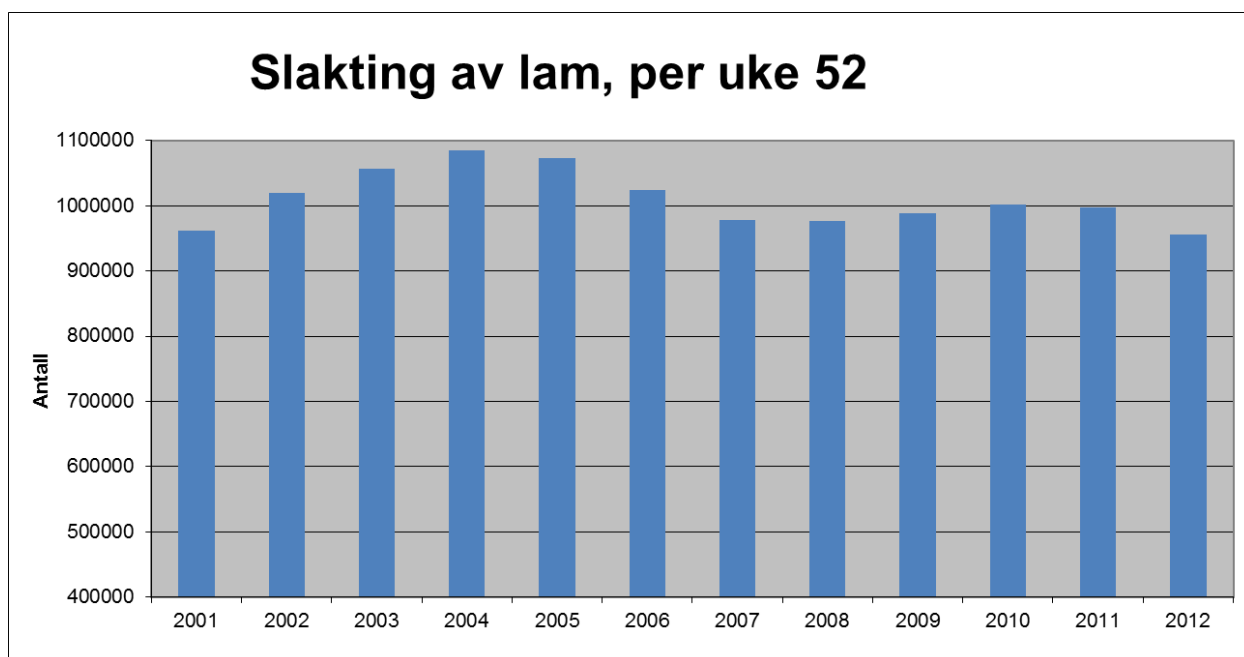
4.6.6 Utvikling i produksjon slakt sau/lam

Tall fra Animalia viser at antall gårdsbruk som leverer lam til norske slakterier går ned, mens antall slakt per gårdsbruk øker som vist i Figur 4-29. Dette har selvsagt sammenheng med at buskapene blir større som vist tidligere. Når antall søyer går ned og det ikke leveres flere lam per søye, vil tilførslene av lam til norske slakterier gå ned (Figur 4-30).

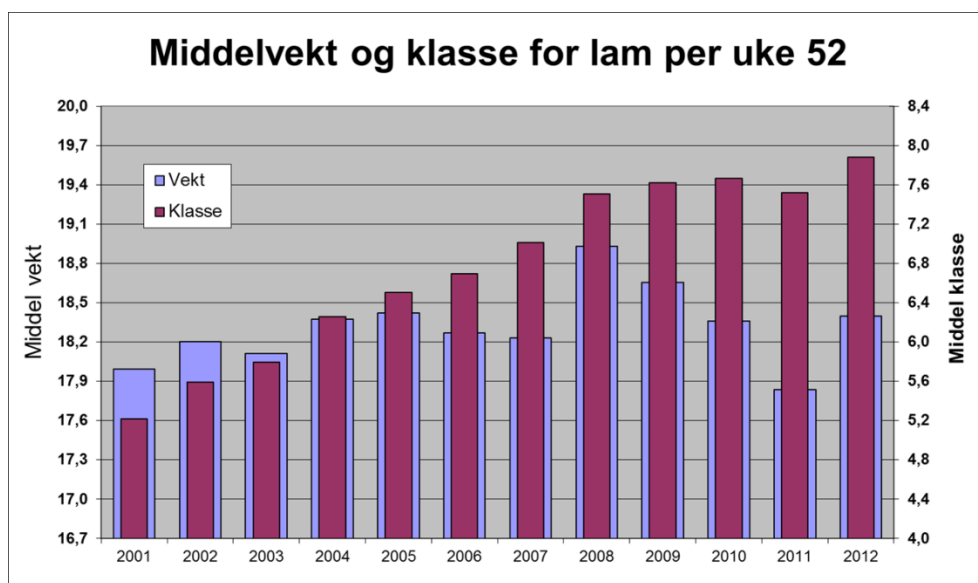
Figur 4-29 Viser en oversikt over antall produsenter og antall slakt per produsent fra 2001 til 2012⁷⁸.

⁷⁷ SLF: Statens Landbruks Forvaltning

Figur 4-30 viser en oversikt av antall slaktede lam fra uke 1 til uke 52 fra 2001 til 2012⁶.

Figur 4-31 viser at middelvekten på lam ikke har økt vesentlig i denne perioden, men det har vært variasjoner med lave vekter i 2006, 2007 og 2011. Dette har sammenheng med at lammekjøttproduksjon er beitebasert og at været og beiteveksten er viktig for lammetilveksten og ved hvilken vekt lammene blir slaktemodne. Slakteklassen har derimot økt jevnt og i 2012 var middelet nesten 8 som tilsvarer klasse R. Dette er beste slakteklassen for middelet som er målt siden EUROP var innført. Dette betyr at det har vært en kontinuerlig forbedring i kjøttkvaliteten.

Figur 4-31 viser middel slaktevekt og slakteklasse for lam fra uke 1 til uke 52 fra 2001 til 2012

⁷⁸ Animalia, klasifiseringsstatistikk

Mange tiltak kan vurderes for å øke effektiviteten i norsk sauehold. Ett viktig tiltak er å øke oppslutningen om sauekontrollen. Tabell 4-10 viser slakteresultat for lam fra medlemmer i sauekontrollen og sauebønder som ikke er medlem. Sauekontrollmedlemmene leverer i snitt 2 kg tyngre lam enn de som står utenfor. Oversikten som sauekontrollen gir er en klar medvirkende årsak til dette.

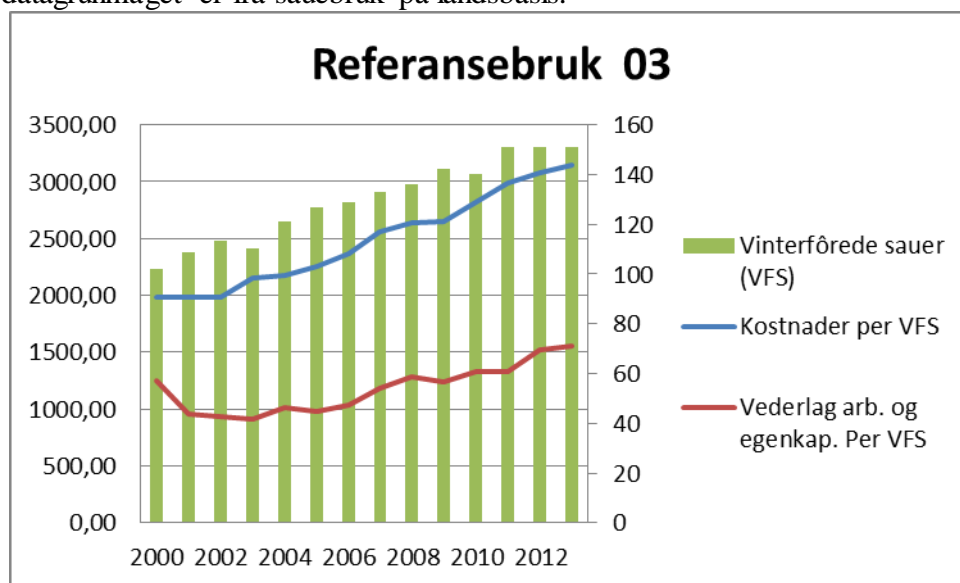
Tabell 4-10 viser gjennomsnittlige slakteresultater på lam fra leverandører i 2012. Det er registrert både medlemmer og ikke-medlemmer i sauekontrollen.⁷⁹

	Antall lam	Slaktevekt, kg	Slakteklasse	Fettgruppe
Ikke medlem	574 998	17,7	7,5(R)	5,9(2+)
Medlem	380 669	19,7	8,5(R+)	6.0(2+)

4.7 Produksjonsøkonomi saue- og lammeproduksjonen.

4.7.1 Referansebruk 03

Figur 4-32 viser en oversikt over utvikling i nøkkeltall for referansebruk 3, hvor datagrunnlaget er fra sauebruk på landsbasis.

Figur 4-32 viser referansebruk 03- utvikling nøkkeltall

Beregningen er basert på 100 bruk over hele landet og en gjennomsnittsbetning på 151 sauer. Dette er et stort sauebruk i norsk sammenheng. Ut fra tall fra SLF, har et middels sauebruk i Norge i dag 60 vinterfødrede sauer.

4.7.2 Dekningsbidragskalkyle

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfødrede sauer, dvs. tilsvarende ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene NILF har for rene sauebruk.

⁷⁹ Årsmelding Animalia 2012

Sauebruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2, som er størst i kg kjøtt og areal.

Tabell 4-11 viser oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer.

Avtaleår	2012/ 2013
Antall vinterfôrede sauer	130
Produksjonsinntekt	1 419
variable kostnader	1 046
Dekningsbidrag 1	373
Tilskudd	2 433
Dekningsbidrag 2	2 806

4.7.2.1 Produksjonsinntekter

Produksjonseffektiviteten er som et middels bruk i sauekontrollen, det vil si at det produseres 1,7 lam pr søye om høsten. Påsett settes til 25 prosent, slik at det leveres 1,4 slaktelam pr sau, altså noe bedre enn et middels sauebruk i Norge. Vekt og slaktekvalitet settes omtrent lik slaktekvaliteten på lam i Nortura. Produksjonsinntektene er forventet noteringspris i avtaleåret 2012/13 inkludert tilleggssytelser.

4.7.2.2 Variable kostnader

Fôrforbruk og arealkrav er satt skjønnsmessig ut ifra fôrplaner og avlingsnivå som en kan regne med å oppnå på fulldyrka mark som beites vår og høst. Fôr utgjør 75 prosent av de variable kostnadene i denne kalkylen. Grovfôrpris og mengden kraftfôr som brukes pr sau, vil variere mye fra gårdsbruk til gårdsbruk. Her forutsettes det at kraftfôret i all hovedsak brukes til søyer og påsettlam, og at slutfôringen stort sett blir gjort på høstbeite. Når det gjelder grovfôrprisen, benyttes en pris som tilsvarer prisen som må betales for grovfôret når pressing og pakking av rundballer leies.

4.7.2.3 Tilskudd

Når det gjelder tilskudd, er det tatt med husdyrtilskudd, utmarksbeitetilskudd, beitetilskudd, areal og kulturlandskapstilskudd sone 5, distriktstilskudd sone 2, grunntilskudd og ulltilskudd.

4.7.3 Investeringskalkyler

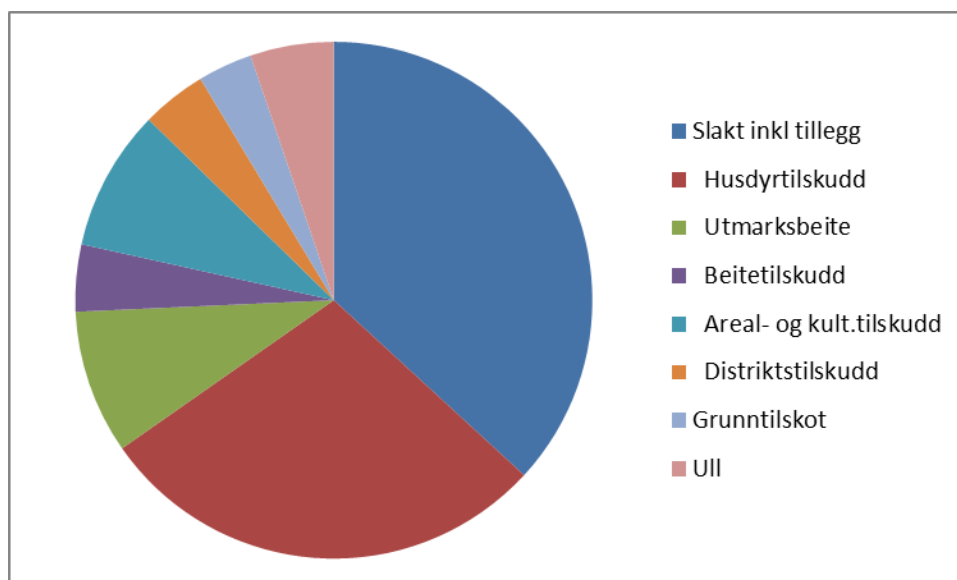
Årlig er det mellom 20 og 30 medlemmer som får bygningsrådgivning gjennom Nortura. I 2013 laget bygningsrådgiveren en oppdatert versjon av heftet: "Planløsninger i sauefjøs". Heftet inneholder planløsninger og kostnadsoverslag på fjøsprosjekt som bygningsplanleggeren har gjort i den siste tiden. På de fleste planløsninger, ligger kostnaden til hus på 9-11.000 per sau avhengig av om fjøset er isolert eller ikke. Det er derfor forutsatt at dersom det skal investeres i nytt sauefjøs, koster det kr 10.000 pr sau. Dersom en bygger et sauefjøs til 2 millioner kroner til 200 sau og mottar støtte fra Innovasjon Norge på 20 prosent, sitter en igjen med et kapitalbehov på kr 8000 per vinterfôra sau. Med 30 års avskrivning og 5 prosent rente, vil dette gi en årlig kapitalutgift på litt over 93.000, eller kr 465 pr sau.

4.7.4 Inntektssammensetning sau/lam

Med utgangspunkt i Norturas kalkyler for et bruk med 130 vinterfôrede sauer, utgjør inntekter av slakt og tilleggssytelser 37 prosent av produksjonsinntektene, mens tilskuddene utgjør 63 prosent. Av disse er "Tilskudd til husdyr (sau over 1 år pr 1. jan. og lammeslakt)" det viktigste med 28 prosent, mens areal- og kulturlandskapstilskuddet og utmarksbeitetilskuddet begge utgjør ca. 9 prosent av totalinntekten. Vi regner her inntektene fra ull som tilskudd, da ulltilskuddet på kr 31,00 pr kg utgjør hele ullprisen i 2012.

Tabell 4-12 viser inntektssammensetningen på et sauebruk. Slakt inkl. tillegg er markedsinntektene.

Slakt inkl tillegg	37 %
Husdyrtilskudd	28 %
Utmarksbeite	9 %
Beitetilskudd	4 %
Areal- og kult.tilskudd	9 %
Distriktstilskudd	4 %
Grunntilskudd	3 %
Ull	5 %

Figur 4-33 viser inntektssammensetningene til et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer i diagram.

4.7.5 Hvilken økonomi må til for å øke produksjonen av sau/lam

Årsaker til nedgang i antall sau er sammensatt. Rovdyrtap er en viktig grunn, men økonomi er kanskje den viktigste grunnen. Sauenæringa er i dag en deltidsnæring. Inntektene fra sauen vil derfor alltid sammenlignes med inntekter fra andre næringer. Dersom inntektsforskjellen blir for stor, er det lett å kutte ut sauen. Tall fra driftsgranskningene viser at ca. 130 sauer utgjør et årsverk, litt forskjellig ettersom hvor en bor i landet og hvor stort gårdsbruket er. Med utgangspunkt i dekningsbidragskalkylen over, inkludert faste kostnader til hus som beskrevet der, beregnes det vederlag for arbeid og egenkapital på kr 1100 pr vinterfôrede sau som vist i Tabell 4-13.

Tabell 4-13 viser oversikt over dekningsbidrag, faste kostnader og vederlag til arbeid og egenkapital for et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer⁸⁰.

Avtaleår	2012/ 2013
Antall vinterfôrede sauer	130
produksjonsinntekt	1 419
variable kostnader	1 046
Dekningsbidrag 1	373
Tilskudd	2 433
Dekningsbidrag 2	2 806
Avløsertilskudd	(362)
Faste kostnader u avskrivning hus *)	1 400
Nybygg 30 års avskrivning 20% inv. støtte	467
Renter bygg 5%	200
Til arbeid og egenkapital	1 101
Besetning	143 129

Faste kostnader utenom hus, er utgifter til vedlikehold og avskrivninger av traktor, bygg, jord og annet utstyr. Samt kostnader til drivstoff, forsikring osv. Vederlaget til arbeid kommer i denne lønnsomhetskalkylen ut på kr 143.129. Dette er ca. på nivå med det NILF har kommet fram til i rapporten “Best på sau-faktorer som påvirker økonomien”. Dersom det settes kr 400.000 som et akseptabelt vederlag til arbeid (inkl. avløsning), og egenkapital, så er det et langt stykke å gå for å oppnå dette.

For å nå dette målet, kan en tenke seg ulike tiltak:

- 1 Økt produksjon fra 130 til 200 sau
- 2 Økt pris 2,50 for lam og kr 0,50 for sau
- 3 Økt beitetilskudd utmarksbeite + kr 21 pr sau /lam og beitetilskudd + kr 20 pr sau/lam
- 4 Dyretilskudd også på påsettlam
- 5 Økt dyretilskudd pr sau > 1 år i intervallet 101-200 sau med kr 153 til kr 500 pr sau(utgjør kr 38 pr sau) +dyretilskudd påsettlam.
- 6 Mer effektiv grovfôrproduksjon slik at prisen går ned med 20 øre pr FEm
- 7 Økt investeringsstøtte til 35 prosent

Effekten av tiltakene tar utgangspunkt i alternativet med 200 sau. Tabell 4-14 viser at et sett av virkemidler må til for å komme opp på tilfredsstillende økonomi for et gårdsbruk med 200 vinterfôrede sauer. Økes inntekten for sau og lam, samt at tilskuddene økes som beskrevet ovenfor vil vederlaget til arbeid og egenkapital øke til 235 203 kr for en besetning på 200 sauer som er litt mer enn ett årsverk. For å oppnå et vederlag til arbeid og egenkapital på 400 000 kr må det også gjøres endringer i investeringsstøtte, faste og variable kostnader, hvis ikke det er mulig med ytterligere økninger i inntekt og tilskudd utover det som er nevnt ovenfor.

⁸⁰ Faste kostnader utenom hus er hentet fra rapporten “Best på sau-faktorer som påvirker økonomien” utgitt av NILF i 2011

Tabell 4-14 viser utslag av mulige tiltak for å oppnå vederlag til arbeid og egenkapital på 400 000 kr på et sauebruk med 200 vinterfôrede sauer.

Tiltak nr		1	2	3	4	5	6	7	Sum tiltak
Antall vinterfôra sau	130	200	200	200	200	200	200	200	200
produksjonsinntekt	1 419	1 436	1 507	1 436	1 436	1 436	1 436	1 436	1 507
variable kostnader	1 046	1 046	1 046	1 046	1 046	1 046	972	1 046	972
Dekningsbidrag 1	373	390	460	390	390	390	464	390	534
Tilskudd	2 433	2 243	2 243	2 353	2 330	2 406	2 243	2 243	2 516
Dekningsbidrag 2	2 806	2 633	2 703	2 743	2 719	2 796	2 707	2 633	3 051
Avløsertilskudd	360	360	360	360	480	480	360	360	480
Faste kostnader u avskrivning hus *)	1 400	1 150	1 150	1 150	1 150	1 150	1 150	1 150	1 150
ny bygg 30 års avskrivning									
20% inv. støtte	467	467	467	467	467	467	467	379	379
Renter bygg 5%	200	200	200	200	200	200	200	163	163
Til arbeid	1 099	1 176	1 246	1 286	1 383	1 459	1 250	1 301	1 839
Besetning	142 889	235 203	249 243	257 261	276 553	291 853	250 076	260 203	367 824
Mål	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000
Manko pr sau	-1 978	-824	-754	-714	-617	-541	-750	-699	-161
Effekt av tiltak			14 041	22 058	41 350	56 650	14 873	25 000	132 622

4.7.6 Oppsummering sau/lam

Det har vært en nedgang i ca. 6000 bruk med sau de siste 15 årene. Det er størst frafall av mellomstore produsenter, spesielt gruppen 20-49 sau. Vi har hatt en økning i antall sauebruk med flere enn 150 sau, mens antallet bruk med 100-149 sau er forholdsvis konstant. Økningen i antall store besetninger klarer ikke å kompensere for frafallet av mellomstore produsenter når det gjelder å opprettholde sauetallet. Det har derfor på landsbasis vært en nedgang av antall sauer på ca. 100 000 siden 2002. Det er størst frafall av produsenter på Vestlandet, nord for Rogaland, og minst frafall av produsenter i Rogaland. Rogaland er det eneste fylket som har økt antall sauer selv om det har vært en svak nedgang av antall saueprodusenter. Tapet av sau og lam til rovdyr er betydelig og en stor andel av tapet blir ikke erstattet.

- Økt tap av søyer og lam på sommerbeite som skyldes rovdyr og beitesykdommer
- Økt tap av lam på vårbeite.
- Nedgang i antall slaktede lam per søye.
- Økt andel utegangssau som ofte er gammel norsk sau og gammel spælsau med lavere produksjon.
- Medlemmer i sauekontrollen har bedre resultater- ønskelig å øke antall produsenter som deltar i sauekontrollen.
- Slaktekvaliteten har hatt kontinuerlig forbedring over lengre tid.

Det er et behov for økning i vederlag til arbeid og egenkapital for å oppnå et akseptabelt inntektsnivå for et sauebruk med 200 sauer som utgjør litt mer enn ett årsverk.

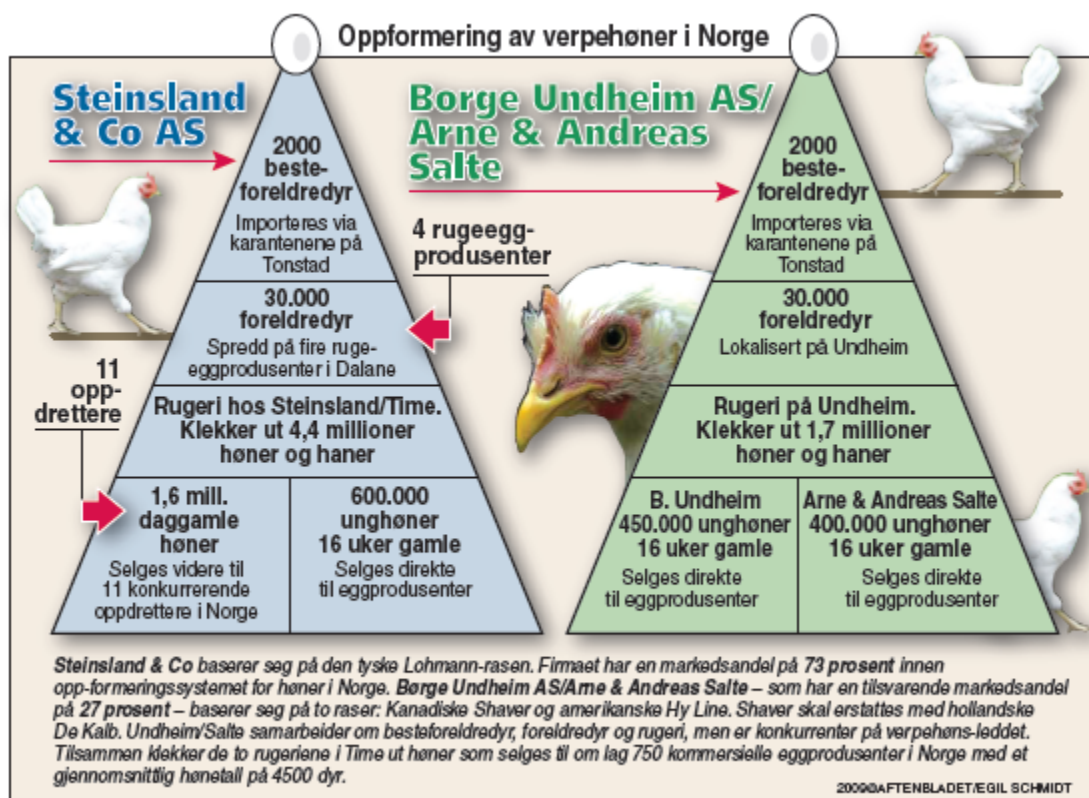
Vurdering:

Behovet for å øke norsk produksjon av lammekjøtt tilsier et kraftig løft i økonomien i denne produksjonen, og at engrosprisen derfor må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

4.8 Produksjon og struktur egg

Verdikjeden for verpehøns er beskrevet nedenfor:

- Importør: Besteforeldredyr importeres av rugeriene og blir etter karantenetiden satt i produksjon. Foreldredyr klekkes og blir så satt i produksjon hos flere rugeeggprodusenter hvor livkyllingene klekkes og oppales.
- Foreldredyr rugeeggprodusenter: Mottar foreldredyr som produserer rugeegg som skal bli verpehøns.
- Verpehøns Rugeri: Mottar rugeegg som klekkes og blir verpehøns. Noen verpehøns ales opp av rugeriet og selges direkte til konsumeggprodusent, mens den andre andelen selges til oppdretter som daggamle verpehøns.
- Oppdrettere: Mottar daggamle verpehøns hvor de ales opp til 16 uker før de selges til konsumeggprodusent.
- Konsumeggprodusent: Mottar 16 uker gamle verpehøns til konsumeggproduksjon. Produksjonene av egg starter ved 17 uker, men full produksjon av konsum egg er fra 23 uker til 76 uker. Verpehønene slaktes ved 76 uker.

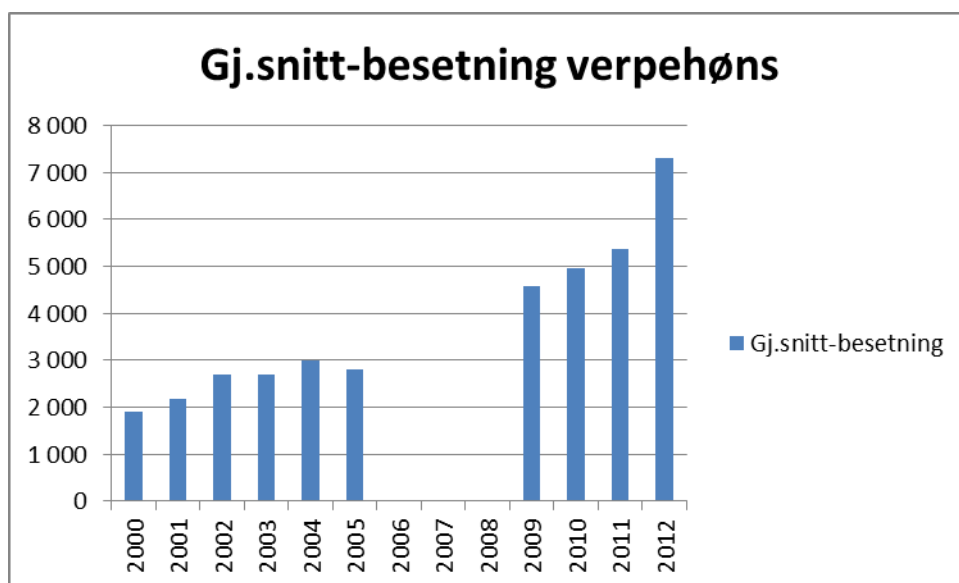
Figur 4-34 viser verdikjeden for verpehøns.

4.8.1 Besetningsstørrelse verpehøner

Statistikk for antall produsenter, antall verpehøner og besetningsstørrelse baseres på antall søkere på produksjonstilskudd og hvor mange verpehøns de søker produksjonstilskudd for. Når det gjelder verpehøns er det mange som har verpehøns til eget konsum og lignende. Dette gir en utfordring når det gjelder å beskrive antall produsenter som leverer konsum egg og antall verpehøns til konsumegg produksjon. I Statens Landbruksforvaltning sin

markedsrapport for 2012 er det gjennomført en undersøkelse av antall produsenter som kjøper livkylling av livkyllingoppalere. Det er stor differanse mellom antallet produsenter som mottar produksjonstilskudd for høner og antallet som driver profesjonelt som konsumeggprodusenter (kjøper livkyllinger fra livkyllingoppalere). I 2012 var det totalt 1 834 produsenter som mottok produksjonstilskudd for høns, mens livkyllingoppalere oppga at de solgte livkylling til 485 produsenter. I 2013 oppga livkyllingoppalere at de solgte livkylling til 510 produsenter. Antallet profesjonelle konsumegg produsenter økte i 2012 og det forventes ytterligere økning i 2013.

Hos Nortura medlemmer er gjennomsnittet for besetningsstørrelse i 2012 rett over 7 000 verpehøns. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns som vist i Figur 4-35.

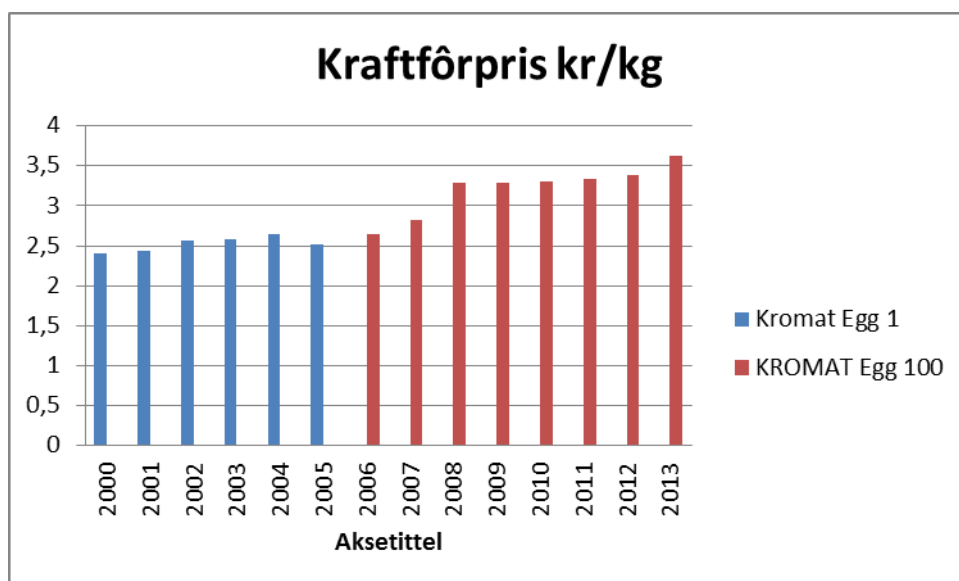

Figur 4-35 viser gjennomsnittets størrelsen på besetninger med verpehøns hos Norturas medlemmer.

4.9 Økonomi i eggproduksjon

4.9.1 Kostnader

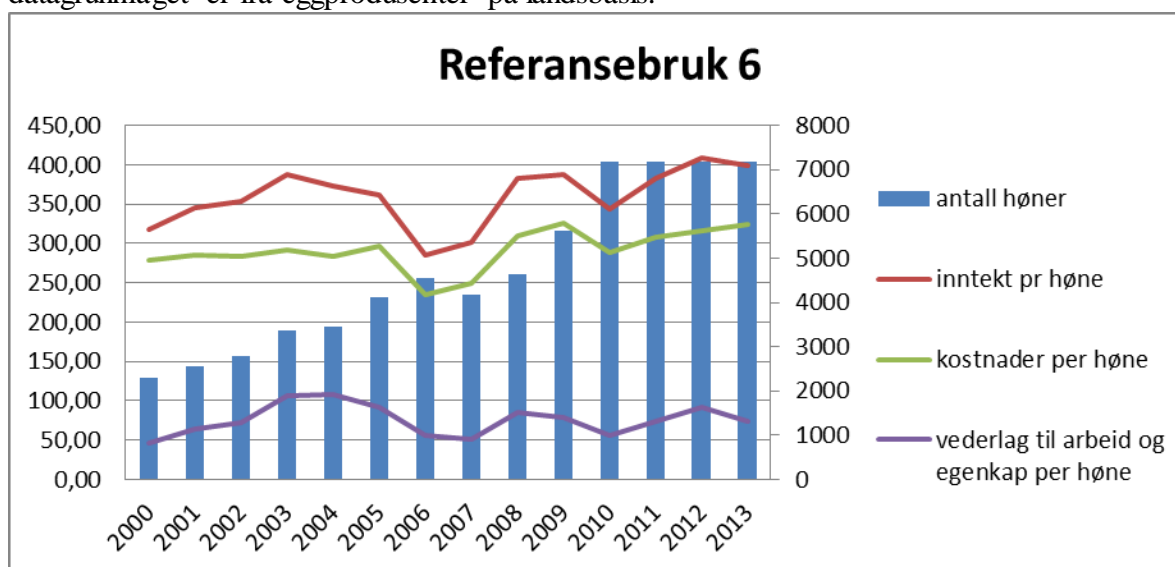
Fôr utgjør en betydelig andel av kostnadene i eggproduksjon. Utviklingen i fôr til eggproduksjon er illustrert i Figur 4-36 gjennom et bilde av fôrprisen for Felleskjøpets varemerke Kromat.

Figur 4-36 viser økningen i kraftfôrpris fra 2000 til 2013.

4.9.2 Referansebruk 6

Figur 4-37 viser en oversikt over utvikling i nøkkeltall for referansebruk 6, hvor datagrunnlaget er fra eggprodusenter på landsbasis.

Figur 4-37 viser en oversikt over referansebruk 6- utvikling av nøkkeltall

4.9.3 Dekningsbidrag

Det er fire ulike dekningsbidrag for eggproduksjonen ettersom det skilles på fire ulike driftsløsninger ved verpehøns; Miljøinnredning, frittgående på golv, frittgående i aviar og økologisk i aviar. Det er forutsatt full konsesjon på 7 500 verpehøns med levealder til 76 uker. Tilskudd til ferie og fritid kommer i tillegg. Det er lagt inn produksjonstillegg med satser for Sør- Norge. I Tabell 4-15 viser en dekningsbidragskalkyle foretatt av Nortura.

Tabell 4-15 viser dekningsbidraget for de ulike driftsformene innen eggproduksjon.

	Miljø- innredning	Frittgående golv	Frittgående aviar	Økologisk (aviar)
Dekningsbidrag:				
Produksjonsinntekter	310,38	314,62	314,62	476,88
Produksjonsinntekter per kg egg	14,11	14,98	14,98	23,84
Produksjonskostnader	203,95	204,40	204,40	284,52
Dekningsbidrag 1 per høne og omløp	106,43	110,22	110,22	192,36
Dekningsbidrag 1 per høne og år	86,47	89,56	89,56	156,29
Diverse variable kostnader	-13	-17	-17	-27
Dekningsbidrag 2 per høne og omløp	93,43	93,22	93,22	165,36
Dekningsbidrag 2 per høne og år	75,91	75,74	75,74	134,35
Dekningsbidrag 2 per kilo egg	4,25	4,44	4,44	8,27
Produksjonstillegg (satser for Sør-Norge)	6,67	6,67	6,67	6,67
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod.tillegg	82,58	82,41	82,41	141,02
Dekningsbidrag 2 per år inkl. produksjonstillegg	619 336,35	618 075,43	618 075,43	1 057 641,23

*Tilskudd til avløsning for ferie og fritid, på inntil kr 8,90 per høne (avtaleåret 2010-11) kommer i tillegg.

4.9.3.1 Produksjonsinntekter

Produksjonsinntekter er basert på eggproduksjon per innsatt høne. Det er noe varierende satser for de ulike driftsformene, og økologisk driftsform har betydelig bedre dekningsbidrag enn de andre produksjonsformene. Det skyldes hovedsakelig at de får bedre betalt for produktene.

4.9.3.2 Variable kostnader

I de variable kostnadene er det tatt med prisen på unghøner, førkostnader, avlivning og for økologisk drift alternativ verdi av utearealer. Den største variable kostnaden er fôr som er satt til 3,54 kr/kg og 4,87 kr per kg for økologiske høner. Fôrforbruket er satt til 2,10 kg per egg og for økologisk er den satt til 2,30 kg per egg.

4.9.4 Investeringskalkyle

Det er satt opp en investeringskalkyle som viser vederlag til arbeid og egenkapital ved investering i nybygg for de fire ulike driftsløsningene. Frittgående verpehøns på golv kommer dårligst ut med litt over 125 000 kr til vederlag til arbeid og egenkapital, mens økologisk aviar kommer best ut med litt over 482 000 kr til vederlag og egenkapital. Det i denne investeringskalkylen forutsatt en egenkapital på 25 prosent.

Tabell 4-16 viser investeringskalkylen for investering i ny driftsbygning for de ulike driftsformene innen eggproduksjon.

Investering:	Miljø- innredning	Frittgående golv	Frittående aviar	Økologisk (aviar)
Investeringsår	2013	2013	2013	2013
Antall høner det bygges for	7 500	7 500	7 500	7 500
Investering	5 500 000	6 000 000	5 500 000	7 000 000
Egenkapital (25% av inv. Avkastning er ikke hensyntatt)	1 375 000	1 500 000	1 375 000	1 750 000
Tilskudd	0	0	0	0
Lånebeløp	4 125 000	4 500 000	4 125 000	5 250 000
Nedbetalingstid, år	20	20	20	20
Restverdi	0	0	0	0
Rentesats	6,50 %	6,50 %	6,50 %	6,50 %
Antall årlige innbetalinger	12	12	12	12
Årlig kapitalkostnader	369 058	402 609	369 058	469 711
Vedlikehold og forsikring (1,5 % av byggesum)	82 500	90 000	82 500	105 000
Totale kostnader bygg per år	451 559	492 609	451 559	574 711
Dekningsbidrag 2 per år inkl produksjonstilskudd	619 336	618 075	618 075	1 057 641
Rest til arbeid (Vederlag til arbeid og egenkapital)	167 777	125 465	166 516	482 930
Arbeid, timer per år	1 500	1 800	1 800	2 100
Lønnsevne per time	111,85	69,70	92,51	229,97

4.9.5 Oppsummering eggproduksjon

Det har vært økning i antall verpehøns frem til 2012. Da var det en svak nedgang i antall verpehøns samtidig som det har vært en kraftig økning i antall verpehøns per besetning. Etter at de nye kravene til eggproduksjon ble gjort gjeldene fra 2012 har de fleste produsentene 7500 høner. I 2012 var det flere nye produsenter og det forventes flere i 2013 og det forventes en overproduksjon av egg i 2013.

Dekningsbidraget varierer etter driftsformen, men den største forskjellen er mellom konvensjonell drift og økologisk drift. Konvensjonell drift har et dekningsbidrag på omlag 620 000 kr og økologisk har et dekningsbidrag på litt over en million kroner. Det er også økologisk drift som har størst vederlag til arbeid og egenkapital. Vederlaget til arbeid og egenkapital i konvensjonell drift varierer mellom 125 000 kr og 167 000 kroner.

Økonomien i eggproduksjonen er betydelig svekket som følge av prisreduksjonen og omsetningsavgiften som følge av overskuddssituasjonen i markedet. Den forventede økningen i kraftfôrkostnadene som følge av jordbruksavtalen forsterker dette.

Vurdering:

Det har vært en sterk interesse for å etablere seg med eggproduksjon. Dette bidro til overproduksjon og medfører at målpris ikke tas ut. I dagens markedssituasjon er det ikke mulig å øke prisen på egg.

5 Status og utviklingstrekk i industrien

Norsk matindustri er en av de største industrigrenene i Norge, både i sysselsetting og målt i verdiskapingen. Grovt regnet utgjør matindustrien om lag 20 % av både den samlede sysselsettingen og produksjonsverdien i norsk industri samlet.

En stor andel av både sysselsettingen og verdiskapingen i matindustrien foregår i distriktene og matindustrien er derfor av stor betydning spesielt i distriktene. Fylkene med flest sysselsatte innenfor matindustri er Oslo og Akershus, Rogaland, Trøndelagsfylkene, Østfold og Hedmark.

Matindustrien avtar råvarene produsert i norsk primærnæring. Både den landbruksbaserte delen av industrien og RÅK industrien som har høyest foredlingsgrad, bruker norske råvarer. Det er derfor et gjensidig avhengighetsforhold mellom matvareindustrien og primærlandbruket. Uten en sterk innenlandsk landbruksbasert matvareindustri ville den norske landbruksproduksjonen vært marginal. På den andre siden er også store deler av matindustrien avhengig av norsk landbruksproduksjon og den tollbeskyttelsen landbruksvarene har.

5.1 Verdiskapning

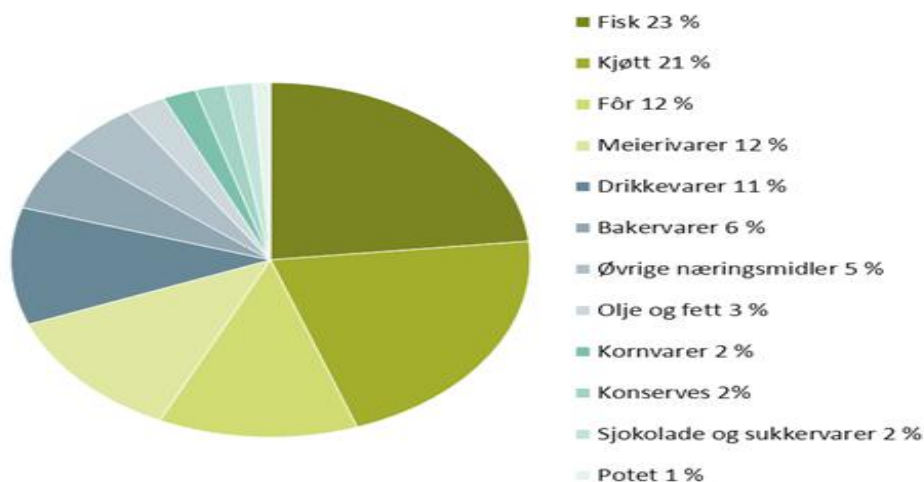
Den samlede verdiskapningen i norsk industri målt som bruttoprodukt (produksjonsverdi minus produktinnsats) var 187,7 mrd kroner i 2011, hvor 30,9 mrd kr tilhører matindustrien (16,4 %). Matindustriens verdiskapning har vært noe sterkere enn industrien totalt i årene 1996 til 2011. Matindustriens verdiskapning økte med 86 prosent mot industrien som generelt økte 84 prosent. Matindustriens verdiskapning gikk ned noe fra 2009 til 2010, mens fra 2010 til 2011 viser en økning på 3,7 prosent. Industrien totalt hadde en økning i verdiskapning på 7,2 prosent og nærmer seg verdiskapningen i matindustrien.

5.2 Produksjonsverdi

Norsk industri hadde en samlet produksjonsverdi på om lag 755,6 Mrd⁸¹ kr i 2011, av dette utgjorde matindustrien 160,5 Mrd, tilsvarende 21 prosent. Figur 5-2 viser de ulike bransjenes andel av produksjonsverdien i matindustrien (eks tobakk). Kjøttindustrien har en andel på 21 prosent.

---

⁸¹ Mat og Industri 2012

Figur 5-1 Andel produksjonsverdi 2011 i matindustrien

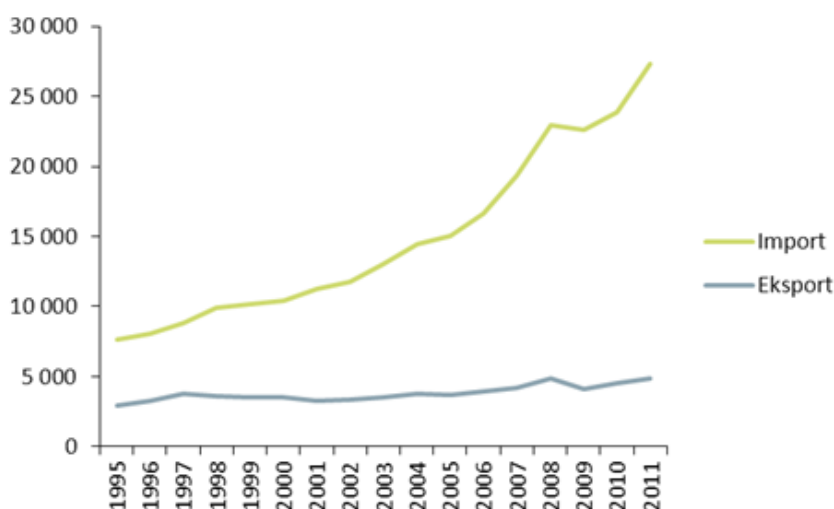
5.3 Sysselsetting

Norsk matindustrien sysselsetter om lag 46 300 personer⁸² i 2011, av totalt om lag 230 000 sysselsatte i norsk industri samlet. Det betyr at om lag 20 % av industrisysselsettingen er i matindustrien.

Kjøttindustrien er den største bransjen innenfor matindustrien og sysselsatte om lag 11 300 personer⁸³ i 2011. Det har de siste årene vært gjennomført omfattende struktur- og nedbemanningstiltak i kjøttbransjen og antall sysselsatte har i perioden 2008 til 2010 blitt redusert fra 12 750 til 11 300. Det betyr en reduksjon på om lag 11 % fra 2008 til 2010. Det har også over tid vært en strukturrasjonalisering på anleggs siden.

5.4 Import

Figuren nedenfor viser import av mat og drikkevarer, eksklusiv fiskevarer. Fra 2010 til 2011 økte importen av matvarer til Norge med 14,7 % i verdi. Eksporten har i all hovedsak vært stabil. Importen er både såkalt reguleringsimport, som er en konsekvens av manglende volum av norske varer, men også import som følge av økende importkonkurranse.

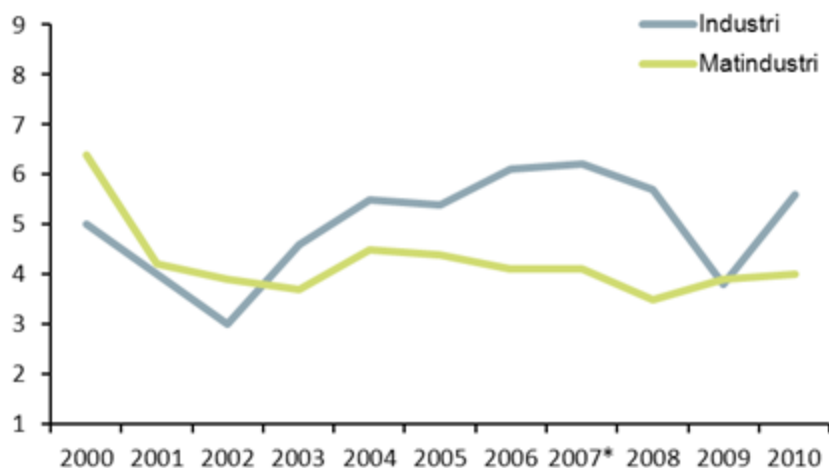
Figur 5-2 Utvikling i handel med mat og drikkevarer (eksklusiv fiskevarer)

⁸² Mat og Industri 2012

⁸³ Mat og Industri 2012

5.5 Driftsmargin

Driftsmargin viser forholdet mellom driftsresultat og omsetning/driftsinntekter. Tall for driftsresultat i matindustrien og øvrig industri for årene 1999-2009 er framstilt i Figur 5-3 under. Tallene viser at matindustrien har hatt en annen utvikling enn annen industri har hatt i de senere års høykonjunktur. Tabell 5-1 viser videre driftsresultatene for et utvalg av de største bedriftene innen kjøttindustrien. Tallene viser at kjøttindustrien i flere år har hatt et driftsresultat som andel av omsetningen som ligger lavere enn matindustrien samlet og betydelig under gjennomsnittet for annen industri. Samtidig viser tallene at driftsmarginen for dette utvalget av foretak i kjøttindustrien har bedret seg de siste årene.

Figur 5-3 Utvikling i driftsmargin (i prosent) for matindustrien og industrien totalt, 2000-2010⁸⁴ (i %)

NHO Mat og Landbruk har i tillegg hentet inn og sammenstilt tall for driftsresultat i kjøttindustrien. Utvalget består av: Nortura, SpisGrilstad, Fatland, Furuseth, Nordfjord Kjøtt, Finsbråthen, Prima Jæren, Cardinal Foods, Matbørsen, Leiv Vidar, Aron Mat, Alf Strøm Larsen, Helle Slakteri (tom 2009) og Jens Eide.

Tallene viser at kjøttindustrien har noe lavere driftsmargin enn matindustrien samlet, men at lønnsomheten har økt noe de siste årene. Tallene for 2011 mangler Prima Gruppen, men dette vil påvirke sumtallene i liten grad.

⁸⁴ Nøkkeltallene omfatter kun aksjeselskaper. Samvirkebedrifter inngår ikke.

Tabell 5-1 viser en oversikt over driftsinntekter og driftsresultat i kjøttindustrien fra 2006 til 2011. *2011 er eksklusiv Prima gruppen.

År	Driftsinntekter	Driftsresultat i kr.	Driftsresultat i %
2006	22 130 383 000	274 511 529	1,2 %
2007	24 090 222 000	455 909 000	1,9 %
2008	25 730 212 000	338 940 000	1,3 %
2009	26 919 716 000	522 060 000	1,9 %
2010	27 904 958 000	830 422 000	3,0 %
2011	27 707 243 000	687 049 000	2,5 %

5.6 Oppsummering og vurdering

Verdiskapningen har økt i industrien generelt og i matindustrien. Kjøttindustrien er den nest største industrien innen matindustri. Det har vært en nedgang i antall sysselsatte innen kjøttindustrien i perioden 2008 til 2010 på grunn av strukturendring og nedbemanning. Det har også vært en strukturrasjonalisering på anleggs siden. Importen av matvarer økte med 14,7 prosent og eksporten er stabil. Kjøttindustrien har lavere driftsresultat enn matindustrien.

Vurdering:

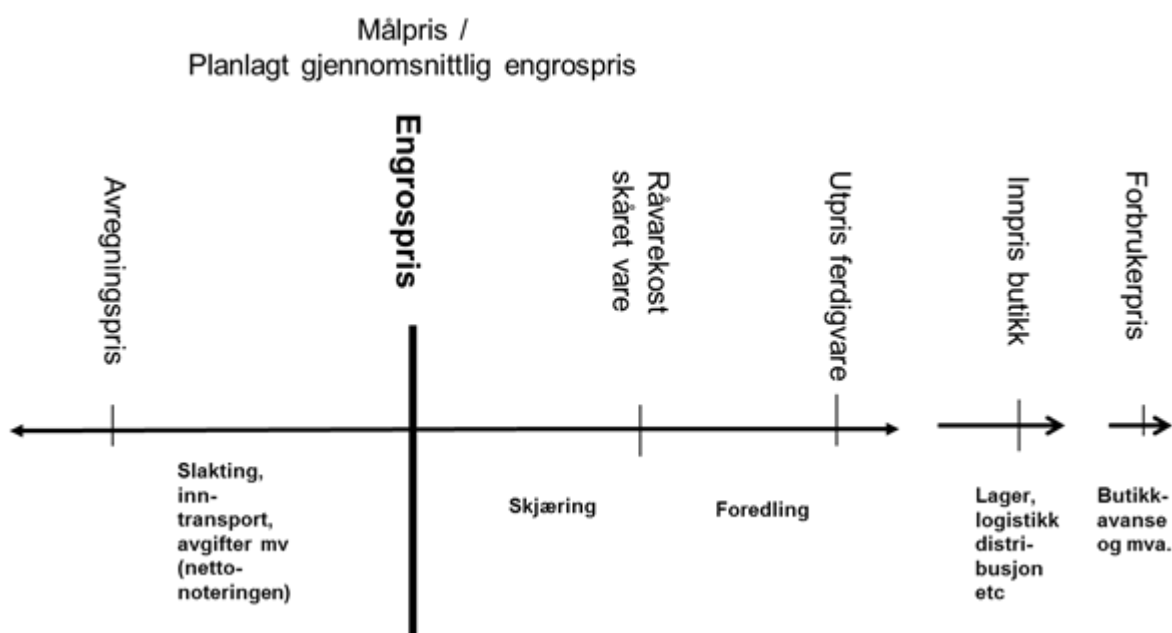
Behovet for økte marginer i kjøttindustrien må vektlegges ved fastsetting av engrosprisen for kjøtt og egg.

6 Prisdannelse

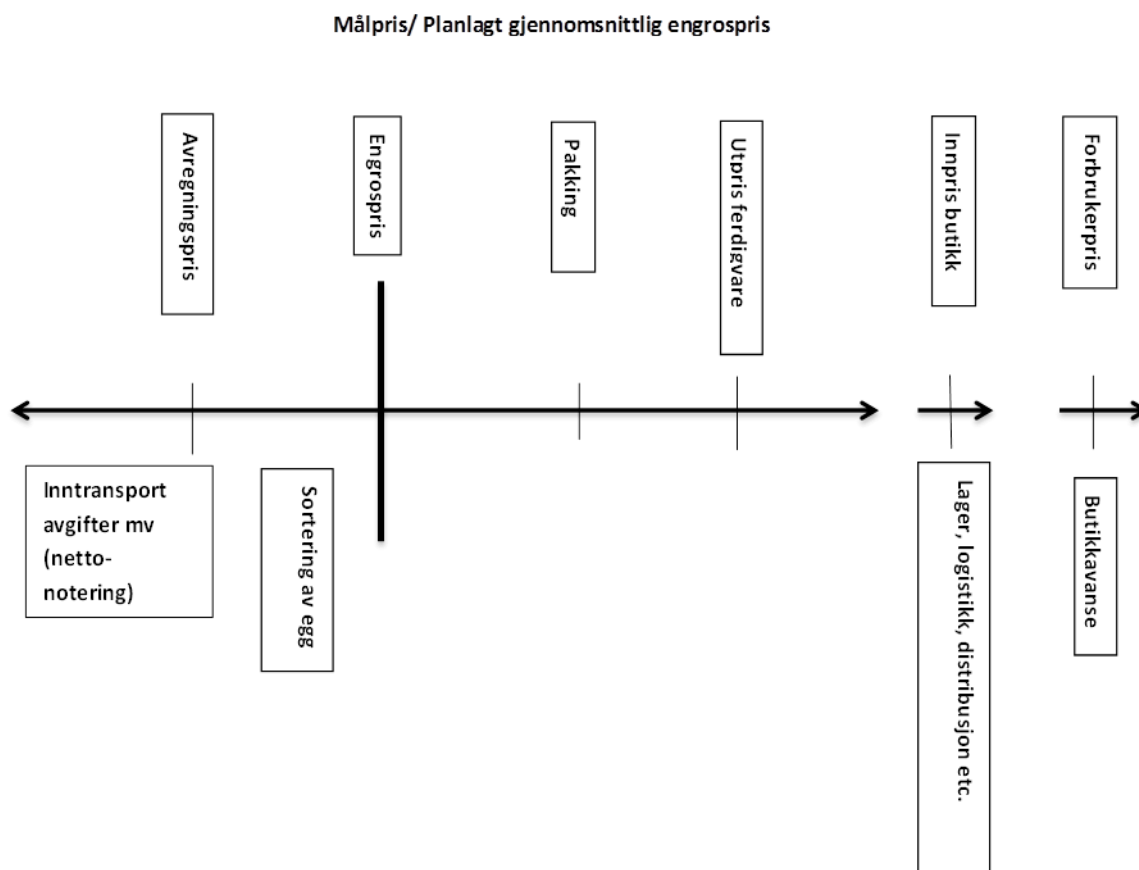
Prisdannelsen for kjøtt og egg

Prisdannelsen i verdikjeden for kjøtt av gris skal styres av målprisen for vedkommende produkt. For storfe, lam og egg er tilsvarende prispunkt den planlagt gjennomsnittlige engrosprisen. Målprisen fastsettes i jordbruksoppgjøret for et år for perioden 1. juli til 30. juni, mens planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe settes av Nortura halvårlig.

Figur 6-1 viser de ulike ”prispunktene” for kjøtt, fra produsentpris, engrospris på helt slakt, råvarepris skåret vare via ut pris ferdigvare til forbrukerpris i butikk for storfe og sau/lam. Figur 6-2 viser ”prispunktene” for egg fra produsentpris til forbrukerpris.

Figur 6-1 Prinsippbilde – prisdannelsen for kjøtt

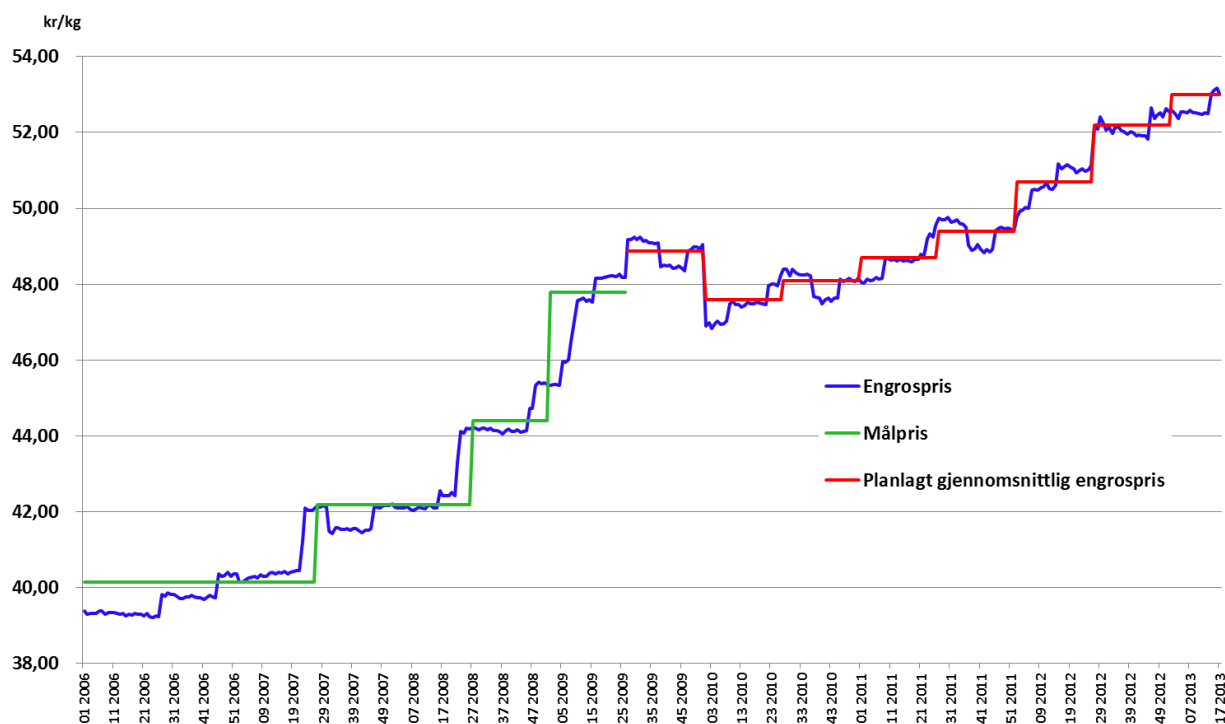
Figur 6-2 Prinsippbilde- prisdannelse for egg.

6.1 Engrospris

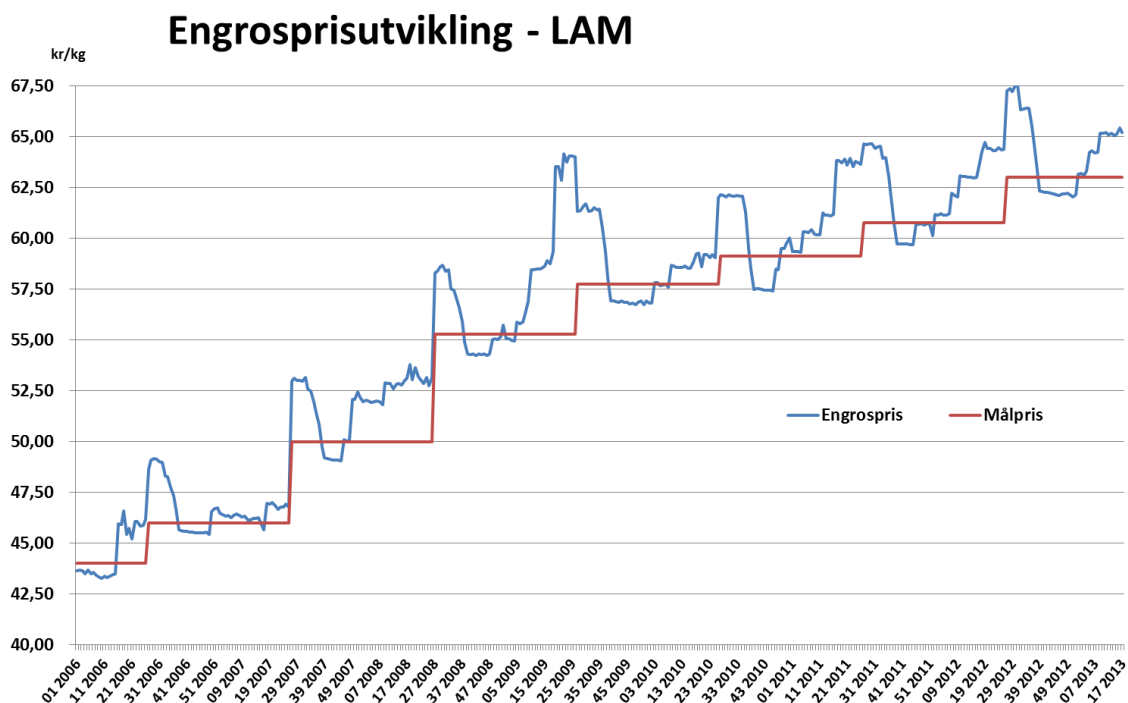
Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året (prisperioden) oppnår målpris eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

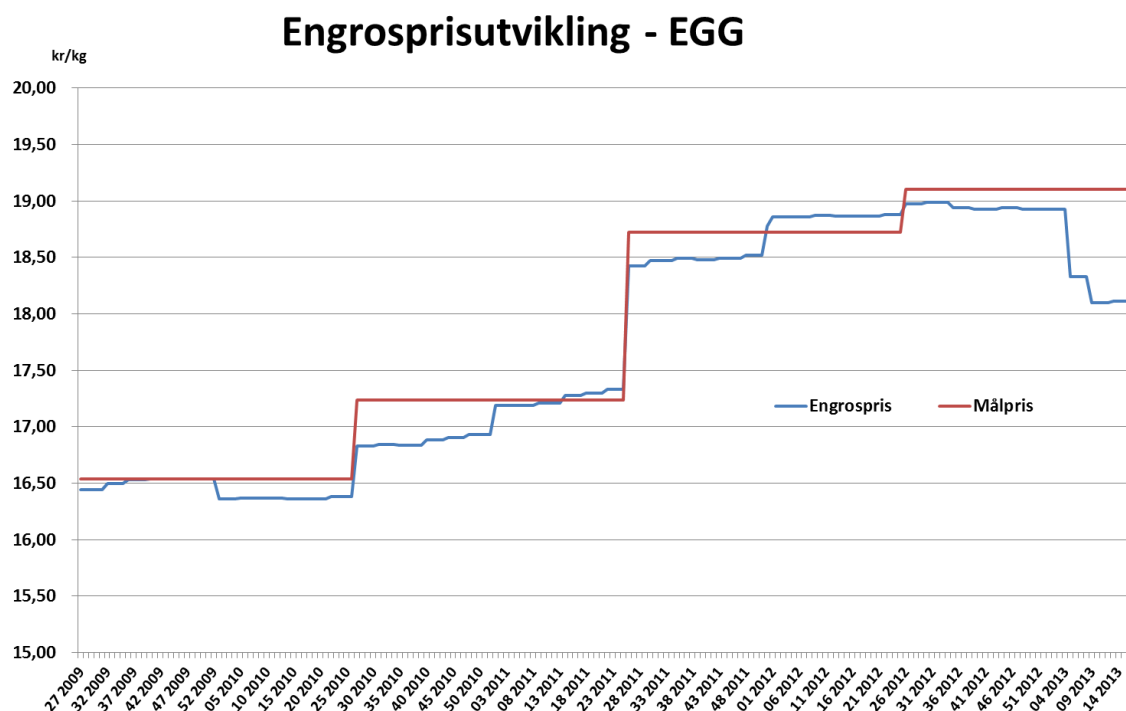
Figur 6-3 til Figur 6-5 viser utviklingen i målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris og faktisk engrospris for storfe, lam og egg.

Figur 6-3 viser utvikling av målpris, engrospris og planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe fra 2006-2013

Figur 6-4 viser utviklingen av målpris og engrospris for lam fra 2006-2013

Figur 6-5 viser utviklingen av målpris og engrospris for egg fra 2006-2013

6.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (for Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging for kjøtt:

Notert engrospris

- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = Engrospris justert for offentlige avgifter *)
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Eventuell etterbetaling

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje)
og sonedifferensiert distriktstilskudd

*) Det er denne prisen som rapporteres i forhold til målprisoppfølging.

Noteringsprisen for egg er litt annerledes enn den for kjøtt:

Engrospris

- Forskningsavgift

= Engrospris justert for offentlige avgifter *)

- Sorteringskostnader

- Inntransportkostnader

- Finansiering av plastbrett

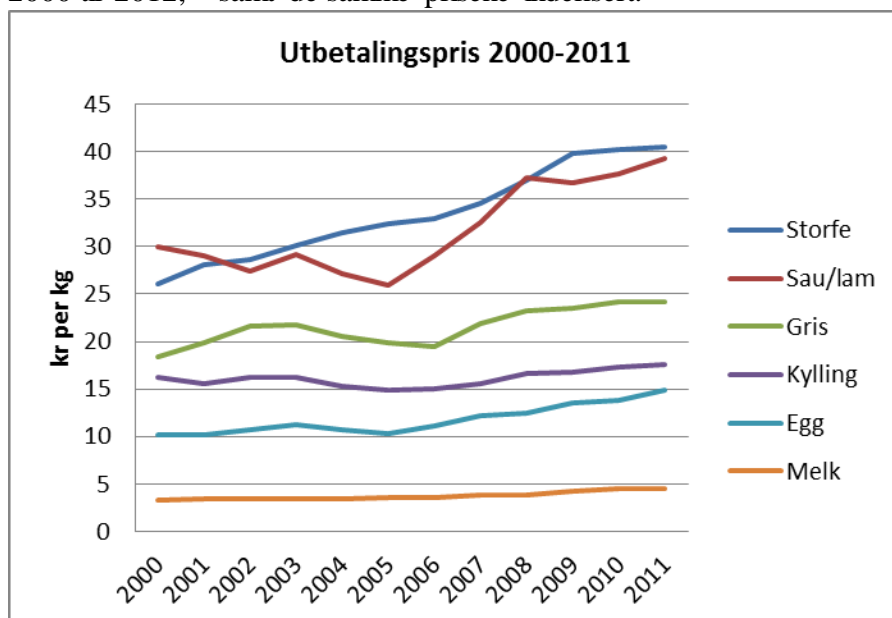
- Omsetningsavgift

= **avregningspris egg fra Nortura**

+ Kvantumstillegg

*) Det er denne prisen som rapporteres i forhold til målprisoppfølging.

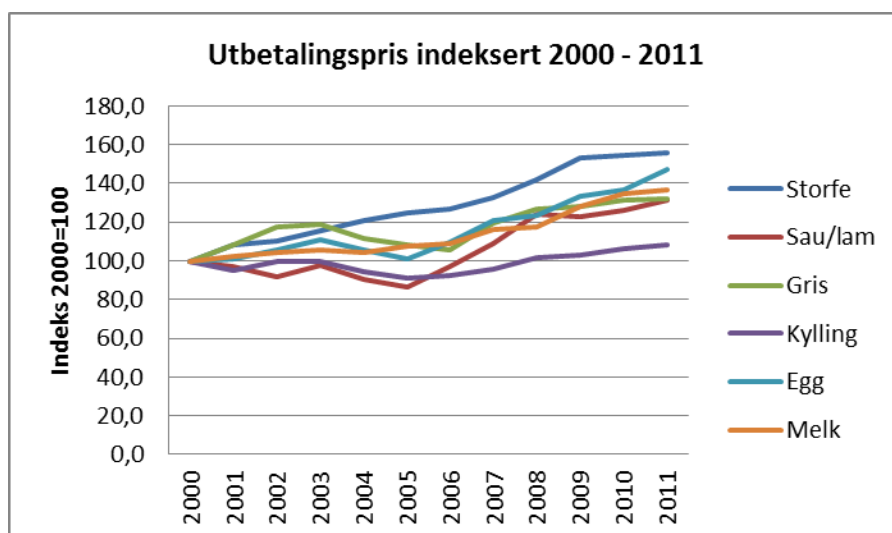
Figurene under viser utviklingen gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2000 til 2012,⁸⁵ samt de samme prisene indeksert.

Figur 6-6 Utvikling utbetalingspris bonde ulike husdyrprodukter

Årsaken til at de faktiske prisene for sau/lam er lavere enn for storfe, og ikke motsatt som en kunne tenke ut i fra avregningsprisen for lam, er at sau er inne og drar prisen ned for sau/lam.

⁸⁵ Kilde: Totalkalkylen NILF

Figur 6-7 Indeks utbetalingspris ulike husdyrprodukter

Figurene illustrerer at prisutviklingen for storfe og lam har vært betydelig sterkere for storfe enn for de øvrige kjøttslagene. Det er verdt å merke seg at mens forbruksvolumet for storfe og sau/lam har vært tilnærmet stabilt, har volumene av kylling og svin vokst betydelig i samme periode.

6.3 Prisutvikling ulike kjøttvarer

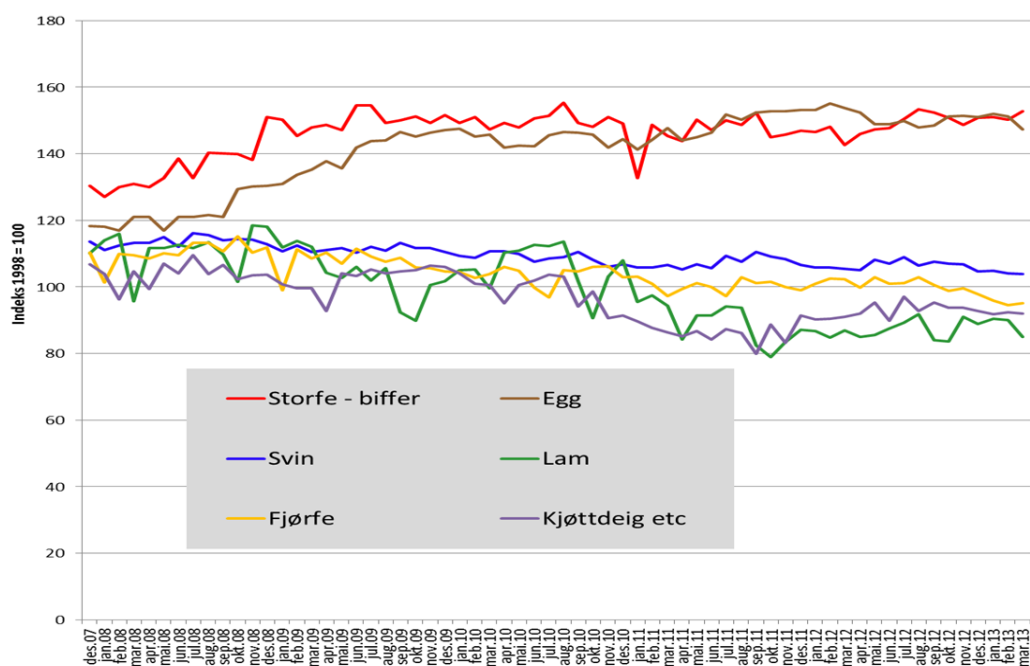
Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS, som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel helt fritt i å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Den såkalte "ribbekrigen" i november 2010, med fryst ribbe til mindre enn 20 kroner per kg er et graverende eksempel på varer som blir solgt med tap i sisteledet. Dette gjelder spesielt enkelte produkter fra saue- og lammekjøtt som er sesongvare som for eksempel fårrikålkjøtt. Langvarige kampanjer og priskriger på få, men populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisenivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden.

Det er til sjuende og sist når forbrukeren drar biffen, påleggspakka eller kjøttdeignabben over strekkodeleseren i butikken at pengestrømmen bakover i verdikjeden dannes. Det er derfor avgjørende viktig å ha forståelse for de mekanismene som påvirker prisdannelsen i forbrukermarkedet og leddene fra engrospris fram til forbrukermarkedet.

Figuren under viser utviklingen i forbrukerpriser for kjøttvarer og egg de siste fem årene. Startpunktet for indeksen (100) er 1998. Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer fileter og ulike stykningsdeler. Indeksen for "kjøttdeig etc" dekker bearbeidede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbeidede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

Prisene for biffer og fileter av storfe og prisen for egg har økt betydelig mer enn øvrige kjøttslag fram til sommeren 2009. Etter det er det ikke registret økte priser på biffer og fileter. Prisen for egg økte fra sommeren 2011 og sommeren 2012 før den falt til samme nivå som biffer og fileter av storfe. Indeksen med kjøttdeig og bearbeide produkter har hatt en særdeles svak utvikling. Det kan likevel se ut til at nedgangen er stanset opp og prisen har holdt seg

relativt stabil siden slutten av 2011. Prisen på lam nådde sitt laveste nivå i slutten av 2011 før prisen økte noe. Prisen på lam er fortsatt lav og har den laveste prisen av alle kjøttvarene.

Figur 6-8 Forbrukerprisutvikling kjøtt og egg.⁸⁶

6.4 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet Storfe

6.4.1 Skjæring i ulike deler med ulik verdi

Et storfeslakt blir skåret i ulike deler med ulik verdi. Tabellen nedenfor illustrerer et typisk skjæreutbyttet for storfe. Tabellen viser at bare 12-13 prosent av et storfeslakt blir solgt som ubearbeidet kjøtt/ stykningsdeler. Sorteringer som blir benyttet til kjøttdeig, kaker, pølser mm, utgjør omtrent 60 prosent av et storfeslakt. Fett og bein utgjør resten.

⁸⁶ NILF - <http://www.nilf.no/Matpriser/Bm/Matpriser.shtml> 11.05.12

Tabell 6-1 Skjæreutbytte storfe

Utbytte skjærekalkylen storfe		
Indrefilet	1,2 %	
Ytrefilet	2,0 %	
Mørbrad	1,6 %	
Kam	1,7 %	
Flatbiff	3,4 %	
Rundsteik	2,5 %	
Sum biffer og fileter		12,4 %
5% sortering (eksempel: karbonadedeig)	6,8 %	
14% sortering (eksempel kjøttdeig)	43,0 %	
21% sortering (eksempel pølser)	10,0 %	
Sum sorteringer		59,8 %
Kjøttfett		3,50 %
Avfall og bein		24,3 %
		100,0 %

De ulike fraksjonene fra skjæringen har ulik verdi videre i verdikjeden. De edle delene som fileter og biffer, har høy verdi og skal normalt heller ikke foredles videre i særlig grad. Sorteringene er i større grad råstoff til videre foredling, eller de selges etter en enkel foredling som forbrukerpakket kjøttdeig.

Tabellen under illustrerer hvordan prisbildet på skåret vare for storfe kan være. Kalkylene som ligger bak prisene, skal balansere slik at verdien av slaktet tilsvarer engrosprisen på helt slakt med tillegg for skjærekostnadene.

Tabell 6-2 Pris- og verdibilde skåret vare storfe

Pris- og verdibilde skåret vare storfe (illustrasjon)			
	Pris	Andel av slaktet	Verdiandel
Biffer og fileter	120 kr/kg	12 %	29 %
Sorteringer	60 kr/kg	60 %	72 %
Fett	4 kr/kg	4 %	0,3 %
Bein	-1 kr/kg	24 %	-0,5 %
Sum (vektet)	50,32 kr/kg		

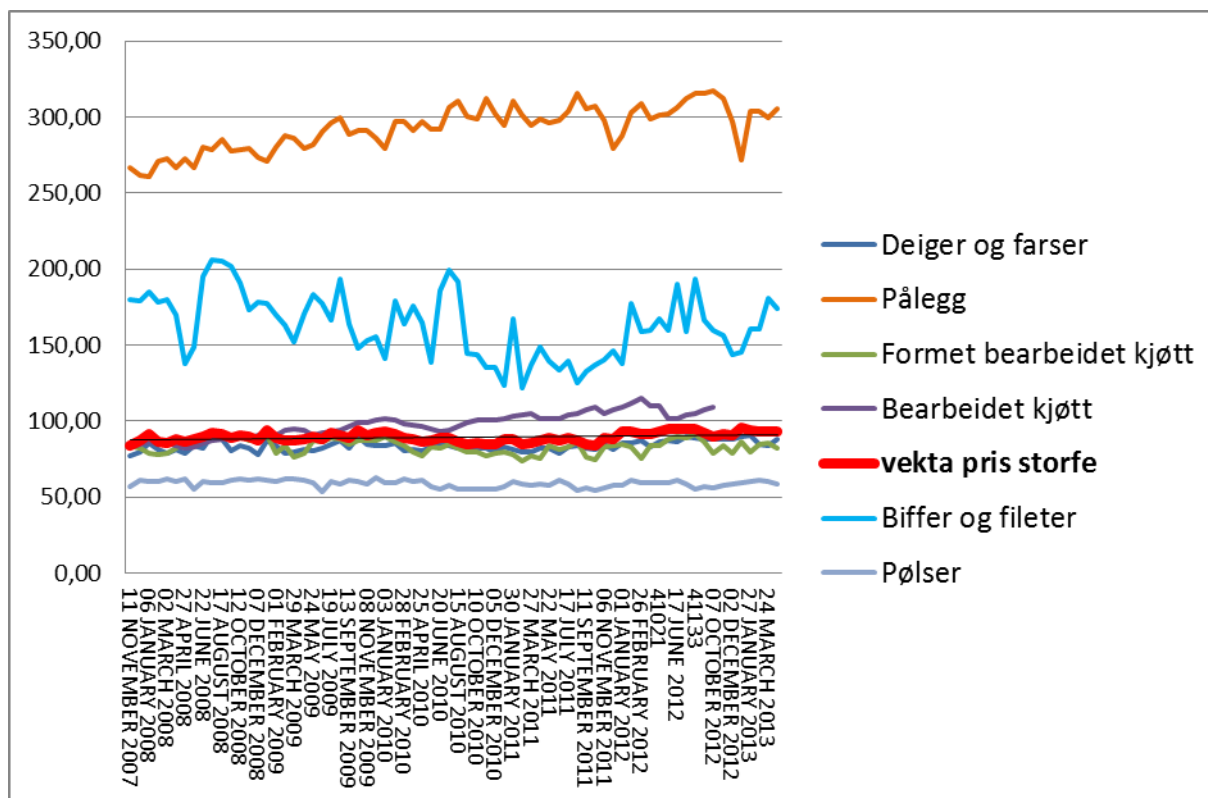
Prisene på skåret vare settes løpende slik at det er avsetning for hele dyret. Forenklet sagt kan en si at for hver kg indrefilet som selges må det selges 40 kg kjøttdeig. Oppstår det overskudd av enkelte varer i et ellers balansert marked må prisbildet endres for at også disse fraksjonene skal bli omsatt. For markedsreguleringen er det sumeffekten for helt slakt som er den viktigste indikatoren når en skal bedømme om markedet er i balanse eller ikke.

For å holde et stabilt prisuttak for hele slaktet, må prisene for biffer og fileter økes hvis det er overskudd av sorteringer og prisene for disse må senkes. I en slik situasjon må en, på grunn av

ulike vekt- og verdiforhold, øke prisene kronemessig mer på biffer og fileter enn sorteringsprisene reduseres.

6.4.2 Faktiske butikkpriser enkeltvarer⁸⁷

Figuren under viser prisutviklingen for de viktigste produktgruppene for storfe. Tallene for biffer og fileter dekker bare en mindre andel av den totale omsetningen av biffer og fileter. Prisutslagene kan derfor være større i dette utvalget enn hvis en hadde et større utvalg.

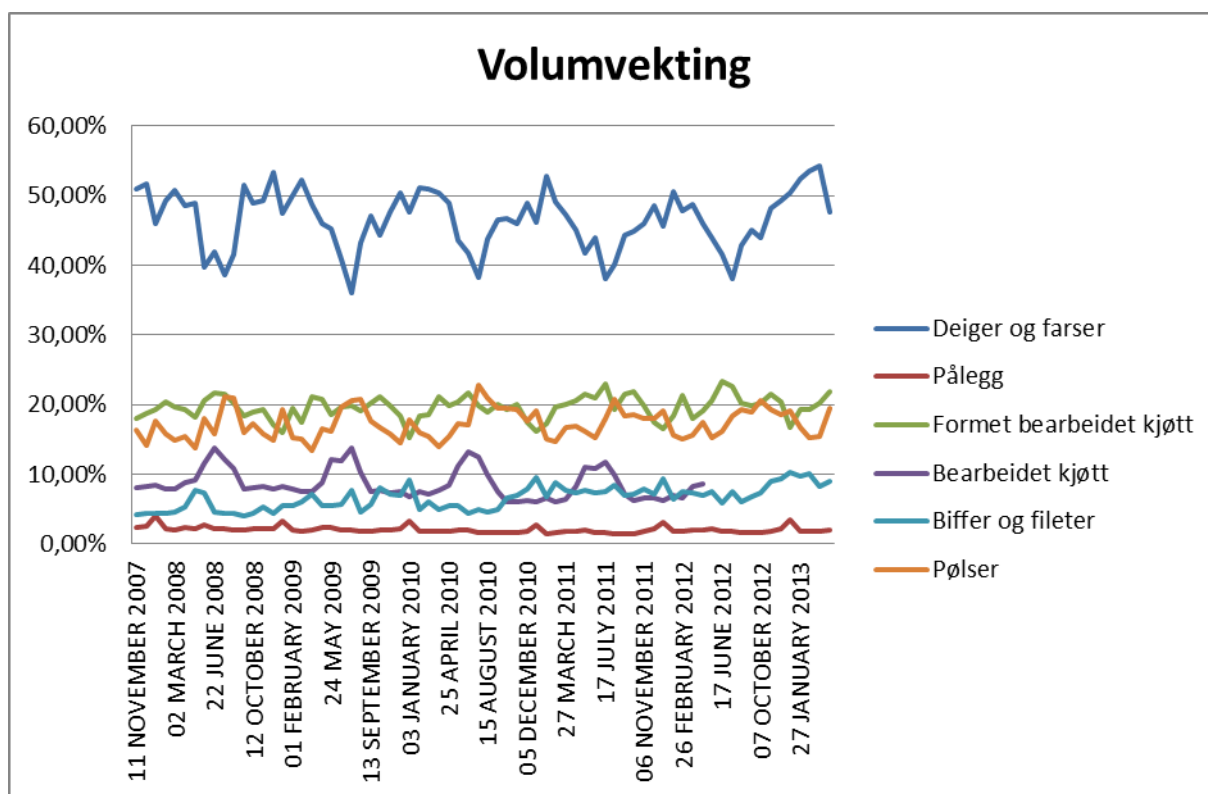

Figur 6-9 Forbrukerpriser. Prisutvikling enkeltvarer og vekta pris storfe⁸⁸

Figuren under viser utviklingen i volumandel for de ulike varegruppene. Deiger og farser er varegruppen med klart størst volum. Pålegg, biffer og fileter er minst i volum. I forhold til prisutviklingen er pålegg, biffer og fileter dyrest, men minste volum. Deiger og farser har lav pris og består av ett stort volum.

⁸⁷ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

⁸⁸ Kilde: Nielsen,

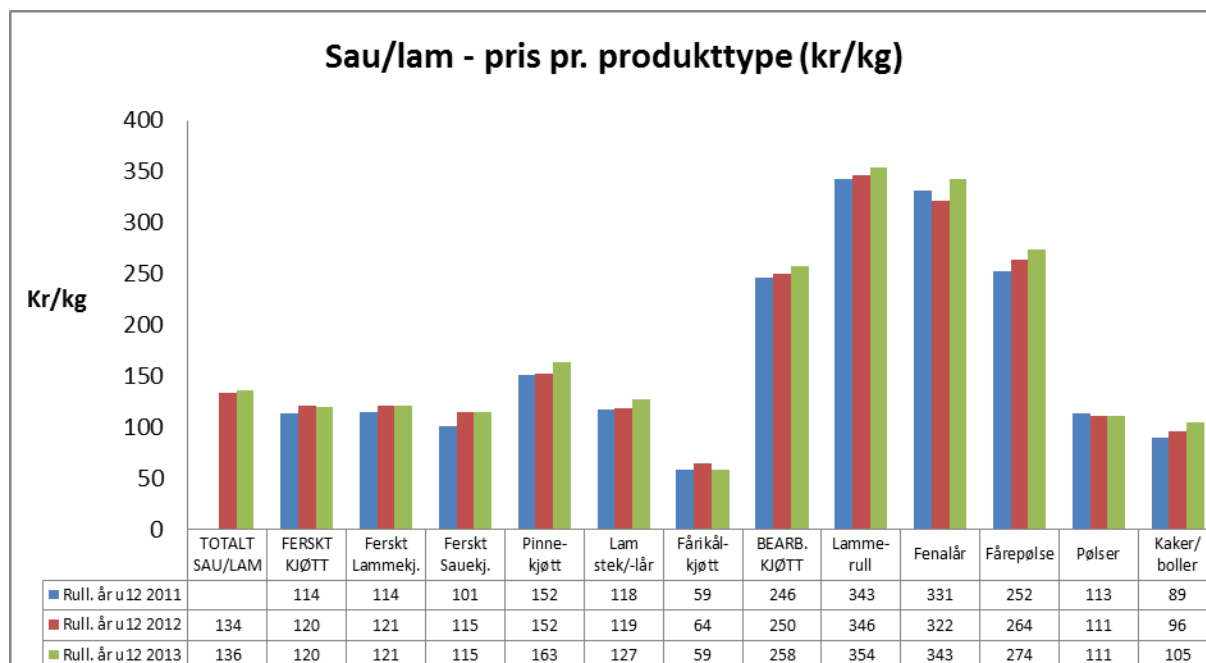
Figur 6-10 viser en oversikt over utviklingen i volumet av de ulike enkeltvarene fra 2007 til 2012

Oppsummering:

Prisen for enkeltvarer for storfe kjøtt viser at pålegg, biffer og fileter har høyest pris, men minst volum. Det er omvendt for deiger og farser som har lavest pris og størst volum. Dette vises også i skjærekalkylen for storfe og tabellen for verdibilde for skåret vare av storfe.

6.5 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

6.5.1 Faktiske butikkpriser sau og lam

Figur 6-11 viser en oversikt over verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype i kroner per kilo.⁸⁹

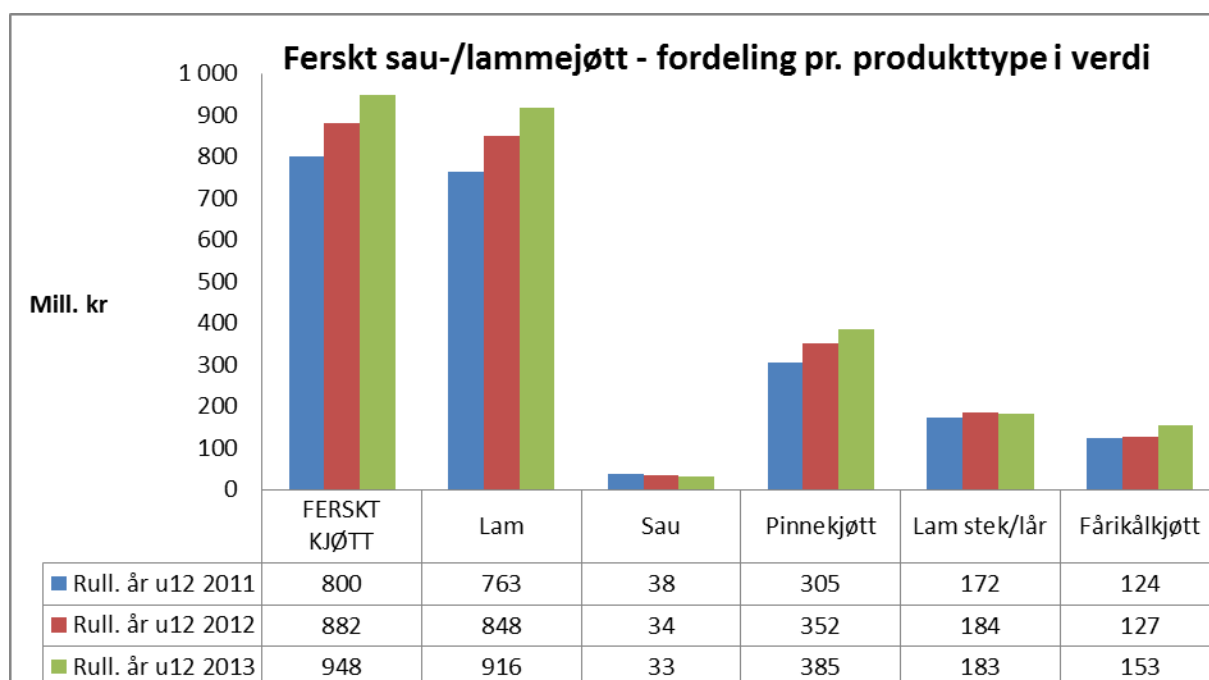
Figur 6-11 viser at i dagligvaremarkedet selges produkter av sau/lammekjøtt for i snitt 136 kr/kg inkl. moms. Mens ferskt rent kjøtt selges for 120 kr/kg selges bearbeidet kjøtt for 258 kr/kg. Lammerull (258 kr/kg), fenalår (343 kr/kg) og fårepølse (274 kr/kg) er de klart dyreste produktene. Av ferskt rent kjøtt får man minst igjen for fårikålkjøtt som selges for kun kr 59 kr/kg. (Dypfryst fårekjøtt selges enda billigere, men her har ikke Nielsen priser.)

6.5.2 Salg i verdi

Totalmarkedet for sau/lammeprodukter i dagligvare estimeres til 1,8 mrd. kroner siste rullerende år per uke 12 i 2013 som er en økning på 4,2 prosent siste år. Verdien det sist rullerende åre fra uke 12 i 2012 var 1.7 mrd. kroner⁹⁰.

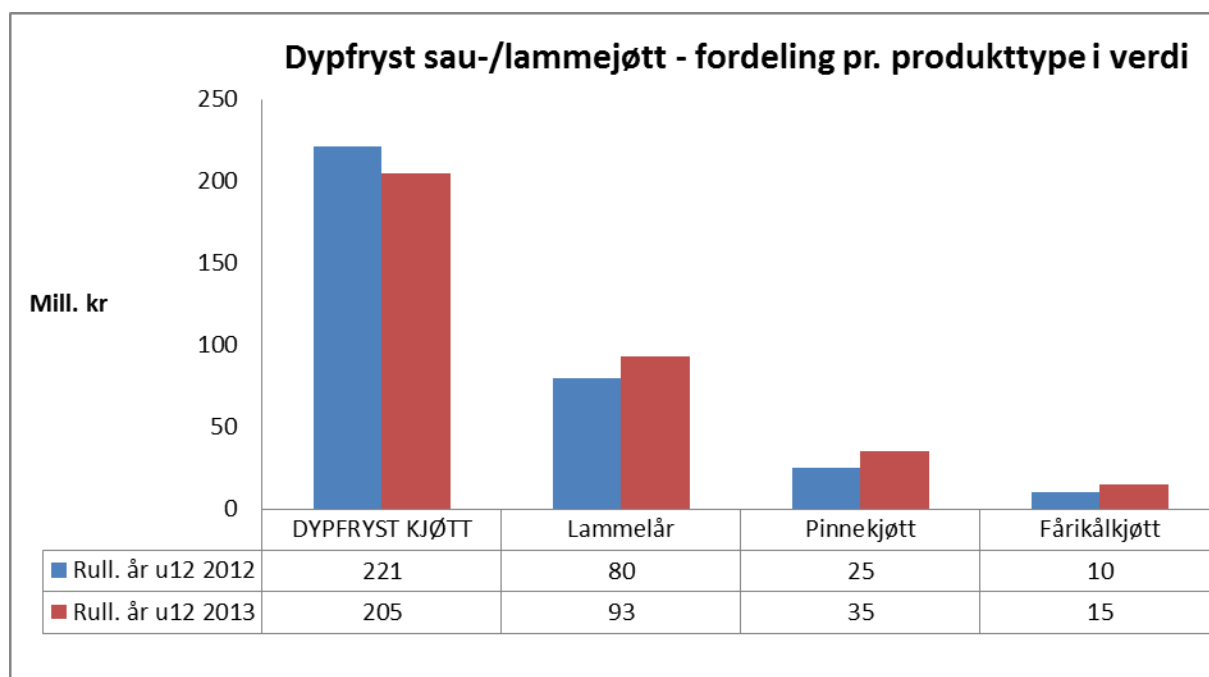
⁸⁹ Kilde: Nielsen

⁹⁰ Kilde: Nielsen

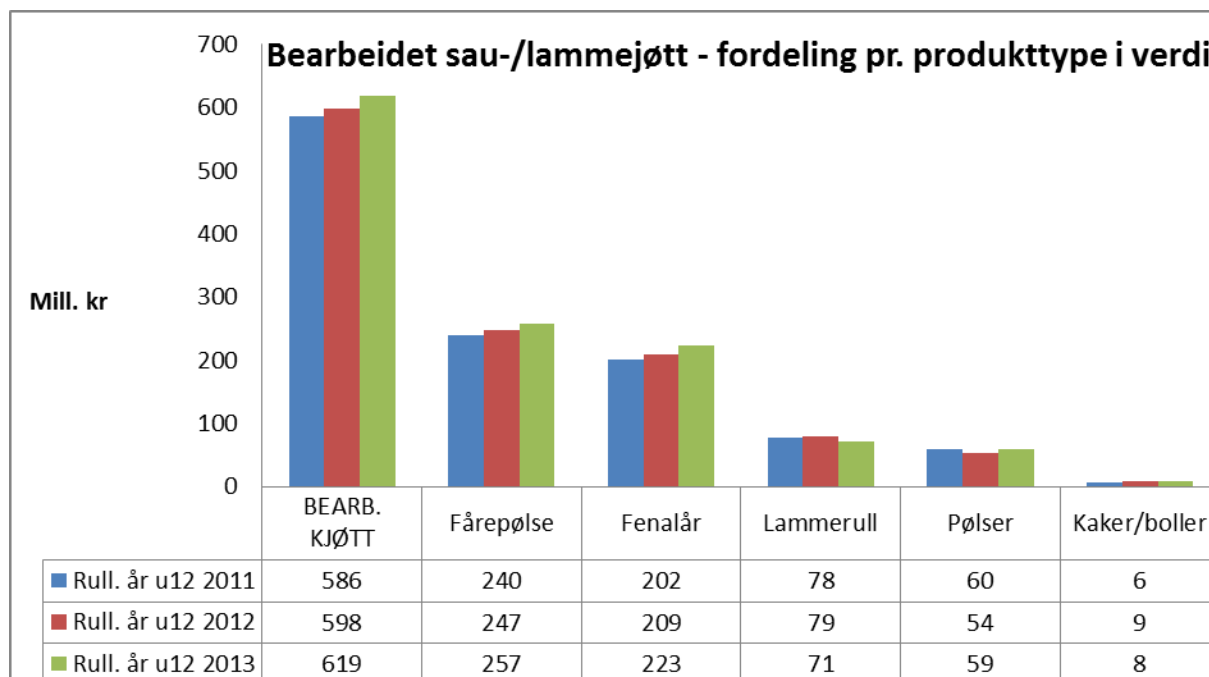
Figur 6-12 viser en oversikt over fordelingen av verdien av ferskt saue- og lammekjøtt i dagligvare fordelt på produkttype. Verdien er i millioner kroner.

Figur 6-12 viser at ferskt rent sau-/lammekjøtt omsatte for 948 mill. kroner inkl. moms siste rullerende år (+7,5 prosent siste år). Av dette var 916 mill. kr. lammeprodukter og kun 33 mill. kr. sau. Pinnekjøtt er det største produktet innen det Nielsen definerer som ferskt rent kjøtt med 385 mill. kr (+9,4 prosent siste år).

Figur 6-13 viser en oversikt over fordelingen av verdien av ferskt saue- og lammekjøtt i dagligvare fordelt på produkttype. Verdien er i millioner kroner.

Dypfryst rent kjøtt av sau/lam omsatte for 205 mill. kr siste rullerende år (-7,2 prosent). Her er lammelår største enkeltprodukt.

Figur 6-14 viser en oversikt over bearbeidede saue- og lammekjøttprodukter.

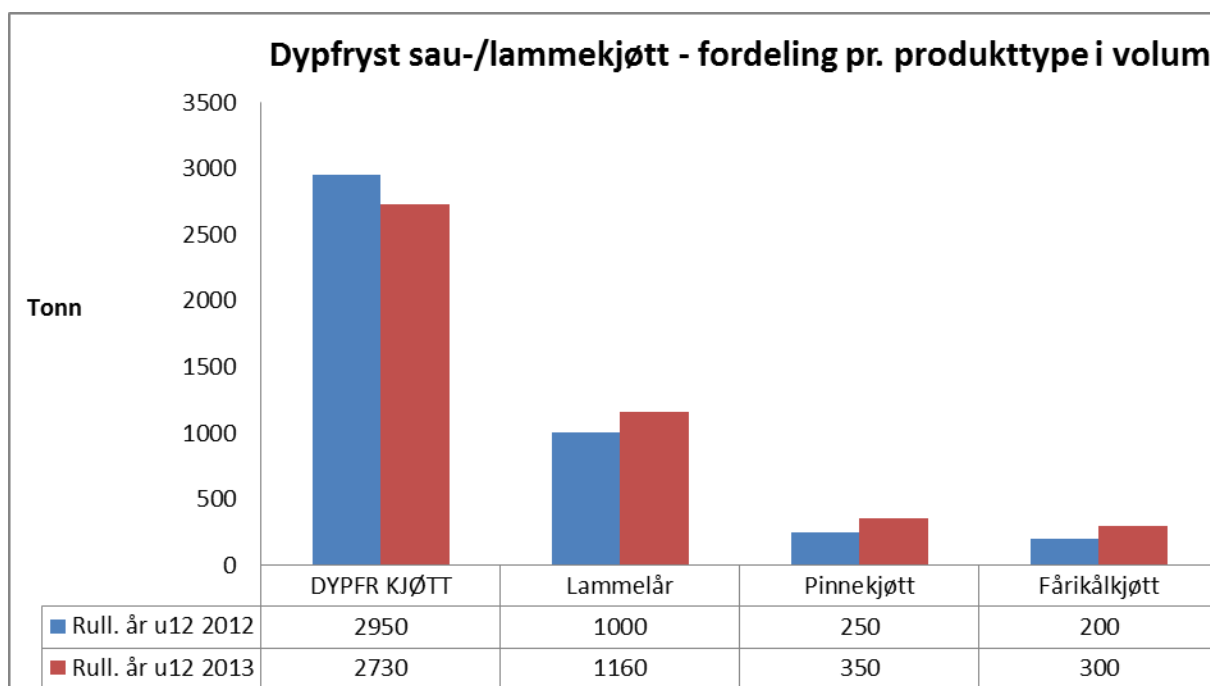
Innen bearbeidet kjøtt er det fårepølse og fenalår som er størst, mens det er svært lite salg av kaker/boller av sau/lam. Merk ellers at pølser av sau/lam også inneholder kjøtt av andre dyreslag og at innholdet av sau/lam er gjerne ikke mer enn det halvparten. Det er minimalt og synkende salg av deiger/farser av sau/lam (ca. 2 mill. kr).

6.5.2.1 Salg i volum

Totalmarkedet for saue- og lammeprodukter i dagligvare estimeres til ca. 13 000 tonn siste rullerende år fra uke 12 i 2013 som er en økning på 2,7 prosent siste år. Volumet sist rullerende år fra uke 12 i 2012 var på 12 693 tonn⁹¹.

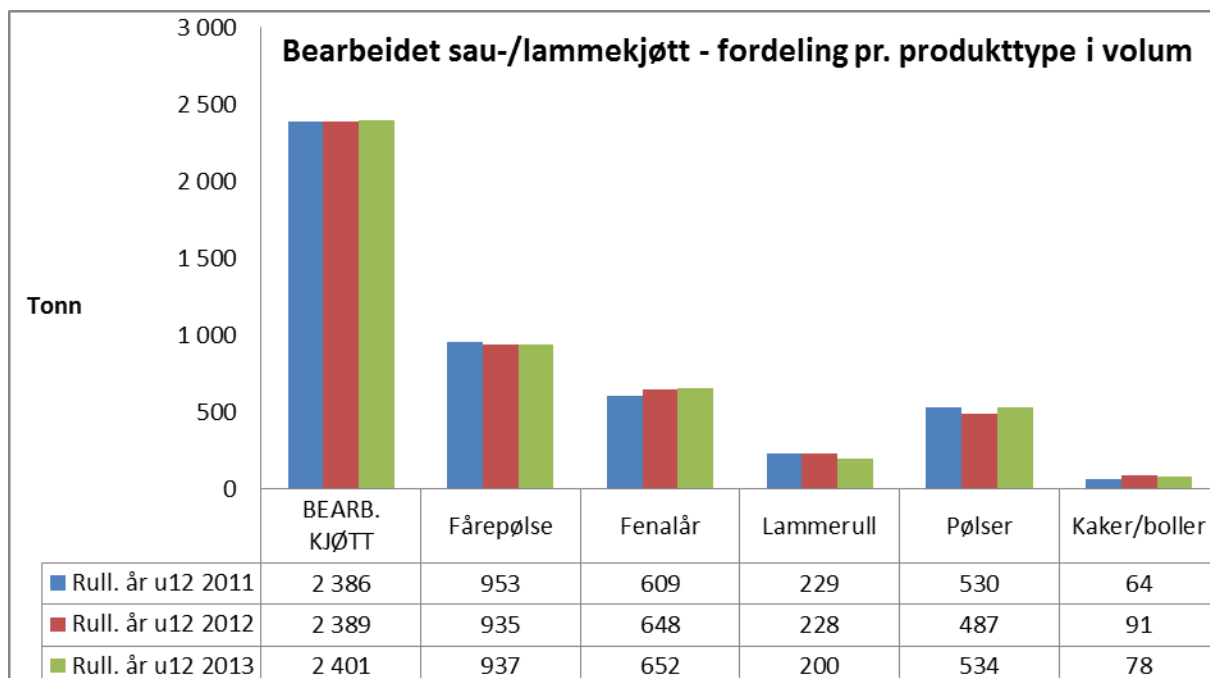
Ferskt rent kjøtt solgte ca. 7 900 tonn siste rullerende år (+8 prosent siste år). Av dette var ca. 7 600 tonn lammeprodukter og kun ca. 300 tonn fra sau. Fårikålkjøtt er størst i volum innen ferskt rent kjøtt med ca. 2 600 tonn (+9 prosent siste år). Figur 6-15 viser en oversikt over volumet av dypfryst saue- og lammekjøtt per produkttype.

⁹¹ Merk at volumene for ferskt rent kjøtt er estimert basert på totalverdi og priser for produsentpakkede varer siden Nielsen ikke har volum og priser for butikkpakket. For dypfryst kjøtt er volumene estimert basert på verdi og enkelte referansepriser pr. produkt.

Figur 6-15 viser oversikt over volumet av dypfryst saue- og lammekjøtt per produkttype.

Det ble solgt ca. 2 700 tonn dypfryst rent kjøtt av sau/lam siste rullerende år (-7 prosent). Her er lammelår største enkeltprodukt med ca. 1 200 tonn. Innen bearbeidet kjøtt er det fårepølse som er størst med ca. 940 tonn (uendret) som vist i Figur 6-16.

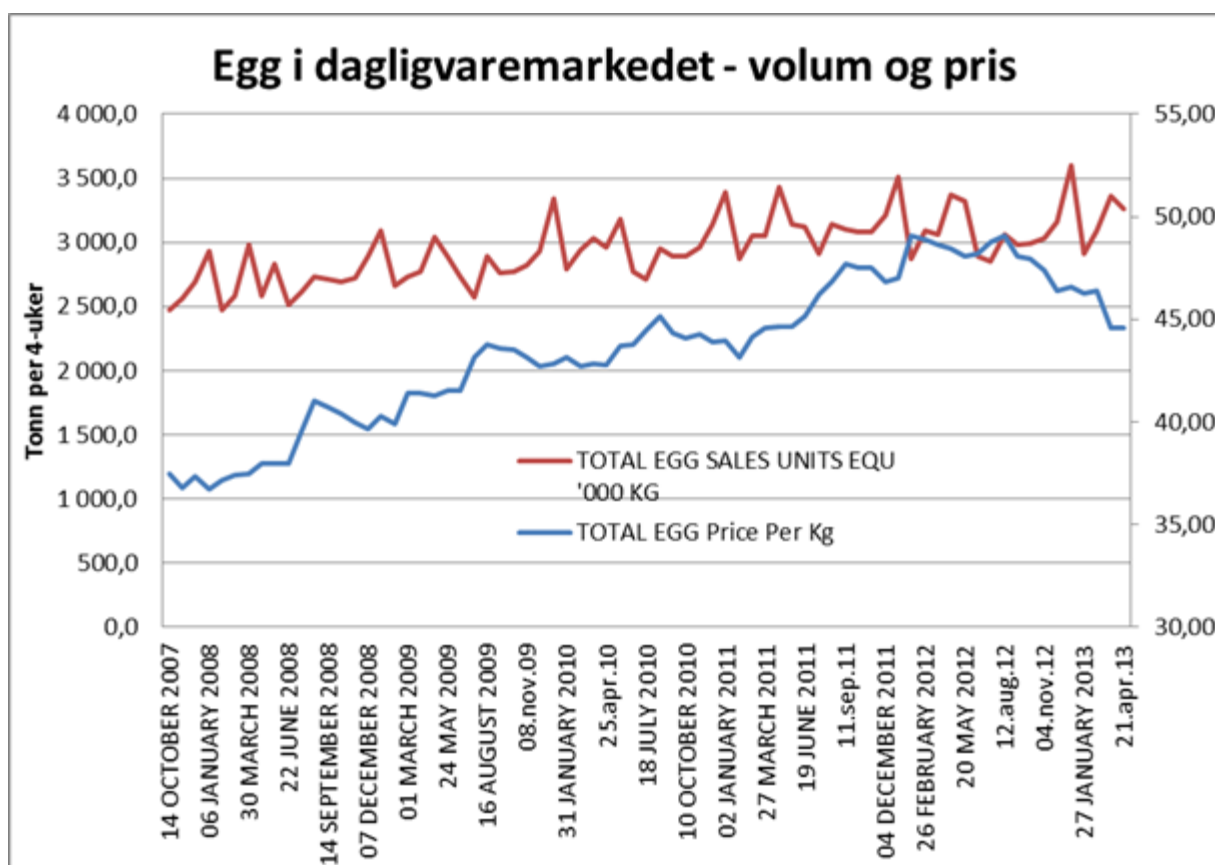
Figur 6-16 viser en oversikt over volumet av bearbeidet saue- og lammekjøtt per produkttype.

6.5.3 Oppsummering:

- Det var en økning sist rullerende år på 2,7 prosent i volumet på saue- og lammekjøtt.
- Det største volumet av sau- og lammekjøtt omsettes som ferskt kjøtt. Salget økte med 8 prosent sist rullerende år. Salg av færikålkjøtt er størst innenfor ferskt kjøtt.
- Volumet av dypfrost saue- og lammekjøtt gikk ned med 7 prosent. Her er lammelår det største produktet.
- For bearbeidet saue- og lammekjøtt er det fårepølse som er størst i volum.
- Prisen er i snitt på saue- og lammekjøtt kjøtt 136 kr/kg
- For rent ferskt kjøtt er prisen på saue- og lammekjøtt 120 kr/kg
- Færikålen er billigst i pris

6.6 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet for egg.

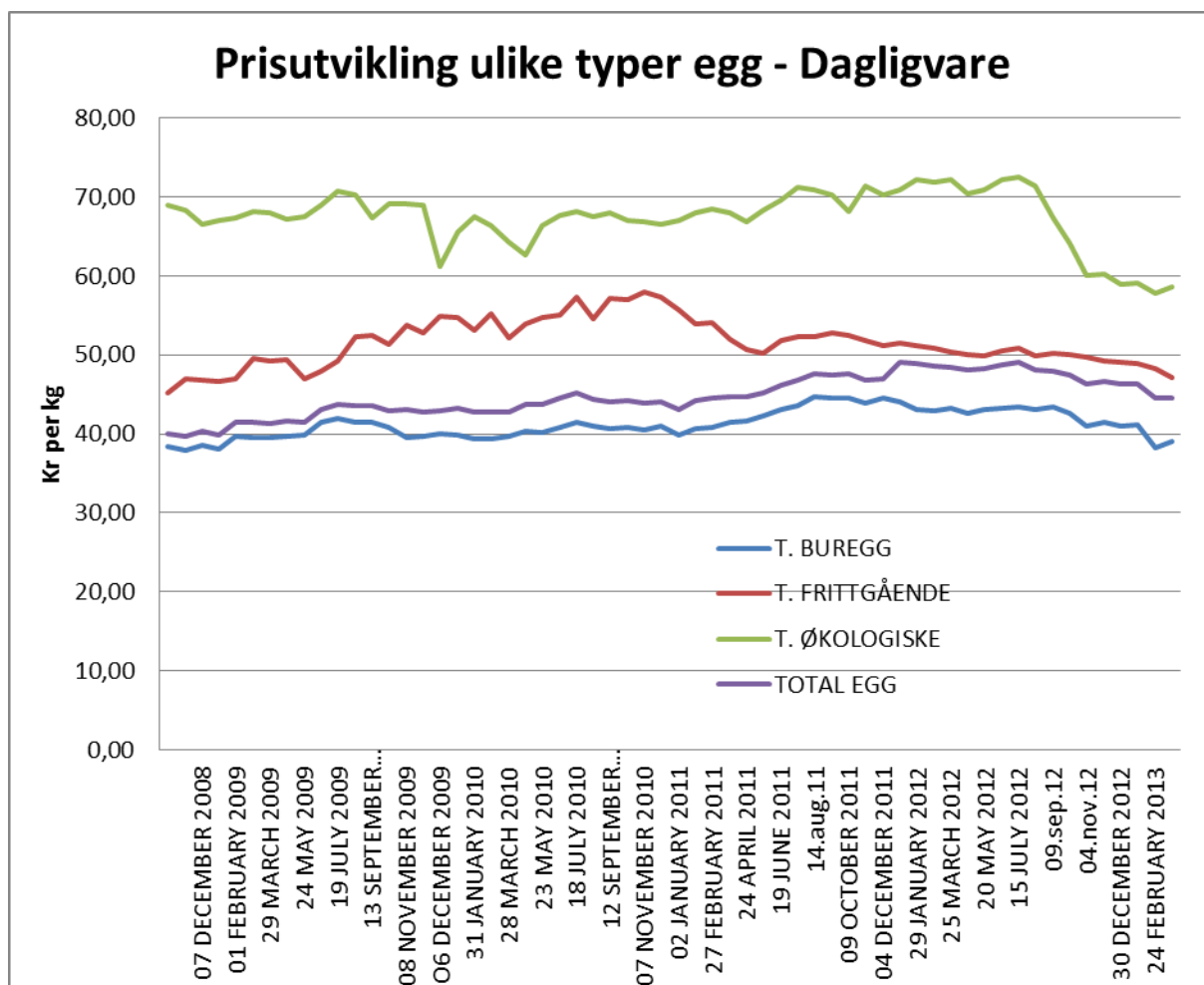
Figuren under viser at volumet av egg i dagligvare har hatt en svak økning fra 2007 til 2013. Prisen på egg i dagligvare har økt betraktelig mer enn volumet. Prisen på egg økte frem til 2. halvår 2012 og fra da begynte prisen å falle. Prisen har falt frem til april 2013.

Figur 6-17 viser utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet⁹².

⁹² Kilde: Nielsen

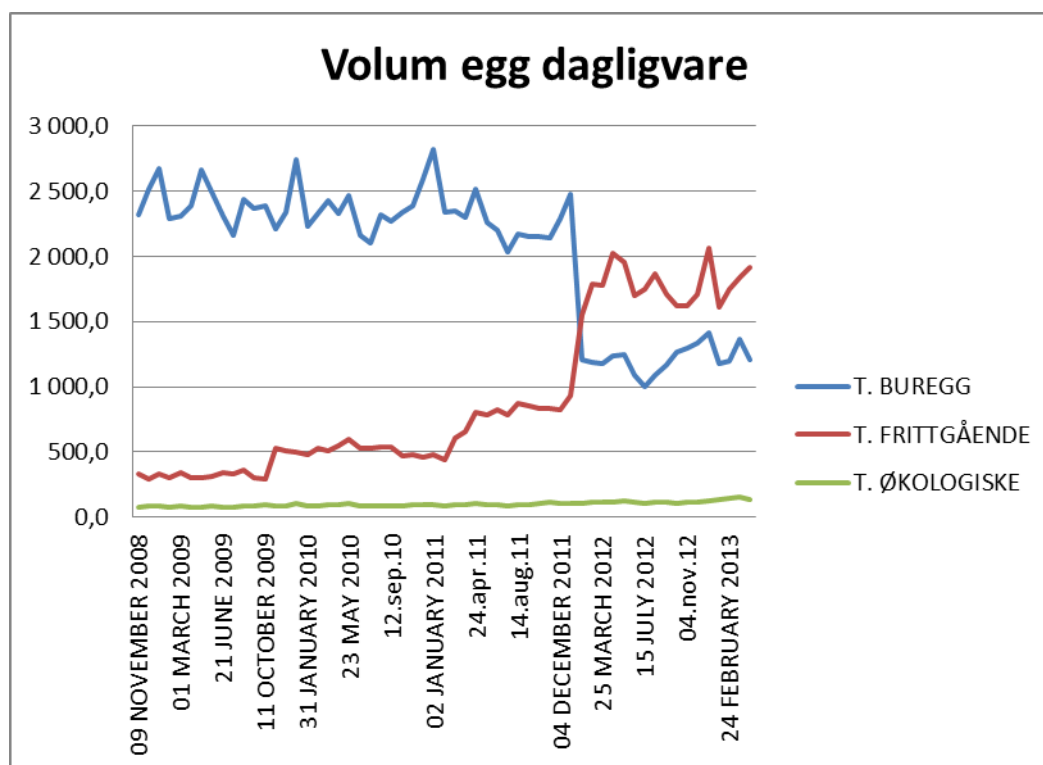
Figur 6-18 viser prisutviklingen av ulike typer egg i dagligvaren. Økologiske egg har høyest pris og egg fra burhøns har lavest pris.

Figur 6-18 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet⁹³.

Figuren under viser utviklingen i volum av egg i dagligvare. Det er verdt å merke seg den kraftige økningen av egg fra frittgående verpehøns slutten av 2011 og frem til mars 2012. Etter dette har volumet av egg fra frittgående verpehøns flatet ut. Det har også vært en kraftig nedgang i egg fra burhøns i samme periode. Dette har en sammenheng med forbudet av hold av verpehøns i tradisjonelle bur fra 1. januar 2012. Før denne endringen har volumet av egg fra frittgående verpehøns økt, mens volumet av egg fra burhøns har vært relativt stabilt.

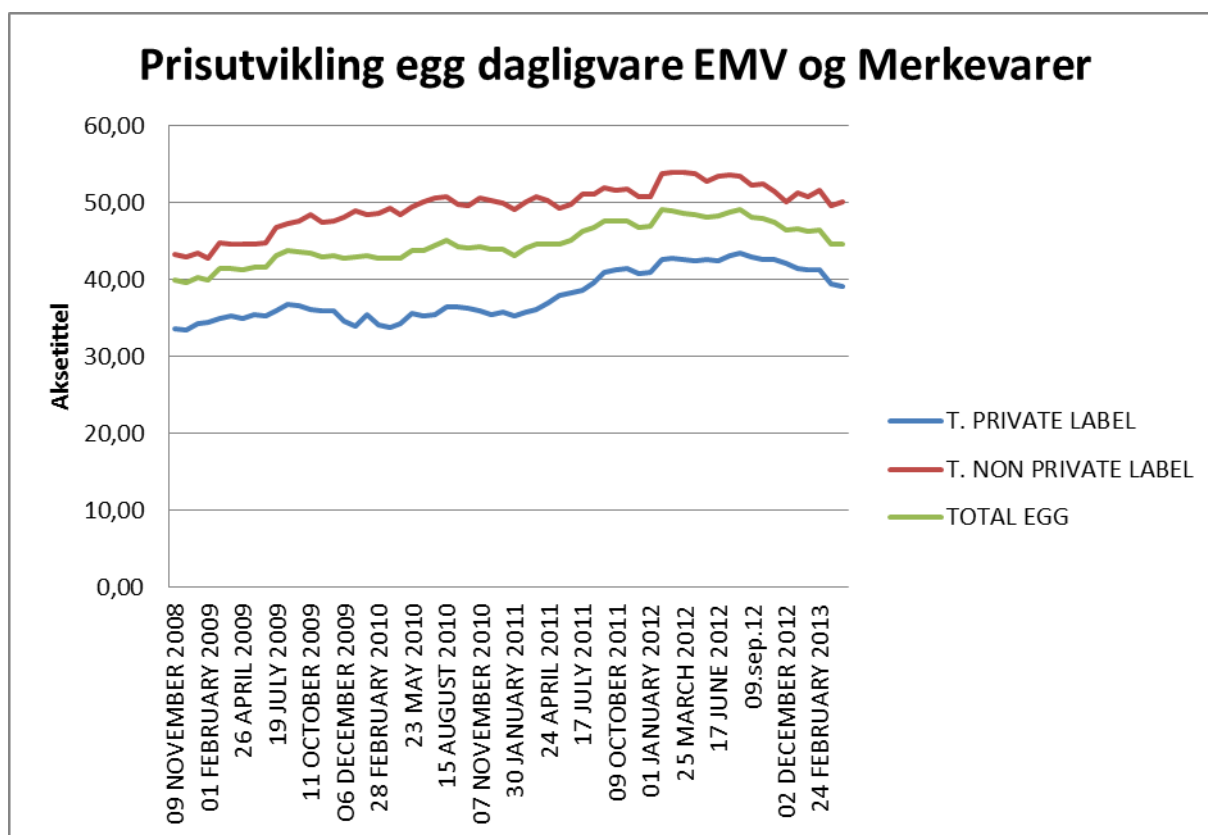
⁹³ Kilde: Nielsen

Figur 6-19 viser utviklingen av volum av ulike typer egg i dagligvaremarkedet⁹⁴.

Figuren under viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer (private label) og merkevarer (non private label). EMV eggene i dagligvaren har lavest pris med 40 kr per kilo og merkevarer har høyest pris med 50 kroner per kilo. Det har vært en moderat prisøkning fra 2008 til 2013 og prisøkningen er relativt lik for både EMV- varer og merkevarer.

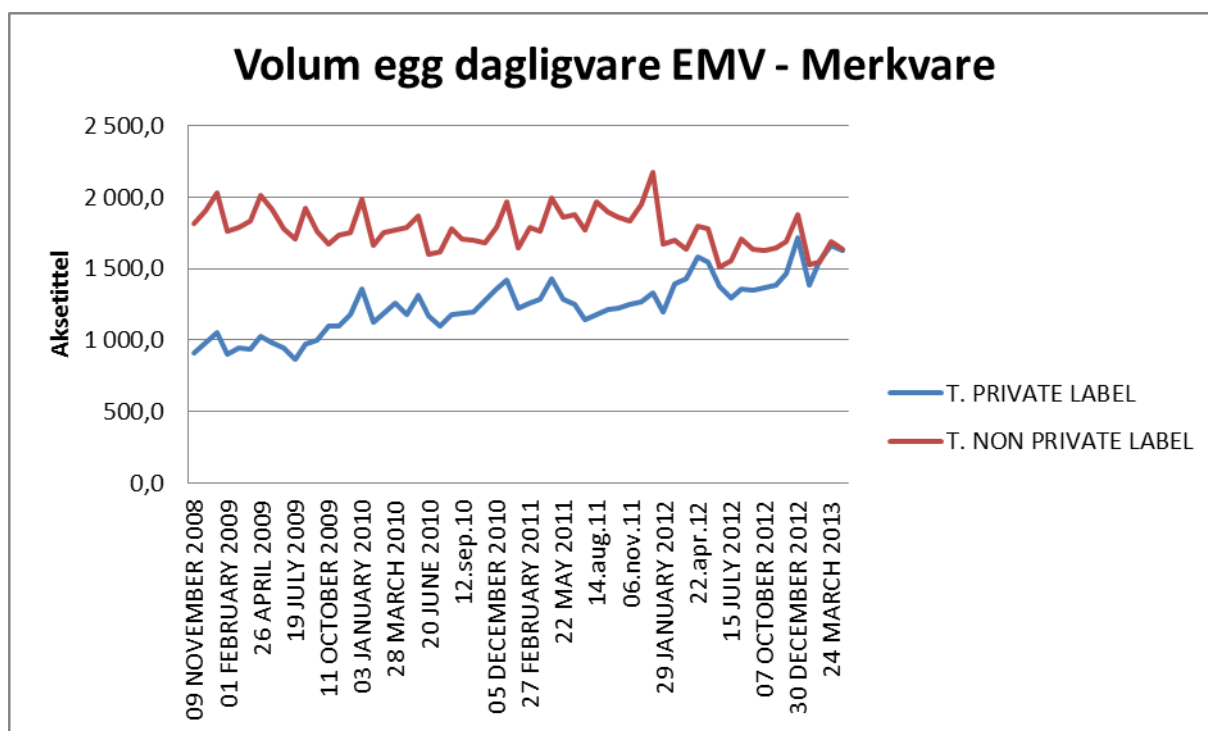
⁹⁴ Kilde: Nielsen

Figur 6-20 viser prisutviklingen av egg solgt som dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer(non private label)⁹⁵.

Figuren under viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV(private label) og merkevarer (non privat label). Det har vært størst volum av egg fra merkevarer frem til og med 2013, hvor andelene var like store for første gang.

⁹⁵ Kilde: Nielsen

Figur 6-21 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer (non privat label⁹⁶).

Oppsummering:

- Prisen på egg har økt fra 2007-2012. I 2. halvår 2012 og 2013 har prisen falt.
- Volumet av egg har hatt en svak utvikling fra 2007 til 2013
- Økologiske egg er dyrest og lavest i pris er egg fra burhøns
- Volumet av frittgående egg har gått kraftig opp og i samme periode har volumet av egg fra burhøns har gått kraftig ned jmf forbud av verpehøns i tradisjonelle bur 1.1.2012. Før denne endringen har volumet av egg fra frittgående verpehøns økt, mens volumet av egg fra burhøns vært relativt stabil.
- EMV egg har lavere pris enn egg fra merkevarer.
- I 2013 var volumandelen av EMV egg like stor som egg fra merkevarer.

6.7 Importvernet

I Statsbudsjettet for 2013, framlagt høsten 2012, ble det foreslått prosenttoll for biffer og fileter av storfe og hele og halve skrotter av sau/lam. Dette ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2013.

Biffer og fileter av storfe er de varene som har vært mest utsatt for importkonkurransen, både i form av import innenfor kvoter (GSP osv.), men også til dels import til full toll (jf. avsnitt 3.4.1 og 3.7). Mulighetene for å ta ut pris ble i fjorårets grunnlagsdokument vurdert som begrenset som følge av prispress fra importert vare. Prosenttollen vil igjen gjøre det i større grad mulig å fordele prisutviklingen på hele dyret.

Overgangen fra kronetoll til prosenttoll i 2013 på hele og halve skrotter av sau/lam gir gode muligheter for en normal prisutvikling på sau/lam framover.

⁹⁶ Kilde: AC Nielsen

Skallegg er en lite holdbar vare og til tross for overproduksjon året sett under ett kan det være behov for import i perioder. Det ble i 2012 importert om lag 1200 tonn skallegg, dvs. snaut to prosent av norsk produksjon. Det antas at det meste av kvotene er foretatt innenfor kvoten på 1585 tonn. Prissettingen på skallegg antas derfor å ikke begrenset av tollvernet.

Prisingen av skilleprodukter, eggehvite og plomme, vil imidlertid kunne begrenses av tollvernet. Tollvernet for disse varene som en del av RÅK-vare er også lavt sammenlignet med prisdifferansen.

6.8 Produksjons- og markedsutvikling for storfe, lam og egg internasjonalt⁹⁷

Verdens samlede produksjon av kjøtt fra storfe, svin, lam og fjørfe økte med 1,6 prosent fra 2011 til 2012. Det er en liten økning i veksten sammenlignet med foregående år (+ 1 prosent). Veksten var konsentrert om de kraftfôrbaserte produksjonene, svin og fjørfe, mens produksjonen av de grovfôrbaserte kjøttslagene, storfe og lam, var stabil.

De internasjonale prisene var rekordhøye ved utgangen av 2011 og prisene for de fleste kjøttslag gikk noe ned første halvår 2012. Som en følge av dårlige kornavlinger og tilhørende høye kraftfôrpriser førte til at prisene på svine- og fjørfepriser økte betydelig mot årets slutt. Småfe- og storfeprisene sank sammenlignet med foregående år.

Den internasjonale handelen med kjøtt stagnerer. FAO prognostiserer at handelen med kjøtt økt med bare drøyt 2 prosent fra 2011 til 2012, mot 3,4 prosent foregående år. Handelskvantumet utgjorde ti prosent av den totale kjøttproduksjonen.

Handelen med svinekjøtt økte mest, men det var betydelig handelsvekst også for fjørfe. For både storfe og svin var den internasjonale handelen preget av stor etterspørsel fra asiatiske land som Sør-Korea og Japan.

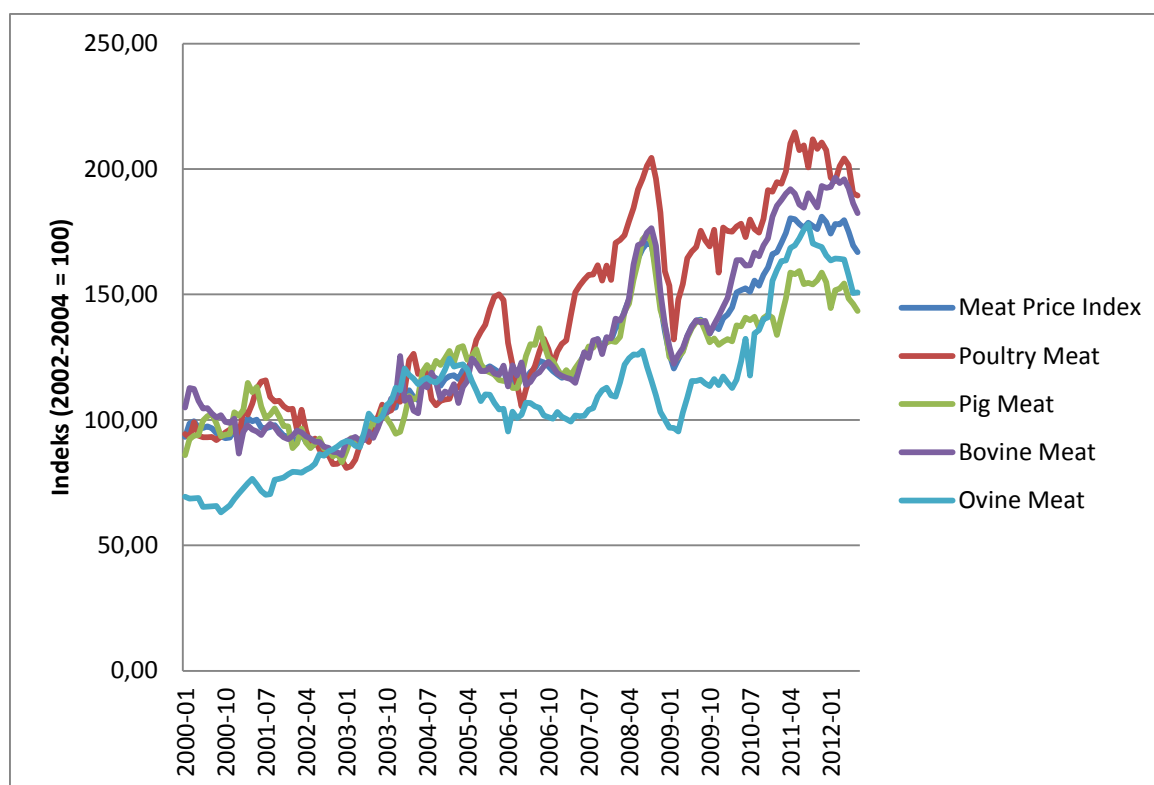
FAOs kjøttprisindeks⁹⁸

FAOs indeks for kjøttpriser var på samme nivå i april 2013 som ved utgangen av 2012. Kjøttprisene forblir på et historisk høyt nivå. Siden tidlig 2011 har indeksen vært over den tidligere toppen fra midten av 2008. I april var det noen variasjoner mellom kjøttslag. Fjørfe og svin økte med hhv 1 og 3 prosent og småfe og storfe falt litt.

---

⁹⁷ Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra SLFs rapport "Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2012", utgitt februar 2013.

⁹⁸ <http://www.fao.org/worldfoodsituation/wfs-home/foodpricesindex/en/>

Figur 6-22 FAOs kjøttpris indeks

6.8.1 Storfe

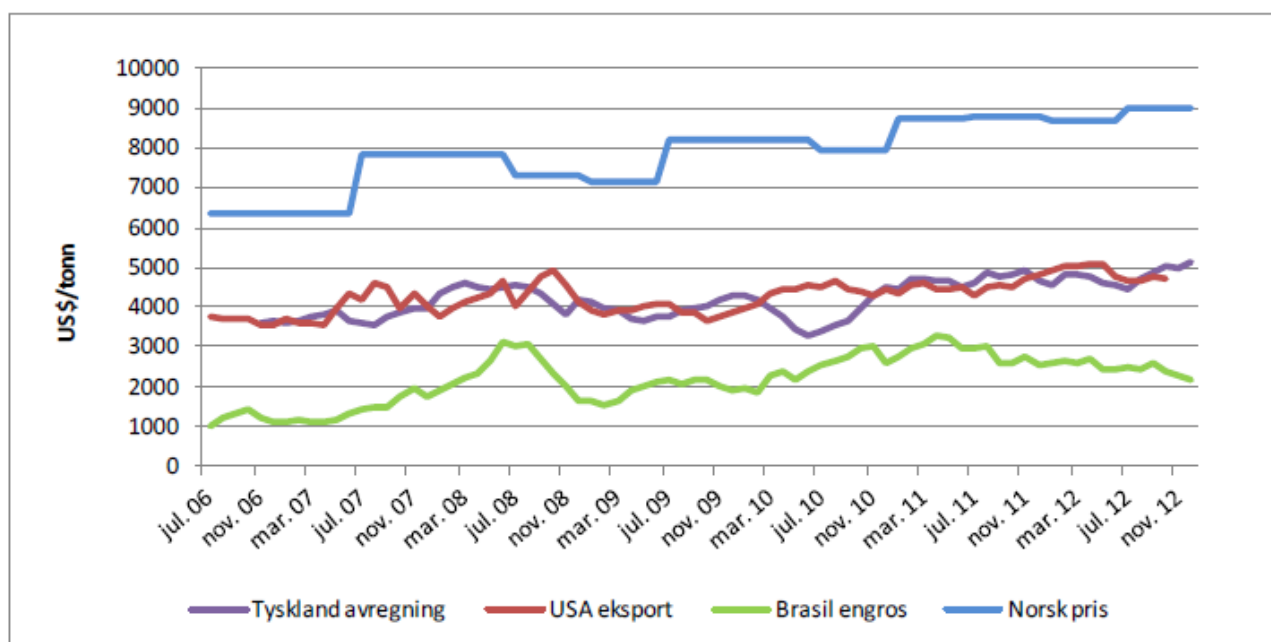
Den globale produksjonen av storfekjøtt var om lag på samme nivå i 2012 som årene før på snaut 67 mill. tonn. Lave dyretall i den industrialiserte delen av verden, høye førkostnader og redusert lønnsomhet i industriledet har bidratt til at den globale produksjonen har stagnert. I 2012 økte imidlertid produksjonen i utviklingsland samt at produksjonen i New Zealand og Australia økte.

Den internasjonale handelen med storfekjøtt endte i 2012 på om lag 8 mill. tonn, omtrent som foregående år. Imidlertid er det store endringer i sammensetningen av aktører i handelen. India økte eksporten for tredje år på rad og ble i 2012 verdens største eksportør av storfe. EUs eksport sank betydelig som følge av lav produksjon og høye priser.

Globale storfepriser var rekordhøye ved utgangen av 2011. Ved utgangen av 2012 hadde prisene falt med fem prosent fra inngangen av året. Lavere dyrebestand i mange industrialiserte land vil trolig begrense tilbudet og bidra til høye priser gjennom 2013 og 2014.

Figuren under viser prisutviklingen i produsentprisene for storfekjøtt i Tyskland, USA, Brasil samt Norge⁹⁹. I 2012 utgjorde importen om lag 19 prosent av det norske storfemarkedet hvorav størsteparten fra Tyskland. Dette fortsatt ut i 2013 og om lag 70 prosent av importen i første kvartal 2013 kom fra Tyskland. Gjennomsnittlig importpris fra Tyskland økte med tre prosent fra 2011 til 2013.

⁹⁹ Prisene er ikke direkte sammenlignbare med norske priser, men "oppgjørpris til bonde" blir det nærmeste norske sammenligningsgrunnlaget.

Figur 6-23 Prisutvikling storfekjøtt. Utbetalingspris til bonde.

6.8.2 Sau/lam – småfe

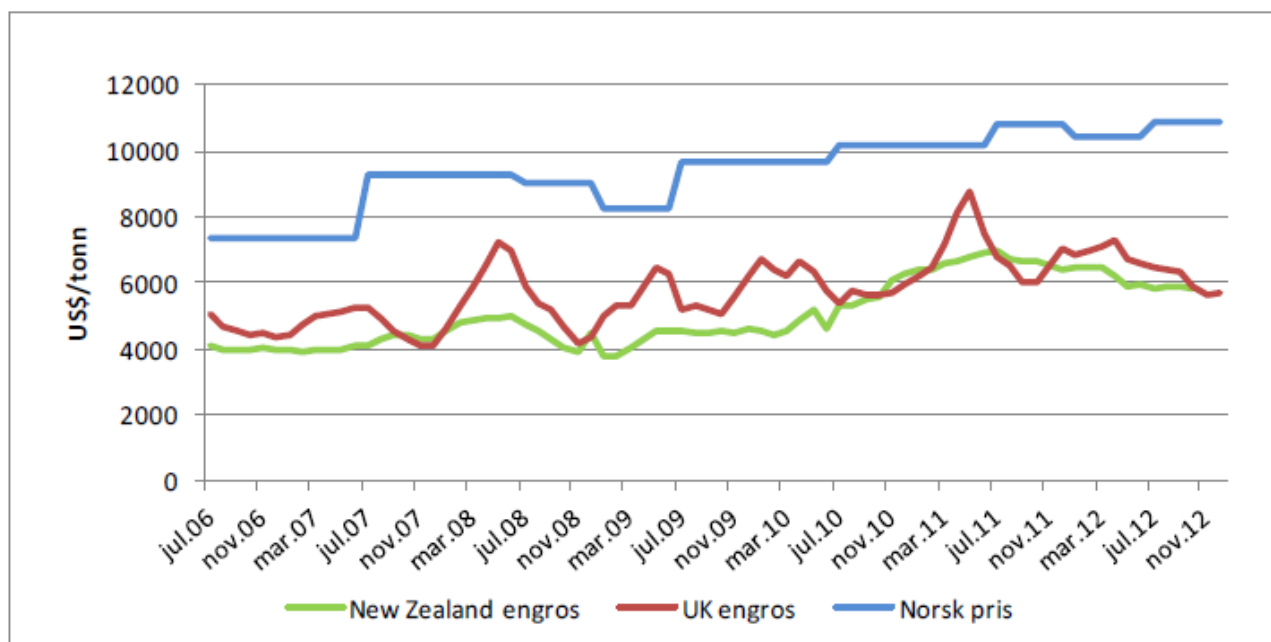
Verdens produksjon av småfe¹⁰⁰ økte med en prosent til 13,9 mill tonn i 2012. I 2012 økte produksjonen i Australia, New Zealand og noen asiatiske land pga. gunstig vær. I EU, Afrika og Nord-Amerika sank produksjonen i 2012. Produksjonen har vært stabil de siste årene, verden sett under ett.

Produksjonen av sau/lam i utviklede land (ca. 22 prosent av verdens produksjon av småfe) antas å øke marginalt framover. I den nærmeste framtid sier FAO at produksjonen vil avta i EU og Nord-Amerika, men øke i New Zealand og Australia. New Zealand har verdens største eksportrettede produksjon av lammekjøtt. Store produsentland i EU, som Storbritannia og Irland, vil imidlertid også øke sin produksjon.

Etterspørselen i EU og Nord-Amerika er redusert, men økende etterspørsel i bl.a. Midtøsten og Kina bidro til at handelen økte med to prosent, til 757 tusen tonn, ca seks prosent av produksjonen.

Etter at internasjonale priser på lammekjøtt økte med 36 prosent fra 2010 til 2011, sank prisene svakt i 2012. Figuren nedenfor viser prisutviklingen for lammekjøtt de siste 7 årene, for henholdsvis UK og New Zealand.

¹⁰⁰ FAO behandler geit og sau sammen uten å klargjøre mengdeforholdet mellom disse.

Figur 6-24 Priset utvikling for lammekjøtt 2006-2012 (USD/tonn)

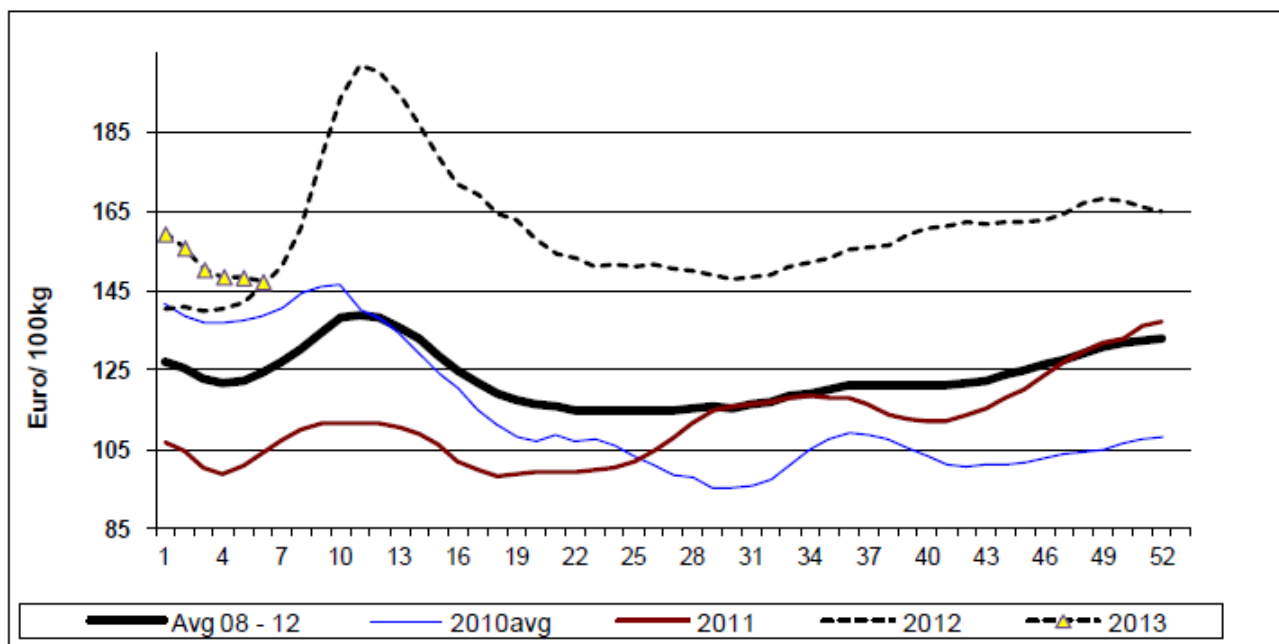
Internasjonale priser var stabile til synkende i 2012. Differansen mellom norsk og internasjonal vare økte.

6.8.3 Egg

Produksjonen av skallegg var på 65 mill. tonn i 2011. Av dette ble kun 16 prosent produsert i Europa. Produksjonen på verdensbasis har økt med 25 prosent de siste ti årene, men i Europa har produksjonen bare økt med ti prosent.

Egg produseres hovedsakelig for innlandsmarkedet og bare 4,1 prosent av produksjonen i 2010 ble eksportert. Eksporten av skallegg var på 2 mill. tonn, 273 tusen tonn flytende eggeplomme og 56 tonn tørkede egg. Det er Europa som er den desidert største eksportøren av egg, men mye intra-EU handel. For Norges del så er andre skandinaviske land de mest relevante markedene, bl.a. som følge av Salmonellarisiko.

Økende produksjon av egg i EU førte til at prisene sank i 2010. Fra slutten av 2010, sank produksjonen gjennom hele 2011 og inn i 2012. Blant annet førte forbudet mot uinnredede bur til at det ble mangel på egg i flere EU-land. Figuren nedenfor viser utviklingen gjennomsnittsprisen for EU.

Figur 6-25 utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt av alle medlemsland

Prisene fra Danmark og Sverige avviker fra dette bildet. Prisene i disse landene har ligget betydelig høyere i 2012 enn i EU sett under ett og har vært stabile gjennom året.

6.9 Oppsummering og vurdering prisdannelse og prisrom

Prisene internasjonalt har falt noe (ca. 5 prosent) sammenlignet med inngangen av året. Prisene er likevel høye sammenlignet med snittet de siste 4-5 årene. Sammenlignet med norske priser er de likevel lave. Etter omleggingen av tollvernet til prosenttoll for biffer/fileter, så økte mulighetsrommet for prising av denne varen. Etterspørselen etter storfe har stagnert de siste par-tre årene, men etterspørselen etter biffer/fileter øker. Om lag 60 prosent av storfe er imidlertid kjøttdeig/sortering, og mye av prisen bæres av denne produktgruppen. Det er en krevende situasjon for produksjonskjøtt/kjøttdeig. Vurderingen fra forrige år hvor kjøttdeig/produksjonskjøtt ble vurdert som den varen hvor en eventuelt økt engrospris måtte tas ut må derfor justeres.

Prisene for sau/lam internasjonalt var rekordhøye i 2011. De sank noe i 2012, men er fortsatt høye sammenlignet med snittet de siste 4-5 årene. Prisene per i dag på årsgammelt lam er per mai 2013 svært høye. Som for storfe, skjedde det en tollomlegging fra januar 2013, men da på hele/halve skrotter av lam. Det har økt handlingsrommet for prisfastsettelse. Det har vært en positiv utvikling i omsetningen av lam og foredlete produkter derav de siste årene, jfr. AC Nielsens omsetningstall, men hovedsakelig på fersk vare.

Internasjonale priser på egg og tollvern tilsier at det er rom for å øke pris på egg. Høy produksjon, lav forventet markedsvekst og markeds situasjonen i Norge tilsier imidlertid at det ikke er rom for å øke engrosprisene på egg.

7 Produksjons- og forbruksutvikling, rapportert utvikling og prognose for prisperioden

I dette kapitlet er totalmarkedet omtalt for de enkelte produksjonene, samt utviklingen i priser (målpris, planlagt gjennomsnittlig engrosspris og omsetningsavgift). Vi påpeker at dette kapitlet gjelder engrosspriser og volumutvikling på engrosnivå.

7.1 Marked og priser

7.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2012

Tabell 7-1 nedenfor viser total produksjon og salg av alt kjøtt og egg i 2012.

Tabell 7-1 Total produksjon og salg av kjøtt og egg i 2012

	Produksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markeds- dekning inkl. adm.import
	Tonn	%		Tonn	%			
Storfe/kalv	77 700	96	6 600 ¹⁾	97 100	104	-12 800	12 800	0
Sau/lam	22 300	97	900 ²⁾	25 100	102	-1 900	1 850	-50
Gris	131 250	101	1 600 ³⁾	128 250	99	4 600	200	4 800
Egg	58 100	105	1 200 ⁴⁾	58 200	103	1 100		-
Kylling	79 300	108	1 000 ⁵⁾	80 500	107	-200	400	200
Kalkun	9 850	109		9 750	105	100		-

1) Omfatter bl.a. SACU-import på antatt ca. 4.600 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt WTO-kvotene og importkvote EU.

2) Fra Island: 600 tonn. WTO-kvotene på 206 tonn og 63 tonn SACU m/ben.

3) Spekk og småflesk utgjør om lag 1.200 tonn og 450 tonn av WTO/EU-kvotene.

4) Import på om lag 1.200 tonn. (WTO-kvotene på 1.295 tonn og EU-kvotene på 290 tonn skallegg).

5) EU-kvotene på 800 tonn og 221 tonn WTO-kvotene.

Totalmarkedet for kjøtt og egg var i 2012 preget av underskudd av norsk råvare for flere av dyreslagene, men for gris var markedssituasjonen fortsatt preget av overskudd. I løpet av året ble det åpnet for import med administrativ tollnedsettelse for storfe, lam og kylling. I tillegg ble det åpnet for import av ribbe av gris i 2 uker før jul, men importen ble av begrenset omfang. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

7.1.2 Prognose 2013

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosen som legges til grunn ble lagt fram den 2. mai 2013. For kylling og kalkun er prognosen utarbeidet i mars 2013.

Tabell 7-2 viser prognosen for 2013.

Tabell 7-2 Prognose for 2013

	Tilførsler		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	80 300	103	7 600 ¹⁾	98 700	102	-10 800
Sau/lam	23 450	105	1 350 ²⁾	25 600	102	-800
Gris	129 400	99	1 900 ³⁾	128 300	100	3 000
Egg *	60 050	103	46 ⁴⁾	59 100	102	1 000

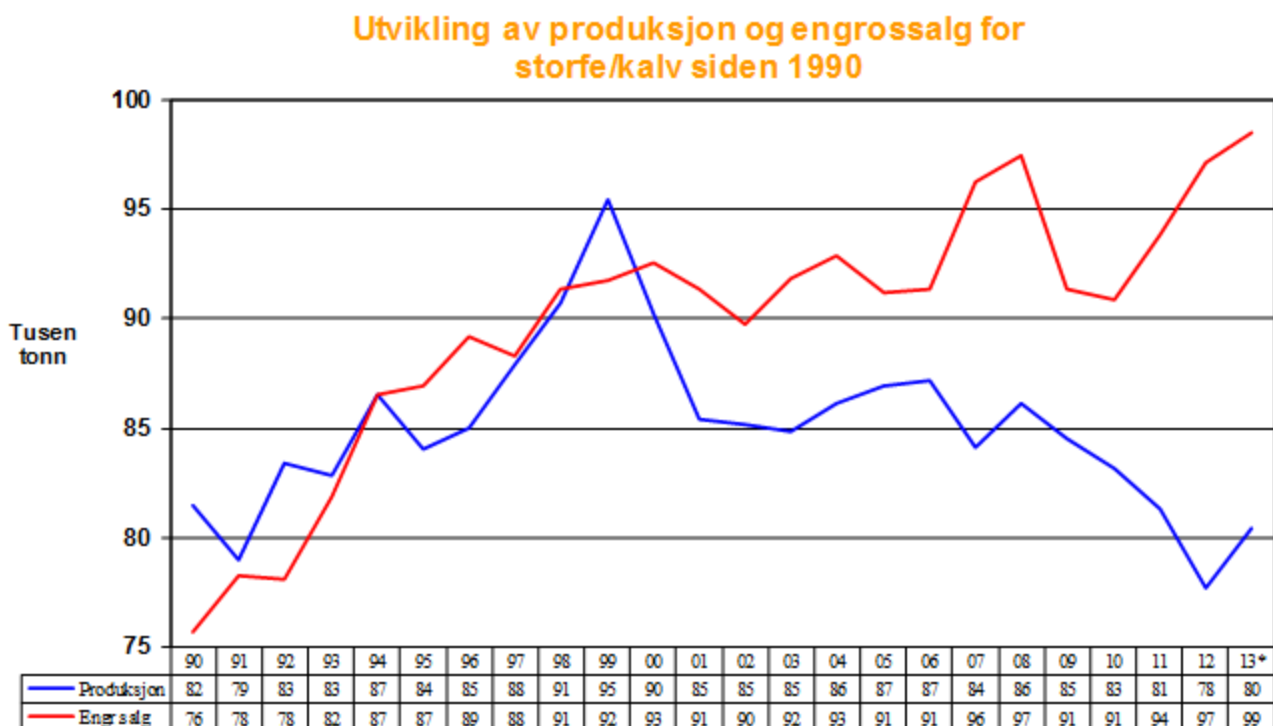
* Det er beregnet tatt ut om lag 140 tonn gjennom førtidsslaktning hittil i år

- 1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO-kvoten på 1084 tonn, importkvote fra EU på 900 tonn samt ny kvote på 665 tonn (omregnet m/ben) bifjer og fileter fra GSP land til «gammel» toll tatt med.
- 2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 530 tonn SACU m/ben.
- 3) Inkludert spekk og småflesk på 1.000 tonn og 300 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvote på 600 tonn.
- 4) Importert 46 tonn i egg i 1. kvartal 2013

I de neste kapitlene vil de enkelte dyreslagene gjennomgås med hensyn på prognose og prisuttak.

7.2 Storfe

I Figur 7-1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av storfe og kalv fra 1990.

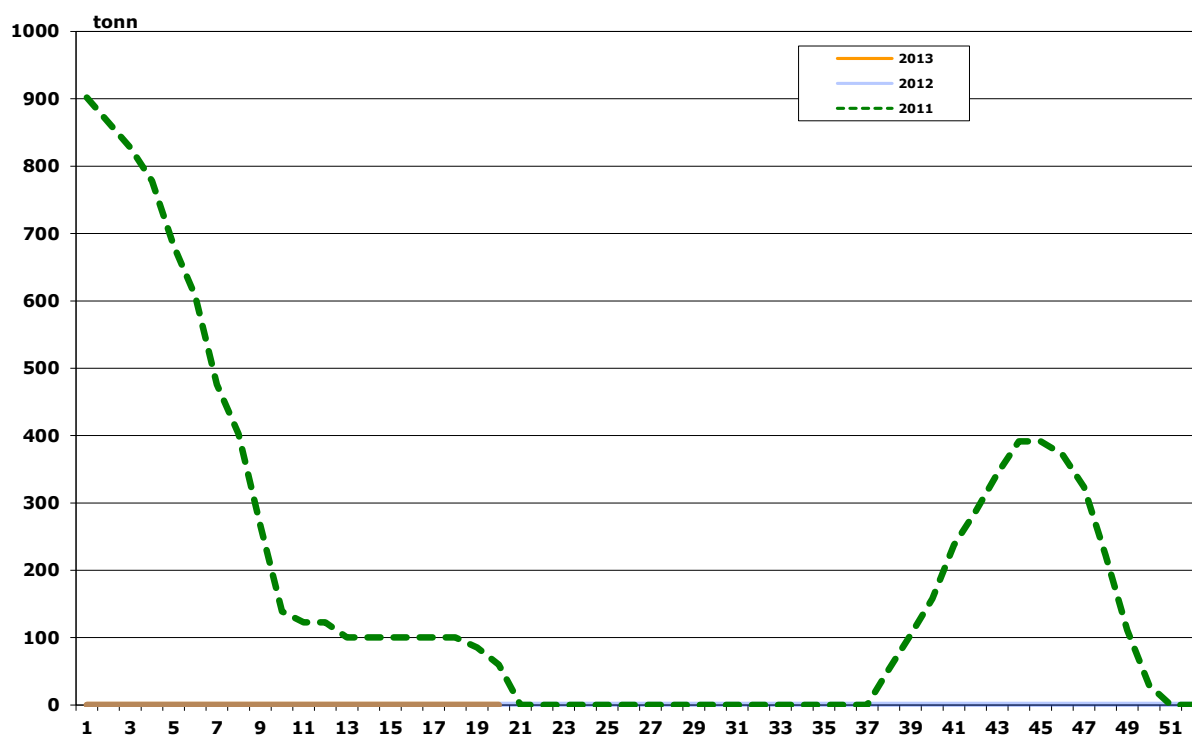
Figur 7-1 Utvikling i produksjon og engrossalg av storfe/kalv siden 1990.

7.2.1 Storfe 2012

Ved inngangen til året var det ikke storfe på reguleringslager, og det ble for første gang på mange år heller ikke frosset inn noe i løpet av året.

Det har vært åpnet for administrative tollnedsettelse hele året, bortsett fra i perioden 15. oktober til 11. november da den norske slaktesesongen var på topp. Totalt i 2012 ble det importert om lag 11.850 tonn med kvarte skrotter og såkalte pistoler (bakpart med kam) under administrativ tollnedsettelse.

Tilførslene i kvantum gikk ned med om lag 4 % i forhold til 2011. I antall gikk slaktingen av kvige og ku mest ned. Slaktevektene på okse gikk ned med om lag 3 kg. Dette har sannsynligvis med førsituasjonen på vinteren å gjøre. Engrossalget økte med vel 3,5 %. Som nevnt ovenfor ble det ikke frosset inn noe på reguleringslager i løpet av året og åpningen for administrativ tollnedsettelse fortsatte inn i 2013. Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe ble økt med kr 1,30 i 1. halvår og videre med kr 1,50 i 2. halvår.

Figur 7-2 Utvikling i beholdning på reguleringslager storfe

7.2.2 Storfe 2013

Det prognoseres en kvoteimport på 7.600 tonn i 2013. I forbindelse med overgang til prosenttoll på biffer og fileter av storfekjøtt er det fra 2013 etablert en ny kvote på 500 tonn biffer og fileter fra GSP-land (med kronetoll og GSP-vilkår). Dette tilsvarer 665 tonn med bein. Videre prognoseres det en import fra SACU på 4.921 tonn (omregnet til kjøtt med bein), samt hele WTO-kvoten på 1.084 tonn samt tollfri EU-kvote på 900 tonn. Importen under disse kvotene utgjør dermed drøyt 7,5 % av prognosert engrossalg.

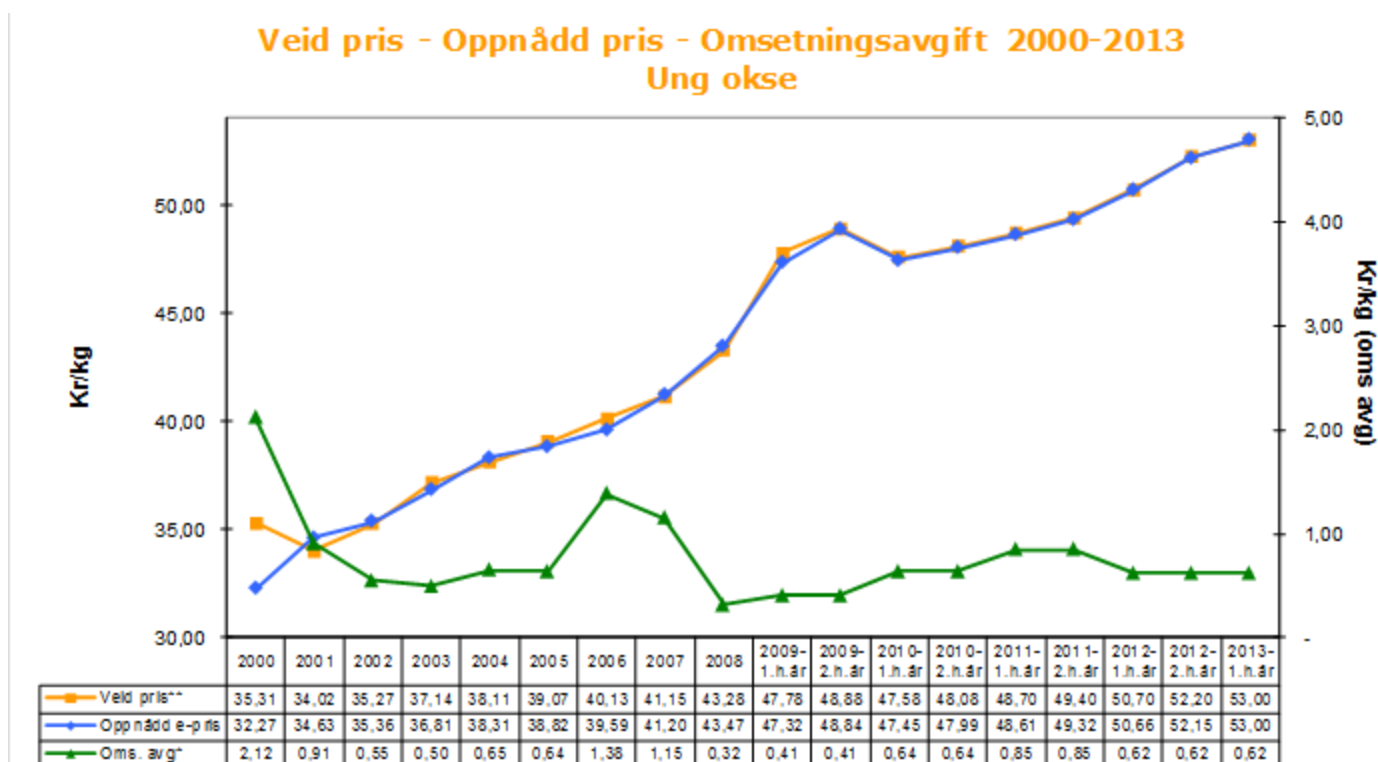
Tilførslene av storfe/kalv forventes å øke med om lag 3 % i 2013, og volumet prognoseres til 80.300 tonn. Det prognoseres flere kyr til slakt og en økning i slaktevektene. Bestanden av mjølkekyr prognoseres å reduseres noe i 2013, mens det forventes en fortsatt økning av antall ammekyr.

I prognosen er det lagt til grunn at gjeldende gjennomsnittlig engrospris på kr 53,00 videreføres i hele 2013. Dette gir en prisøkning på 3 % i gjennomsnitt for året, og et prognosert engrossalg i 2013 på 98.700 tonn – en økning på snaut 2 % i forhold til 2012.

Prognosert markedsbalanse for storfe i 2013 viser dermed et underskudd på 10.800 tonn etter import av kvoter. Reguleringslageret var tomt ved inngangen til året, og det vil dermed være behov for import under administrative tollnedsettelse også i store deler av 2013.

7.2.3 Målpris/ engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift for storfe

I Figur 7-3 vises utvikling i målpris /planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og størrelse på omsetningsavgiften.

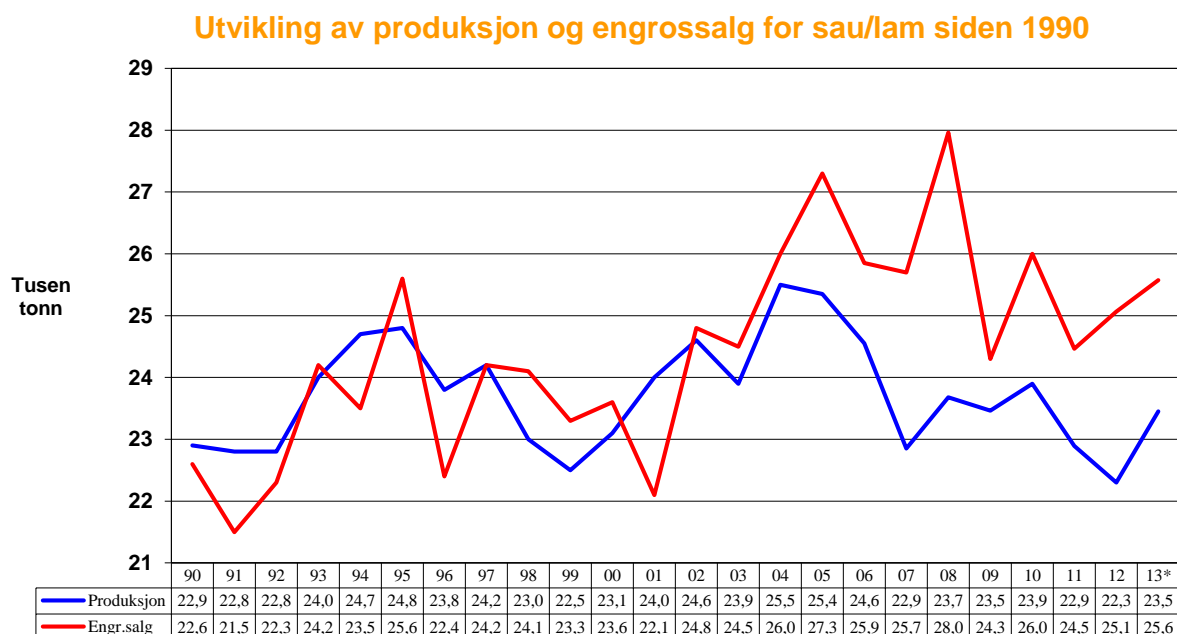

* Omsetningsavgiften er beregnet gjennomsnitt for hele år.

Figur 7-3 Veid pris, oppnådd pris og omsetningsavgift for ung okse fra 2000.

7.3 Sau/lam

I Figur 7-4 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 1990.

Figur 7-4 Utvikling i produksjon og engrossalg av sau/lam siden 1990.

7.3.1 Sau og lam i 2012

Tilførslene av sau/lam ble også i 2012 preget av den dårlige sommeren året før. Dårlig grovførkvalitet ga færre lam pr. søye enn normalt. Det var åpnet for import av ferske lam med reduserte tollsatser fra 20. februar til 1. juli. Det var underdekning av lam gjennom hele sesongen. Forsinket lammeslaktning bidro også til ubalansen. For å sikre nok lam til pinnekjøttproduksjon ble det derfor åpnet for import av ferske lam igjen fra 10. oktober fram til og med 2. desember.

Tilførslene i 2012 gikk ned med vel 2,5 %. Høyere slaktevekter dempet nedgangen i kvantum fra året før. Engrossalget økte med om lag 2,5 %. Økningen i engrossalget ble dekket opp med 1.150 tonn mer import enn i 2011.

Importen av sau/lam i 2012 var på om lag 2.700 tonn. Av dette kom 600 tonn fra Island, 1.700 tonn under administrativ tollnedsettelse (ferske, hele slakt), kun 50 tonn fra SACU og import under WTO-kvotene og annet utgjorde om lag 300 tonn.

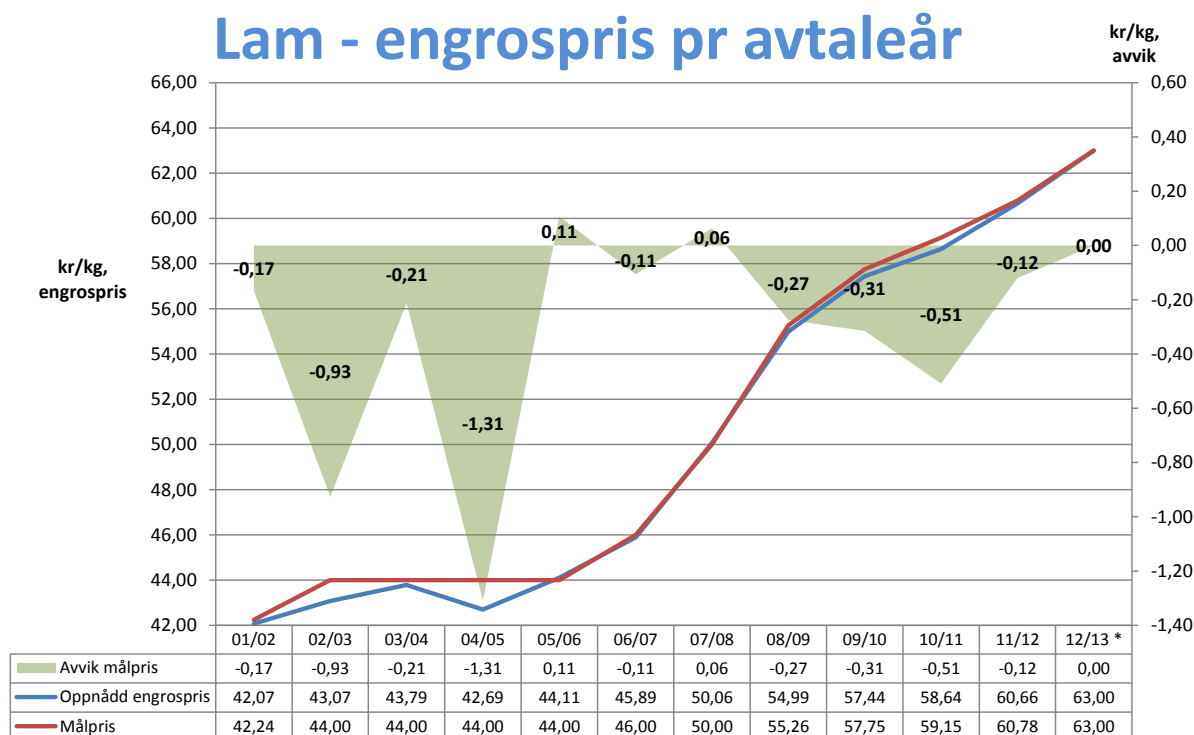
7.3.2 Sau og lam i 2013

Det prognoseseres en underdekning på om lag 800 tonn sau/lam i 2012. I dette inngår importkvotene. Det prognoseseres en økning i tilførslene på 5 % på grunn av forventet økning i lammetall og økning i slaktevektene i 1. halvår. Engrossalget prognoseseres å øke med 2 % til et kvantum på 25.600 tonn.

Importen prognoseseres til om lag 1.350 tonn. Dette inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import fra Island på 600 tonn og full import av kvote fra SACU på 530 tonn (kjøtt med bein).

7.3.3 Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for lam

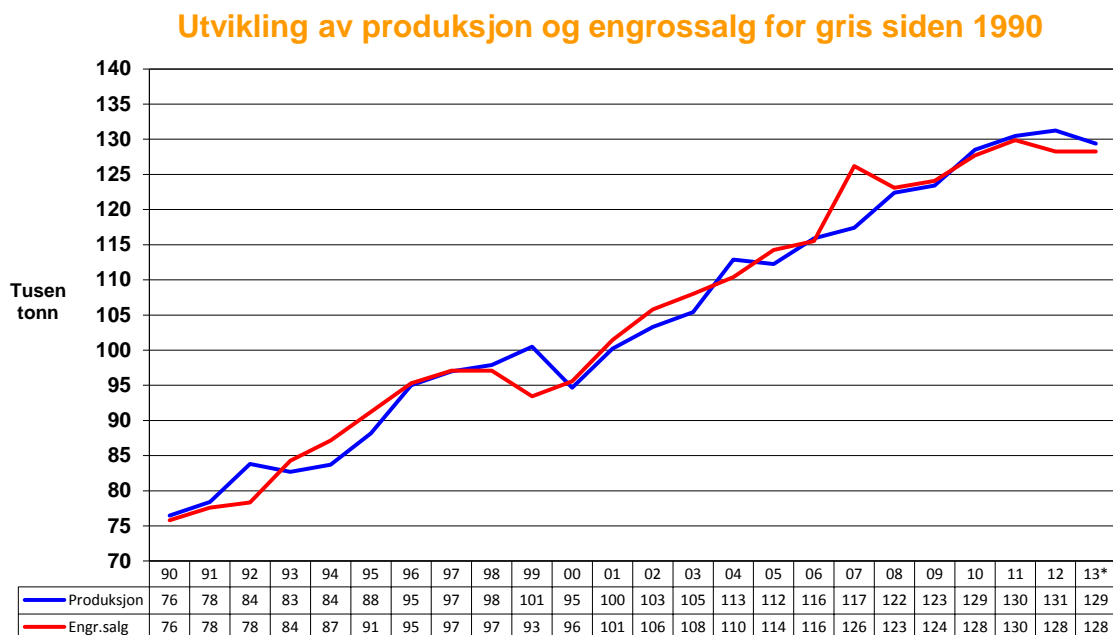
I Figur 7-5 vises utviklingen i målpris og oppnådd pris for de siste årene, samt prognose for inneværende avtaleår.

Figur 7-5 Målpris og oppnådd pris fra 2001/02.

7.4 Gris

I Figur 7-6 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av gris fra 1990

Figur 7-6 Utvikling i produksjon og engrossalg av gris siden 1990.

7.4.1 Gris 2012

Svinekjøttmarkedet var også i 2012 preget av overskudd. Veksten i tilførslene ble bare på 1 %, men med en tilsvarende nedgang i engrossalget ble markedsoverskuddet på om lag 4.800 tonn, inklusive import. Veksten i tilførslene skyldes økt antall griseslakt. Slaktegrisvektene gikk noe ned.

For å balansere markedet og for å unngå store mengder på reguleringslager ble det markedsregulert og eksportert gris gjennom det meste av året. Reguleringseksporten av helt slakt ble på ca. 1.100 tonn. I tillegg ble det eksportert ca. 1.600 tonn skinke og sorteringer. Sum eksport gris: 2.700 tonn. Importen av svineribbe til jul ble redusert fra 1.000 tonn i 2011 til 180 tonn i 2012. Dette skjedde som følge av at nedskjæring av gris fra reguleringslager til ribbe økte fra 2.000 tonn til 4.200 tonn. Tiltaket sparte svineprodusentene for i overkant av 30 mill. kr i eksporttap og sikret mer norsk ribbe til jul. Kort fortalt kunne de som kjøpte hele frosne slakt fra reguleringslager beholde sideflesket og selge tilbake skinke og sortering. Produksjonsregulerende tiltak ble ikke benyttet i 2012.

Også i 2012 var det stor etterspørsel etter ribbe gjennom høsten og frem mot jul. I all hovedsak skyldtes dette omfattende kampanjer på ribbe i dagligvarehandelen med lave priser. For å sikre nok fersk ribbe ble det i tillegg til tiltaket beskrevet i avsnittet ovenfor også i 2012 åpnet for administrativ tollnedsettelse på ferskt sideflesk. Åpningen var på bare 2 uker og ga en import på 180 tonn. Det er fremdeles noe underskudd av svinefett i Norge, og importen av spekk i 2012 var på ca. 1.000 tonn. Til sammen med importen av sideflesk (ribbe) i desember og annen import av svinekjøtt ga dette en totalimport på om lag 1.800 tonn. Ved årets slutt var reguleringslageret på drøye 2.700 tonn. Av dette om lag 1.700 tonn helt slakt og vel 1.000 tonn skåret vare.

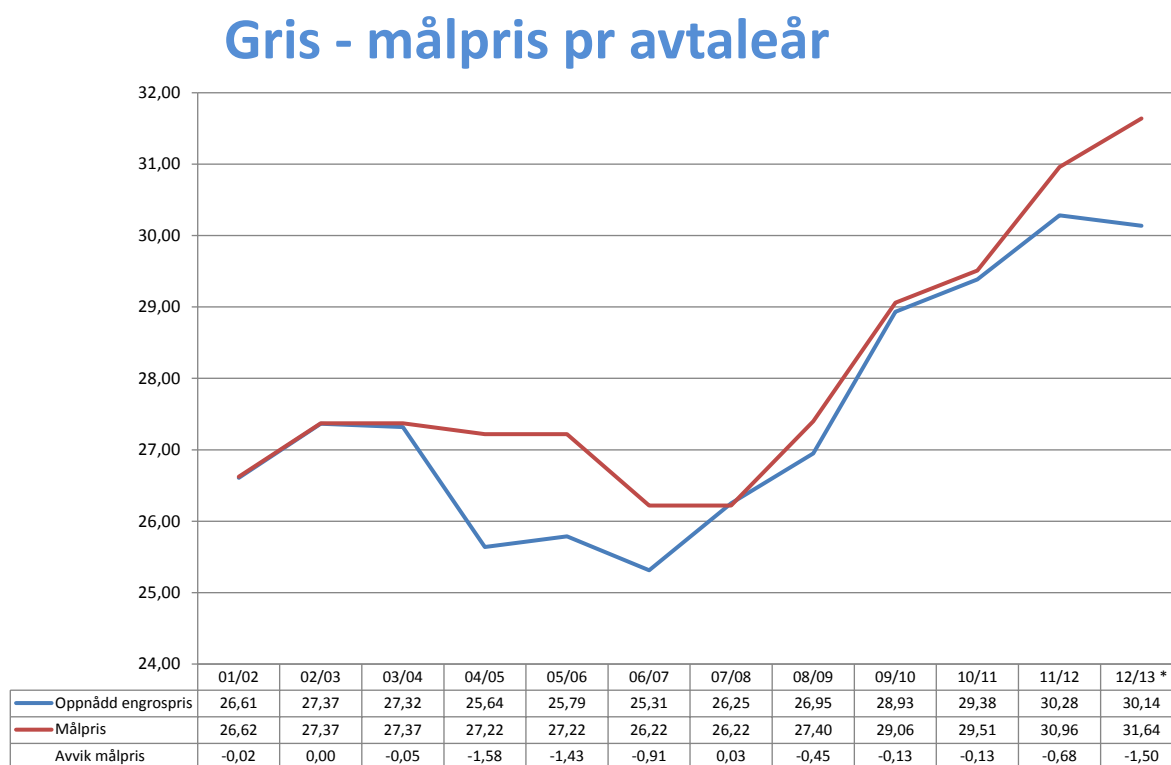
7.4.2 Gris 2013

Det prognoseres at tilførslene av gris går ned med om lag 1 % i 2013. Det er da tatt høyde for en beregnet effekt på ca. 2.700 tonn av tiltak med reduserte slaktevekter fram til 1. juli. Markedsoverskuddet er prognosert til 3.000 tonn. I dette tallet er det altså allerede lagt inn en effekt på nevnte 2.700 tonn som følge av lavere slaktevekter. Engrossalget er prognosert til å ligge på om lag samme nivå som foregående år. I prognosen er det forutsatt et avvik fra gjeldende målpris på om lag kr 2,00. Dette innebærer en gjennomsnittlig prisnedgang for hele 2013 på 2,5 % fra året før.

Importen av spekk og småflesk prognoseres til 1.000 tonn, og også tilsammen 300 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn og EU-kvoten på 600 tonn. Til sammen utgjør dette en import av gris på 1.900 tonn.

7.4.3 Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for gris

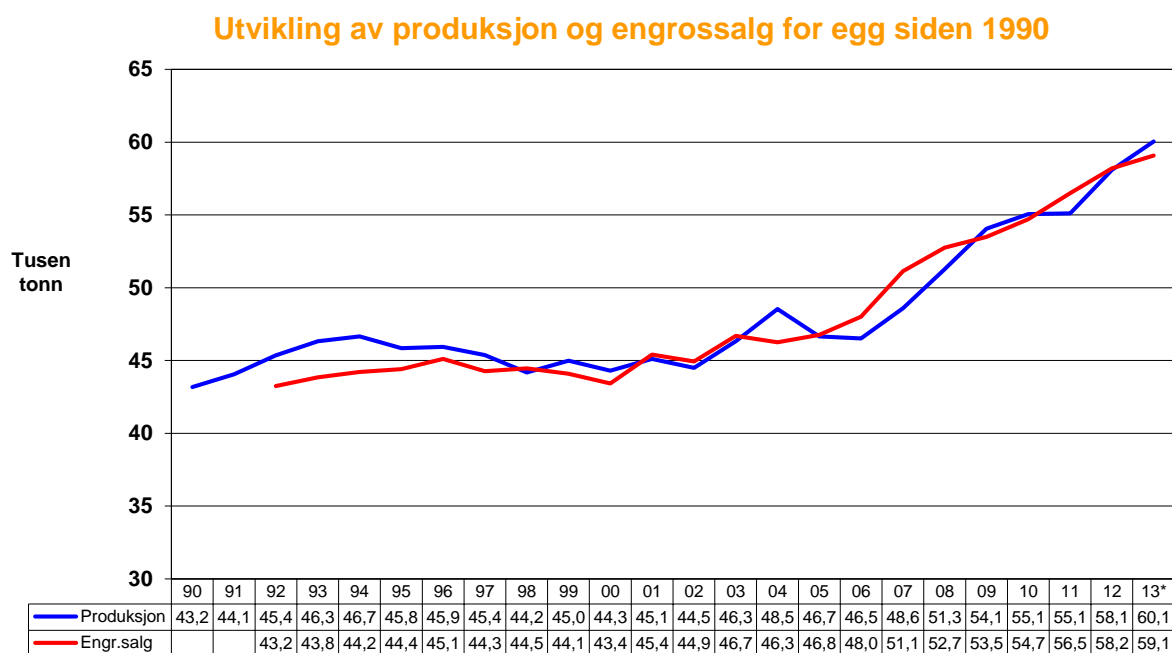
I Figur 7-7 vises utviklingen i målpris og oppnådd pris for de siste årene, samt prognose for inneværende avtaleår.

Figur 7-7 Målpris og oppnådd pris fra 2001/02.

7.5 Egg

I figuren nedenfor vises utviklingen i produksjon og engrossalg av egg.

Figur 7-8 Utvikling i produksjon og engrossalg av egg siden 1990.

7.5.1 Egg 2012

Eggprodusentene har vært gjennom en formidabel omstilling med store investeringer. Omstillingen skjedde uten forstyrrelser i pris eller varetilgang ved hjelp av tiltak iverksatt av markedsregulator.

I løpet av året 2012 varierte eggmarkedet mye. Salget sviktet i starten av året og på sommeren i forhold til prognosene og bestillinger. Samlet ble resultatet et betydelig reguleringslager ut over sensommeren. For å redusere egglageret, ble det produsert eggprodukter ut over innenlandsk salg og eksportkvote i 2012.

Produksjonen økte med vel 5 % i forhold til 2011, og salget økte med 3 %.

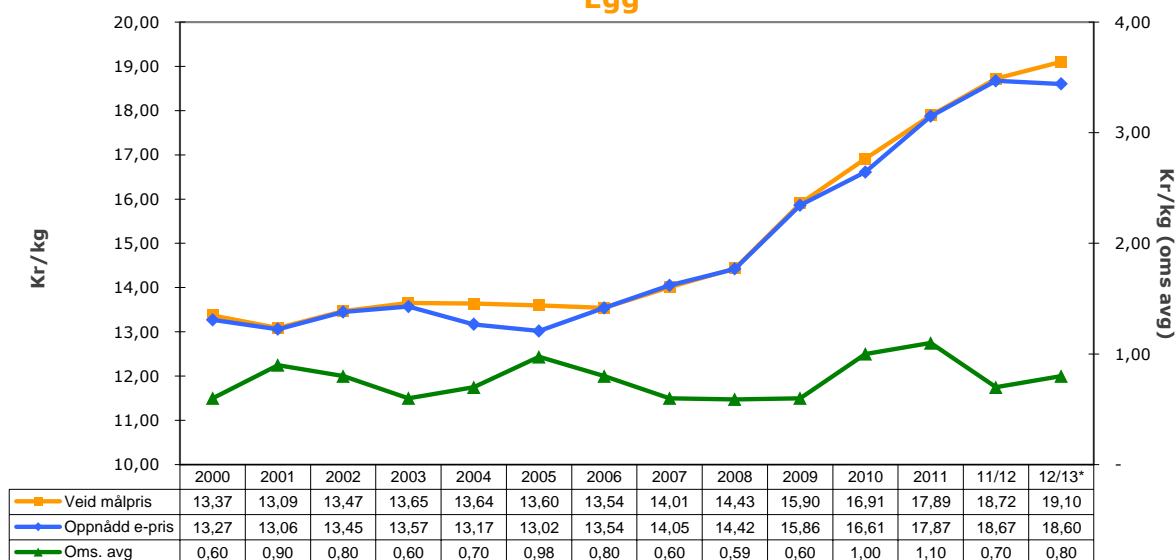
7.5.2 Egg 2013

For 2013 prognoseres det en økning i tilførslene på ytterligere 3 % og en økning i salget på 2 %. Ved inngangen av året var det både egg som råvare og ferdige eggprodukter på lager som bidro til lavere salg. Det gir et prognosert overskudd på 1.000 tonn egg. 140 tonn er tatt ut ved førtidsslaktning. Ytterligere førtidsslaktning er iverksatt fra pinse.

7.5.3 Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for egg

I Figur 7-9 vises utviklingen i målpris, oppnådd pris og gjennomsnittlig omsetningsavgift.

Målpris - Oppnådd pris - Omsetningsavgift 2000-2013 Egg

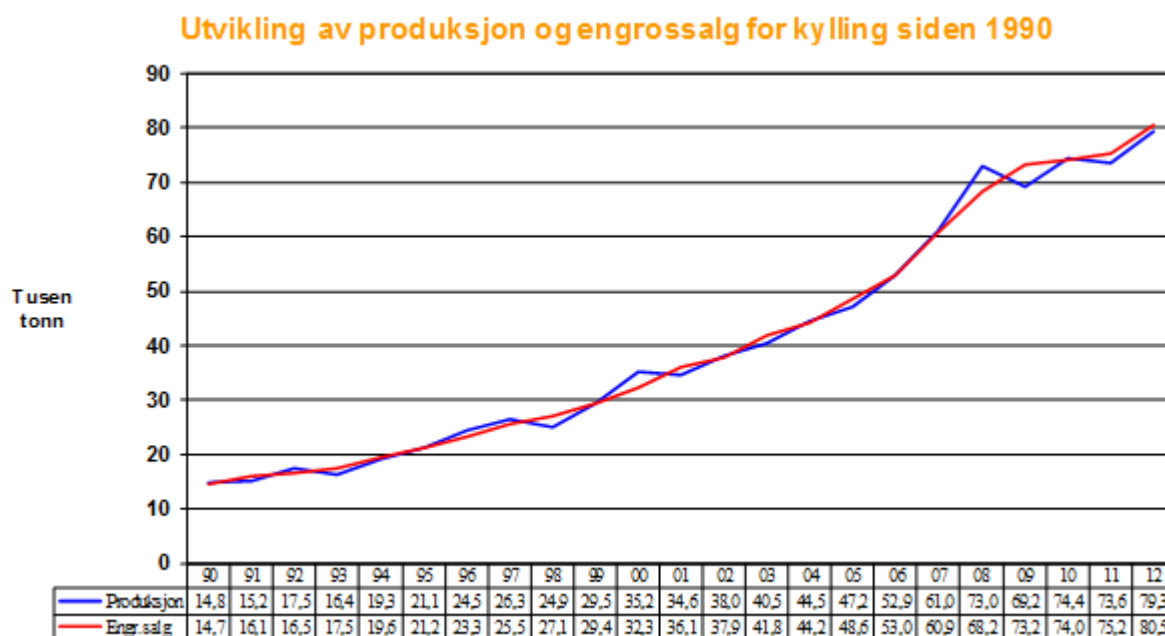

* Prognose. Omsetningsavgift er gjennomsnitt for kalenderåret 2012

Figur 7-9 Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for egg fra 2000.

7.6 Kylling

Markedsutviklingen for slaktekylling er vist i Figur 7-10.

Figur 7-10 Utvikling i produksjon og engrossalg av kylling siden 1990.

Kylling 2012

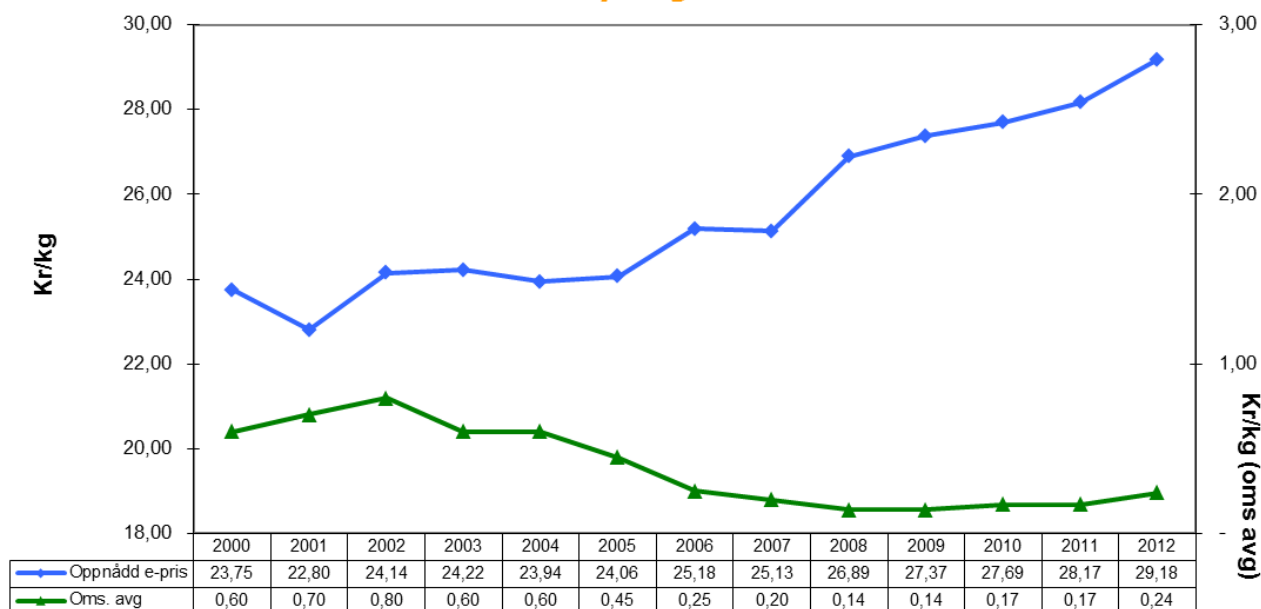
Produksjonen av kylling økte med om lag 8 % i 2012, og salget økte med 7 %. Både EØS og WTO-kvoter på henholdsvis 800 og 221 tonn ble tatt inn. I tillegg ble det nødvendig å be om

tollnedsettelse for å dekke opp markedet. Det ble importert om lag 400 tonn med tollnedsettelse i perioden 24. september tom. 28. oktober.

Oppnådd pris og omsetningsavgift for kylling

I Figur 7-11 vises utviklingen i oppnådd pris og gjennomsnittlig omsetningsavgift siden 2000.

Oppnådd pris - Omsetningsavgift 2000-2013 Kylling

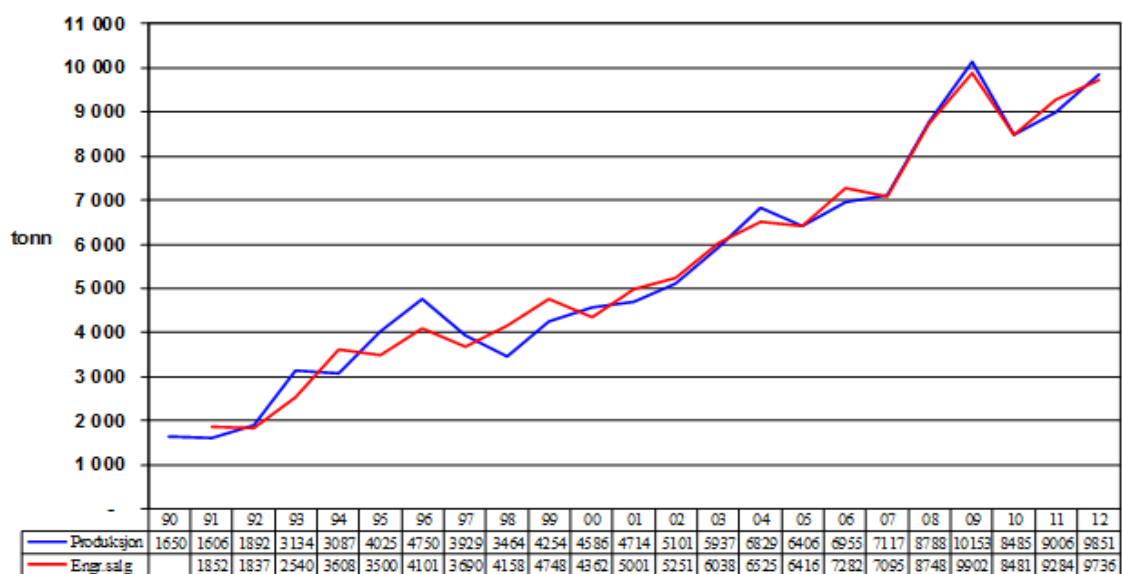

Figur 7-11 Oppnådd engrospris og omsetningsavgift for kylling fra 2000

7.7 Kalkun

Markedsbalansen for kalkun er vist i Figur 7-12.

Utvikling av produksjon og engrossalg for kalkun siden 1990

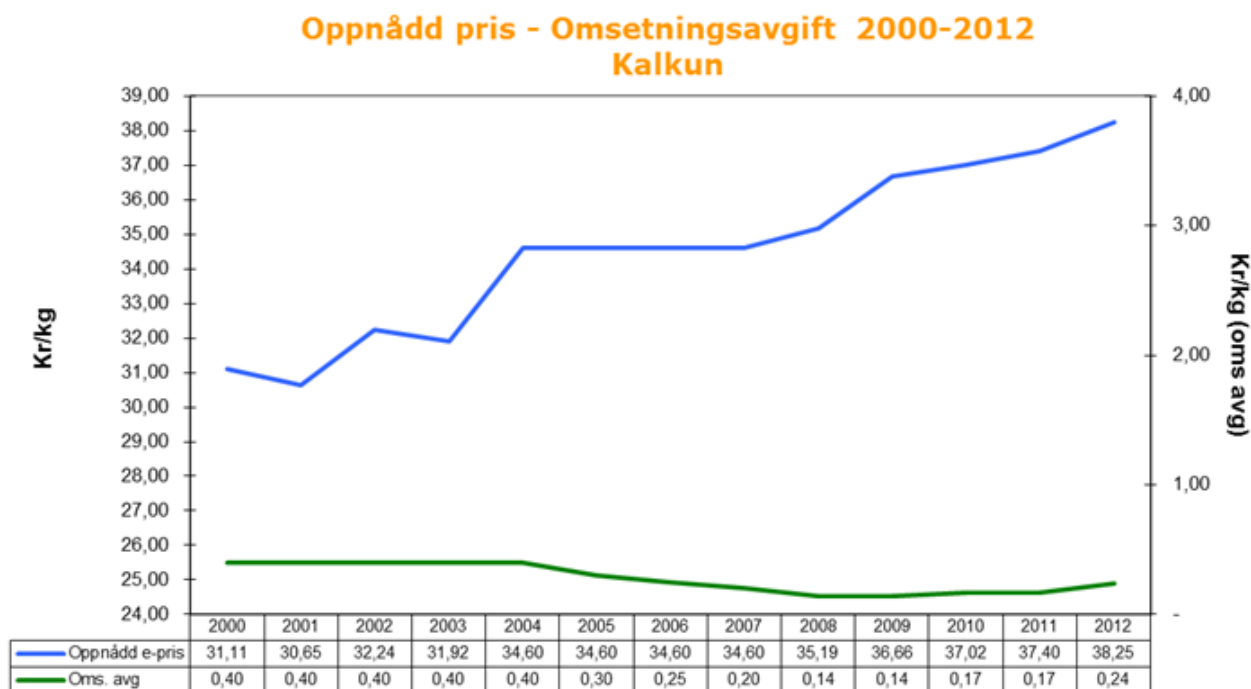

Figur 7-12 Utvikling i produksjon og engrossalg av kalkun siden 1990

Kalkunmarkedet økte også i 2012. Engrossalget økte med 5 % og produksjonen med 9 %.

Oppnådd pris og omsetningsavgift for kalkun

I Figur 7-13 vises utviklingen i oppnådd pris og gjennomsnittlig omsetningsavgift siden 2000

Figur 7-13 Oppnådd engrospris og omsetningsavgift for kalkun fra 2000.

7.8 Oppsummering og vurdering kap 7

For storfe og sau/lam er det betydelig underdekning og markedsbalansen gir isolert sett rom for økning av engrosprisene. For egg er det overskudd, og markedet gir ikke rom for økt engrospris.

8 Fastsetting av planlagt gjennomsnittlig engrospris for prisperioden

Nortura foretar i dette kapitlet en samlet vurdering av handlingsrommet for prisutvikling i prisperioden. Alle relevante forhold er vurdert i de respektive deler av Grunnlagsdokumentet. Markedsregulator må legge særlig vekt på ansvaret for å fastsette engrosprisen slik at det både på kort og mellomlang sikt kan oppnås balanse mellom tilførsler og etterspørsel for kjøtt av storfe sau/lam og egg.

Fastsetting av gjennomsnittlig engrospris for prisperioden vil bli gjort i Norturas styre den 29. mai 2013 og offentliggjort umiddelbart etterpå.

8.1 Prisvurdering ung okse

Prognosert markedsbalanse for storfe i 2013 viser et underskudd på 10.800 tonn etter import av kvoter. Reguleringslageret var tomt ved inngangen til året, og det vil dermed være behov for import under administrative tollnedsettelse i store deler av 2013.

Ved fastsetting av engrosprisen på storfekjøtt skal Nortura som markedsregulator legge stor vekt på prognosene for markedsbalansen for helt slakt. Denne gir isolert sett rom for økt engrospris. Det samme gjør de makroøkonomiske utsiktene samt behovet for økte inntekter i storfekjøttproduksjonen. I vurderingene må også avsetningssituasjonen og prisbildet for stykningsdeler, sorteringer og ferdigvarer vurderes. Det er et krevende markedsbilde for sorteringer av produksjonskjøtt, så selv om endringer i importvernet for biffer og fileter gir rom for en normal prisutvikling på disse delene, tilsier en totalvurdering varsomhet med for store økninger av engrosprisen.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 53,00 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+).

Ut fra en samlet vurdering, settes planlagt gjennomsnittlig engrosprisen for andre halvår 2013 til kr 55,00 per kg, dvs. opp kr 2,00 per kg.

8.2 Prisvurdering lam

Det prognoseres en økning i tilførslene av sau/lam på 5 % på grunn av forventet økning i lammetall og økning i slaktevektene i 1. halvår. Engrossalget prognoseres å øke med 2 % til et kvantum på 25.600 tonn. Det prognoseres en underdekning på om lag 800 tonn sau/lam i 2012. I dette inngår importkvotene.

Målpris for lam har i 2012/13 vært på kr 63,00 per kg for representantvaren for lam (alle klasser R og O unntatt R+ (fettgruppe 2-, 2, og 2+)

Ut fra en samlet vurdering settes planlagt gjennomsnittlig engrospris kr 3,20 høyere enn gjeldende målpris. Planlagt gjennomsnittlig engrospris lam blir dermed kr 66,20 kr per kg for andre halvår 2013.

8.3 Prisivurdering egg

For 2013 prognoseres det en økning i tilførslene på ytterligere 3 % og en økning i salget på 2 %. Ved inngangen av året var det både egg som råvare og ferdige eggprodukter på lager, og det bidrar til lavere salg. Det gir et prognosert overskudd på 1.000 tonn egg. 140 tonn er tatt ut ved førtidsslakting. Ytterligere førtidsslakting er iverksatt fra pinse.

Målpris for egg har i 2012/13 vært på kr 19,10 per kg for representantvaren for egg. Engrosprisuttaket ligger per uke 20 0,99 kr per kg under gjeldende målpris på kr 19,10 kr per kg.

Det vil ikke være mulig å heve engrosprisen for egg før en ser en betydelig bedring av markedssituasjonen. Det foreslås derfor at dagens engrospris videreføres. For å ha en sikkerhet i at ikke faktisk gjennomsnittlig engrospris blir høyere enn planlagt gjennomsnittlig engrospris for eksempel på grunn av økende andel egg fra frittgående besetninger legges det inn en sikkerhetsmargin på 10 øre per kg.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris egg blir dermed kr 18,20 kr per kg for andre halvår 2013.

Generelt

Hvis det oppstår ubalanse i markedet som skyldes eventuelle forbruksendringer eller andre forhold som ikke kan forutses nå, har Nortura muligheter til å vurdere prissettingen og prisløypa ved markedsprognosen i september 2013.

Styrevedtak i Nortura SA 29. mai 2013

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren ung okse i 2. halvår 2013 til kr 55,00 per kg. Dette er en økning på kr 2,00 i forhold til gjeldende planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren lam i 2. halvår 2013 til kr 66,20 kr per kg. Dette er en økning på kr 3,20 i forhold til gjeldende målpris.

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren egg i 2. halvår 2013 til kr 18,20 kr per kg. Dette er en reduksjon på kr 0,90 i forhold til gjeldende målpris.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøttbransjen vil bli orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: <http://totalmarked.nortura.no>

9 VEDLEGG:

Markedsordningen for storfekjøtt – rammer og regelverk

9.1 Rammeforskriften om markedsregulering for jordbruksråvarer (LMD)

FOR 2003-07-01 nr 919: Forskrift om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering for jordbruksråvarer. Forskriften er fastsatt av Landbruks- og matdepartementet med hjemmel i lov 10. juli 1936 nr. 6 til å fremja umsetnaden av jordbruksvarer § 14. Forskriften ble sist endra 30. juni 2009.

§ 1. Formål

Formålet er å fastsette rammer for Omsetningsrådets vedtak om forsynings-, mottaks- og informasjonsplikt, slik at disse utformes på en måte som gjør at de i minst mulig grad påvirker konkurranseforholdene mellom ulike aktører eller grupper av aktører i markedet.

§ 2. Informasjonsplikt

Vedtak om markedsregulators informasjonsplikt skal sikre alle markedsaktører lik tilgang på informasjon om aktiviteter markedsregulator utfører i kraft av reguleringsansvaret, herunder produksjons- og forbruksprognoser, prisprognoser, prisnoteringer og reguleringsaktiviteter. Informasjon skal gjøres tilgjengelig umiddelbart etter at vedtak om endring/tiltak er foretatt.

§ 3. Mottaksplikt

Vedtak om markedsregulators mottaksplikt skal sikre alle primærprodusenter avsetning for sin produksjon, til de vilkår som gjelder på det aktuelle mottaksanlegg på det tidspunkt leveransen finner sted.

2) Kjøtt

Dersom det brukes reguleringsmidler til eksport av storfekjøtt, skal markedsregulator pålegges mottaksplikt på innenlands produsert storfekjøtt fra uavhengige aktører. Mottaksplikten avgrenses til en andel av det volumet som planlegges eksportert. Innenfor kvantumet som mottaksplikten gjelder for, skal den enkelte uavhengige aktørs leveranse avgrenses til dennes andel av slaktingen de siste 12 måneder.

3) Egg

Vedtak om markedsregulators mottaksplikt for egg og eggehvite fra uavhengige aktører, skal sikre avsetningsadgang for alle primærprodusenter. Mottaksplikten for egg fra uavhengige eggpakkerier skal inntre når det er overskudd i det innenlandske markedet og markedsregulator har avsetningsmuligheter, inkl. reguleringseksport, for varen. Overskudd for egg defineres som en situasjon der markedsregulator ut over innenlandsk forbruk, i to påfølgende uker, har fjernet til sammen 50 tonn usorterte egg og A-egg, fra markedet ved eksport eller andre reguleringsaktiviteter.

Oppgjør for egg fra uavhengige eggpakkerier skal skje med utgangspunkt i en veid pris for de ulike størrelses- og kvalitets-sorteringer, og med korrigeringer fastsatt i nærmere bestemmelser av Omsetningsrådet.

Så lenge det brukes reguleringsmidler til eksport av eggehvite, har markedsregulator kjøpeplikt på innenlands produsert eggehvite som er produsert av norske egg, til den til enhver tid gjeldende engrosnotering på de aktuelle varer fratrukket markedsregulators engrosmargin. Nødvendige kontroll- og kvalitetsbestemmelser for eggehvite, fastsettes av Omsetningsrådet.

9.2 FAT-forskriften om administrative tollnedsettelse for landbruksvarer (LMD)

FOR 2005-12-22 nr 1723: Forskrift om administrative tollnedsettelse for landbruksvarer Forskriften er fastsatt av Landbruks- og matdepartementet med hjemmel i lov 21. desember 2007 nr. 119 om toll og vareførsel (tolloven) § 9-2. Forskriften ble sist endra 30. juni 2009.

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å legge til rette for import av landbruksprodukter som supplement til norsk produksjon ut fra hensynet til forbrukere og næringsmiddelindustri. Tollvernet for landbruksvarer skal administreres med sikte på å sikre avsetningsgrunnlaget for norsk produksjon blant annet i henhold til jordbruksavtalens prisbestemmelser og å hindre uønskede markedsforstyrrelser.

§ 2. Virkeområde

Ordningen med administrative tollnedsettelse består av generelle tollnedsettelse, individuelle tollnedsettelse, tollnedsettelse for korn, mel og kraftfôr, og øvrige tollnedsettelse.

§ 3. Preferansetollbehandling

Ved fastsettelse av nedsatte tollsatser etter denne forskriften, kan det i tillegg innrømmes preferansetoll i henhold til frihandelsavtaler og GSP-ordningen.

§ 4. Definisjoner

I denne forskriften menes med

- 1) *generell tollnedsettelse*: Fritakelse eller nedsettelse av den tariffbestemte innførselstoll der tollnedsettelsen gis innenfor begrensede tidsperioder, for fastsatte varenummer i tolltariffen, og uten kvantitative begrensninger.
- 2) *målpris*: I denne forskriften forstås målpriser identisk med definisjonen i gjeldende jordbruksavtale.
- 3) *noteringspris*: Oppnådd pris på noteringspunkt for representantvaren.
- 4) *planlagt gjennomsnittlig engrospris*: Engrospris på representantvaren kunngjort av markedsregulator 30. mai og 30. november hvert år, og som gjelder henholdsvis for periodene 1. juli til 31. desember og 1. januar til 30. juni.
- 5) *planlagt prisløype*: Ukepriser på representantvaren kunngjort av markedsregulator innen 10. juni og innen 10. desember slik at planlagt gjennomsnittlig engrospris for periodene kan oppnås.
- 6) *representantvare*: I denne forskriften forstås representantvare identisk med definisjonen i gjeldende jordbruksavtale.
- 7) *øvre prisgrense*: I denne forskriften forstås øvre prisgrense identisk med definisjonen i gjeldende jordbruksavtale.
- 8) *individuell tollnedsettelse*: Fritakelse eller nedsettelse av den tariffbestemte innførselstoll innrømmet et foretak eller enkeltperson av en bestemt vare og en angitt mengde innenfor en fastsatt periode.
- 9) *korn*: Hvete, rug, rughvete, bygg, havre, oljefrø og andre arter fastsatt av Statens landbruksforvaltning samt krysninger og formalingsprodukter av disse kornslagene, eller blandingsprodukter som har disse kornslagene som en vesentlig bestanddel.
- 10) *kraftfôr*: Et formalingsprodukt til husdyrfôr som kan bestå av et eller flere fôrmidler.

§ 5. Forvaltningsmyndighet

Statens landbruksforvaltning forvalter ordningen med administrative tollnedsettelse for landbruksvarer.

Kapittel 2. Generelle tollnedsettelse under jordbruksavtalens målprissystem

§ 6. Fellesbestemmelser

Generelle tollnedsettelse etter dette kapittelet gis bare på de varenumre som er omfattet av vedlegg 1.

Tollnedsettelse gis som hovedregel på alle varenumre og vareposisjoner som i vedlegget er knyttet til den enkelte representantvaren.

For svinekjøtt og kjøtt av sau og lam gis tollnedsettelse som hovedregel på hele, halve og kvarte skrotter. Når generelle tollnedsettelse for svinekjøtt og kjøtt av sau og lam innrømmes for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser, jf. § 7 andre ledd nr. 2, kan tollnedsettelse gis for hele posisjoner eller enkeltvarenummer.

I vurderingen av om generelle tollnedsettelse kan gis, skal utnyttelse av internasjonale kvoterettigheter vektlegges.

§ 7. Vilkår for tollnedsettelse

Generelle tollnedsettelse under målprissystemet skal innrømmes dersom noteringspris i to påfølgende uker ligger over øvre prisgrense i henhold til jordbruksavtalen.

Generelle tollnedsettelse kan også innrømmes

1. for å holde noteringsprisen som gjennomsnitt for året på nivå med målpris,
2. for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser, eller
3. i perioden utenom målprisperioden.

§ 8. Nivået på tollnedsettelse

Tollsatsen settes som hovedregel ned til et nivå som gir importmuligheter til priser som tilsvarer målprisen. Før nivået på tollnedsettelse fastsettes skal konsekvensene for avsetning av varer som er kontraktsdyrket til konserverindustrien vurderes.

Ved tollnedsettelse etter § 7 første ledd kan likevel tollsatsen i forbindelse med oppstart av ny sesong settes høyere enn det som følger av § 8 første ledd. Ved avslutning av norsk sesong kan tollsatsen settes lavere enn det som følger § 8 av første ledd.

Ved tollnedsettelse etter § 7 andre ledd nr. 1 og 3 kan tollsatsen settes lavere enn det som følger § 8 av første ledd.

Tollnedsettelse gis med samme relative nedsettelse på alle varenumre som er knyttet til representantvaren, med mindre Statens landbruksforvaltning finner at særlige grunner foreligger. I tilfeller hvor tollnedsettelse ikke gis med samme relative nedsettelse på alle varenummer som omfattes, skal norskprodusert vare med størst beskyttelsesbehov innenfor hvert varenummer legges til grunn ved beregning av tollsats for varenummer hvor representantvaren ikke omfattes.

Kapittel 2a. Generelle tollnedsettelse for storfekjøtt

§ 9a. Fellesbestemmelse

Generelle tollnedsettelse etter dette kapittelet gis bare på de varenumre som er omfattet av vedlegg 1a.

Tollnedsettelse gis som hovedregel på hele, halve og kvarte skrotter. Når generelle tollnedsettelse gis for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser, jf. § 9b nr. 2, kan tollnedsettelse gis for hele posisjoner eller enkeltvarenummer.

I vurderingen av om generelle tollnedsettelse kan gis, skal utnyttelsen av internasjonale kvoterettigheter vektlegges.

§ 9b. Vilkår for tollnedsettelse

Generelle tollnedsettelse skal innrømmes dersom noteringspris i to påfølgende uker ligger over øvre prisgrense i henhold til jordbruksavtalen.

Generelle tollnedsettelse kan også innrømmes

1. for at planlagt gjennomsnittlig engrospris for perioden ikke skal overskrides, eller
2. for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser.

§ 9c. Nivået på tollnedsettelsen

Tollsatsen settes ned til et nivå som gir importmuligheter til priser som tilsvare planlagt prisløype.

Kapittel 3. Individuelle tollnedsettelse

§ 13. Sammensatte produkter

Det kan innrømmes tollnedsettelse for sammensatte produkter dersom produktet totalt inneholder mindre enn 40 vektprosent av korn, mel og landbruksvarer omfattet av vedlegg 2, og herav maksimalt 20 vektprosent kjøtt.

Ved tollnedsettelse benyttes de tariffbestemte tollsats for de landbruksvarer som inngår i det sammensatte produktet, og som omfattes av vedlegg 2. Hvis varer som nevnt i første punktum er berettiget til tollnedsettelse etter § 11, kan tollsats etter § 11 erstatte tariffbestemt tollsats. Tollsatsen beregnes ut fra den andel disse varene representerer i det sammensatte produktet. Ved tollnedsettelse for korn og mel som inngår i det sammensatte produktet, fastsettes tollsatsen som for varer omfattet av vedlegg 2. For vinråstoff under varenummer 20.09.8099, 20.09.9001 og 20.09.9009 i tolltariffen fastsettes tollsatsen etter tabellene i vedlegg 4.

Tollsatsen skal likevel ikke settes lavere enn det som fremgår av vedlegg 3 for varer som omfattes av dette vedlegget. For andre varer skal tollsatsen ikke settes lavere enn den tollsats som var gjeldende i 1994.

§ 18. Innsatsvarer til produksjon av bearbeidede landbruksvarer

Det kan innrømmes tollfritak ved import av innsatsvarer som omfattes av vedlegg 6 dersom innsatsvaren skal inngå i produksjon av industrielt bearbeidede landbruksvarer innenfor protokoll 3 tabell 1 til EØS-avtalen, og dersom den etter næringspolitiske vurderinger ikke konkurrerer med norske landbruksvarer.

Det kan også innrømmes tollnedsettelse ved import av olje som innsatsvare dersom den omfattes av vedlegg 6 og skal inngå

- a) indirekte i produksjon av industrielt bearbeidede landbruksvarer innenfor protokoll 3 tabell 1 til EØS-avtalen, eller
- b) i bearbeidede fiskeprodukter, eller
- c) i andre ferdigprodukter som kan importeres tollfritt.

Innrømmelse av tollnedsettelse etter bokstav a-c skal kun skje dersom innsatsvaren etter næringspolitiske vurderinger ikke konkurrerer med norske landbruksvarer.

Kapittel 5. Øvrige tollnedsettelse

§ 25. Produkter som ikke omfattes av jordbruksavtalens målprissystem

Det kan innvilges generelle tollnedsettelse for import av varer omfattet av vedlegg 8. Det gis generelle tollnedsettelse i den perioden og til den tollsats som fremgår av vedlegget. Nivået på tollsatsen eller perioden kan fravikes dersom næringspolitiske vurderinger tilsier det.

For landbruksprodukter som ikke omfattes av denne forskriftens øvrige bestemmelser kan det innrømmes tollnedsettelse for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser. I slike tilfeller settes nivået på tollsatsen normalt ned til et nivå som gir importmuligheter til priser på tilsvarende norskprodusert vare.

§ 25a. Særlige bestemmelser for fjørfekjøtt (kylling) og egg til utklekking av dyr for produksjon av slakt omfattet av vedlegg 9

Generelle tollnedsettelse for import av fjørfekjøtt (kylling) skal innrømmes dersom noteringspris i to påfølgende uker ligger over øvre prisgrense i henhold til jordbruksavtalen.

Generelle tollnedsettelse for import av fjørfekjøtt (kylling) kan innrømmes for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser. Utnyttelsen av internasjonale kvoterettigheter skal tas hensyn til ved innrømmelse av tollnedsettelse etter dette ledd.

Individuelle tollnedsettelse for import av egg til utklekking av dyr for produksjon av slakt kan innrømmes for å hindre alvorlige markedsforstyrrelser.

For fjørfekjøtt (kylling) settes tollsatsen som regel ned til et nivå som gir importmuligheter til priser som tilsvarer referansepris for fjørfekjøtt (kylling). Referansepris skal forstås identisk med definisjonen i gjeldende jordbruksavtale.

Tollnedsettelse for fjørfekjøtt (kylling) etter første og annet ledd gis med samme relative nedsettelse på alle varenumre som er knyttet til representantvaren, med mindre Statens landbruksforvaltning finner at særlige grunner foreligger. I tilfeller hvor tollnedsettelsen ikke gis med samme relative nedsettelse på alle varenummer som omfattes, skal norskprodusert vare med størst beskyttelsesbehov innenfor hvert varenummer legges til grunn ved beregning av tollsats for varenummer hvor representantvaren ikke omfattes.

Ved tollnedsettelse for import av egg til utklekking av dyr for produksjon av slakt etter tredje ledd skal en tollsats på 12,59 kr/kg anvendes.

Kapittel 6. Generelle bestemmelser

§ 26. Kunngjøring og iverksettelse av generelle tollnedsettelse

Vedtak om generelle tollnedsettelse kunngjøres på Statens landbruksforvaltning sitt nettsted, og gjennom melding til alle som på forhånd har bedt om slik melding tilsendt. I kunngjøringen gis det opplysninger om varenummer, tollsats og perioden vedtaket gjelder for.

Perioden for tollnedsettelse skal settes slik at importørene gis en rimelig mulighet til å importere innenfor den perioden vedtaket gjelder for.

Med mindre det foreligger særlige forhold, skal det gå minst syv virkedager fra anmodning om generell tollnedsettelse er mottatt og til et eventuelt vedtak fattes.

Fra vedtak om generell tollnedsettelse er fattet til vedtaket blir iverksatt, skal det som hovedregel gå minst to virkedager.

§ 27. Opplysningsplikt

Søkere om individuelle tollnedsettelse plikter å gi alle nødvendige opplysninger som kreves av Statens landbruksforvaltning, herunder opplysninger om faktisk import av landbruksvarer med nedsatt tollsats.

§ 28. Anvendelseserklæring

For landbruksvarer som gis tollnedsettelse i henhold til bestemmelsene i kap. 3, kan Statens landbruksforvaltning kreve at importøren avgir en erklæring om varens anvendelse før tollnedsettelse innrømmes. Det samme gjelder ved tollnedsettelse i henhold til kap. 4, jf. vedlegg 7, når det gjelder hvete. Anvendelseserklæringen skal følge varen dersom varen selges videre. Ved et slikt videresalg forpliktes kjøper i henhold til anvendelseserklæringen.

9.3 Forskrift om markedsregulering (Omsetningsrådet)

FOR 2008-10-22 nr 1136: Forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer. Forskriften er fastsatt av Omsetningsrådet med hjemmel i lov 10. juli 1936 nr. 6 til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror § 11 jf. forskrift 1. juli 2003 nr. 919 om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering av jordbruksråvarer. Forskriften ble sist endra 23 juni 2009.

§ 1. Formål - avgrensning

Markedsreguleringens formål innen produksjonene melk, korn, egg og kjøtt av svin og lam er gjennom et sett av virkemidler å bidra til uttak av avtalt målpris i samsvar med forutsetningene om at målpris skal kunne oppnås ved markedsbalanse.

Markedsreguleringens formål innen produksjonen kjøtt av storfe er gjennom et sett av virkemidler å sikre et balansert marked i samsvar med gjeldende landbrukspolitik.

Markedsreguleringen gjelder bare norskproduserte varer.

Tilskudd skal i samsvar med omsetningsloven utformes konkurransenøytralt i forhold til produsentene og omsetningsleddene.

§ 2. Definisjoner

- a) *Markedsregulator:* Nortura SA, Norske Felleskjøp BA og Tine BA.
- b) *Uavhengige aktører:* Virksomhet som ikke er organisatorisk tilknyttet markedsregulator.
- c) *Markedsbalanse:* At innenlandsk forbruk av jordbruksvarer tilsvarer summen av norsk produksjon og supplerende import og at omsetningen av norskproduserte varer skjer til de priser som er avtalt i jordbruksavtalen. Markedsbalansen knytter seg til råvarenivå.
- d) *Reguleringsvare:* Norskprodusert vare som blir regulert gjennom ulike avsetningstiltak.
- e) *Underskuddssituasjon:* En situasjon hvor det er underskudd av et produkt innenlands og tollene på produktet er satt ned etter forskrift om administrative tollnedsettelse.
- f) *Målpris:* Pris på råvare fastsatt i jordbruksoppgjøret.
- g) *Noteringspris:* Den pris markedsregulator oppnår for representantvaren på noteringspunktet.
- h) *Dekningsgrad:* Forholdet mellom markedsregulators tilførsler i den aktuelle uke og bestillinger hos markedsregulator.
- i) *Overføringskostnader:* Omfatter ekstraordinære transport- og behandlingskostnader som markedsregulator har i forbindelse med overføringstransporten og som ikke er dekket på annen måte.
- j) *Korn:* Hvete, rug, rughvete, bygg, havre, oljefrø og andre arter fastsatt av Statens landbruksforvaltning som omsettes gjennom markedsordningen for korn.
- k) *Kornkjøper:* Foretak som kjøper korn fra produsent gjennom markedsordningen for korn.

- l) *Meieriselskap*: Andelslag, aksjeselskap, annet selskap eller annen juridisk enhet som kjøper eller på annen måte tar imot melk, fløte eller myse til videre foredling eller produksjon av melkeprodukter.
- m) *Melk*: flytende ku- og geitemelk, ubehandlet eller varmebehandlet (termisert eller pasteurisert).
- n) *Rå melk*: Ubehandlet melk.
- o) *Melkeprodukter*: Bearbeidede produkter av melk.
- p) *Tilvirkningskostnad*: Direkte og indirekte kostnader i foredlingen som er påløpt frem til det aktuelle regulerings tiltaket.
- q) *Tilvirkningsverdi*: Varens verdi ut fra påløpte tilvirkningskostnader frem til markedsregulatorers sentrallager.
- r) *Egg*: Skallegg.
- s) *Eggprodukter*: Heleggpulver, heleggmasse, eggehvite (fersk og frossen) og eggeplomme.
- t) *Felleskjøpsgruppen*: Medlemsorganisasjoner i Norske Felleskjøp.
- u) *Representantvaren*: Utvalgt vare fastsatt i jordbruksforhandlingene for den enkelte produksjon.

§ 3. Markedsregulator

§ 3-1. Markedsregulatorers rolle

Markedsregulator innen produksjonene melk, korn, egg og kjøtt av svin og lam har ansvaret for å søke å ta ut avtalt målpris i samsvar med forutsetningene om at målpris skal kunne oppnås ved markedsbalanse.

Markedsregulator innen produksjonen kjøtt av storfe har ansvaret for å sikre et balansert marked i samsvar med gjeldende landbrukspolitikk.

Markedsregulator har ansvaret for effektivt og konkurransenøytralt å gjennomføre markedsregulering slik at kostnadene blir lavest mulige.

På basis av løpende markedsprognoser skal markedsregulator vurdere avsetningsmuligheter innenlands, og ved behov iverksette nødvendige avsetningstiltak i samsvar med denne forskrift med tilhørende regelverk.

Markedsregulator plikter å gjennomføre markedsreguleringen slik at en oppnår mest mulig like konkurransevilkår innenfor omsetning av de jordbruksvarer som er omfattet av denne forskrift.

§ 3-2. Administrative oppgaver hos markedsregulator

Markedsregulator skal løpende utarbeide pris- og markedsprognoser, vurdere markedsbalansen og foreta prisnoteringer som ved forespørsel skal legges fram for Omsetningsrådet.

Markedsregulator skal foran hvert år foreslå omsetningsavgift på grunnlag av prognoser over kostnader knyttet til behov for avsetningstiltak, til administrative oppgaver hos markedsregulator og Statens landbruksforvaltning, til eventuelle andre tiltak godkjent av Omsetningsrådets arbeidsutvalg og under hensyntagen til størrelsen på eksisterende fond.

Alle oppgaver vedrørende reguleringsvirksomheten skal fremmes halvårlig, spesifisert pr. måned, for Omsetningsrådet av eller gjennom markedsregulator med mindre annet er bestemt.

Alle bevilgningsoppgaver skal være attestert av statsautorisert revisor etter krav fastsatt av Omsetningsrådets arbeidsutvalg.

§ 3-3. Administrasjonskostnader

Til dekning av kostnader som administrasjon av markedsreguleringen medfører, ytes godtgjørelse som fastsettes årlig av Omsetningsrådet på grunnlag av budsjett fremmet av markedsregulator. Godtgjørelsen godkjennes deretter av Omsetningsrådet på basis av fremlagt regnskap pr. kalenderår.

§ 3-4. Kontroll og dokumentasjon

Omsetningsrådet eller den Omsetningsrådet gir fullmakt, fører kontroll med at bestemmelsene i denne forskrift med tilhørende regelverk blir overholdt. Omsetningsrådet eller den Omsetningsrådet gir fullmakt kan kreve fremlagt de opplysninger og den dokumentasjon som er nødvendig for å utøve slik kontroll og for å forvalte markedsreguleringstiltakene på en tilfredsstillende måte.

§ 3-5. Tilskudd/godtgjørelse

Tilskudd/godtgjørelse er betinget av at Omsetningsrådet disponerer det nødvendige beløp til formålet.

§ 4. Forsyningsplikt

Markedsregulators forsyningsplikt skal sikre forsyninger til alle forbruksområder til noenlunde ens priser og gi uavhengige aktører tilgang til råvarer på likeverdige vilkår.

§ 4-1. Kjøtt

Forsyningsplikten gjelder for norskprodusert slakt på det regulerte nivå i verdikjeden jf. jordbruksavtalen og regulert vare jf. liste for definisjon av reguleringsvare i kjøttsektoren fastsatt av Omsetningsrådet. I en normal markedsituasjon skal markedsregulator søke å gi alle aktører samme dekningsgrad med norsk råvare, med utgangspunkt i aktørenes bestillinger.

Når det er underskudd av ferske hele slakt innenlands og tollene på kjøtt er satt ned etter forskrift om administrative tollnedsettelse, kan markedsregulator fordele varemengdene best mulig mellom aktørene på grunnlag av deres ordinære kjøp av kjøtt. I slike situasjoner kan forsyningene til uavhengige aktører med egen slaktning avkortes med sikte på lik dekningsgrad med norsk råvare. Henvendelser om leveranser fra nystartede produksjonsbedrifter skal i den grad de ikke er urimelige, imøtekommes.

§ 4-4. Egg

Forsyningsplikten gjelder for norskproduserte konsumegg på det regulerte nivå i verdikjeden, jf. jordbruksavtalen. I en normal markedsituasjon skal markedsregulator søke å gi alle aktører samme dekningsgrad med norsk råvare med utgangspunkt i aktørenes bestilling.

Når det er underskudd av konsumegg innenlands og tollene på egg er satt ned etter forskrift om administrative tollnedsettelse, kan markedsregulator fordele varemengdene best mulig mellom aktørene på grunnlag av deres ordinære kjøp av egg. I slike situasjoner kan forsyningene til uavhengige aktører med egen leveranse av egg fra primærprodusent avkortes med sikte på lik dekningsgrad med norsk råvare. Ved underskudd av konsumegg, skal ikke konsumegg gjennom forsyningsplikten nyttes for å dekke opp underdekning av industriegg som produksjonsgrunnlag ved eggproduktfabrikk.

Henvendelser om leveranser fra nystartede produksjonsbedrifter skal i den grad de ikke er urimelige, imøtekommes.

§ 5. Mottaksplikt

Markedsregulators mottaksplikt skal sikre alle primærprodusenter avsetning for sin produksjon, til de vilkår som gjelder på det aktuelle mottaksanlegg på det tidspunkt leveransen finner sted, til samme priser og leveransevilkår som for egne leverandører.

§ 5-1. Kjøtt

Markedsregulators mottakspflicht skal sikre alle primærprodusenter avsetning for sin produksjon til de vilkår som gjelder på det aktuelle mottaksanlegg på det tidspunkt leveransen finner sted.

Dersom det brukes reguleringsmidler til eksport av storfekjøtt, skal markedsregulator pålegges mottakspflicht på innenlands produsert storfekjøtt fra uavhengige aktører. Mottakplikten avgrenses til en andel av det volumet som planlegges eksportert. Innenfor det kvantumet mottakplikten gjelder for, skal den enkelte uavhengige aktørs leveranse avgrenses til dennes andel av slaktingen de siste 12 måneder.

§ 5-4. Egg

§ 5-4-1. Generelt

Markedsregulators mottakspflicht for egg og eggehvite fra uavhengige aktører, skal sikre avsetningsadgang for alle primærprodusenter.

Mottakplikten for egg fra uavhengige eggpakkerier skal inntre når det er overskudd i det innenlandske markedet og markedsregulator har avsetningsmuligheter, inkl. reguleringseksport, for varen. Overskudd for egg defineres som en situasjon der markedsregulator ut over innenlandsk forbruk, i to påfølgende uker, har fjernet til sammen 50 tonn usorterte egg og A-egg, fra markedet ved eksport eller andre reguleringsaktiviteter.

Oppgjør for egg fra uavhengige eggpakkerier skal skje med utgangspunkt i en veid pris for de ulike størrelses- og kvalitetssorteringer, og med korrigeringer fastsatt i nærmere bestemmelser.

Så lenge det brukes reguleringsmidler til eksport av eggehvite, har markedsregulator kjøpeplikt på innenlands produsert eggehvite som er produsert av norske egg, til den til enhver tid gjeldende engrosnotering på de aktuelle varer. Nødvendige kontroll- og kvalitetsbestemmelser for eggehvite kan fastsettes.

§ 5-4-2. Eggpakkeriers adgang til å levere overskuddsegg

Eggpakkerier som har skriftlig avtale om løpende mottak av egg fra minst 4 produsenter utenom egen virksomhet, har adgang til å inngå avtale med markedsregulator om rett til leveranser av overskuddsegg på nedenfor angitte betingelser:

- a) Rett til leveranser inntre når det er overskudd i markedet.
- b) Egg kan pålegges levert usortert. Leveranse av sorterte egg kan skje etter avtale. Eggene leveres på brett, men kan leveres i pakning etter nærmere avtale.
- c) Det utbetales etterskuddsvis et pristillegg for leveranser utover et kvantum tilsvarende 5 % av det enkelte pakkeris totale innveining. Kvantumet fastsettes av Omsetningsrådets arbeidsutvalg etterskuddsvis for hvert halvår for hvert enkelt pakkeri, etter søknad fra det enkelte pakkeri. Søknaden må fremmes innen 2 måneder etter det aktuelle halvår, og inneholde levert kvantum under ordningen, hvor dette er levert og til hvilken pris. Omsetningsrådets arbeidsutvalg fastsetter også den andelen av kvantumet som forutsettes levert til markedsregulator, etter fratrukk av det enkelte private eggpakkeris leveranse av tilsvarende vare til godkjent eggproduktfabrikk utenom markedsregulators fabrikk.
- d) Egg som ønskes levert til markedsregulator innmeldes med kvantum og leveringspunkt, senest 2 uker før aktuell levering. Innmeldt kvantum er bindende for levering, med mindre avvik er godkjent av markedsregulator.
- e) Egg som leveres markedsregulator skal være ferske og av god kvalitet, og ikke over 1 uke gamle.
- f) Eggpakkerier som inngår avtale om adgang til leveranse må levere rullerende prognoser etter

samme regler som markedsregulators eggpakkerier. Pakkeriene leverer disse prognoser til Kjøtt- og Fjørfebransjens Landsforbund som gir oppgavene regionsvis til markedsregulator.

§ 6. Informasjonsplikt

Vedtak om markedsregulators informasjonsplikt skal sikre alle markedsaktører lik tilgang på informasjon om aktiviteter markedsregulator utfører i kraft av reguleringsansvaret, herunder produksjons- og forbruksprognoser, prisprognoser, prisnoteringer og reguleringsaktiviteter. Informasjon skal gjøres tilgjengelig umiddelbart etter at vedtak om endring/tiltak er foretatt.

Tine skal gjøre prisprognoser ett år frem i tid tilgjengelig for aktørene. Tine skal dessuten varsle alle meieriselskaper om endringer i noteringsprisen umiddelbart etter vedtak og senest to uker før de treer i kraft. Dersom slik varsling ikke foretas har meieriselskapene rett, men ikke plikt til å kjøpe melk til gjeldende noteringspris inntil tilsvarende frist har løpt.

Nortura skal dessuten varsle alle aktører om endringer i engrosprisen for egg umiddelbart etter vedtak og senest to uker før de treer i kraft. Dersom slik varsling ikke foretas har aktørene rett, men ikke plikt, til å kjøpe varen til gjeldende engrospris inntil tilsvarende frist har løpt.

Omsetningsrådets arbeidsutvalg kan utarbeide retningslinjer vedrørende praktisering av informasjonsplikten.

9.4 Retningslinjer for gjennomføringen av markedsreguleringen av kjøtt av storfe (Oms.rådet)

Fastsatt av Omsetningsrådet 23.06.2009 med hjemmel i lov av 10. juli 1936 nr. 06 til å fremja umsetnaden av jordbruksvarer § 11, jf. forskrift om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering av jordbruksråvarer av 01. juli 2003 nr. 919.

§ 1 Definisjoner

I disse retningslinjer menes med:

- a) *Markedsregulator*: Nortura SA.
- b) *Reguleringsvare*: Godkjent norskprodusert kjøttvare etter § 3 som markedsregulator kan anvende omsetningsavgiftsmidler for å kjøpe ut av markedet og avsette gjennom godkjent avsetningstiltak.
- c) *Salgsverdi*: Den pris som er oppnådd på reguleringsproduktet ved omsetning i markedet.
- d) *Internpris*: Prisen som for skåret kjøtt benyttes ved innlegg og uttak av reguleringslager. Det forutsettes at denne prisen skal ligge lavere enn tilsvarende engrospris (markedsregulators laveste salgspriser), og at prisforholdet mellom engrospris og internpris for skåret kjøtt er stabilt.
- e) *Kjøtt*: Helt slakt og skåret kjøtt i henhold til § 3.
- f) *Engrospris for helt slakt*: Prisgrunnlaget er engrosprisnoteringer for hele slakt ved følgende slakterianlegg : Nortura Trondheim, Nortura Rudshøgda og Nortura Forus.
- g) *Engrospris for markedsregulert skåret kjøtt*: Prisen som oppgis i markedsregulators engrosprisliste for engrossalg av skåret kjøtt.

§ 2 Reguleringstiltak

§ 2-1 Reguleringstiltak som kan finansieres over omsetningsavgiften

Midler avsatt til markedsregulering av kjøtt av storfe kan nyttes til å finansiere følgende tiltak som markedsregulator setter i verk eller formidler:

1 Reguleringslagring

- 2 Innenlandske leveringer med frysefradrag av fryselauret kjøtt
- 3 Leveringer av kjøtt til spesialmarkeder

Tiltakene under pkt. 1, 2 og 3 gjelder de vareslag og kvaliteter som av Omsetningsrådets arbeidsutvalg til enhver tid er definert som reguleringsvare.

Omsetningsrådet kan gi markedsregulator tillatelse til å gjennomføre reguleringseksport av storfekjøtt ved alvorlige markedsforstyrrelser. Dersom det brukes reguleringsmidler til eksport av storfekjøtt, skal markedsregulator pålegges mottakspått på innenlands produsert storfekjøtt fra uavhengige aktører. Mottakspåttken avgrenses til en andel av det volumet som planlegges eksportert. Innenfor det kvantumet mottakspåttken gjelder for, skal den enkelte uavhengige aktørs leveranse avgrenses til dennes andel av slaktingen de siste 12 måneder.

Eventuelle andre avsetnings- og produksjonsregulerende tiltak kan gjennomføres etter forhåndsgodkjennelse fra Omsetningsrådets arbeidsutvalg i det enkelte tilfellet.

§ 2-2 Reguleringslagring

Omsetningsrådet fastsetter maksimalt årlig kvantum for innlegg av storfekjøtt på reguleringslager. Det årlige kvantumet fastsettes med grunnlag i normale sesongvariasjoner i produksjon og forbruk i et balansert marked.

Innfrysingskostnadene godtgjøres etter faste satser pr. kg innlagt vare for henholdsvis helt slakt og skåret vare. Satsene for helt slakt skal dekke kostnadene til nedfrysing, emballering, innlegg, uttak og tapet ved svinn. Satsene for skåret vare skal dekke kostnadene til innlegg, uttak og tapet ved svinn. Transportkostnader ved forsendelse av fersk vare fra slakteri til fryselauret og overføring av frosset vare fra et fryselauret til et annet for fortsatt fryselauret, godtgjøres etter regning. Under transportkostnader inngår kostnader til opplasting, kjøling, transportforsikring, spedisjon og kjøring til og fra jernbane/kai.

Ved overføring av frosset vare fra et fryselauret til et annet for fortsatt fryselauret, godtgjøres uttak og innlegg med en fast sats pr. kg overført vare.

Kostnadene ved fryselauret – fryselauret og kapitalbinding – godtgjøres etter faste satser. For lagring er satsen i øre pr kg pr måned. For kapitalbinding benyttes den faste rentesats for markedsreguleringen, jf. § 2-6. Beregningsgrunnlaget skal være månedens inngående beholdning. Det forutsettes at den bokførte lagerbeholdning justeres for svinn minst en gang årlig.

Til dekning av kostnader til palehold som markedsreguleringen medfører ytes en godtgjørelse med et beløp som fastsettes pr. halvår.

Ved omsetning av fryselaurede varer, godtgjøres transportkostnader fra fryselaureret til leveringssted etter regning.

Andre kostnader ved omsetningen av de fryselaurede varer godtgjøres med et beløp som svarer til en fast øresats pr. kg ved uttak, jf. § 2-3 tredje ledd. Det fastsettes forskjellige øresatser for Nord-Norge og Sør-Norge og for henholdsvis leveranser over salgshall og direkteleveranser.

Bestemmelsene i sjette og syvende avsnitt gjelder ikke ved levering til spesialmarkeder.

§ 2-3 Pristap og prisgevinst under lagring av reguleringsprodukter

Pristap eller prisgevinst på reguleringslager skal tilordnes reguleringsregnskapet. For markedsregulator oppstår pristap når internprisen (skåret kjøtt) eller engrosprisen (helt slakt) ved innlegg er høyere enn tilsvarende pris ved uttak. Omvendt oppstår prisfortjeneste når internprisen eller engrosprisen ved innlegg er lavere enn tilsvarende pris ved uttak.

Pristap eller prisgevinst beregnes pr. kalenderår som differansen mellom verdi i beholdningsliste 31. desember og lagerverdi i regnskapet korrigert for svinn i løpet av året.

Verdi i beholdningsliste 31. desember er basert på priser gjeldende første virkedag i nytt år.

I pristap inngår eventuelle differanser som oppstår ved at innlegg av helt slakt skjer til pris på det enkelte varenummer og uttak skjer til en felles pris for et gitt vareparti (på pall). Slike

varepartier vil for storfe kunne inkludere ulike fettgrupper, dog innenfor en og samme klasse. Den felles uttaksprisen skal være representativ for partiet. For restkvanta og/eller ukurante varer er det ved uttak adgang til å avvike fra ordinær internpris eller engrospris.

§ 2-4 Leveringer med frysefradrag

Ved leveringer innenlands av reguleringslagret helt slakt godtgjøres de frysefradrag som markedsregulator til enhver tid fastsetter ut fra markedssituasjonen, dog ikke utover 25 % av engrospris ved uttak. Anvendelse av frysefradrag høyere enn 25 %, forutsettes forhåndsgodkjent fra Omsetningsrådets arbeidsutvalg.

§ 2-5 Spesialmarkeder

Ved salg av ferskt kjøtt til spesialmarkeder som for eksempel skip og fly i utenriksfart, fangst og fiske i fjerne farvann, oljeboringsplattformer og til Svalbard godtgjøres differansen mellom varens engrospris eller internpris og oppnådd salgpris. Det regnes med den varemengde som er levert. Ved salg av fryselagret kjøtt til spesialmarkeder får bestemmelsene tilsvarende anvendelse.

§2-6 Særlige oppgjør rutiner og renter på mellomværender

Oppgjør for pristap og prisgevinst under lagring av reguleringsprodukter foretas en gang årlig. Oppgjør for reguleringslagring og administrasjonsgodtgjørelse foretas for hvert halvår. Oppgjør for levering med frysefradrag og levering til spesialmarkeder foretas på grunnlag av oppgaver for hver måned.

Markedsregulator kan renteberegne tilgodehavende oppgjør med en fast rentesats fra utløpet av den måned tiltaket er gjennomført og inntil betaling skjer. Den faste rentesatsen fastsettes av Statens landbruksforvaltning pr. halvår på basis av en sammenveining av NIBOR 3-mnd og renter på andre finansieringskilder med tillegg på 0,2 prosentpoeng.

Så lenge fondet for markedsregulering av kjøtt har disponible midler har markedsregulator tilgang til a konto overføringer fra Omsetningsrådet. Slike a konto overføringer skal renteberegnes fra den dag de er foretatt.

§3 Reguleringsvarer i kjøttsektoren

§ 3-1 Helt slakt

Dyreslag	Klasse	Fettgruppe
Ung okse, kvige og kastrat	P (ikke P-) og bedre	1,1+,2-,2,2+,3-,3 og 3+
Ung Ku	P (ikke P-) og bedre	1 og høyere
Ku	P (ikke P-) og bedre	1 og høyere
Kalv over 90 kg	O- og bedre	1,1+,2-,2,2+,3-,3 og 3+

§ 3-2 Skåret vare

Vareslag

Storfekjøttssortering 14 %

9.5 Retningslinjer om informasjonsflyt i kjøttsektoren (Omsetningsrådet)

Fastsatt av Omsetningsrådets arbeidsutvalg 21.09.2009 med hjemmel i forskrift 2008-10-22 nr. 1136 om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer, § 6.

1. Tilgjengelighet

Informasjonen skal gjøres tilgjengelig for alle aktører i bransjen til samme tid.

2. Markedsoversikt

Markedsregulator skal ukentlig utarbeide informasjon som spesifisert nedenfor.

- a) Markedsregulators tilførsler av slakt kommende uke og mottatte bestillinger. Forholdet mellom tilførsler og bestillinger/engrossalg danner grunnlaget for beregning av dekningsgrad for den påfølgende uken.
- b) Prognose for markedsregulators tilførsler og engrossalg i de neste 2 uker
- c) Markedssituasjonen siste 5 uker, dvs. markedsregulators dekningsgrad for de ulike kjøttslag.
- d) Markedsregulators eksportkvantum og antagelser om importkvantum akkumulert for kalenderåret.
- e) Aktuelt prisavvik i forhold til målprisen på lam og svin skal gis for den aktuelle uke. I tillegg skal markedsregulator informere om det akkumulerte prisavviket og prognosere prisuttaket/noteringsprisen for avtaleåret.
- f) Aktuelt prisavvik i forhold til planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvåret for storfe skal gis for den aktuelle uke. I tillegg skal markedsregulator informere om det akkumulerte prisavviket, samt prisavvik i forhold til fastsatt prisløype.

3. Oversikt over sammensetningen på reguleringslager

Reguleringslagerets volum oppgis ukentlig som sum pr. dyreslag. Lageret av markedsregulert skåret vare skal inngå i oversikten, og skal være spesifisert i samsvar med gjeldende liste for definisjon av reguleringsvare. Lageret sammenlignes med tilsvarende uke foregående år.

4. Prislister

Engrosprislister for helt slakt

Engrosprislister for helt slakt inkl. frysefradrag gjøres tilgjengelig for alle aktører i bransjen i løpet av torsdag når det er prisendring fra påfølgende mandag. Endring av engrosprisen har slik en varslingsfrist på 1 virkedag.

Engrosprisliste for markedsregulert skåret kjøtt

Engrosprisliste for markedsregulert skåret vare utarbeides når det er prisendringer og har samme varslingsfrist som engrosprislister på helt slakt.

5. Markedsregulators vurdering av prissituasjonen

Lam og svin

Etter at ny målpris er fastsatt utarbeider markedsregulator en prisløype for kommende avtaleår. Markedsregulator varsler prisløype for et halvt år om gangen, og avvik fra målpris for avtaleåret. I de tilfeller hvor prisløypen blir justert informeres dette fortløpende. Videre er markedsregulator forpliktet til å orientere om markedssituasjonen og forklare/dokumentere evt. avvik/endringer ved forespørsel.

Storfe

Markedsregulator skal for hvert halvår fastsette en planlagt gjennomsnittlig engrospris. Planlagt gjennomsnittlig engrospris er bindende oppover og skal kunngjøres innen 30. mai og 30. november. Med utgangspunkt i planlagt gjennomsnittlig engrospris skal markedsregulator fastsette en tilhørende planlagt prisløype.

Planlagt prisløype kunngjøres innen 10. juni og 10. desember.

Markedsregulator skal varsle eventuell reduksjon av gjennomsnittlig engrospris, sammen med tilhørende prisløype, samtidig med volumprognosene i mars og/eller september. Dersom det vurderes som nødvendig kun å endre prisløypen for å oppnå fastsatt gjennomsnittlig engrospris for prisperioden, skal dette varsles til de samme tidspunktene. Videre er markedsregulator forpliktet til å orientere om markedssituasjonen og forklare/dokumentere ev. avvik/endringer ved forespørsel.

6. Prognoser for markedssituasjonen

Markedsregulator skal utarbeide 6 produksjons- og forbruksprognoser i løpet av året.

Prognosene gjøres tilgjengelig for alle aktører i bransjen straks denne foreligger.

9.6 Retningslinjer om anvendelse av midler fra omsetningsavgiften til faglige tiltak og opplysningsvirksomhet. (Omsetningsrådet)

Fastsatt av Omsetningsrådet 22. oktober 2008 med hjemmel i lov av 10. juli 1936 nr. 6 til å fremja umsetnaden av jordbruksvarer § 11 jf. forskrift om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering av jordbruksråvarer av 01. juli 2003 nr. 919.

§ 1. Formål

§ 2. Tiltak som det kan ytes tilskudd til

§ 3. Prosedyre

§ 4. Ikrafttredelse

-----

§ 1. Formål

Formålet med bruk av midler er å fremme omsetningen av varer som hører inn under omsetningsloven. Tilskudd skal i samsvar med omsetningsloven utformes nøytralt i forhold til produsentene og omsetningsleddene.

§ 2. Tiltak som det kan ytes tilskudd til

Av midler fra omsetningsavgiften kan det ytes tilskudd til:

1.

Reklame og salgsfremmende tiltak:

Med reklame og salgsfremmende tiltak forstås tiltak som tar sikte på å påvirke etterspørselen. Det gjelder tiltak som reklame, opplysning overfor forbruker i form av brosjyrer og lignende om produkter, varedemonstrasjoner, forhandlerpåvirkning og lignende.

Tiltakene skal ikke reflektere til varemerke eller omsetningsledd og ikke ha noen form for diskriminerende effekt. Opplysninger skal være saklige mht. produktinformasjon.

2.

Faglig opplysningsvirksomhet overfor produsent:

Med dette forstås veiledning overfor produsent gjennom konsulenter, kurs, brosjyrer mv. med sikte på produksjon av kvalitetsvarer og hensiktsmessig varebehandling og informasjon om markedsforhold. Mellom den produsentorganisasjon som administrerer tiltaket og den motsvarende organisasjon for de private omsetningsledd, kan det etableres et samarbeidsråd som drøfter budsjett og tiltak.

3.

Forsøksvirksomhet og forskning:

Adgangen til å yte tilskudd til forsøksvirksomhet og forskning er begrenset til prosjekter som tar sikte på å fremme kvalitetsproduksjon, bedre varebehandling eller økt salg av produktene. Det kan også gis støtte til avlsarbeid.

4.

Administrasjonsutgifter:

I den utstrekning faglige tiltak og opplysningsvirksomhet administreres og/eller gjennomføres av den produsentorganisasjon som representerer vedkommende avgiftsbelagte produktgruppe, kan midler fra omsetningsavgiften anvendes til å dekke de av organisasjonens utgifter som er forbundet med administrasjon av tiltakene.

5.

Andel av kontingent til Norsk Landbrukssamvirke:

Midler fra omsetningsavgiften kan anvendes til dekning av deler av den kontingent som produsentorganisasjoner som representerer avgiftsbelagte produkter betaler til Norsk Landbrukssamvirke. Andelen er oppad begrenset til et beløp som tilsvarer vedkommende organisasjons bidrag til de av Norsk Landbrukssamvirkets tiltak som kvalifiserer til finansiering av midler fra omsetningsavgiften.

6.

Andre tiltak:

Andre enkelttiltak som etter Omsetningsrådets vurdering tilfredsstiller omsetningslovens formålsparagraf.

§ 3. Prosedyre

Budsjett for anvendelse av midler fra omsetningsavgiften fastsettes av Omsetningsrådet etter forslag fra den produsentorganisasjon som representerer vedkommende avgiftsbelagte produktgruppe - henholdsvis Tine BA, Nortura BA, Norges Pelsdyrslag og Norske Felleskjøp. Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker sender sitt budsjettforslag direkte til Omsetningsrådet. Opplysningskontoret for egg og hvitt kjøtt og Fagsenteret for fjørfe sender sitt budsjettforslag for tiltak som gjelder fjørfekjøtt direkte til Omsetningsrådet.

Budsjett for anvendelse av midler fra omsetningsavgiften til tiltak under § 2 nr. 2 faglig opplysningsvirksomhet overfor produsent, fastsettes for hagebruksektoren av Omsetningsrådet etter søknad direkte til Omsetningsrådet.

Forslag til budsjett kommende år skal være Omsetningsrådet i hende innen 15. oktober.

Rapport og revisorattestert regnskap for anvendelse av midler i henhold til disse bestemmelsene skal sendes Omsetningsrådet innen 1. mars påfølgende år.

§ 4. Ikrafttredelse

Bestemmelsene trer i kraft straks.